Европейски съюз

Изпълнителна агенция
"Главна инспекция по труда"
Министерство на труда и социалната политика
Агенция по заетостта
Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Проект BG051PO001-2.3.01 "Превенция за безопасност и здраве при работа"
"Работа, сигурност, живот"

Профил по безопасност и здраве при работа в икономическа дейност "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" (код 38 по КИД-2008)

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда" и при никакви обстоятелства не може да се приеме, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси", съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България.

Издава се от Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда"

София, 2013 година

Съдържание

Увод **3**

А. Икономическо състояние **3**

I. Брутен вътрешен продукт за страната 3
II. Добавена стойност по факторни разходи на отчетените нефинансови предприятия за 2006-2010 г. 8
III. Инвестиции (чуждестранни преки инвестиции и разходи за придобиване на дълготрайни материални активи) 11
IV. Брой на предприятията (общо и по групи предприятия според броя на заетите лица) 13
V. Производителност на труда 16

Б. Демографско състояние **19**

I. Икономически активно население (от 15 до 64 навършени години) – общ брой за страната и общ брой заети лица в икономическата дейност/ бранша; 19
II. Разпределение на заетите лица в икономическата дейност/ бранша по пол и по възрастови групи 21

В. Професионално ниво и квалификация на работната сила **23**

1 Законодателна рамка в областта на БЗР **25**

1.1 Стратегически документи **25**

1.1.1 Стратегия за безопасност и здраве при работа 2008 – 2012 г. 25
1.1.2 Национална програма по безопасност и здраве при работа 2008 – 2012 г. 26
1.1.3 Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2007 - 2013 г. 26
1.1.4 Стратегически документи, предвиждащи специфични/оперативни цели за развитието на БЗР в ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" 26

1.2 Нормативни актове в областта на БЗР с общо приложение **27**

1.2.1 Закони и кодекси 27
1.2.2 Нормативни актове в областта на БЗР с общо приложение 47

1.3 Нормативни актове в областта на БЗР, приложими за икономическата дейност 73

1.3.1 Наредби за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд/безопасност и здраве при работа, вкл. и за минималните изисквания за осигуряване на безопасност и здраве на работещите 73
1.3.2 Правилници за безопасност на труда 74

1.4 Нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР **75**

1.4.1 Закони и отделни техни разпоредби 75
1.4.2 Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание нормативните актове по т. 1.4.1 78

1.5 Съответствие на законодателната рамка с международните стандарти **92**

2 Система по БЗР **95**

2.1 Компетентни органи, с функции и отговорности в областта на БЗР **95**

2.1.1 Министерски съвет 95
2.1.2 Министърът на труда и социалната политика 95
2.1.3 Министърът на здравеопазването 97
2.1.4 Министърът на регионалното развитие и благоустройството 105
2.1.5 Министърът на икономиката, енергетиката и туризма 109
2.1.6 Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията 111
2.1.7 Министърът на вътрешните работи 119
2.1.8 Министърът на земеделието и храните 121
2.1.9 Министърът на околната среда и водите 123
2.1.10 Министърът на отбраната 126
2.1.11 Държавната агенция за метрологичен и технически надзор (ДАМТН) 126
2.1.12 Агенция за ядрено регулиране 128
2.1.13 Национален осигурителен институт (НОИ) 129
2.1.14 Капацитет на компетентните органи с функции и отговорности в областта на БЗР 130

2.2 Компетентни органи с контролни функции в областта на БЗР. **132**

2.2.1 Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда" 132
2.2.2 Държавната агенция за метрологичен и технически надзор 132
2.2.3 Агенция за ядрено регулиране 133
2.2.4 Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството 133

2.2.5 Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" на Министерството на вътрешните работи 133
2.2.6 Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните 134
2.2.7 Министерството на икономиката, енергетиката и туризма 134
2.2.8 Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията 135
2.2.9 Министерство на околната среда и водите 136
2.2.10 Министерство на отбраната 136
2.2.11 Министерство на здравеопазването 136
2.2.12 Национална агенция за приходите 136
2.2.13 Национален осигурителен институт 137

2.3 Организации на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище. 137

2.3.1 Организации на работодателите 137
2.3.2 Организации на работниците и служителите 156

2.4 Други организации с функции в областта на БЗР. 174

2.4.1 Лаборатории за измерване факторите на работната среда и органи за контрол 174
2.4.2 Служби по трудова медицина 188
2.4.3 Организации за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност 193

3 Механизми за осигуряване спазването на законодателството по БЗР 195

3.1 Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда" 196

3.2 Държавната агенция за метрологичен и технически надзор осъществява 197

3.3 Агенция за ядрено регулиране 197

3.4 Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството 198

3.5 Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" на Министерството на вътрешните работи 199

3.6 Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните 201

3.7 Министерството на икономиката, енергетиката и туризма 201

3.7.1 Дирекция "Сигурност на енергоснабдяването" 202

3.8 Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията. 202

3.8.1 Дирекция "Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт" 203
3.8.2 Дирекция "Човешки ресурси" 203
3.8.3 Дирекция "Безопасност, технически надзор и управление при кризи" 203

3.9 Изпълнителна агенция "Автомобилна администрация" 204

3.9.1 Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация" 205

3.10 Изпълнителна агенция "Морска администрация" 205

3.11 Министерство на околната среда и водите 205

3.12 Министерство на отбраната 206

3.13 Министерство на здравеопазването 206

3.14 Национална агенция за приходите 206

3.15 Национален осигурителен институт 207

4 Координация и социално сътрудничество 208

4.1 Постоянни или временни структури на тристранно/двустранно сътрудничество на национално и отраслово равнище. 208

4.1.1 Икономически и социален съвет (ИСС) 208
4.1.2 Национален съвет за тристранно сътрудничество (НСТС) 211
4.1.3 Национален съвет по условия на труд (НСУТ) 214
4.1.4 Регионални съвети по условия на труд 216
4.1.5 Отраслови и браншови съвети по условия на труд 216
4.1.6 Комитет по условията на труд (КУТ) и Група по условия на труд (ГУТ) 217

4.2 Формални органи за двустранно сътрудничество има изградени в някои от най-големите предприятия от икономическата дейност.Действащите колективни трудови договори (КТД) за икономическата дейност/бранша. 218

5 Обучение, информиране и консултиране 219

5.1 Законодателната рамка за осигуряване на професионално образование и обучение, и обучение по правилата за осигуряване на БЗР 219

5.1.1 Закон за народната просвета (ЗНП) 219
5.1.2 Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план (ЗСООМУП) 221
5.1.3 Закон за професионалното образование и обучение (ЗПОО) 223
5.1.4 Закон за признаване на професионални квалификации (ЗППК) 233
5.1.5 Правилници и наредби 233

5.2 Системата на професионалното образование и обучение, и по правилата за осигуряване на БЗР 242

5.2.1 Държавни институции на национално ниво 242
5.2.2 Държавни институции на регионални ниво 244
5.2.3 Организациите на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище 245
5.2.4 Периодично обучение по здравословни и безопасни условия на труд 246
5.2.5 Условия и ред за придобиване на правоспособност за работа със специфична техника 248
5.2.6 Информация за центровете за професионално обучение 248

6 Социално осигуряване и застраховане 259

6.1 Законодателната рамка, свързана със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване 259

6.1.1 Задължително осигурени лица за трудова злополука и професионална болест 259
6.1.2 Размер на осигурителната вноска 260
6.1.3 Осигурителни плащания – видове парични обезщетения 260
6.1.4 Други изисквания 263
6.1.5 Размер на осигурителната вноска за трудова злополука и професионално заболяване за 2006 – 2012 г. 264
6.1.6 Изплатени парични обезщетения и помощи от ДОО (2006 г. – 2010 г.) 275

6.2 Компетентните органи, с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване. 277

6.3 Законодателната рамка, свързана със задължителната застраховка за риска "трудова злополука" 278

6.3.1 Обхват на застраховането за риска "трудова злополука" 278
6.3.2 Покрити застрахователни рискове и застрахователни суми 279
6.3.3 Застрахователни обезщетения 279
6.3.4 Документи, необходими за изплащане на застрахователната сума или застрахователното обезщетение 280
6.3.5 Застрахователна премия 281
6.3.6 Сключване и срок на застраховката 281
6.3.7 Отговорност на застрахователя 281
6.3.8 Коефициент на трудовия травматизъм за страната 281

6.4 Компетентни органи, с функции и отговорности по задължителната застраховка за риска "трудова злополука" 288

7 Условия на труд 289

7.1 Трудова заетост 289

7.1.1 Видове трудови отношения 291
7.1.2 Трудов стаж 291
7.1.3 Допълнителен труд (при същия и при друг работодател) 292

7.2 Работно време 293

7.2.1 Работа през почивните дни събота и неделя 296

7.3 Отпуски и почивки 297

7.3.1 Платен годишен отпуск 298
7.3.2 Допълнителен платен годишен отпуск 299
7.3.3 Регламентирани почивки 299

7.4 Рискове за здравето и безопасността на работещите 300

7.4.1 Рискове свързани с дейността по събиране и транспортиране на отпадъците 301
7.4.2 Рискове при преработката на отпадъците 302

7.5 Осигуряване на работно и униформено облекло, и ЛПС; 305

7.6 Медицинско обслужване, включително предварителни и периодични медицински прегледи 307

7.7 Използване на информационните технологии в работата 311

7.8 Работа с външни за предприятието лица 312

7.9 Самостоятелност и контрол при изпълнение на основните трудови задължения 314

7.10 Информиране и консултиране....316

7.11 Дискриминация и насилие....318

7.12 Работа и здраве....319

7.13 Удовлетвореност от условията на труд 322

7.14 Работа и извън трудов живот 324

7.15 Сравнителен анализ на икономическата дейност с общия профил 326

7.16 Основни изводи....333

8 Трудов травматизъм 337

8.1 Брой трудови злополуки 337

8.1.1 Трудови злополуки: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО 337
8.1.2 Трудови злополуки, предизвикали смърт: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО 339
8.1.3 Трудови злополуки, предизвикали инвалидност: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО 340
8.1.4 Загубени календарни дни от трудови злополуки: общ брой и по чл. 55, ал. 1 от КСО.... 342
8.1.5 Коефициент на честота: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО 343
8.1.6 Коефициент на тежест: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО 344

8.2 Разпределение на трудовите злополуки последните класификации на Статистическа система "Трудови злополуки" на НОИ....346

8.2.1 Класификация "Големина на предприятието (осигурител)" 346
8.2.2 Класификация "Статус в заетостта".... 348
8.2.3 Класификация "Стаж по професията".... 350
8.2.4 Класификация "Общ трудов стаж" 351
8.2.5 Класификация "Правоспособност" 353
8.2.6 Класификация "Възраст" 354
8.2.7 Класификация "Пол" 356
8.2.8 Класификация "Време на злополуката" (Спрямо работното време).... 357
8.2.9 Класификация "Време на злополуката" (Спрямо ден от седмицата).... 360
8.2.10 Класификация "Място на злополуката" 361
8.2.11 Класификация "Работно място".... 364
8.2.12 Класификация "Вид работа" 366
8.2.13 Класификация "Специфично физическо действие".... 368
8.2.14 Класификация "Отклонение" 371
8.2.15 Класификация "Начин на увреждане" 374
8.2.16 Класификация "Вид на увреждането".... 377
8.2.17 Класификация "Материален фактор" 379
8.2.18 Класификация "Вид злополука (по КСО)" 382
8.2.19 Класификация "Последици от трудовата злополука" 383

9 Технически правила, ръководства и други програми и дейности за насърчаване на БЗР....385

9.1 Системи за управление на БЗР 385

9.2 Кодекси за добра практика, Ръководства, Помагала, Технически правила и др. Материали, прилагани в изпълнение на регулация или на доброволна основа. 389

9.2.1 Кодекси, ръководства и помагала и други материали 389
9.2.2 Информационни кампании, тематични конференции, медийни инициативи 392
9.2.3 Състояние в сектора 393

9.3 Програми/проекти и дейности за насърчаване на БЗР: 393

10 Заключение 395

А. Методология за изготвяне на профила 395

I. Основни източници на информация.... 395
II. Аналитични техники и методи.... 396

III. Изследователски методи 396
IV. Методика за провеждане на анкетното проучване 396
V. Методи на експертната оценка 397

Б. Методика за получаване на конкретни стойности 398

Увод 399

1. Законодателна рамка в областта на БЗР: 399

2. Система по БЗР 400

3. Механизми за осигуряване спазването на законодателството по БЗР: 401

4. Координация и социално сътрудничество в областта на БЗР 401

5. Обучение, информиране и консултиране 402

6. Социално осигуряване и застраховане 403

7. Условия на труд 404

8. Трудов травматизъм 405

9. Технически правила, ръководства и други програми и дейности за насърчаване на БЗР: 406

Съкращения

АК	Арбитражна комисия
АИКБ	Асоциация на индустриалния капитал в България
БАН	Българска академия на науките
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
БДС	Български държавен стандарт
БЗР	Безопасност и здраве при работа
БИМ	Българския институт по метрология
БИТСП	Балкански институт по труда и социалната политика
БСА	Българска служба за акредитация
БСК	Българска стопанска камара
БТПП	Българска търговско-промишлена палата
ВМА	Военно-медицинска академия
ВПЛ	Външни за предприятието лица
ГД	Главна дирекция
ГДПБЗН	Главна дирекция Пожарна безопасност и защита на населението
ГИТ	Главна инспекция по труда
ГТЛ	гумено-транспортна лента
ГУТ	Групи по условия на труд
ДАИ	Държавна автомобилна инспекция
ДАМТН	Държавна агенция за метеорологичен и технически надзор
ДВ	Държавен вестник
ДМА	Дълготрайни материални активи
ДНСК	Дирекцията за национален строителен контрол
ДОИ	Държавно образователни изисквания
ДОО	Държавното обществено осигуряване
ЕАН	Европейската асоциация за номериране
ЕГН	Единен граждански номер
ЕИК	Единен идентификационен код
ЕК	Европейска комисия
ЕКАТТЕ	Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици
ЕРИПЗ	Европейския регистър за изпускане и пренос на замърсители
ЕС	Европейски съюз
ЕСТЗ	Европейска статистика за трудови злополуки
ЗА	Закон за администрацията
ЗБИЯЕ	Закона за безопасно използване на ядрената енергия
ЗЗБУТ	Закон за здравословни и безопасни условия на труд
ЗИТ	Закона за инспектиране на труда
ЗНАП	Закона за Националната агенция по приходите
ЗНП	Закон за народната просвета
ЗООС	Закона за опазване на околната среда
ЗПОО	Закон за професионалното образование и обучение
ЗСООМУП	Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план
ЗТИП	Закона за техническите изисквания към продуктите
ЗУТ	Закон за устройство на територията
ИА	Изпълнителна агенция
ИД	Икономическа дейност
ИДТН	Инспекция за държавен технически надзор
ИК	Издателска къща
ИК	Изпълнителен комитет
ИСС	Икономически и социален съвет
Ич	Индекс на честота
КА	Комисия по акредитация
КЗОО	Кодекс за задължително обществено осигуряване
КИД	Класификация на икономическите дейности
КНСБ	Конфедерация на независимите синдикати в България
КРИБ	Конфедерация на работодателите и индустриалците в България
КСО	Кодекс за социално осигуряване
КТ	Кодекс на труда
Кт	Коефициент на тежест
КТ	Конфедерация на труда
КТД	Колективен трудов договор
КТРЗ	Комитет по труда и работната заплата
Ктт	Коефициент на трудов травматизъм
КУТ	Комитети по условия на труд
Кч	Коефициент на честота
ЛПС	Лични предпазни средства
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МИЕТ	Министерство на икономиката, енергетиката и туризма
МРЗ	Минимална работна заплата

МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МСП	Малки и средни предприятия
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
НКИД	Национална класификация на икономическите дейности
НКПД	Национална класификация на професиите и длъжностите
НОИ	Национален осигурителен институт
НСИ	Национален статистически институт
НСИП	Национален съвет по икономическа политика
НСМОС	Националната система за мониторинг на околната среда
НСТС	Национален съвет за тристранно сътрудничество
НСУТ	Национален съвет по условия на труд
НЦРРЗ	Национален център по радиобиология и радиационна защита
ОбС	Общински съвети
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ОИТ	Областна инспекция по труда
ОКТД	Отраслов колективен трудов договор
ООС	Орган за оценка на съответствието
ОС	Областни съвети
ПДСХН	Пределно допустими санитарно-хигиенни норми
ПМС	Постановление на Министерски съвет
РЗИ	Регионални здравни инспекции
РИОКОЗ	Регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве
РИОСВ	Регионални инспекции по околната среда и водите
РС	Регионални съвети
СЗО	Световна здравна организация
СО	Синдикални организации
СПО	Съоръжения с повишена опасност
ССТЗ	Статистическа система за трудови злополуки
СТМ	Служби по трудова медицина
ТЗ	Трудова злополука
ТЗПБ	Трудова злополука и професионална болест
ФРТП	Физиологичен режим на труд и почивка
ЦКК	Централна контролна комисия
ЦПО	Центрове за професионално обучение

Увод

А. Икономическо състояние

I. Брутен вътрешен продукт за страната

Като съвкупна мярка за общото икономическо производство за страната, БВП представлява пазарната стойност на всички стоки и услуги, произведени за определен период, включително лично потребление, правителствени разходи, частните разходи, строителните разходи и външната търговия. Често БВП се използва като приблизителна мярка за стандарт на живот, икономически растеж, производителност.

Брутен вътрешен продукт за страната

След години (1995 – 2008) на макроикономическа стабилизация (ниско равнище на инфлация, балансиран бюджетен дефицит, нарастващи чуждестранни инвестиции и др.) и устойчив икономически растеж, българската икономика навлиза в труден период. Анализът и оценките на данните за Брутния вътрешен продукт представят състоянието и тенденциите в развитието на икономиката и са индикатор за определяне на икономическата политика на макроравнище.

При проследяване на динамиката на БВП за периода 1995 г. – 2011 г. се установява, че след значителното ускоряване на икономическия растеж през 2000 г. - 5,4%, и относителното му задържане на ниво над 6,0% за периода 2004 – 2008 г., през 2009 г. в резултат на икономическата криза тази тенденция е преустановена. Основен двигател на растежа са крайното потребление и инвестициите в основен капитал, които са подпомогнати от значителното повишаване на кредитната активност на търговските банки и увеличаването на разполагаемия доход на домакинствата вследствие на нарастването на средната работна заплата. Съществено значение за развитието на икономиката до 2008 г. има и инвестиционната активност на предприятията, която води до над 50% нарастване на инвестициите в основен капитал, в реално изражение спрямо 2005 г. и достигането им до дял от 33,6% от БВП през 2008 г.

Отражението на световната икономическа криза върху българската икономика започва да се усеща още през последното тримесечие на 2008 г., когато се отчита забавяне на реалния растеж на БВП. Кризата се изразява, както в свиването на външното търсене на продукцията на българските износители, спада в международните цени на основни износни стоки, така и в намаляването на кредитната активност на банките и резкия спад на чуждестранните инвестиции в нашата икономика. Реално икономика регистрира в началото на 2009 г. първия си отрицателен растеж спрямо предходната година. След като влиянието на кризата първоначално се проявява по линия на свиване на външното търсене и съществен спад на чуждестранните инвестиции в страната спрямо периода преди началото на кризата, постепенно е засегнато и вътрешното търсене, което води до намаление на БВП с почти 5% през 2009 г. Всички икономически сектори допринасят за спада в БВП, но с най-голям принос е индустрията, която първа почувства негативния ефект от кризата. Намалението на добавената стойност в индустриалния сектор през 2009 г. е със 7,8% по-малко в сравнение с 2008 г. Сред индустриалните отрасли, промишлеността е най-силно засегната от кризата, като добавената ѝ стойност започна да отбелязва спад още от третото тримесечие на 2008 г. Основните причини за негативното развитие на сектора са намалялото външно търсене, както и по-ниските международни цени на суровините. През последните месеци на 2009 г. се наблюдава и значително свиване на вътрешното търсене, като годишният спад на оборота на предприятията на вътрешния пазар достига стойност от - 25,6% през октомври.

Свиването на стопанската активност в българската икономика, наблюдавано от началото на 2009 г. продължава и през първата половина на 2010 г., но със значително по-бавни темпове на изменение. През третото и четвъртото тримесечие на 2010 г. икономиката повишава равнището на производство от 2009 г. Произведеният брутен вътрешен продукт в страната през 2010 г., изчислен по текущи цени, е 70 511 млн. лв., т.е. отчита се растеж 3,1% спрямо 2009 г. През първата половина на 2010 г. вътрешното търсене остава свито, докато възстановяването на дейността на основните търговски партньори на страната се отразява положително на износа и през третото и четвъртото тримесечие той е водещ фактор за отчетения икономически растеж.

По предварителни данни произведеният БВП в страната през 2011 г. е 75 265 млн. лв., т.е. текущият обем надвишава с 4 754 млн. лв. създадения БВП през 2010 г. По отношение на структурата на крайното използване на брутния вътрешен продукт тенденцията на висок относителен дял на крайното потребление се запазва и през 2011 г. – 76,3%. Крайното потребление реално намалява с 0,3%, като по отношение на неговите елементи се наблюдава реалното нарастване на разходите на НТОД - с 6,8%, и на разходите на правителството за индивидуално потребление - с 3,0%. Останалите елементи от крайното потребление бележат спад.

За ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" не са налични статистически данни за генерирания от нея Брутен вътрешен продукт.

Брутен вътрешен продукт - Разходи за крайно използване - национално ниво, текущи цени (млн. лв.)[1]

Година	Брутен вътрешен продукт	Крайно потребление						Бруто капиталообразуване			Износ на стоки и услуги			Внос на стоки и услуги			Статистическа разлика
		общо	индивидуално потребление	на домакинствата	на НТО, обслужващи домакинствата	индивидуално потребление на правителството	колективно	общо	бруто образуване на основен капитал	изменение на запасите	общо	стоки	услуги	общо	стоки	услуги	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1995	878	722	651	572	3	76	71	138	134	4	456	360	96	438	352	86	0
1996	1581	1398	1292	1175	6	111	105	143	238	-95	939	747	192	898	670	228	0
1997	16909	14290	13229	11993	60	1177	1061	1727	1919	-191	9922	7656	2267	9031	7054	1978	0
1998[2]	22992	18888	16906	14937	80	1889	1982	3871	3006	865	13587	10422	3165	13354	10881	2474	0
1999	24309	21110	18861	16683	94	2084	2249	4316	3654	662	13609	10308	3301	14726	12008	2718	0
2000	27399	23935	20985	18620	110	2256	2949	4926	4325	602	13826	9195	4631	15288	11707	3581	0
2001	30299	27022	24025	21181	131	2713	2997	6132	5537	595	14762	10004	4758	17617	13492	4125	0
2002	33189	29342	26094	22934	139	3021	3248	6532	6060	472	15746	10938	4808	18431	14622	3809	0
2003	35812	31935	28283	24641	169	3473	3652	7576	6807	769	17378	12031	5347	21078	16788	4290	0
2004	39824	35330	31261	27425	184	3653	4068	9058	8109	949	20681	14285	6396	25245	20076	5169	0
2005[3]	45484	39816	35290	31309	175	3806	4526	12532	11711	820	18438	10256	8181	25301	21258	4043	0
2006	51783	44247	39247	34762	177	4308	5000	16644	14297	2346	31696	23493	8203	40803	34395	6408	0
2007	60185	51532	46112	41301	207	4604	5420	20519	17264	3255	35790	26427	9363	47656	40624	7032	0
2008	69295	57496	51277	45766	232	5279	6219	26015	23283	2732	40342	29736	10606	54557	46581	7976	0
2009	68322	54293	48264	42942	213	5108	6030	20063	19724	339	32458	22882	9576	38493	31066	7427	0
2010	70511	55709	49918	43990	272	5655	5791	16138	16077	61	40481	30435	10046	41817	35878	5939	0
2011[4]	75265	57392	51636	45386	303	5947	5756	17364	15743	1621	50061	39560	10501	49552	43422	6130	0

Колона 2 = 3 + 9 + 12 - 15 + 18; Колона 3 = 4 + 8; Колона 4 = 5 + 6 + 7; Колона 9 = 10 + 11; Колона 12 = 13 + 14; Колона 15 = 16 + 17

[1] Източник: НСИ
[2] Данните до 1998 г. са преизчислени от BGL в BGN (1000 BGL = 1 BGN). BGL - за стойности преди деноминацията от 1999 г. BGN - за стойности след деноминацията от 1999 г.
[3] Данните за 2005 г. са ревизирани съгласно методологията на таблица "Ресурс Използване"
[4] Предварителни данни

БВП - Производствен метод - национално ниво. Динамичен ред, текущи цени (млн. лв.)[5]

Брутна добавена стойност по текущи цени																	
Икономически сектори и групировки по икономически дейности	**1995**	**1996**	**1997**	**1998[6]**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005[7]**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011[8]**
Селско, горско и рибно стопанство	115	204	3804	3475	3177	3029	3235	3251	3248	3387	3254	3113	2824	4132	2841	2976	3637
Добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	183	281	3597	4640	4314	5092	5886	6595	7215	7633	8859	10295	12295	12601	12983	13540	15979
Строителство	39	60	452	999	1193	1212	1391	1448	1509	1704	2385	3084	4100	5386	5411	4341	4210
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство	146	297	3011	3844	4307	5012	5669	6282	6912	7668	8431	10320	10837	11982	11740	12757	12832
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	21	42	340	501	569	749	991	1252	1320	1550	1451	1628	1884	3464	3375	3445	3608
Финансови и застрахователни дейности	40	84	573	876	433	582	793	956	1322	1557	2343	2401	3815	3721	4169	4889	5243
Операции с недвижими имоти	15	30	206	318	3076	3175	3367	3691	3583	3701	3888	4321	4814	5181	5520	5936	6083
Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности	121	248	1832	2721	859	985	1191	1308	1219	1376	1587	1911	2515	2653	3256	3294	3573
Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална работа	89	134	1249	2496	3296	3801	3780	4354	4433	4845	5675	5620	6549	7136	7724	7885	8111
Култура, спорт и развлечения; други дейности; дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление; дейности на екстериториални организации и служби	13	20	184	355	286	345	299	322	359	459	623	731	941	1477	1676	1653	1556
Общо за икономиката	780	1400	15248	20226	21509	23983	26602	29459	31119	33881	38494	43424	50575	57733	58695	60716	64831
Корективи (Данъци минус субсидии върху продуктите)	98	182	1660	2766	2800	3416	3697	3730	4693	5943	6989	8359	9610	11562	9626	9795	10435
БРУТЕН ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ	878	1581	16909	22992	24309	27399	30299	33189	35812	39824	45484	51783	60185	69295	68322	70511	75265

[5] Източник: НСИ
[6] Данните до 1998 г. са преизчислени в от BGL в BGN (1000 BGL = 1 BGN). BGL - за стойности преди деноминацията от 1999 г. BGN - за стойности след деноминацията от 1999 г.
[7] Данните за 2005 г. са ревизирани съгласно методологията на таблица "Ресурс Използване"
[8] Предварителни данни

II. Добавена стойност по факторни разходи на отчетените нефинансови предприятия за 2006-2010 г.

БВП по производствения метод се изчислява като сума от брутната добавена стойност (БДС) по базисни цени общо за икономиката и корективите, които включват нето данъци върху продуктите (данъци минус субсидии), данък добавена стойност и мита върху вноса. От своя страна брутната добавена стойност представлява балансираща статия в сметка "Производство" и характеризира резултата от производствения процес - брутна продукция, и изразходваните в този процес стоки и услуги - междинно потребление.

Брутната продукция (базисни цени) е стойността на произведените стоки и услуги в резултат на производствената дейност на единиците резиденти през съответния период.

Междинното потребление включва стойността на всички стоки и услуги, трансформирани или изцяло изразходвани в процеса на производство през съответния период, с изключение на потреблението на дълготрайните активи, отчетено като потребление на основен капитал (амортизация).

Принципно двата показателя могат да се разглеждат в тясна връзка, като БВП се изчислява като сума от потреблението (частно и държавно), инвестициите (в основен капитал и запаси) и нетния износ (износ минус внос).

За периода до 2007 г. основен принос за растежа на БДС има най-големият икономически сектор - услугите, който осигурява над 70% от растежа на общата добавена стойност. Финансите и търговията са най-динамичните отрасли от този сектор през разглеждания период. Нарастването на финансовото посредничество се определя от високата кредитна активност на търговските банки и задълбочаването на финансовото посредничество, а при търговията то се дължи основно на повишената покупателна способност на населението. От 2005 г. темпът на нарастване на индустрията се ускорява, като достига 14% през 2007 г. Строителството е сред най-бързо

развиващите се сектори на икономиката, като през последните четири години растежът на добавената стойност е над 10% и постепенно се ускорява до 16,9% през 2007 г. Голямото търсене на недвижима собственост е сред основните причини за динамичното развитие и на строителството. Промишлеността също допринася положително за растежа на добавената стойност. Основен двигател на растежа през периода 2004 – 2007 г. са продажбите за износ, които увеличават дела си в общите продажби с около 3 процентни пункта, като нараства делът на продажбите и на вътрешния пазар. Това се дължи най-вече на по-ниския износ на метали и горива, повлиян от световната ценова динамика. През разглеждания период селското стопанство има отрицателно въздействие върху растежа на БДС.

Най-голям принос за създаването на БДС в икономиката в условията на кризата от 2008-2010 г. има добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива. Този икономически сектор формира традиционно над 21% от общата БДС и БВП, създадени в икономиката. Секторът на услугите е силно повлиян от спада на вътрешното търсене, като някои негови подотрасли продължават да изпитват затруднения до 2010 г. С основен отрицателен принос са търговията, туризма и строителството. Развитието на сектора на услугите е силно зависимо от нивото на заетостта и доходите, които остават потиснати и през периода и влияят отрицателно на потреблението на услуги.

Прогнозните данни за 2011 г. показват, че стопанските субекти реализират БДС за 64 831 млн. лв. по текущи цени, което е 86,1% от БВП. Разликата от 13,9% до обема на БВП по пазарни цени се покрива от нето данъците върху продуктите, вкл. начисления ДДС, и начислените мита по вноса на стоки. Изчислена по съпоставими цени, брутната добавена стойност нараства с 1,8% в сравнение с 2010 г.

Добавена стойност по факторни разходи на отчетените нефинансови предприятия за 2006-2010 г. (хил. лв.)

Икономически дейности	Код по НКИД-2003 / КИД-2008	2006	2007	2008	2009	2010
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване	90	98490	105719	x	x	x
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	x	x	414883	228071	289153
Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали		98 490	105 719	414 883	228 071	289 153
Дял на БДС в ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" в общата БДС		0,23%	0,21%	0,72%	0,39%	0,48%

Данните са изчислени по методология на Структурна бизнес статистика

Брутната добавена стойност Общо за икономиката е представена по текущи цени, докато за ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" е по факторни разходи на отчетените нефинансови предприятия. През 2010 г. добавената стойност в ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" отбелязва ръст от 27% спрямо предходната година, като за целия период се наблюдава възходяща тенденция.

Добавената стойност по факторни разходи през периода 2006-2010 г., като процент спрямо БДС по текущи цени за цялата икономика варира между 0,21% ÷ 0,72%, като се забелязва нестабилна тенденция.

III. Инвестиции (чуждестранни преки инвестиции и разходи за придобиване на дълготрайни материални активи)

Инвестициите са ключов икономически индикатор, който е в пряка зависимост от икономически и политически условия. По предварителни данни на НСИ, преките чуждестранни инвестиции в нефинансовия сектор към 31.12.2011 г. възлизат на 21 616 млн. евро, което е с 2,2% по-малко в сравнение с 2010 г. Най-голяма е стойността на направените чуждестранни инвестиции в промишлеността - 8 741 млн. евро, и в сектора на услугите (търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство) - 4 121 млн. евро.

Чуждестранни преки инвестиции в отчетените предприятия от нефинансовия сектор за периода на отчитане към 31 декември

Година	2006	2007	2008	2009	2010
	Хил.щ.долари	Хиляди евро			
Общо за страната	12401663,2	15167125,4	19185002,9	20441581,2	22114446,3

Източник: НСИ

Икономически дейности	Код по НКИД-2003 / КИД-2008	2006	2007	2008	2009	2010
		Хил.щ.долари		Хиляди евро		
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване	90	8705,6	7152,5	x	x	x
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	x	x	..	78184,6	106104,6
Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали		8705,6	7152,5	x	78184,6	106104,6
Дял на чуждестранни преки инвестиции в предприятията от ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" спрямо общото за страната		0,07%	0,05%	-	0,38%	0,48%

'..' Конфиденциални данни

Чуждестранните преки инвестиции в ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" като цяло са малки за периода 2006-2010 г., като годишно са под 0,5% от общите за страната чуждестранни преки инвестиции. За 2008 г. данните за конфиденциални.

По предварителни данни на НСИ през 2011 г. извършените разходи за придобиване на ДМА във всички сектори на икономиката са 17 763 млн. лв., като е отчетено нарастване от 9,5% в сравнение с 2010 г. Най-голям обем инвестиции в ДМА са вложени в промишления сектор - 5 428 млн. лв., и в сектора на услугите (търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство) - 3 961 млн. лв. През 2011 г. тези сектори заедно формират 52,9% от общия обем разходи за ДМА. В сектор "Строителство" инвестициите в ДМА достигат 1 147 млн. лв., или с 16,2% по-малко в сравнение с 2010 г.

Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи за 2006-2010 (хил.лв.)

	2006	2007	2008	2009	2010
Общо за страната	17742863	27446562	29424189	21274280	16218269

Икономически дейности	Код по НКИД-2003 / КИД-2008	2006	2007	2008	2009	2010
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване	90	168026	315168	x	x	x
Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали	38	x	x	328011	203665	185032
Дял на разходи за придобиване на дълготрайни материални активи от ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали"		0,9%	1,8%	1,8%	1,1%	1,0%

Относителният дял на разходите за придобиване на ДМА в ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" представлява средно 1,1% от общите разходите за ДМА общо за страната през периода 2006-2010 г. Минимумът в делът на разходите за придобиване на ДМА като процент и като абсолютна стойност е през 2006 г. - 0,95%, а максимумът - през 2007 г. и 2008 г. – 1,85%. Като цяло за периода 2006-2010 г. тенденцията на разходите за придобиване на ДМА в ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" е намаляваща.

IV. Брой на предприятията (общо и по групи предприятия според броя на заетите лица)

Според Закона за малките и средните предприятия микропредприятия са предприятията, които имат до 9 заети лица, малки са тези с до 49 заети и средни - с 50 до 249 заети.

По данни на НСИ за периода от 2006 – 2010 г., разпределението на предприятията според броя на заетите в тях лица е следното:

Брой предприятия общо за страната	Общо	до 9	от 10 до 49	от 50 до 249	над 250
2006	258112	229356	23097	4864	795
2007	283444	252535	24794	5281	834
2008	323003	289981	26752	5439	831
2009	368229	335929	26463	5071	766
2010	366929	337147	24368	4662	752

Данните показват, че предприятията от нефинансовия сектор са предимно малки и средни предприятия (МСП), съставляващи високия относителен дял от 99,7% – 99,8% от общия брой на нефинансовите предприятия. В ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" само микропредприятия представляват около 81,8% от общия брой на предприятията в сектора средно за целия период. Малките и средните заемат съответно 14,4% и 3,9% средно от всички предприятия за периода 2006 г. – 2010 г.

Като цяло за страната през целия разглеждан период малките и средните предприятия имат приоритетна роля при създаване на заетостта и добавената стойност, като тяхната роля става все по-съществена с всяка изминала година. В периода 2005-2009 г. ръстът на заетостта в МСП отбелязва общо увеличение от 18%, а в големите предприятия намалява с 2%. Кризата през 2009 г. причинява общо намаление в заетите работни места от 1% спрямо 2008 г. Общият дял е относително нисък благодарение на микропредприятията, които значително увеличават дела си в заетостта (11%). Всички други размерни групи предприятия губят служители, като тенденцията е по-силна за по-големите по размер МСП. Съответно най-нисък е делът при малките предприятия (със спад от 0,2%), следвани от средните предприятия (-8%). Най-висок е делът на съкратени работни места при големите предприятия (-9%). От гледна точка на размера на предприятията, най-голям растеж на заетите лица се наблюдава при малките и средни предприятия - съответно 7,7% и 7,2% средно за периода 2006-2008 г. През 2010 г. заетостта в МСП намалява с 6,5%, а в големите предприятия с 2,1%.

Брой на отчетените нефинансови предприятия по групи според броя на заетите в тях лица - по години

Брой предприятия в Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали	Общо	до 9	от 10 до 49	от 50 до 249	над 250
2006	310	196	65	39	10
2007	384	268	63	41	12
2008	425	279	84	46	16
2009	480	326	91	50	13
2010	516	344	101	54	17

'..' Конфиденциални данни

Дял на предприятията от ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали"спрямо общото за страната според броя на заетите

	Общо	до 9	от 10 до 49	от 50 до 249	над 250
2006	0,1%	0,1%	0,3%	0,8%	1,3%
2007	0,1%	0,1%	0,3%	0,8%	1,4%

	Общо	до 9	от 10 до 49	от 50 до 249	над 250
2008	0,1%	0,1%	0,3%	0,8%	1,9%
2009	0,1%	0,1%	0,3%	1,0%	1,7%
2010	0,1%	0,1%	0,4%	1,2%	2,3%

Относителният дял на ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" спрямо общия брой предприятия в страната за 2010 г. спрямо 2006 г., показва относителна стабилност при всички предприятия, въпреки че във всички групи предприятия нарастват абсолютните стойности. Трябва да се отбележи, че най-бърз е темпът на нарастване на микропредприятията.

V. Производителност на труда

Производителността на труда е съставен икономически показател, който съпоставя постигнатия резултат (новосъздаден продукт) с вложения трудов фактор при осъществяването на определена икономическа активност на определена икономическа територия за определен период.

Основните съставни елементи на производителността на труда са показатели измерващи резултата от осъществяваната производствена активност (числител) и показатели за вложения труд в производствения процес (знаменател).

На национално ниво, резултатът от производствената дейност се измерва с брутния вътрешен продукт (БВП) и брутната добавена стойност (БДС) създадена от всички производствени сектори в националната икономика. Връзката между БВП и БДС се определя от начина на остойностяване на произведения краен продукт. БВП е остойностен по пазарни цени, включително данъците върху продуктите и вноса, нето от субсидиите върху продуктите.

БДС измерва резултата от производствената дейност по базисни цени, преди начисляването на данъци, включително субсидиите върху продуктите и услугите. БДС е показател който е приложим за изчисляване на производителността на труда както на национално ниво, така и на ниво производствени дейности или по региони.

Трудовият производствен фактор в състава на показателя за производителността на труда се измерва с броя на заетите лица в резидентните производствени единици на националната икономика и отработеното от тях време – отработени човекочасове.

Данни за производителността на труда са публикувани в годишното издание на НСИ "Социално икономическо развитие на страната" и интернет страницата на НСИ динамични редове по тримесечия и години.

Производителност на труда - Общо за икономиката, БВП на един зает

Година	Текущи цени	По цени на предходната година	По цени на 2005[9]г.	Индекс на физически обем изчислен спрямо всяка предходна година[10] (%)	Индекс на физически обем спрямо 2005 (%)
2005	13013	12118	13013		
2006	14336	13412,1	13412,1	103,1	103,1
2007	16149	14791	13837,5	103,2	106,3
2008	18115	16707,2	14315,5	103,5	110
2009	18341	17583,9	13895,9	97,1	106,8
2010	19858	19317,1	14635,2	105,3	112,5
2011[11]	22127	21075	15532	106,1	119,4

[9] Данните са изчислени по метода "Annual overlap". Преизчислените агрегати не са адитивни.
[10] Индексите са изчислени въз основа на стойностите на съответния показател по съпоставими цени на 2005 г.
[11] Предварителни данни

Производителност на труда - общо за икономиката, БДС[12] на един зает

Година	Текущи цени	По цени на предходната година	По цени на 2005 г.[13]	Индекс на физически обем изчислен спрямо всяка предходна година[14] (%)	Индекс на физически обем спрямо 2005 (%)
2005	9994,6	9283,9	9994,6		
2006	10983,4	10387,8	10387,8	103,9	103,9
2007	12559,6	11420,7	10802,4	104	108,1
2008	14008,9	13083,7	11257,7	104,2	112,6
2009	14574,1	13932,5	11199,4	99,5	112,1
2010	15872,6	15420,4	11843,3	105,7	118,5
2011[15]	17734,7	16857,1	12578,3	106,2	125,9

[12] За изчисленията на производителността на труда, данните за Брутната Добавена Стойност не включват условно начисления наем на лицата живеещи в собствени жилища
[13] Данните са изчислени по метода "Annual overlap". Преизчислените агрегати не са адитивни.
[14] Индексите са изчислени въз основа на стойностите на съответния показател по съпоставими цени на 2005 г.; повече информация за приложеният метод вж.: Измерване на ефекта от промени в обема и промени в цените.
[15] Предварителни данни

Индекс на физически обем по БВП за страната
140
120
100
80
60
40
20
0
%
2006
2007
2008
2009
2010
2011
Индекс на физически обем изчислен спрямо всяка предходна година
Индекс на физически обем спрямо 2005

Производителност на труда - Общо за икономиката по БДС на един зает
20000
18000
16000
14000
12000
10000
8000
6000
4000
2000
0
лв.
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
текущи цени
по цени на предходната година
по цени на 2005г.

НСИ не може да предостави данни по отношение на производителността на труда за отделна икономическа дейност.

Б. Демографско състояние

I. Икономически активно население (от 15 до 64 навършени години) – общ брой за страната и общ брой заети лица в икономическата дейност/ бранша;

През последните години се формира трайна тенденция на намаляване на броя на населението в страната. В резултат от социалните и икономически промени в условията на живот се наблюдават съществени изменения в демографското поведение на населението, които доведоха до отрицателен естествен прираст. Броят и възрастовата структура на населението оказват ключово влияние върху предлагането на труд в страната. По данни на НСИ, към 31.12.2010 г. постоянното население на България е 7 504 868 души, като за в сравнение с 2006 г. (7 679 290 души) то е намаляло с 174 422 души. Намалението в броя на населението се дължи от една страна на отрицателния естествен прираст, а от друга страна на външната миграция.

Населението на възраст 15-64 навършени години към края на 2006 г. е 5 322 628 души или 69,3% от цялото население, като броят му към 2010 г. е намалял с 3,4% или с 181 571 души.

Наблюдението на работната сила е важен източник на информация за състоянието и тенденциите на пазара на труда, като основната цел е да осигури данни за икономическата активност на населението на 15 и повече навършени години и за най-важните характеристики на заетите и безработните лица и лицата извън работната сила в Република България.

За периода от 2006 – 2010 г. работната сила (икономически активното население) на възраст 15 – 64 г. нараства с 5,6%. Коефициентът на икономическа активност на населението за същия период се променя от 64,5% през 2006 г. до 66,5% през 2010 г., като най-високата стойност се отчита през 2008 г. – 67,8%.

Работна сила от 15 до 64 навършени години – общ брой за страната и по пол (хиляди)

Година	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	3376,3	3447,9	3504,7	3441,5	3356,3
Мъже	1781,7	1820,3	1858,8	1828	1774,5
Жени	1594,6	1627,6	1645,9	1613,5	1581,9

За 2006 – 2010 г. броят на заетите лица на възраст 15 – 64 навършени години намалява от 3071,7 хил. през 2006 г. на 3010,4 хил. през 2010 г. Коефициентът на заетост през 2010 г. е 59,7%, с 1,1 процентни пункта повече спрямо 2006 г. (58,6%).

Заети от 15 до 64 навършени години – общ брой за страната и по пол (хиляди)

Година	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	3071,7	3208,8	3306,2	3204,8	3010,4
Мъже	1626,1	1700,5	1755,5	1698,7	1579,2
Жени	1445,6	1508,2	1550,8	1506,1	1431,2

Среден списъчен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение в ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали"

Година	2006	2007	2008	2009	2010
Код по НКИД-2003 / КИД-2008	90	90	38	38	38
Общо	43005	38375	15034	14273	16061
Мъже	22406	19452	8856	8636	9800
Жени	20599	18923	6178	5637	6261

Източник: НСИ, Годишна статистика на заетостта и разходите за труд, Отчет за заетите лица, средствата за работна заплата и други разходи за труд

В икономическата дейност са заети съизмеримо мъже 52% и жени 48%.

Трябва да се отбележи, че по отношение на броя наети лица в икономическата дейност са получени данни от три различни източника: НСИ, НОИ и Декларациите по чл. 15 от ЗЗБУТ, в които има незначителни разминавания, дължащи се на разликата в методологиите или обхвата на изследванията.

II. Разпределение на заетите лица в икономическата дейност/ бранша по пол и по възрастови групи

Общо за страната разпределението на заетите лица по пол и по възрастови групи е следното:

Заети лица на 15 и повече навършени години (хиляди)

Година	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	3110	3252,6	3360,7	3253,6	3052,8
Мъже	1652,8	1731,5	1792,9	1732,3	1608,3
Жени	1457,2	1521,1	1567,8	1521,3	1444,5
По възраст					
15-24	240,5	249,8	262,6	240	207,4
25-34	724,9	730,7	737,3	691	620,2
35-44	889,9	948,5	965,9	965,2	936,7
45-54	833	865,9	887,4	856,6	824,9
55-64	383,5	413,8	453,1	452	421,2
65 и повече	38,2	43,9	54,5	48,8	42,4

Коефициент на заетост на заети лица на 15 и повече навършени години (%)

Година	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	46,7	49	50,8	49,4	46,7
Мъже	51,8	54,4	56,5	54,9	51,3
Жени	42	44	45,5	44,4	42,4
По възраст					
15-24	23,2	24,5	26,3	24,8	22,2
25-34	72,2	76,2	78,2	75,1	70,7
35-44	79,6	82,8	84,6	82,6	79,4
45-54	74,8	78,4	80,6	79	75,8
55-64	39,6	42,6	46	46,1	43,5
65 и повече	2,7	3	3,8	3,3	2,8

Общият коефициент на заетост на заетите лица на 15 и повече навършени години през 2006 – 2010 г. е 46,7%, като през 2008 г. се отчита повишаване от 4,1 процентни пункта (50,8%). Коефициентът на заетост при мъжете е намалял с 0,5 процентни пункта от 51,8% през 2006 г. на 51,3% през 2010 г., докато при жените той е нараснал с 0,4 процентни пункта от 42,0% до 42,4%.

Коефициентът на заетост при жените през 2010 г. е по- нисък от коефициента на заетост при мъжете с 8,9 процентни пункта.

Коефициентът на заетост при младежите (15-24 г.) за 2010 е 22,2%, като се отчита спад спрямо 2006 г. от – 1,0 процентни пункта.

Увеличение се наблюдава в равнището на заетост сред лицата на възраст 55-64 г. Коефициентът на заетост се е увеличил с 3,9 процентни пункта - от 39,6% през 2006 г. до 43,5% през 2010 г.

Разпределение на наетите лица ИД по възрастови групи и пол за 2006 г. (код 90 по НКИД-2003) и 2010 г. (код 38 по КИД-2008)

	2006			2010		
Възраст	**Общо**	**Мъже**	**Жени**	**Общо**	**Мъже**	**Жени**
Общо	45557	23877	21681	16530	10264	6267
15 - 24	2729	1761	968	751	608	143
25 - 34	8600	3793	4808	2963	1894	1069
35 - 44	10305	5039	5266	4044	2267	1777
45 - 54	13793	6760	7034	4865	2983	1883
55 - 64	9826	6307	3519	3503	2187	1316
65+	304	218	86	404	325	(79)

Източник: НСИ, Наблюдение на структурата на заплатите 2006, 2010.

В икономическата дейност преобладаващата група на заети лица е от 45 до 54 години (35%), следвана от групата 35 до 44 години (32%). Като цяло в дейността работят хора на възраст по-висока от средната за страната.

В. Професионално ниво и квалификация на работната сила

Равнището на заетост в значителна степен зависи от степента на завършено образование или липсата на такова, както и от притежаването на професионална квалификация.

По данни на НСИ "Наблюдение на структурата на заплатите" за 2006 и 2010 г., разпределението на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по степените на образование е следното:

Разпределение на наетите лица в България по степени на образование за 2006 и 2010 г. (брой)

Образование	2006	2010
Общо	2293805	2272509
Начално и по-ниско	25604	24193
Основно	222758	141214
Средно	1385922	1374412
Висше	659520	732690

Разпределение на наетите лица в България по степени на образование и по пол за 2006 и 2010 г. (брой)

Образование	2006		2010	
	Мъже	Жени	Мъже	Жени
Общо	1123731	1170074	1097738	1174770
Начално и по-ниско	13038	12567	11897	12296
Основно	129257	93501	77011	64202
Средно	736419	649503	727246	647166
Висше	245017	414503	281584	451105

Разпределение на заетите лица на 15 и повече навършени години по степени на образование (хиляди)

Образование	Заети лица				
	2006	2007	2008	2009	2010
Висше	792,7	828,9	856,9	858,9	831,2
Средно	1809,4	1952,1	2002,5	1924,7	1838,4
Придобита професионална квалификация	1279,9	1346,9	1358,6	1303,7	1226,5
Основно и по-ниско	507,9	471,6	501,2	469,9	383,3

Важен е фактът, че лицата със средно образование с придобита професионална квалификация заемат значителен дял (около 70%) от заетите лица, които са със средно общо образование.

Разпределение на наетите лица в България по степени на образование за 2006 г. (код 90 по НКИД-2003) и 2010 г. (код 38 по КИД-2008)

Образователна степен	2006	2010
Общо	45557	16530
Начално и по-ниско	8651	3020
Основно	20519	4059
Средно	14841	8052
Висше	1547	1399

Източник: НСИ, Наблюдение на структурата на заплатите 2006, 2010.

През 2006 г. 78% от наетите лица са били с основно и средно образование, като това съотношение се запазило приблизително и през 2010 г. със 73%, но балансът е изместен от степен на основно образовани към степен на средно образование.

1 Законодателна рамка в областта на БЗР

1.1 Стратегически документи

1.1.1 Стратегия за безопасност и здраве при работа 2008 – 2012 г.

Стратегията за безопасност и здраве при работа 2008 – 2012 г. е приета на 26 юни 2008 г. с Решение на Министерският съвет. Тя е документ, чрез който са определени, визията, стратегическата цел и приоритетите в областта на безопасните и здравословните условия на труд.

Визия: България да стане страна с високо качество и производителност на труда, основано на сигурни и безопасни условия на труд.

Стратегическа цел: Намаляване на трудовите злополуки с 25% на 1000 осигурени лица.

Приоритетни области:

- гарантиране на правилното прилагане на законодателството в областта на безопасните и здравословни условия на труд;
- насърчаване на развитието и прилагането на секторни стратегии;
- управление на новите и все по-големи рискове;
- насърчаване на промените в поведението на работещите и работодателите към прилагане на подход, насочен към опазване на здравето.

1.1.2 Национална програма по безопасност и здраве при работа 2008 – 2012 г.

За изпълнение на целите, заложени в Стратегията по безопасност и здраве при работа 2008-2012 г., Правителството на Република България ежегодно одобрява мерки - законодателни, организационно-технически, здравни и други превантивни мерки за осигуряване на здраве и безопасност на работното място. Целта е, чрез годишни национални програми да се очертаят ангажиментите и насочат усилията на държавните органи, работодателските организации, организациите на работниците и служителите, неправителствените организации и др. към осигуряване на благосъстоянието при работа, като се отчитат промените на работното място и възникването на нови професионални рискове.

1.1.3 Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2007 - 2013 г.[16]

Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" е стратегически документ, който е рамка за усвояване на финансови средства, съфинансирани от Европейския социален фонд на Европейския съюз и националния бюджет в рамките на програмния период 2007 - 2013 г. Стратегическата цел на оперативната програма е да се подобри качеството на живот на хората в България чрез подобряване на човешкия капитал, постигане на високи нива на заетост, повишаване на производителността, достъп до качествено образование и учене през целия живот и засилване на социалното включване.

В Приоритетна ос 2 "Повишаване производителността и адаптивността на заетите", област на интервенция 2.3 "Подобряване условията на труд на работното място", се предвижда подкрепа на работодатели, които осигуряват подобряване условията на труд и ги привеждат в съответствие с изискванията на стандартите. Цели се намаляване на трудовите злополуки и професионалните заболявания при подкрепените работодатели.

1.1.4 Стратегически документи, предвиждащи специфични/оперативни цели за развитието на БЗР в ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали"

В резултат на проведеното проучване не бяха открити Стратегически документи, предвиждащи специфични/оперативни цели за развитието на БЗР в ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали".

[16] Документът е валиден до края на 2013 г. и е приет с Протокол №8.28 на Министерския съвет от 01.03.2007 г.

1.2 Нормативни актове[17] в областта на БЗР с общо приложение

1.2.1 Закони и кодекси

1.2.1.1 Кодекс на труда (КТ)

Обн., ДВ, бр. 26 и 27 от 1986 г., доп., бр. 6 от 1988 г., изм. и доп., бр. 21 от 1990 г., изм., бр. 30 и 94 от 1990 г., бр. 27 от 1991 г., доп., бр. 32 от 1991 г., изм., бр. 104 от 1991 г., доп., бр. 23 от 1992 г., изм. и доп., бр. 26 от 1992 г., доп., бр. 88 от 1992 г., изм. и доп., бр. 100 от 1992 г., Решение №12 на Конституционния съд на РБ от 20.07.1995 г. - бр. 69 от 1995 г.; доп., бр. 87 от 1995 г., изм. и доп., бр. 2 от 1996 г., изм., бр. 12 от 1996 г., изм. и доп., бр. 28 от 1996 г., изм., бр. 124 от 1997 г., доп., бр. 22 от 1998 г.; Решение №11 на Конституционния съд на РБ от 30.04.1998 г. - бр. 52 от 1998 г.; доп., бр. 56, 83 и 108 от 1998 г., изм. и доп., бр. 133 от 1998 г., бр. 51 от 1999 г., доп., бр. 67 от 1999 г., изм., бр. 110 от 1999 г., изм. и доп., бр. 25 от 2001 г., изм., бр. 1 и 105 от 2002 г., изм. и доп., бр. 120 от 2002 г., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 86 от 2003 г., изм. и доп., бр. 95 от 2003 г., бр. 52 от 2004 г., бр. 19 от 2005 г., изм., бр. 27 от 2005 г., доп., бр. 46 от 2005 г., изм., бр. 76 от 2005 г., изм. и доп., бр. 83 от 2005 г., изм., бр. 29.12.2005 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 48, 57 и 68 от 2006 г., изм., бр. 75 от 2006 г., изм. и доп., бр. 102 от 2006 г., доп., бр. 105 от 12.2006 г., изм., бр. 40, 46, 59 и 64 от 2007 г., доп., бр. 104 от 12.2007 г., изм. и доп., бр. 43, 94, 108 и 109 от 2008 г., изм., бр. 35 и 41 от 2009 г., изм. и доп., бр. 103 от 2009 г., бр. 15 от 2010 г., доп., бр. 46 от 2010 г., изм. и доп., бр. 58 от 2010 г., доп., бр. 77 от 2010 г.; Решение №12 на Конституционния съд на РБ от 11.11.2010 г. - бр. 91 от 2010 г.; изм. и доп., бр. 100 от 2010 г., изм., бр. 101 от 2010 г., изм. и доп., бр. 18 от 2011 г., доп., бр. 33 от 2011 г., изм. и доп., бр. 61 и 82 от 2011 г., бр. 7 и 15 от 2012 г., изм., бр. 20 от 2012 г., изм. и доп., бр. 38 от 2012 г., Решение №7 на Конституционния съд на РБ от 19.06.2012 г. - бр. 49 от 2012 г.

Предмет: Регулира трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и други отношения, непосредствено свързани с тях.

Цел: Да осигури свободата и закрилата на труда, справедливи и достойни условия на труд, както и осъществяване на социален диалог между държавата, работниците, служителите, работодателите и техните организации за уреждане на трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения.

Въпросите, свързани с възникването (чл. 61 – 117 КТ) и изменението (чл. 118 – 123а КТ) на трудовото правоотношение са уредени в глава V на КТ, а тези, свързани с неговото прекратяване в глава XVI на КТ.

Основни задължения на страните по трудово правоотношение:

Работникът или служителят е длъжен да изпълнява работата, за която се е уговорил, и да спазва установената трудова дисциплина, а работодателят - да осигури на работника или служителя условия за изпълнение на работата и да му плаща възнаграждение за извършената работа (чл.

[17] Нормативни актове – актове на Народното събрание, на Министерския съвет или на компетентни министри, издадени в съответствие със Закона за нормативните актове

124 КТ). Тези задължения са конкретизирани в чл. 126 КТ (за работника или служителя) и в чл. 127 – 130в КТ (за работодателя) както следва:

- **за работника или служителя**: задължения при изпълнение на възложената работа: да се явява навреме на работа и да бъде на работното си място до края на работното време; да се явява на работа в състояние, което му позволява да изпълнява възложените задачи и да не употребява през работното време алкохол или друго упойващо вещество; да използва цялото работно време за изпълнение на възложената работа; да изпълнява работата си в изискуемото се количество и качество; да спазва техническите и технологическите правила; да спазва правилата за здравословни и безопасни условия на труд; да изпълнява законните нареждания на работодателя; да пази грижливо имуществото, което му е поверено или с което е в досег при изпълнение на възложената му работа, както и да пести суровините, материалите, енергията, паричните и другите средства, които му се предоставят за изпълнение на трудовите задължения; да бъде лоялен към работодателя, като не злоупотребява с неговото доверие и не разпространява поверителни за него сведения, както и да пази доброто име на предприятието; да спазва вътрешните правила, приети в предприятието, и да не пречи на другите работници и служители да изпълняват трудовите си задължения; да съгласува работата си с останалите работници и служители и да им оказва помощ в съответствие с указанията на работодателя; да уведоми работодателя за наличие на несъвместимост с изпълняваната работа, когато по време на осъществяването й за него възникне някое от основанията за недопустимост по чл. 107а, ал. 1 КТ; да изпълнява и всички други задължения, които произтичат от нормативен акт, от колективен трудов договор, от трудовия договор и от характера на работата;
- **за работодателя**: задължения за: осигуряване на условия за работа (чл. 127 КТ); начисление и плащане на трудово възнаграждение (чл. 128 КТ); за издаване на документи (чл. 128а КТ); осигуряване работника или служителя при условия и по ред, установени в Кодекса за социално осигуряване и в Закона за здравното осигуряване (чл. 129 КТ); информиране и консултиране (чл. 130 КТ), в т.ч. в случаи на масово уволнение (чл. 130а КТ), при промяна на работодателя (чл. 130б КТ), при изменение на дейността, икономическото състояние и организацията на труда на предприятието (чл. 130в КТ).

Работно време, почивки и отпуски:

Според Кодекса на труда, "**работно време**" означава времето, установено със закон, с друг нормативен акт, с колективен или индивидуален трудов договор, през което работникът или служителят е длъжен да бъде на разположение на работодателя на територията на неговото предприятие или в друго определено от него място (§ 1, т. 11 от Допълнителните разпоредби на КТ). През това време работникът или служителят е длъжен да изпълнява възложената му от работодателя работа, а работодателят е задължен да осигурява необходимите условия за безопасна и здравословна работа и да контролира изпълнението й.

Въпросите, свързани с работното време (видове, продължителност, удължаване и намаляване, разпределение и отчитане и т.н.) и почивките (по време на работа, междудневна, седмична и т.н.) са уредени в глава седма "Работно време и почивки".

- Нормална продължителност на работното време (чл. 136 КТ): петдневна работна седмица, с нормална продължителност на работния ден – до 8 часа и на работната седмица – до 40 часа.
- Удължаване на работното време (чл. 136а КТ): условия и ред за удължаване на работния ден, максимална продължителност на удължения работен ден, задължения за информиране и консултиране.
- Намалено работно време (чл. 137 КТ): право на намалено работно време (за работа при специфични условия и рискове за живота и здравето на работниците и служителите, които не могат да бъдат отстранени или намалени, независимо от предприетите мерки и за работници или служители, ненавършили 18 години).
- Непълно работно време (работа за част от законоустановеното работно време): уговаряне между страните по трудово правоотношение (чл. 138 КТ), условия и ред за въвеждане от работодателя (чл. 138а КТ).
- Разпределение на работното време (чл. 139 КТ): разпределението на работното време се установява в правилника за вътрешния трудов ред на предприятието – точно определяне на границите на работното време (начало и край на работния ден), прекъсване на работното време, работно време с променливи граници, установяване на задължение за дежурство или на разположение на работодателя и др.
- Ненормиран работен ден (чл. 139а КТ): условия и ред за въвеждане, отчитане и компенсиране на ненормиран работен ден, права и задължения на работниците и служителите при ненормиран работен ден.
- Нощен труд: определение, продължителност и забрана за полагане на нощен труд (чл. 140 КТ), правила при полагане на нощен труд (140а КТ).
- Работа на смени (чл. 141 КТ): дневна, нощна и смесена работна смяна.
- Извънреден труд: определение и забрана (чл. 143 КТ), допустимост по изключение (чл. 144 КТ), продължителност (чл. 146 КТ), недопустимост (чл. 147 КТ), отказ за полагане (чл. 148 КТ), отчитане (чл. 149 КТ) и заплащане на извънреден труд (чл. 150 КТ).
- Отчитане на работното време (чл. 142 КТ): в работни дни – подневно, сумирано изчисляване на работното време, максимална продължителност на работна смяна при сумирано изчисляване на работното време.

Работното време на работника или служителя се прекъсва с една или няколко **почивки** (чл. 151, ал.1 КТ). Техният брой и продължителност се определят в зависимост от характера на работата.

Раздел III на глава VII на КТ урежда правата и задълженията за осигуряване на **почивките по време на работа**, както следва:

- почивки в работния ден: една или няколко почивки (броят и продължителността се определят в зависимост от характера на работата), почивка за хранене и време за хранене през работното време (чл. 151 КТ);
- почивки при работа със специфичен характер и/или организация на труд (чл. 154а КТ);

- междудневна почивка (чл. 152 КТ);
- седмична почивка (чл. 153 КТ);
- празнични дни (чл. 154 КТ).

Отпуск в най-широк смисъл на понятието е освобождаването на работника или служителя от задължението да работи по трудовото правоотношение за определен период от време, без то да бъде прекратявано.

В глава осма "Отпуски" на КТ са уредени въпросите, свързани с вида и размера на отпуските, както и условия за тяхното ползване, прекъсване, отлагане, погасяване правото на ползване, заплащане и др.

- Видове отпуски:основен и удължен платен годишен отпуск (чл. 155 КТ); допълнителен платен годишен отпуск (чл. 156 КТ); отпуск за изпълнение на граждански, обществени и други задължения – при встъпване в брак, при кръводаряване, при смърт на родител, дете, съпруг, брат, сестра и родител на другия съпруг или други роднини по права линия, когато работника или служителя е призован в съд или от други органи като страна, свидетел или вещо лице, за участие в заседания като член на представителен държавен орган или съдебен заседател и др. (чл. 157 КТ); отпуск при повикване на учебно мобилизационно мероприятие (чл. 158 КТ); отпуск на синдикални дейци (чл. 159 КТ); неплатен отпуск (чл. 160 КТ); служебни и творчески отпуски (чл. 161 КТ); отпуск при временна неработоспособност (чл. 162); отпуск поради бременност, раждане и осиновяване (чл. 163 КТ); отпуск за отглеждане на дете до 2 годишна възраст (чл. 164 КТ); отпуск за отглеждане на дете, настанено при близки и роднини или в приемно семейство (чл. 164а КТ); неплатен отпуск за отглеждане на дете до 2 годишна възраст (чл. 165 КТ); отпуск за кърмене и хранене на малко дете (чл. 166 КТ); отпуск при смърт или тежко заболяване на родител (чл. 167 КТ); неплатен отпуск за отглеждане на дете до 8 годишна възраст (чл. 167а КТ); платен отпуск за две и повече живи деца (чл. 168 КТ); платен отпуск за обучение (чл. 169 КТ); отпуск за приемен изпит в учебно заведение (чл. 170 КТ); неплатен отпуск на учащи се (чл. 171 КТ).
- Ползване на платения годишен отпуск: начин на ползване (чл. 172 КТ); ред за ползване (чл. 173 КТ); ползване на отпуск от непълнолетни и майки (чл. 174 КТ); прекъсване на ползването (чл. 175 КТ); отлагане на ползването (чл. 176 КТ); погасяване на правото на ползване (чл. 176а КТ); заплащане (чл. 177 КТ); забрана за парично компенсиране (чл. 178 КТ).

Безопасни и здравословни условия на труд

Съгласно глава XIII "Здравословни и безопасни условия на труда":

- **министърът на труда и социалната политика** самостоятелно или съвместно с други министри издава актове по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, както и правила за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 276 КТ);
- **работодателят**: осигурява здравословни и безопасни условия на труд (чл. 275 КТ); разработва и утвърждава правила за осигуряване на здравословни и безопасни условия

на труд в предприятието (чл. 277 КТ); провежда инструктаж и обучение по безопасните методи на работа (чл. 281 КТ); осигурява на санитарно-битово и медицинско обслужване (чл. 282 КТ); предоставя безплатно специално работно облекло и лични предпазни средства (чл. 284 КТ); осигурява на безплатна храна и/или добавки към храната (чл. 285 КТ); организира и провеждането на предварителни и периодични медицински прегледи (чл. 287 КТ); предприема мерки за предотвратяване и намаляване на трудовите злополуки и на общите заболявания и професионалните болести (чл. 289 КТ);

- **работникът или служителят** има право да откаже изпълнението или да преустанови работата, когато възникне сериозна и непосредствена опасност за живота или здравето му, като незабавно уведоми прекия ръководител. (чл. 283 КТ).

Изпълнителната агенция "Главна инспекция по труда" осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности, както и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение (чл. 399 КТ).

Глава XIX "Контрол за спазване на трудовото законодателство и административнонаказателна отговорност за неговото нарушаване" урежда въпросите, свързани с:

- правата (чл. 402 КТ) и задълженията (чл. 403 КТ) на контролните органи;
- задълженията на работодателя във връзка с контрола за спазване на трудовото законодателство (чл. 403а КТ);
- принудителните административни мерки (чл. 404 КТ), вкл. тяхното обжалване (чл. 405 КТ);
- обявяване съществуването на трудово правоотношение (чл. 405а КТ);
- сигналната функция на синдикалните организации (чл. 406 КТ) и на контролните органи (чл. 407 КТ);
- ревизионната книга в предприятието (чл. 408 КТ);
- видовете административни наказания (чл. 412а КТ);
- отговорността за нарушение на нормативните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд (чл. 413 КТ) и за нарушения на другите разпоредби на трудовото законодателство (чл. 414 КТ);
- отговорността на работника или служителя при предоставяне на работна сила без сключен трудов договор (чл. 414а КТ);
- отговорността за неизпълнение на предписание и за създаване на пречки на контролен орган (чл. 415 КТ);
- задължението за внасяне (чл. 415а) КТ и отговорността за невнасяне (чл. 415б КТ) на имуществени санкции и глоби по наказателни постановления;
- отговорността за маловажно нарушение (чл. 415в КТ);
- споразумение в административнонаказателното производство (чл. 415г КТ);
- разсрочване на задължения (чл. 415д КТ);
- приложимостта на административнонаказателната отговорност за нарушения на трудовото законодателство (чл. 415е КТ);

- установяване на нарушенията, издаване, обжалване и изпълнение на наказателните постановления (чл. 416 КТ).

Трудова дисциплина

Виновното неизпълнение на трудовите задължения е нарушение на трудовата дисциплина (чл. 186 КТ). В тази връзка трудовата дисциплина се свежда до съвкупност от всички задължения на работника или служителя (т.2.1.1.) при изпълнение на възложената работа.

- **Правилник за вътрешния трудов ред** (чл. 181 КТ): определя правата и задълженията на работниците и служителите и на работодателя по трудовото правоотношение и урежда организацията на труда в предприятието съобразно особеностите на неговата дейност.
- **Дисциплинарна отговорност**: нарушение на трудовата дисциплина (чл. 186 КТ); видове нарушения на трудовата дисциплина (чл. 187 КТ); видове дисциплинарни наказания (чл. 188 КТ); критерии за определяне и еднократност на дисциплинарното наказание (чл. 189 КТ); дисциплинарно уволнение (чл. 190 КТ); органи, които налагат дисциплинарните наказания (чл. 192 КТ); задължения на работодателя преди налагане на дисциплинарното наказание (чл. 193 КТ); срокове за налагане на дисциплинарни наказания (чл. 194 КТ); заповед за дисциплинарно наказание (чл. 195 КТ); заличаване на дисциплинарните наказания (чл. 197 КТ); предсрочно заличаване на дисциплинарни наказания (чл. 198 КТ); временно отстраняване от работа (чл. 199 КТ).

Заплащане на труда

Според КТ, положеният труд по трудово правоотношение е възмезден (чл. 242 КТ). В глава XII "Трудово възнаграждение" са уредени въпросите, свързани със:

- правото на равно възнаграждение(чл. 243 КТ);
- регулиране на минималните трудови възнаграждения и обезщетения (чл. 244 КТ): минималната работна заплата за страната; видовете и минималните размери на допълнителните трудови възнаграждения и на обезщетенията по трудовото правоотношение;
- системите на заплащане на труда: определяне на размера на трудовото възнаграждение (чл. 247 КТ); определяне и изменение на трудовите норми (чл. 250 КТ);
- допълнителни и други трудови възнаграждения: трудово възнаграждение при вътрешно заместване (чл. 259 КТ); трудово възнаграждение при външно съвместителство (чл. 260 КТ); заплащане на нощен труд (чл. 261 КТ); заплащане на извънреден труд (чл. 262 КТ), вкл. при ненормиран работен ден (чл. 263 КТ); трудово възнаграждение за работа през официалните празници (чл. 264 КТ); трудово възнаграждение при неизпълнение на трудовите норми (чл. 266 КТ); трудово възнаграждение при престой и производствена необходимост (чл. 267 КТ); трудово възнаграждение при некачествена продукция (чл. 268 КТ);
- изплащане на трудовото възнаграждение: изплащане в пари и в натура (чл. 269 КТ); място и срокове за изплащане (чл. 270 КТ); добросъвестност при получаване на

трудовото възнаграждение (чл. 271 КТ); удръжки от трудовото възнаграждение (чл. 272 КТ).

Обучение и квалификация (чл. 281 КТ)

- Всички работници и служители се инструктират и обучават по безопасните методи на работа.
- Работниците и служителите, работата на които е свързана с използване, обслужване и поддържане на машини и други технически съоръжения, както и работниците и служителите, заети в дейности, които създават опасност за здравето и живота им, задължително се инструктират, обучават и полагат изпит по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труда.
- Машините, другите съоръжения и технологичните процеси с повишена опасност се обслужват само от правоспособни работници и служители. Тяхната правоспособност се урежда със специални наредби. Списъкът на съоръженията и дейностите с повишена опасност се утвърждава от съответните ведомства.
- Не се допускат на работа лица без необходимите знания и умения, които се предвиждат в правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труда в предприятието.
- Работодателят е длъжен да организира провеждането на периодично обучение или инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при условия и по ред, определени с наредба на министъра на труда и социалната политика.

Медицинско наблюдение

- Работодателят е длъжен да осигурява условия за санитарно-битово и медицинско обслужване на работниците и служителите съобразно санитарните норми и изисквания (чл. 282 КТ).
- Според разпоредбата на чл. 287 КТ, всички работници и служители подлежат на задължителни предварителни и периодични медицински прегледи. Условията за извършване на предварителните и периодичните прегледи съобразно характера на работата, условията на труда и възрастта на работниците и служителите се определят от министъра на здравеопазването.
- Предварителните медицински прегледи се заплащат от лицата, които кандидатстват за работа, а периодичните медицински прегледи са за сметка на работодателя.
- Работодателят и длъжностните лица в предприятието са длъжни да опазват в тайна данните относно здравословното състояние на работниците и служителите и информацията от и за съответните медицински прегледи.

Трудови злополуки и професионални болести

Трудовите злополуки, общите заболявания и професионалните болести, както и редът за тяхното установяване и последиците от настъпването им са уредени от отделен закон[18] (чл. 290 на КТ).

Социално битово и културно обслужване на работниците и служителите

- **Осигуряване на задоволяването на социално-битовите и културните потребности** (чл. 294 КТ): организирано хранене съобразно рационалните норми и специфичните условия на труд; търговско и битово обслужване; транспортно обслужване от местоживеенето до месторабота и обратно; бази за дълготраен и краткотраен отдих, физическа култура, спорт и туризъм; бази за културни занимания, клубове, библиотеки и други; подпомагане на младите и на новопостъпилите работници и служители; задоволяване на други социално-битови и културни потребности.
- **Работно и униформено облекло** (чл. 296 КТ): осигуряване на работниците и служителите на безплатно работно и униформено облекло при условия и по ред, установени от Министерския съвет или в колективния трудов договор.
- **Жилища и работнически общежития** (чл. 297 КТ): полагане на грижи за осигуряване жилища на работниците и служителите и техните семейства.
- **Грижи за семействата на работниците и служителите** (чл. 299 КТ): настаняване на децата на работниците и служителите в детски заведения, както и поддържане, изграждане или участие в изграждането и поддържането им със средства на работодателя или съвместно с други работодатели и общинските съвети; предоставяне за ползване от децата на работниците и служителите наличната база за почивка, физкултура, спорт и туризъм, младежки дейности и културни занимания.
- **Грижи за пенсионираните работници и служители** (чл. 300 КТ): по решение на общото събрание на работниците и служителите социалните фондове и формите на социално обслужване могат да се ползват и от пенсионери, работили при същия работодател.
- **Финансиране** (чл. 292 КТ): със средства от работодателя и от други източници.
- **Разпределение и използване на средствата** (чл. 293 КТ): по решение на общото събрание на работниците и служителите.

Социален диалог

Държавата регулира трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения, осигурителните отношения и въпросите на жизненото равнище след консултации и диалог с работниците, служителите, работодателите и техните организации в дух на сътрудничество, взаимни отстъпки и зачитане на интересите на всяка от страните (чл. 2 КТ).

- **Тристранно сътрудничество** (чл. 3 КТ): Национален съвет за тристранно сътрудничество (чл. 3а КТ); отраслови, браншови, областни и общински съвети за тристранно сътрудничество (чл. 3б КТ); функции, заседания, организиране на дейността и приемане на решения, уредба и финансиране дейността на съветите за тристранно сътрудничество (чл. 3в – 3е КТ).
- **Сдружаване** на работниците и служителите (чл. 4 КТ) и на работодателите (чл. 5 КТ).

[18] Кодекс за социално осигуряване

- **Общо събрание** на работниците и служителите (чл. 6 – 6а КТ).
- Участие на работниците и служителите в управлението на предприятието (чл. 7 КТ).
- Представители за **информиране и консултиране** на работниците и служителите (чл. 7а – 7б КТ).
- Права и задължения на представителите на работниците и служителите (чл. 7в КТ).
- **Синдикални организации и организациите на работодателите** (глава III на КТ): представителни организации на работниците и служителите (чл. 34 КТ) и на работодателите (чл. 35 КТ); признаване на представителни организации (чл. 36 КТ); проверка на изискванията за представителност (чл. 36а КТ).
- **Права на синдикалните организации и на организациите на работодателите**: участие в обсъждането на трудови и осигурителни въпроси (чл. 42 КТ); представителство пред съда (чл. 45 КТ).
- **Съдействие за осъществяване дейността на синдикалните организации и на представителите на работниците и служителите** (чл. 46 КТ).

Имуществена отговорност и видове обезщетения (глава X на КТ)

- **Имуществена отговорност на работодателя**: при смърт или увреждане здравето на работника и служителя (чл. 200 КТ); изключване или намаляване на отговорността (чл. 201 КТ); регресен иск (чл. 202 КТ).
- **Имуществена отговорност на работника или служителя**: обсег на имуществената отговорност (чл. 203 КТ); изключване на отговорността (чл. 204 КТ); вреда, която подлежи на обезщетяване (чл. 205 КТ); размер на отговорността (чл. 206 КТ); размер на отговорността за вреда, причинена при отчетническа дейност (чл. 207 КТ); отговорност за вреда, причинена от няколко работници или служители (чл. 208 КТ); бригадна отговорност (чл. 209 КТ); осъществяване на ограничената имуществена отговорност (чл. 210 КТ) и на пълната имуществена отговорност (чл. 211 КТ).
- **Видове обезщетения**: при недопускане на работа (чл. 213 КТ); при временно отстраняване от работа (чл. 214 КТ); при командировка (чл. 215 КТ); при преместване (чл. 216 КТ); при трудоустрояване (чл. 217 КТ); при бедствие (чл. 218 КТ); при правомерен отказ на работника или служителя да изпълнява работата (чл. 219 КТ); за неспазено предизвестие (чл. 220 КТ); при прекратяване на трудовото правоотношение без предизвестие (чл. 221 КТ); при уволнение на други основания (чл. 222 КТ); за неизползуван платен годишен отпуск (чл. 224 КТ); при незаконно уволнение и при недопускане на работа на възстановен работник или служител (чл. 225 КТ); за други вреди, причинени на работника или служителя (чл. 226 КТ).
- **Регресна отговорност** (чл. 227 КТ).
- **Брутно трудово възнаграждение за определяне на обезщетенията** (чл. 228 КТ).

Други

- **Специална закрила на непълнолетните работници и служители**: минимална възраст за приемане на работа (чл. 301 КТ); приемане на работа на лица, ненавършили 16 години (чл. 302 КТ) и на лица от 16 до 18 години (чл. 303 КТ); работи за лица, ненавършили 18 години (чл. 304 КТ); особени грижи за непълнолетните (чл. 305 КТ).

- **Специална закрила на жените**: защита на бременните жени и на кърмачките (чл. 307 КТ); осигуряване на стаи за жени (чл. 308 КТ); трудоустрояване на бременни жени или кърмачки (чл. 309 КТ); командироване на бременни жени и майки с деца (чл. 310 КТ); надомна работа (чл. 312 КТ); ползване на правата на майката от бащата (чл. 313 КТ); задължение за уведомяване (чл. 313а КТ).
- **Специална закрила на лицата с намалена работоспособност**: основание за трудоустрояване (чл. 314 КТ); работни места за трудоустрояване (чл. 315 КТ); специализирани предприятия и цехове за лица с трайно намалена работоспособност (чл. 316 КТ); трудоустрояване на работници и служители; (чл. 317 КТ); платен годишен отпуск (чл. 319 КТ); трудово възнаграждение (чл. 320 КТ).
- **Закрила при уволнение**: (чл. 333 КТ).

1.2.1.2 Закон за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ)

Обн., ДВ, бр. 124 от 1997 г., изм., бр. 86 от 1999 г., бр. 64 и 92 от 2000 г., бр. 25 и 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 70 от 2004 г., бр. 76 от 2005 г., изм., бр. 33 от 2006 г., изм. и доп., бр. 48 от 2006 г., изм., бр. 102 от 2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 2006 г., бр. 40 от 2007 г., изм., бр. 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 108 от 2008 г., изм., бр. 93 от 2009 г., доп., бр. 12 и 58 от 2010 г., изм., бр. 88 и 98 от 2010 г., бр. 60 от 2011 г., бр. 7 от 2012 г.

Предмет: Урежда правата и задълженията на държавата, работодателите, работещите, представителите на работещите по безопасност и здраве при работа, на лицата, които за своя сметка работят сами или в съдружие, и на други организации и юридически лица за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

Цел: Да въведе общи принципи за превенция и мерки за стимулиране подобренията на безопасността и здравето на работещите: превенция на професионалните рискове; защита на безопасността и здравето; отстраняване на рисковете и причините за трудовия травматизъм и професионалната заболеваемост; информиране, консултации и обучение; балансирано участие.

Основни задължения на страните по трудово или служебно правоотношение

Юридическите и физическите лица, които самостоятелно наемат работещи, юридическите и физическите лица, които ползват работещи, предоставени им от предприятие, което осигурява временна работа, както и лицата, които за своя сметка работят сами или в съдружие с други, са длъжни да осигурят здравословни и безопасни условия на труд във всички случаи, свързани с работата, както на работещите, така и на всички останали лица, които по друг повод се намират във или в близост до работните помещения, площадки или места (чл. 14, ал. 1 ЗЗБУТ).

- **Задължения на работодателя**: да осигурява здравословни и безопасни условия на труд на работещите, като прилага необходимите мерки, вкл.: превенция на професионалните рискове; предоставяне на информация и обучение; осигуряване на необходимата организация и средства (чл. 4, ал. 1 ЗЗБУТ); да осигурява основните принципи на превенция: избягване на рисковете; оценка на рисковете, които не могат да бъдат избегнати; ограничаване на рисковете при източника на възникването им;

приспособяване на работата към работещия, особено по отношение на проектирането на работните места, избора на работното оборудване, на работните и производствените методи, с цел облекчаване или премахване на монотонната работа, работата с наложен ритъм, както и за намаляване на въздействието им върху здравето на работещия; привеждане в съответствие с техническия прогрес; замяна на опасното с безопасно или по-малко опасно; обозначаване на съществуващи опасности и източници на вредни за здравето и безопасността фактори; прилагане на последователна цялостна политика за превенция, обхващаща технологията, организацията на работа, условията на труд, социалните взаимоотношения и въздействието на елементите на работната среда и трудовия процес; използване на колективните средства за защита с предимство пред личните предпазни средства; даване на съответни инструкции на работещите (чл. 4, ал. 3 ЗЗБУТ).

- **Задължения на възложителя, проектанта и строителя** в процеса на проектиране на строителни обекти и дейности, производства, конструкции, технологии и работно оборудване(чл. 5 ЗЗБУТ).
- **Задължения на работещите**: да се грижат за здравето и безопасността си, както и за здравето и безопасността и на другите лица, пряко засегнати от неговата дейност (чл. 33 ЗЗБУТ); да използват правилно: работното оборудване; дадените им лични предпазни средства, специално работно облекло, средствата за колективна защита и предпазните устройства, с които са оборудвани машините, апаратите, инструментите, предприятието или сградата; да информират незабавно работодателя или съответните длъжностни лица за всяка възникнала обстановка при работа, която може да представлява непосредствена опасност за тяхното здраве и за всички неизправности в средствата за колективна защита; да съдействат на работодателя, на съответните длъжностни лица и/или на представителите на работещите по безопасност и здраве при работа при изпълнението на мероприятията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и на предписанията, дадени от контролните органи; да възстанови незабавно или да предприеме други защитни мерки за незабавно възстановяване на временно отстрани от него средство за защита или сигнализация при извършване на ремонт, монтаж, профилактика и др. (чл. 34 ЗЗБУТ).

Физиологичен режим на труд и почивка

При работа с високо нервно-психическо натоварване, наложен ритъм, монотонност и принудителна работна поза, определена трудова норма и при сменна работа се въвеждат **физиологични режими на труд и почивка** (чл. 12 ЗЗБУТ). Условията, редът и изискванията за разработване на физиологичните режими на труд и почивка са определени с наредба[19] на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика.

Безопасни и здравословни условия на труд

При осъществяване на дейността за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд **работодателят е длъжен**:

[19] Наредба №15 за условията, реда и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа

- да оценява рисковете за безопасността и здравето на работещите; да планира и прилага превантивни мерки и методи на работа и производство; да възлага на работещите задачи, съобразени с техните компетентности, опит, възможности и с пригодността им по отношение на безопасността и здравето при работа; да отчита специфичните опасности за работещите, които се нуждаят от специална закрила, с оглед осигуряване на съответните улеснения на работните им места; да създаде необходимата организация за осъществяване на наблюдението и контрола по изпълнението на планираните мерки; да осигури ефективен контрол за извършване на работата без риск за здравето и по безопасен начин; да не допуска до местата, където съществува сериозна или специфична опасност за здравето и живота, лица, които не са подходящо обучени, инструктирани и екипирани; да предприеме необходимите мерки за координация на действията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, когато на един обект или работна площадка се извършват работи или дейности от работещи и на други работодатели (чл. 16 ЗЗБУТ);
- да назначи или определи едно или повече длъжностни лица с подходящо образование и квалификация, или да създаде специализирана служба за организиране изпълнението на дейности, свързани със защитата от професионалните рискове и превенция на тези рискове (чл. 24 ЗЗБУТ). Техните функции и задачи са определени с наредба[20] на министъра на труда и социалната политика (чл. 24, ал. 2 ЗЗБУТ).
- да въвежда в експлоатация нови, реконструирани или модернизирани обекти при доказано съответствие с изискванията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 6 ЗЗБУТ);
- да осигурява минималните изисквания за осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд на работните места (чл. 7 ЗЗБУТ); Минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд са определени с наредба[21] на министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (чл. 7, ал. 2 ЗЗБУТ);
- да използва подходящо за извършваната работа работно оборудване: да не застрашава здравето и безопасността на работещите и да отговаря на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд, установени с нормативни актове (чл. 8, ал. 1–3 ЗЗБУТ);
- да поддържа работното оборудване и своевременно да го ремонтира през целия период на използването му и след извеждането му от експлоатация, така че да не застрашава здравето и безопасността на работещите (чл. 8, ал. 4 ЗЗБУТ);
- да осигурява лични предпазни средства при работа с риск за здравето и безопасността, който не може да се отстрани по друг начин (чл. 10, ал. 1 ЗЗБУТ);
- да осигурява подходящи средства и оборудване за избягване на ръчното повдигане, поддържане и пренасяне на тежести. (чл. 11 ЗЗБУТ); Минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд при ръчна работа с тежести са определени с

[20] Наредба №3 за функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове

[21] Наредба №7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване

наредба[22] на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика (чл. 11, ал. 3 ЗЗБУТ);

- да създаде и поддържа картотека на информационните листове за безопасност на употребяваните и произвежданите опасни химични вещества и препарати (чл. 13, ал. 2 ЗЗБУТ);
- осигури организация за действия по ликвидиране на опасността, оказване на първа помощ, противопожарна охрана и условия за евакуация на работещите, както и контактите със спешна медицинска помощ и структурите за пожарна безопасност и защита на населението (чл. 20 ЗЗБУТ).

Задължения на работещите по ЗБУТ

- Всеки работещ е длъжен да се грижи за здравето и безопасността си, както и за здравето и безопасността и на другите лица, пряко засегнати от неговата дейност, в съответствие с квалификацията му и дадените от работодателя инструкции (чл. 33 ЗЗБУТ).
- Работещите в съответствие със своята квалификация и дадените им инструкции са длъжни: да използват правилно машините, апаратите, инструментите, опасните вещества и материали, транспортните средства и другото работно оборудване; да използват правилно дадените им лични предпазни средства и специално работно облекло и след употреба да ги връщат на съответното място за съхранение; да използват правилно и по предназначение и да не отстраняват, прекъсват, изключват или променят самоволно средствата за колективна защита и предпазните устройства, с които са оборудвани машините, апаратите, инструментите, предприятието или сградата; да информират незабавно работодателя или съответните длъжностни лица за всяка възникнала обстановка при работа, която може да представлява непосредствена опасност за тяхното здраве и за всички неизправности в средствата за колективна защита; да съдействат на работодателя, на съответните длъжностни лица и/или на представителите на работещите по безопасност и здраве при работа при изпълнението на мероприятията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и на предписанията, дадени от контролните органи (чл. 34, ал. 1 ЗЗБУТ).
- Всеки работещ, който временно отстрани средство за защита или сигнализация при извършване на ремонт, монтаж, профилактика и други, е длъжен да го възстанови незабавно или да предприеме други защитни мерки със същата ефективност (чл. 34, ал. 2 ЗЗБУТ).

Заплащане на труда: тази област не е предмет на правно регулиране от ЗЗБУТ.

Обучение и квалификация

Работодателят е длъжен да осигури на всеки работещ, включително на работещите по срочно правоотношение или при условията на временна работа, както и на работещите на смени и полагащите нощен труд, подходящо обучение и инструктаж по безопасност и здраве при работа в съответствие със спецификата на индивидуалното му работно място и на професията при:

[22] Наредба №16 за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести

постъпване на работа; преместване на друга работа или промяна на работата; въвеждане на ново или при промяна на работно оборудване и технология. Обучението се осъществява в работно време, като всички разходи за провеждането му са за сметка на работодателя (чл. 26, ал. 2 ЗЗБУТ).

Медицинско наблюдение

Работодателите са длъжни да осигуряват обслужване на работещите от регистрирани служби по трудова медицина (СТМ) (чл. 25 ЗЗБУТ).

Със ЗЗБУТ са уредени въпросите, свързани със:

- създаването на СТМ (чл. 25, ал. 3 – 4);
- основните функции (чл. 25, ал. 2) и дейности на СТМ (чл. 25а.). Условията и редът за осъществяване дейността на службите по трудова медицина са определени с наредба[23] на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика (чл. 25б, ал. 4);
- минималният състав на СТМ (чл. 25б.);
- регистрирането на СТМ (чл. 25в), вкл. необходими документи (чл. 25г, ал. 1); отказ за регистрация (чл. 25г, ал. 4 – 5); заличаване на регистрирани СТМ (чл. 25д, ал. 3) и др.;

Трудови злополуки и професионални болести

Работодателят задължително установява, разследва и регистрира всяка станала трудова злополука и известните му случаи на професионални заболявания по ред и начин, определени с Кодекса за социално осигуряване (чл. 23, ал.1 ЗЗБУТ).

Социално битово и културно обслужване на работниците и служителите: тази област не е предмет на правно регулиране от ЗЗБУТ.

Социален диалог

Политиката за осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд се определя и осъществява след съгласуване в рамките на постоянни или временни структури на тристранното сътрудничество на национално, отраслово и регионално равнище (чл. 38 ЗЗБУТ).

- **Национално ниво**: Национален съвет по условия на труд (НСУТ) – състав (чл. 39, ал.2 ЗЗБУТ), функции и задачи (чл. 39, ал.1, чл. 40 ЗЗБУТ).
- **Отраслово и регионално равнище**: отраслови и браншови съвети по условия на труд – състав (чл. 41 ЗЗБУТ), функции и задачи (чл. 42 ЗЗБУТ); регионални (областни и общински) съвети по условия на труд (чл. 43 ЗЗБУТ).

Работодателят е длъжен да се консултира с работещите или с техни представители и организации, като създава възможност те да участват при: обсъждането и приемането на всички

[23] Наредба №3 за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина

мерки, които се отнасят до здравето и безопасността на работещите; определянето на работещи, които ще извършват дейности по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, първа помощ, борбата с пожарите и евакуацията на работещите; планирането и организацията на обучението на работещите по здравословните и безопасни условия на труд. (чл. 26, ал.1 ЗЗБУТ).

- **Ниво предприятие**: комитети по условия на труд (КУТ) (чл. 27 ЗЗБУТ) и групи по условия на труд (ГУТ) (чл. 28 ЗЗБУТ): функции на КУТ/ГУТ (чл. 29 ЗЗБУТ); права на представителите на работещите в КУТ/ГУТ (чл. 30 ЗЗБУТ).

Имуществена отговорност и видове обезщетения

- **Задължително осигуряване за професионално заболяване и трудова злополука**, като осигурителните вноски са за сметка на работодателите (чл. 51, ал.1 ЗЗБУТ).Условията и редът за осигуряване за трудови злополуки и за професионални заболявания са уредени с отделен закон[24] (чл. 51, ал.3 ЗЗБУТ).
- **Задължително застраховане за риска "трудова злополука"**: за сметка на работодателя при условия и по ред, определени с акт на Министерския съвет[25] (чл. 52, ал.1 ЗЗБУТ).

Други

- Задължение за подаване на годишна декларация в териториалната дирекция "Инспекция по труда" по адреса на регистрация на предприятието. Формата, съдържанието, редът и начинът за подаване и съхраняване на декларацията по ал. 1 са определени с наредба[26] на министъра на труда и социалната политика. (чл. 15, ал.1 – 2 ЗЗБУТ).
- Задължение за писмена договореност между работодатели, когато използват съвместно един обект, работно помещение или оборудване, работна площадка или работно място (чл. 18 ЗЗБУТ).

Контрол и административнонаказателна отговорност

- Цялостен контрол по спазването на този закон упражнява Министерството на труда и социалната политика (чл. 54, ал.1 ЗЗБУТ), а специализираната контролна дейност по изпълнението на този закон, както и на други нормативни актове се извършва от Изпълнителната агенция "Главна инспекция по труда" чрез нейните структури (чл. 54, ал.2 ЗЗБУТ).
- Органите на държавния здравен контрол упражняват контрол върху дейността на службите по трудова медицина (чл. 54а, ал.1 ЗЗБУТ).
- Отговорност за лицата, които нарушават изискванията или не изпълняват задълженията си по този закон (чл. 55 ЗЗБУТ).

[24] Кодекс за социално осигуряване
[25] Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска "трудова злополука"
[26] Наредба №3 за формата, съдържанието, реда и начина за подаване и съхраняване на декларацията по чл. 15, ал. 1 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд

- Имуществени санкции или глоби за лицата, регистрирали служба по трудова медицина, и за ръководителите на службите по трудова медицина, които не изпълняват задълженията си по този закон (чл. 54б ЗЗБУТ).

1.2.1.3 Кодекс за социално осигуряване (КСО)

Обн., ДВ, бр. 110 от 17.12.1999 г., в сила от 1.01.2000 г.; Решение №5 на Конституционния съд на РБ от 29.06.2000 г. - бр. 55 от 7.07.2000 г.; изм. и доп., бр. 64 от 4.08.2000 г., изм., бр. 1 от 2.01.2001 г., доп., бр. 35 от 10.04.2001 г., изм., бр. 41 от 24.04.2001 г., изм. и доп., бр. 1 от 4.01.2002 г., в сила от 1.01.2002 г., изм., бр. 10 от 29.01.2002 г., в сила от 1.01.2002 г., изм. и доп., бр. 45 от 30.04.2002 г., в сила от 30.04.2002 г., бр. 74 от 30.07.2002 г., в сила от 1.01.2003 г., доп., бр. 112 от 29.11.2002 г., изм. и доп., бр. 119 от 27.12.2002 г., в сила от 1.01.2003 г., доп., бр. 120 от 29.12.2002 г., изм. и доп., бр. 8 от 28.01.2003 г., в сила от 1.03.2003 г., доп., бр. 42 от 9.05.2003 г., изм. и доп., бр. 67 от 29.07.2003 г., доп., бр. 95 от 28.10.2003 г., изм. и доп., бр. 112 от 23.12.2003 г., в сила от 1.01.2004 г., изм., бр. 114 от 30.12.2003 г., изм. и доп., бр. 12 от 13.02.2004 г., изм., бр. 21 от 16.03.2004 г., в сила от 1.01.2004 г., доп., бр. 38 от 11.05.2004 г., изм. и доп., бр. 52 от 18.06.2004 г., в сила от 1.08.2004 г., бр. 53 от 22.06.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., бр. 69 от 6.08.2004 г., в сила от 1.07.2004 г., изм., бр. 70 от 10.08.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., изм. и доп., бр. 112 от 23.12.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., изм., бр. 115 от 30.12.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., изм. и доп., бр. 38 от 3.05.2005 г., изм., бр. 39 от 10.05.2005 г., в сила от 11.02.2006 г., бр. 76 от 20.09.2005 г., в сила от 1.01.2007 г., бр. 102 от 20.12.2005 г., в сила от 20.12.2005 г., изм. и доп., бр. 103 от 23.12.2005 г., в сила от 1.01.2006 г., бр. 104 от 27.12.2005 г., в сила от 1.01.2006 г., бр. 105 от 29.12.2005 г., в сила от 1.01.2006 г., изм. и доп., бр. 17 от 24.02.2006 г., изм., бр. 30 от 11.04.2006 г., в сила от 12.07.2006 г., бр. 34 от 25.04.2006 г., в сила от 1.01.2008 г. (*),изм. и доп., бр. 56 от 11.07.2006 г., в сила от датата на влизане в сила на Договора за присъединяване на Република България към Европейския съюз - 1.01.2007 г., бр. 57 от 14.07.2006 г., в сила от 1.07.2006 г., бр. 59 от 21.07.2006 г., в сила от датата на влизане в сила на Договора за присъединяване на Република България към Европейския съюз - 1.01.2007 г., бр. 68 от 22.08.2006 г., попр., бр. 76 от 15.09.2006 г., (*) изм., бр. 80 от 3.10.2006 г., в сила от 3.10.2006 г., бр. 82 от 10.10.2006 г., бр. 95 от 24.11.2006 г., в сила от 1.01.2007 г., доп., бр. 102 от 19.12.2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 22.12.2006 г., в сила от 1.01.2007 г., бр. 41 от 22.05.2007 г., изм., бр. 52 от 29.06.2007 г., в сила от 1.11.2007 г., (*) бр. 53 от 30.06.2007 г., в сила от 30.06.2007 г., бр. 64 от 7.08.2007 г., бр. 77 от 25.09.2007 г., в сила от 1.10.2007 г., доп., бр. 97 от 23.11.2007 г., бр. 100 от 30.11.2007 г., в сила от 20.12.2007 г., изм. и доп., бр. 109 от 20.12.2007 г., в сила от 1.01.2008 г., бр. 113 от 28.12.2007 г., в сила от 1.01.2008 г., изм., бр. 33 от 28.03.2008 г., изм. и доп., бр. 43 от 29.04.2008 г., в сила от 1.01.2008 г., изм., бр. 67 от 29.07.2008 г., доп., бр. 69 от 5.08.2008 г., изм., бр. 89 от 14.10.2008 г., бр. 102 от 28.11.2008 г., изм. и доп., бр. 109 от 23.12.2008 г., в сила от 1.01.2009 г., изм., бр. 23 от 27.03.2009 г., в сила от 1.04.2009 г., доп., бр. 25 от 3.04.2009 г., в сила от 1.06.2009 г., изм. и доп., бр. 35 от 12.05.2009 г., в сила от 12.05.2009 г., бр. 41 от 2.06.2009 г., в сила от 2.06.2009 г., доп., бр. 42 от 5.06.2009 г., изм., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г., бр. 95 от 1.12.2009 г., в сила от 1.01.2010 г., изм. и доп., бр. 99 от 15.12.2009 г., в сила от 1.01.2010 г., доп., бр. 103 от 29.12.2009 г., в сила от 29.12.2009 г., изм., бр. 16 от 26.02.2010 г., в сила от 26.02.2010 г., изм. и доп., бр. 19 от 9.03.2010 г., бр. 43 от

8.06.2010 г., бр. 49 от 29.06.2010 г., в сила от 1.07.2010 г., доп., бр. 58 от 30.07.2010 г., в сила от 30.07.2010 г., изм. и доп., бр. 59 от 31.07.2010 г., в сила от 31.07.2010 г., изм., бр. 88 от 9.11.2010 г., в сила от 1.01.2011 г., бр. 97 от 10.12.2010 г., в сила от 10.12.2010 г., бр. 98 от 14.12.2010 г., в сила от 1.01.2011 г., изм. и доп., бр. 100 от 21.12.2010 г., в сила от 1.01.2011 г.; Решение №7 на Конституционния съд на РБ от 31.05.2011 г. - бр. 45 от 14.06.2011 г.; изм. и доп., бр. 60 от 5.08.2011 г., в сила от 5.08.2011 г., изм., бр. 77 от 4.10.2011 г., изм. и доп., бр. 100 от 20.12.2011 г., в сила от 1.01.2012 г., доп., бр. 7 от 24.01.2012 г., изм. и доп., бр. 21 от 13.03.2012 г., бр. 38 от 18.05.2012 г., в сила от 1.07.2012 г., изм., бр. 40 от 29.05.2012 г., доп., бр. 44 от 12.06.2012 г., в сила от 1.07.2012 г., изм. и доп., бр. 58 от 31.07.2012 г., в сила от 1.08.2012 г., бр. 81 от 23.10.2012 г., в сила от 1.09.2012 г., бр. 89 от 13.11.2012 г., в сила от 1.01.2013 г., бр. 94 от 30.11.2012 г., в сила от 1.01.2013 г., бр. 99 от 14.12.2012 г., в сила от 1.01.2013 г..

Предмет: Урежда обществените отношения, свързани със:

- държавното обществено осигуряване (ДОО) при общо заболяване, **трудова злополука, професионална болест**, майчинство, безработица, старост и смърт;
- допълнителното социално осигуряване.

Въпросите, свързани с **осигуряването за трудова злополука и професионална болест** са уредени в част I на КСО "Държавно обществено осигуряване".

Основни задължения на страните по трудово или служебно правоотношение

- **Задължения на осигурителите**[27]: да внасят за своя сметка осигурителни вноски във фонд "Трудова злополука и професионална болест" (чл. 6, ал. 6 КСО), в размер от 0,4 до 1,1 на сто, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година по групи основни икономически дейности (чл. 6, ал. 1, т. 5 КСО); да декларира пред териториалното поделение на Националния осигурителен институт всяка трудова злополука (чл. 57, ал. 1 КСО); да изготвя и представя документи, необходими за издаване на експертно решение за потвърждаване или отхвърляне на професионалната болест (чл. 62, ал. 2 КСО); да уведомява териториалното поделение на НОИ за изменения в технологията или характера на работа на предприятието, както и за ликвидация на предприятието; да уведомява незабавно териториалното поделение на НОИ, Инспекцията по труда и други компетентни органи за всяка смъртна трудова злополука, за всяка злополука, причинила увреждане на повече от трима работещи, както и за всяка злополука, за която има основание да се предполага, че ще доведе до инвалидност; да изпраща в териториалното поделение на Националния осигурителен институт копия от болничните листове (първичен и продължения) за трудова злополука или професионална болест (чл. 66 КСО).

[27] Съгласно чл. 5, ал. 1 на КСО, осигурител е всяко физическо лице, юридическо лице или неперсонифицирано дружество, както и други организации, които имат задължение по закон да внасят осигурителни вноски за други физически лица. Държавата участва в осигуряването чрез трансфер във фонд "Пенсии" в размерите и по реда, определени в чл. 21, т. 5 на КСО.

- **Обхват на осигуряване за трудова злополука и професионална болест**: инвалидност, смърт, временна неработоспособност и временно намалена работоспособност, поради трудова злополука и професионална болест (чл. 2, ал. 2, т. 3 КСО).
- **Размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест** се определя от Националния осигурителен институт по методика и ред, определени с акт[28] на Министерския съвет. (чл. 64, ал. 3 КСО).
- **Задължения на осигуреното лице**[29]: да познава и да изпълнява изискванията на нормативните актове за безопасност на труда и опазване на здравето при работа, както и правилата за вътрешния трудов ред на предприятието; да уведоми незабавно осигурителя или негов пълномощник за настъпила трудова злополука или за установена професионална болест, с изключение на случаите, когато това е невъзможно (чл. 67 КСО).
- **Права на осигурените за трудова злополука и професионална болест** (чл. 12 КСО): парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение, належащ медицински преглед, изследване и/или лечение; парични помощи за профилактика и рехабилитация; пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест; парични помощи за помощно-технически средства, свързани с увреждането; еднократна помощ и наследствена пенсия за съпруг (съпруга), деца и родители (при смърт на осигурено лице, която е в причинна връзка със злополуката или професионалната болест).

Работно време, почивки и отпуски: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Безопасни и здравословни условия на труд (чл. 65 КСО)

Фонд "Трудова злополука и професионална болест" финансира мероприятия за предотвратяване на трудовата злополука и професионалната болест:

- оказване на помощ, консултации и съдействие на осигурителите за създаване и реализиране на ефективна система за управление на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- разработване и участие в разработването на национални отраслови програми (стратегии) в областта на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;

[28] Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест

[29] Съгласно чл. 4, ал. 1 и 2 КСО, задължително осигурени за трудова злополука и професионална болест са: работници и служители, наети на работа за повече от пет работни дни, или 40 часа, през един календарен месец, независимо от характера на работата, от начина на заплащането и от източника на финансиране; държавните служители; съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители; кадрови военнослужещите по Закона за отбрана и въоръжените сили на Р. България, държавните служители-офицери, сержанти и граждански лица по Закона за МВР; членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение в кооперацията; лицата, които работят по втори или по допълнителен трудов договор; изпълнители по договори за управление и контрол на търговските дружества; лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи доходи на изборни длъжности, служителите с духовно звание на Българската православна църква и други регистрирани вероизповедания; специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност; работниците и служителите, наети на работа при един работодател за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец или наети на работа при повече работодатели - при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец.

- провеждане на обучение и повишаване квалификацията на работещите по въпросите на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- осъществяване и възлагане на научни изследвания в областта на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- проверка на състоянието на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- разследване самостоятелно или с другите компетентни органи на трудови злополуки и професионални болести;
- провеждане на кампанийна дейност, предоставяне на информация на обществото по проблемите на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- разработване и участие в разработването на нормативни актове по безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- изучаване и разпространяване на положителния опит в създаването на безопасни условия на труд;
- извършване на други дейности по предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести.

Трудова дисциплина: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Заплащане на труда: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Обучение и квалификация: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Медицинско наблюдение: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Трудови злополуки и професионални болести

Глава V на КСО урежда условията и реда за осигуряване за трудова злополука и професионална болест.

Трудова злополука (чл. 55 КСО): Всяко внезапно увреждане на здравето станало през време и във връзка или по повод на извършваната работа, както и при всяка работа, извършена в интерес на предприятието, когато е причинило временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт (ал. 1).

Трудова е и злополуката, станала с осигурен по чл. 4, ал. 1 и 2 КСО по време на обичайния път при отиване или при връщане от работното място до: основното място на живеене или до друго допълнително място на живеене с постоянен характер; мястото, където осигуреният обикновено се храни през работния ден; мястото за получаване на възнаграждение (ал. 2).

Не е налице трудова злополука, когато пострадалият умишлено е увредил здравето си.

- Условия и ред за декларирание (чл. 57 на КСО) и разследване (чл. 58 КСО) на трудова злополука. Редът за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки са определени с акт[30] на Министерския съвет (чл. 57, ал. 3 КСО).

[30] Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки

- Досие (документация) на трудова злополука (чл. 59 КСО).
- Квалифициране на злополуката за трудова (чл. 60 КСО).

Професионална болест (чл. 56 КСО): заболяване, което е настъпило изключително или предимно под въздействието на вредните фактори на работната среда или на трудовия процес върху организма и е включено в Списъка на професионалните болести, издаден от Министерския съвет по предложение на министъра на здравеопазването.

За професионална болест може да се признае и заболяване, невключено в Списъка на професионалните болести, когато се установи, че то е причинено основно и пряко от обичайната трудова дейност на осигурения и е причинило трайно намалена работоспособност или смърт на осигурения.

Към професионалната болест се отнасят и нейното усложнение и късните й последици.

- Сигнализиране за професионална болест (чл. 61 КСО).
- Изготвяне на документи за професионална болест (чл. 62 КСО).
- Ред за съобщаване, регистриране и обжалване на професионални болести – Редът за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести се определя с акт[31] на Министерския съвет. (чл. 63 КСО)

Социално битово и културно обслужване на работниците и служителите: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Социален диалог: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Имуществена отговорност и видове обезщетения

Осигурените лица за трудова злополука и професионална болест имат право на:

- **парично обезщетение за трудова злополука или професионална болест**, както и на **обезщетение при трудоустрояване** (чл. 40, ал. 2 КСО): срокове за представяне на документи за изплащане на обезщетение за временна неработоспособност или трудоустрояване (чл. 40а КСО); възнаграждение, от което се определя обезщетението (чл. 41 КСО); срок на изплащане на обезщетението (чл. 42 КСО); случаи, при които не се изплаща обезщетение (чл. 46 КСО);
- **парично обезщетение при трудоустрояване** вследствие на трудова злополука или професионална болест (чл. 47 КСО);
- **пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** (чл. 78 КСО): размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (чл. 79 КСО);
- **наследствени пенсии** (чл. 83, ал.1 и ал. 3 и ал. 3 КСО).

Други

[31] Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести

- **Категория труд** (чл. 104, ал. 1 КСО): Министерският съвет определя кой труд към коя категория се причислява, съобразно характера и особените условия на труд.
- **Пенсиониране при условията на първа или втора категория труд**: условия (осигурителен стаж и възраст) за придобиване право на пенсия (§ 4 от преходните и заключителните разпоредби на КСО); превръщане на осигурителния стаж от първа или втора категория в трета категория при пенсиониране за осигурителен стаж и възраст (чл. 104, ал. 2 – 9 КСО).
- **Общи правила за пенсиите**: дата на отпускане (чл. 94 КСО); спиране (чл. 95 КСО); прекратяване (чл. 96 КСО); възобновяване и възстановяване (чл. 97 КСО); ред за отпускане и изменение (чл. 98 КСО); изменяне или отменяне на разпореждането (чл. 99 КСО); осъвременяване на пенсиите (чл. 100 КСО); получаване на повече от една пенсия (чл. 101 КСО); преизчисляване на пенсията (чл. 102 КСО).
- **Контрол** (глава VII КСО). Контролът по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт, се осъществява от контролните органи на Националния осигурителен институт (чл. 107 КСО).
- **Отговорност за нарушения на разпоредбите на законодателството относно държавното обществено осигуряване** (Раздел I на глава XXXXI "Административно-наказателна отговорност").
- **Отговорност за неизпълнение на задълженията за декларираме на данни пред Националната агенция за приходите и за внасяне на задължителни осигурителни вноски** (Раздел III на глава XXXXI "Административнонаказателна отговорност").

1.2.2 Нормативни актове в областта на БЗР с общо приложение

1.2.2.1 Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание нормативните актове по т. 1.2.1. [32]

1.2.2.1.1 Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Кодекса на труда

1.2.2.1.1.1 Наредба №5 за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 5 от Кодекса на труда

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 62, ал. 5 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2003 г., изм., бр. 39 от 2003 г., изм. и доп., бр. 88 от 2004 г., бр. 1 от 2006 г., попр., бр. 3 от 2006 г., изм. и доп., бр. 25 от 2006 г., изм., бр. 7 от 2008 г., бр. 1 от 2009 г., изм. и доп., бр. 1 от 2011 г., бр. 17 от 2011 г.

С наредбата са уредени условията, редът, случаите и начинът за подаване на уведомление от работодателя до компетентната териториална дирекция на Националната агенция за приходите,

[32] В обхвата на точка 1.2.2.1 са включени: всички подзаконови нормативни актове, издадени на основание изрична разпоредба в КТ, ЗЗБУТ и КСО. Информацията е актуална към ДВ, бр. 64 от 21 август 2012 г.

задълженията на страните по трудовото правоотношение и на компетентните държавни органи (ТД на НАП и Д "Инспекция по труда").

- Ред и условия за подаване на уведомлението (чл. 1).
- Ред и условия за изпращане на уведомленията, както и техните видове (чл. 2).
- Срокове и случаи за изпращане на различните видове уведомления (чл. чл. 3, 3а, 6 и 7).
- Процедура по получаване на списъка на заверените уведомления и на списъка на неприетите уведомления, както и процедура по връчването на работника или служителя на завереното уведомление (чл. 4).
- Съдържание на различните видове уведомления (чл. 5 и чл. 5а).
- Ред и срокове за коригиране на данните при несъответствие между данните в завереното уведомление и условията по трудовия договор, и изпращане на ново уведомление (чл. 8).
- Указания за попълване на различните видове уведомления в приложенията към наредбата.

1.2.2.1.1.2 Наредба №4 за документите, които са необходими за сключване на трудов договор

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 62, ал. 7 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 44 от 1993 г.

С наредбата са определени документите, необходими за сключване на трудов договор:

- задължителни документи (чл. 1);
- допълнителни документи (чл. 2);
- документи при възникване на трудово правоотношение въз основа на избор и конкурс (чл. 3).

1.2.2.1.1.3 Национална класификация на професиите и длъжностите (НКПД-2011)

Закон за администрацията (ЗА) - чл. 25; Заповед №РД01-514 от 12.07.2010 г.; Заповед №РД01-3 от 3.01.2011 г. за прилагане на структурата на Националната класификация на професиите и длъжностите, 2011; Заповед №РД01-931 от 27.12.2010 г.; Заповед №РД01-204 от 28.02.2011 г.; Заповед №РД01-426 от 30.05.2011 г.; Заповед №РД01-529 от 30.06.2011 г.; Заповед №РД01-533 от 30.06.2011 г.; Заповед №РД01-952 от 29.12.2011 г.; Заповед №РД01-586 от 6.07.2012 г.

Наименованието на длъжността в трудовия договор се определя съгласно Националната класификация на професиите и длъжностите, утвърдена със заповед на министъра на труда и социалната политика след съгласуване с председателя на Националния статистически институт.

Със Заповедта за прилагане на структурата на Националната класификация на професиите и длъжностите са определени задължения за:

- определяне на наименованието на длъжността съгласно Национална класификация на професиите и длъжностите;
- подаване на уведомление по реда но чл. 62 от Кодекса на труда до съответната териториална дирекция на НАП при настъпила промяна в длъжностното наименование.

1.2.2.1.1.4 Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява намалено работно време

Наредбата е приета с ПМС №267 от 2005 г. на основание чл.137, ал. 2 от КТ.

Обн. ДВ. бр.103 от 2005 г., изм. ДВ. бр.68 от 2006 г., изм. ДВ. бр.10 и 67 от 2009 г.

С наредбата са определени видовете работи, извършвани при специфични условия и рискове за живота и здравето, които не могат да бъдат отстранени, ограничени или намалени, независимо от предприетите мерки, но намаляването на продължителността на работното време води до ограничаване на рисковете за здравето на работниците и служителите.

Определени са:

- видовете работи, за които се установява 6-часов (чл. 2) и 7-часов (чл. 3) работен ден;
- процедурата за въвеждане на намалено работно време (чл. 5);
- продължителността на нощното работно време за работниците и служителите, ползващи намалено работно време (чл.6);
- правата на работниците и служителите по трудовото и осигурителното законодателство при въвеждане на намалено работно време (чл. 7);
- условието за установяване на намалено работно за работниците и служителите (чл. 4);
- правото на намалено работно време при специфични случаи (чл. 4а).

1.2.2.1.1.5 Наредба №2 за реда за установяване задължение за дежурство или за разположение на работодателя

Наредбата е издадена от Министерството на труда и социалните грижи на основание чл. 139, ал. 5 от КТ.

Обн. ДВ. бр.38 от 1994 г.

С наредбата се установява редът за определяне категориите работници и служители, за които поради особения характер на работата им може да се установява задължение да дежурят или да бъдат на разположение на работодателя, както и максималната продължителност на времето за дежурство и разположение и редът за отчитането му.

С наредбата са уредени въпросите, свързани със:

- дежурството (чл. 2, ал. 2);
- условията и редът за уговаряне на задължение за работника и служителя да бъде на разположение на работодателя (чл. 3, ал. 1);
- мястото на разположение (чл. 3, ал. 2);
- заплащането на работника и служителя за времето на разположение (чл. 3, ал. 3);

- отчитането на фактически извършената работа през времето на разположение и заплащането й като извънреден труд (чл. 3, ал.4);
- минималният размер на непрекъснатата междудневна и седмична почивка при полагане на извънреден труд на работника или служителя (чл. 3, ал. 5);
- месечният график за времето за дежурство, както и времето на разположение (чл. 4);
- максималната продължителност на времето на задължение за разположение и последователността в дните (чл. 5, ал. 1 – 2).

1.2.2.1.1.6 Наредба за работното време, почивките и отпуските

Наредбата е приета с ПМС №72 от 1986 г. на основание чл.155, ал. 5 и чл. 173, ал. 1 на КТ.

Обн. ДВ. бр.6 от 1987 г., изм. ДВ. бр.31, 55 и 59 от 1991 г., изм. ДВ. бр.59 и 67 от 1993 г., изм. ДВ. бр.38 от 1994 г., изм. ДВ. бр.54 от 2001 г., изм. ДВ. бр.103 от 2002 г., изм. ДВ. бр.72 от 2004 г., изм. ДВ. бр.24 и 103 от 2005 г., изм. ДВ. бр.96 от 2006 г., изм. ДВ. бр.1 от 2007 г., изм. ДВ. бр.10 и 67 от 2009 г., изм. ДВ. бр.21 от 2011 г., изм. и доп. ДВ. бр.19 от 2012 г.

С наредбата са уредени въпросите, свързани със:

- разпределението и изчисляването на работното време (чл. 4а – 10);
- полагането на извънреден труд (чл. 15 – 18);
- платения годишен отпуск (чл. 22 – 43а): процедурата за изготвяне на графика за ползване на платения годишен отпуск (чл. 37а, ал. 1); условията, на които трябва да отговаря (чл. 37а, ал. 2); съдържанието на графика (чл. 37а, ал. 3); информиране на работници и служители за утвърдения график (чл. 37а, ал. 4); особени случаи (чл. 37б); допълване и изменение на графика (чл. 37в, ал. 1 – 2); отлагане на отпуска (чл. 37г – 38).
- отпускът поради бременност и раждане и за отглеждане на дете (чл. 45 – 49д);
- други видове отпуски (чл. 50 – 55): при встъпване в брак, при кръводаряване, при смърт на родител, дете, съпруг, брат, сестра и родител на другия съпруг или други роднини по права линия, при повикване на учебно мобилизационно мероприятие; за обучение; за две и повече живи деца; за приемен изпит в учебно заведение и др.

1.2.2.1.1.7 Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява допълнителен платен годишен отпуск

Наредбата е приета с ПМС №267 от 2005 г. на основание чл.156, ал. 2 на КТ.

Обн. ДВ. бр.103 от 2005 г., изм. ДВ. бр.35 и 68 от 2006 г., изм. ДВ. бр.10 и 67 от 2009 г.

С наредбата са определени видовете работи, извършвани при специфични условия и рискове за живота и здравето, които не могат да бъдат отстранени, ограничени или намалени, независимо от предприетите мерки, за които се установява допълнителен платен годишен отпуск като допълнителна мярка за превенция на здравните рискове за работниците и служителите.

Наредбата урежда:

- правото на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 2 – 3);
- условията за придобиване право на допълнителен платен годишен отпуск (чл.4);
- размерът и условията на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 4, ал. 2 и ал. 3);
- процедурата за определяне на работниците и служителите с право на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 4, ал. 4);
- договарянето на по- големи размери на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 4, ал. 5).

1.2.2.1.1.8 Наредба №РД-07-2 за условията и реда за провеждането на периодично обучение и инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 281, ал. 5 на КТ.

Обн., ДВ, бр. 102 от 2009 г., попр., бр. 4 от 2010 г., изм., бр. 25 от 2010 г.

С наредбата са определени условията и редът за провеждане на обучение и инструктаж по безопасност и здраве при работа.

Наредбата урежда:

- задължението на работодателя за провеждане на обучение и/или инструктаж по безопасност и здраве при работа (чл. 2);
- целта на обучението по безопасност и здраве при работа (чл. 5);
- обхвата на лицата, за които се провежда обучение (чл. 6, ал. 1);
- формите и програмите за обучение (чл. 7);
- изисквания към лицата, провеждащи обучението (чл. 8);
- документиране (чл. 9);
- периодичност и място за провеждане на инструктажа (чл. 10);
- видове инструктаж (чл.10);
- обхват на видовете инструктаж (чл. 12 – 16).

1.2.2.1.1.9 Наредба №3 за минималните изисквания за безопасност и опазване на здравето на работещите при използване на лични предпазни средства на работното място

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 284, ал. 3 на КТ.

Обн., ДВ, бр. 46 от 2001 г., изм. и доп., бр. 40 от 2008 г.

С наредбата са определени минималните изисквания за безопасност и опазване на здравето на работещите при използване на лични предпазни средства при работа.

Наредбата не се прилага за: облекло, което не е специално предназначено за опазване на здравето и безопасността на работещия; лични предпазни средства, носени или използвани от

военнослужещите, полицията и други служби за поддържане на обществения ред; спортна екипировка; отбранителна или възпираща екипировка за самозащита; устройства, вкл. и портативни, за откриване и сигнализиране на опасности и вредности.

Наредбата определя:

- условията за използване на личните предпазни средства (чл. 4);
- задълженията на работодателя за предоставяне на лични предпазни средства (чл. 5);
- изискванията към личните предпазни средства (чл. 6 – 7);
- задължения за информиране на работещите (чл. 12);
- задължения за обучение на работещите (чл. 13);
- задължения за оценката на личните предпазни средства (чл. 16 – 16а);
- процедура за определяне на работните места и видовете работа, при които се използват лични предпазни средства (чл. 17);
- изисквания свързани с предоставянето, използването, контролът и съхранението на личните предпазни средства (чл. 18 – 24).

1.2.2.1.1.10 Наредба №11 за определяне на условията и реда за осигуряване на безплатна храна и/или добавки към нея

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 285, ал. 2 КТ.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2006 г.

С наредба са определени условията и редът за осигуряване на безплатна храна и/или добавки към нея на работниците и служителите, които работят в предприятия със специфичен характер и организация на труда:

- критерии за специфичен характер на труда (чл. 2, ал. 1);
- критерии за специфична организация на труда (чл. 2, ал. 2);
- задължение за осигуряване на тонизиращи или ободряващи напитки (чл. 3);
- процедура за определяне на работниците и служителите, вида и стойността на безплатната храна (чл. 7).

1.2.2.1.1.11 Наредба за заплатите на служителите в държавната администрация

Наредбата е приета с ПМС №129 от 2012 г., на основание чл. 107а, ал. 9 КТ.

Обн., ДВ, бр. 49 от 2012 г.

С наредбата са определени структурата на заплатата, условията и редът за определяне и изменение на заплатите на служителите в държавната администрация.

Наредбата се прилага за служителите по служебно и по трудово правоотношение в държавната администрация при: възникване, изменение и прекратяване на служебното и трудовото правоотношение; разработването на вътрешните правила за заплатите и свързаните с тях други вътрешни актове; определяне и изменение на заплатите на служителите.

Наредбата определя:

- структурата на брутната работна заплата (чл. 3 – 6);
- определянето на индивидуалната основна месечна заплата (чл. 7 – 10);
- увеличението на индивидуалната основна месечна заплата (чл. 11 – 18).

1.2.2.1.1.12 Постановление №250 на МС от 2012 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната

Постановлението е прието на основание чл. 244, т.1 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 80 от 2012 г.

С постановлението се определя нов размер на минималната месечна работна заплата за страната – 310 лв. и на минималната часова работна заплата – 1,85 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица.

Размерът на минималната месечна работна заплата се определя за пълен работен месец.

1.2.2.1.1.13 Наредба за структурата и организацията на работната заплата

Наредбата е приета с ПМС №4 от 2007 г. на основание чл. 244, т. 2, чл. 261 КТ и § 121 от Закона за изменение и допълнение на КТ (ДВ, бр. 25 от 2001 г.).

Обн., ДВ, бр. 9 от 2007 г., доп., бр. 56 от 2007 г., изм. и доп., бр. 83 от 2007 г., изм., бр. 11 от 2008 г., изм. и доп., бр. 10 и 67 от 2009 г., доп., бр. 95 от 2011 г., изм., бр. 106 от 2011 г., бр. 21 от 2012 г., доп., бр. 49 от 2012 г.

С наредбата са определени:

- структурата на работната заплата: брутна работна заплата (чл. 3); основна работна заплата (чл. 4 – 5);
- видовете и минималните размери на допълнителните трудови възнаграждения: за извънреден труд (чл. 7); за нощен труд (чл. 8); за време на разположение (чл. 10); за образователна и научна степен "доктор" или за научна степен "доктор на науките", свързана с изпълняваната работа (чл. 11); за придобит трудов стаж и професионален опит (чл. 12); допълнителни трудови възнаграждения с постоянен характер (чл. 15);
- редът и начинът за определяне и изчисляване на трудовите възнаграждения на работниците и служителите (чл. 16 – 21);
- организацията на работната заплата - вътрешни правила за работната заплата (чл. 22).

Наредбата не се прилага за служителите по трудово правоотношение в държавната администрация, за които се прилага чл. 107а от Кодекса на труда.

1.2.2.1.1.14 Постановление №147 на МС от 2007 г. за определяне на минималния размер на допълнителното трудово възнаграждение за придобит трудов стаж и професионален опит

Обн., ДВ, бр. 56 от 2007 г.

С постановлението Министерският съвет определи минимален размер на допълнителното трудово възнаграждение за придобит трудов стаж и професионален опит – 0,6 на сто за всяка година придобит трудов стаж и професионален опит.

1.2.2.1.1.15 Наредба №3 за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците

Наредбата е издадена от министъра на народното здраве на основание чл. 287, ал. 1 КТ.

Обн., ДВ, бр. 16 от 1987 г., изм. и доп., бр. 65 от 1991 г., бр. 102 от 1994 г., бр. 78 от 2005 г.

С наредбата са определени изисквания към:

- организацията и провеждането на задължителните предварителни медицински прегледи на работниците:
  - обхват на лицата, подлежащи на задължителен предварителен медицински преглед (чл. 2);
  - производства и професии, за които са задължителни предварителните и периодични профилактични медицински прегледи на работещите с вредности, както и сроковете за провеждането им (приложение №2, към чл. 2, ал. 2);
  - лекарите-специалисти, участващи при провеждането на предварителните и периодичните прегледи на работещите с вредности и на необходимите изследвания (приложение №3, към чл. 2, ал. 2);
  - необходими документи за предварителните медицински прегледи (чл. 4 – 7);
- организацията и провеждането на задължителните периодични медицински прегледи на работниците:
  - обхват на задължителните периодични медицински прегледи (приложение №5, към чл. 8);
  - обхват на лицата, подлежащи на задължителен периодичен медицински преглед (чл. 9 – 10);
- организацията и провеждането на задължителните периодични медицински прегледи на работещите при вредни за здравето условия на труд (чл. 17 – 29);
- анализа на резултатите от проведените задължителни периодични медицински прегледи на работниците (чл. 32 – 33).

1.2.2.1.1.16 Наредба за безплатното работно и униформено облекло

Наредбата е приета с ПМС №10 от 2011 г. на основание чл. 296, ал. 1 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 9 от 2011 г.

С наредбата са определени условията и редът за осигуряване на работниците и служителите с безплатно работно и униформено облекло.

Наредбата определя:

- задължение и ред за осигуряване на работниците и служителите на подходящо работно и/или униформено облекло (чл. 6);
- условия за ползване и срокове на износване (чл. 7 – 9);
- изисквания към работното и униформеното облекло (чл. 8);
- задължения на работниците и служителите (чл. 13 – 15).

1.2.2.1.1.17 Наредба за командировките в страната

Наредбата е приета с ПМС №72 от 1986 г. на основание чл. 215 от КТ.

Обн. ДВ. бр.11 от 1987 г., изм. ДВ. бр.21 от 1991 г., изм. ДВ. бр.2 от 1994 г., изм. ДВ. бр.62 от 1995 г., изм. ДВ. бр.34 от 1997 г., изм. ДВ. бр.40 от 1999 г., изм. ДВ. бр.2 от 2008 г., изм. ДВ. бр.2 от 2011 г.

С наредбата са определени условията за командироване в страната, размерите на командировъчните пари (пътни, дневни и квартирни), редът за отчитането им, както и правата и задълженията на командиращите и командированите.

Наредбата определя изисквания, свързани със:

- работното време, възнагражденията и обезщетенията през времето на командировка (чл. 3 – 4);
- реда за командироване и съдържанието на заповедта (чл. 8 – 10);
- изплащането на пътни пари (чл. 11 – 18);
- заплащането на дневни пари (чл. 19 – 24);
- заплащането на квартирни пари (чл. 26 – 28);
- отчетността и контрола при командировка (чл. 29 – 32).

1.2.2.1.1.18 Наредба за служебните командировки и специализации в чужбина

Наредбата е приета с ПМС №115 от 2004 г. на основание чл. 121, ал. 3, 215 КТ и чл. 86, ал. 3 от Закона за държавния служител.

Обн. ДВ. бр.50 от 2004 г., доп. ДВ. бр.80 от 2004 г., изм. ДВ. бр.86 от 2004 г., изм. ДВ. бр.36 от 2005 г., изм. ДВ. бр.96 от 2005 г., изм. ДВ. бр.2 от 2006 г., изм. ДВ. бр.23 и 98 от 2007 г., изм. ДВ. бр.64 от 2008 г., изм. ДВ. бр.10 от 2009 г., изм. ДВ. бр.73 от 2010 г., изм. ДВ. бр.19, 105 и 106 от 2011 г., изм. и доп. ДВ. бр.61 от 2012 г.

С наредбата са уредени условията и редът за командироване, осъществяване и отчитане на служебните командировки и специализации в чужбина, правата и задълженията на командиращите органи и на командированите лица.

Определени са:

- условията, по които задължително трябва да се постигне съгласие при командироване (чл. 5, ал. 3);
- задължение за предоставяне на информация по чл. 127, ал. 4 от Кодекса на труда (чл. 5, ал. 4);
- задължение за издаване на допълнителна писмена заповед при промяна в условията на командировка или специализация (чл. 9) ;
- условията и редът за командироване и за изпращане на специализация (раздел II);
- процедурата за издаване на заповед за командировка и специализация (чл. чл.5 до 11 вкл.) ;
- паричните средства за пътни, дневни, квартирни и други разходи (раздел III) ;
- паричните суми за командировъчни на персонала на сухоземни, въздухоплавателни и водни транспортни и специални средства (раздел IV) ;
- условията и редът за осъществяване на отчетност и контрол (чл. 35 – 40).

1.2.2.1.1.19 Наредба за работата на лицата, ненавършили 15 годишна възраст

Наредбата е приета с ПМС №72 от 30.12.1986 г. на основание чл. 301, ал. 3 КТ.

Обн., ДВ, бр. 8 от 1987 г., изм. и доп., бр. 59 от 1993 г., изм., бр. 35 от 2001 г.

С наредбата се урежда реда за приемане на работа и условията на труд на лицата, ненавършили 15 годишна възраст, които могат да бъдат приемани на работа в областта на изкуствата.

- Сключване на трудов договор (чл. 2).
- Условия за сключване на трудов договор (чл. 3).
- Медицинско наблюдение (чл. 4).
- Режим на работа (чл. 5 – 6).
- Разпределение на работното време (чл. 7 – 8).

1.2.2.1.1.20 Наредба №6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 303, ал. 4 КТ.

Обн., ДВ, бр. 64 от 2006 г.

С наредбата се уреждат: редът за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години; задълженията на работодателя за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на лицата, ненавършили 18 години; работите, процесите и местата, забранени за работа на лица, ненавършили 18 години.

Наредбата се прилага за лица, ненавършили 18 години, които работят по трудови правоотношения или са чираци по Закона за занаятите.

Наредбата не се прилага за: лица, ненавършили 15 години; учащи по време на учебната дейност, практика и стаж.

Наредбата определя задължения на работодателя за:

- оценка на риска (чл. 3);
- обхват на оценка на риска (чл. 4);
- оценка на специфичните рискове (чл. 5);
- информиране (чл. 6);
- забрани за работа (чл. 8 – 10);
- контрол и наблюдение на здравето (чл. 11 – 14);
- ред за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години (чл. 15 – 16).

1.2.2.1.1.21 Наредба №7 за вредните и тежките работи, забранени за извършване от жени

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалните грижи и министъра на здравеопазването на основание чл. 307, ал. 3 КТ.

Обн., ДВ, бр. 58 от 1993 г.

С наредбата са определени видовете работи, които са тежки или вредни за здравето и за майчинските функции на жените (приложение към чл. 2):

- производства и видове работи от всички отрасли на народното стопанство, забранени за извършване от жени независимо от тяхната възраст;
- производства и видове работи от всички отрасли на народното стопанство, забранени за извършване от жени до 35 годишна възраст;
- производства и работи, в които не се допускат бременни през целия период на бременността и майки през периода на кърмене.

1.2.2.1.1.22 Наредба №РД-07-1 от 2.02.2012 г. за определяне на работните места, подходящи за трудоустрояване на лица с намалена работоспособност

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 315, ал. 3 КТ.

Обн., ДВ, бр. 13 от 2012 г.

С наредбата са уредени условията и редът за определяне на работни места, подходящи за трудоустрояване на лица с намалена работоспособност, в процент от общия брой на работниците и служителите в зависимост от основната икономическа дейност.

1.2.2.1.1.23 Наредба за трудоустрояване

Наредбата е приета с ПМС №72 от 1986 г., на основание чл. 316, ал. 2 КТ.

Обн., ДВ, бр. 7 от 1987 г., изм., бр. 52 от 1988 г., бр. 47 от 1990 г., изм. и доп., бр. 111 от 2001 г., изм., бр. 78 от 2005 г.

С наредбата са определени:

- редът за трудоустрояване на лицата с намалена работоспособност (чл. 1);
- създаването на комисии за трудоустрояване (чл. 2);
- решаването на спорове при трудоустрояване (чл. 3);
- специфичните правила за труда на работниците или служителите с над 50 на сто загубена работоспособност в специализираните предприятия (чл. 12 – 17).

1.2.2.1.1.24 Наредба №5 за болестите, при които работниците, боледуващи от тях, имат особена закрила съгласно чл. 333, ал. 1 от Кодекса на труда

Наредбата е издадена от министъра на народното здраве и председателя на ЦС на БПС на основание чл. 333, ал. 1 КТ

Обн., ДВ, бр. 33 от 1987 г.

С наредбата са определени изисквания, свързани със:

- забрана за уволнение на работници и служители при частична ликвидация, при съкращение в щата или при спиране на работа за повече от 30 дни на предприятието (чл. 1);
- редът за представяне на медицински документи (чл. чл. 2 до 4 вкл.);
- искане на разрешение за уволнение (чл. 5);
- даване на разрешение или отказ (чл. 6).

1.2.2.1.1.25 Наредба за трудовата книжка и трудовия стаж

Наредбата е приета с ПМС №227 от 23.11.1993 г. на основание чл. 356 КТ.

Обн., ДВ, бр. 102 от 1993 г., доп., бр. 48 от 2006 г., изм., бр. 10 от 2009 г., изм. и доп., бр. 16 от 2009 г., изм., бр. 67 от 2009 г., доп., бр. 73 от 2010 г.

С наредбата са определени изисквания, свързани с:

- редът и условията за издаване на трудова книжка, отчетността и вписването на данни в нея и съхранението й (раздел I);
- изчисляването и зачитането на трудов стаж, редът за установяване и документите за признаване на трудов стаж (раздел II).

1.2.2.1.2 Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание на Закона за здравословни и безопасни условия на труд

1.2.2.1.2.1 Наредба №7 за минималните изисквания, Инструкция №1 за работата и отчетността за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание на чл. 7, ал. 2 от ЗЗБУТ и чл. 276 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 88 от 1999 г., изм., бр. 48 от 2000 г., изм., бр. 52 от 2001 г., изм. и доп., бр. 43 от 2003 г., изм., бр. 37 от 2004 г., изм. и доп., бр. 88 от 2004 г., бр. 40 от 18.04.2008 г.

С наредба са определени минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на всяко работно място и при използване на работното оборудване (чл. 1, ал. 1), свързани със:

- територия на предприятието: ограждане и обозначаване (чл. 11); пътища, организацията на транспорта и др. мерки за безопасност (чл. 13 – 15);
- производствени сгради, работни помещения и работни места: общи изисквания за: факторите на работната среда (чл. 18, ал. 1); работа в ограничени пространства (чл. 18, ал. 2 – 3); конструкция на сградите (чл. 19); технологични процеси и дейности с отделяне на прах, токсични и други вредни вещества, шум и вибрации над установената норма, наличие на йонизиращи лъчения, инфрачервена радиация, ултравиолетово лъчение, лазери, електромагнитни полета, с прегряващ микроклимат, мокри процеси и др. (чл. 20); почистване на работните места и работното оборудване (чл. 21); площ, височина и въздушно пространство на работните помещения (чл. 22 – 24); подвижните или фиксираните работни места на високо или ниско местоположение (чл. 24а); организация на работа, размери, подреждане на работното място (чл. 25 – 27);
- подове, стени, тавани и покриви на помещения (чл. 28 – 32);
- прозорци и капандури (чл. 33 – 34);
- врати и портали (чл. 35 – 45);
- електрически съоръжения и инсталации (чл. 46 – 47);
- пътни маршрути и опасни зони (чл. 48 – 55);
- места за товарене и разтоварване (чл. 56 – 59);
- аварийни пътища и изходи (чл. 60 – 68);
- работни места на открито (чл. 69 – 73);
- осветление на работните места (чл. 74 – 81);
- производствен микроклимат (чл. 82 – 96);
- прах, токсични и други вредни вещества (чл. 97 – 123);
- вентилация на работните места в помещенията (чл. 124 – 131);
- шум на работното място (чл. 132 – 138);
- вибрации на работните места (чл. 139 – 146);
- нейонизиращи лъчения в работната среда (чл. 147 – 163): електростатично поле (чл. 148 – 149); електромагнитните полета (чл. 150 – 161); лазери и лазерни системи (чл. 162 – 163);
- работно оборудване: общи изисквания за: производство, избор (чл. 164 – 165а) осигуряване на информация и инструкции за използване на работното оборудване (чл. 166); обучение (чл. 167 – 168); инсталиране и безопасна експлоатация (чл. 168а–201); извършване на ремонтни работи (чл. 202); проектиране, изработване, внос, монтаж, техническо освидетелстване, поддържане, ремонт, периодични прегледи и експлоатация на съоръжения с повишена (чл. 204 –205); повдигателни съоръжения (чл. 205а –206м); заваръчни работи (чл. 207); извършване на ръчни операции (чл. 208);
- придвижващо се работно оборудване (самоходно или несамоходно) (чл. 209 – 215);

- стълби (чл. 215а – 215з);
- скелета (чл. 215и – 215н);
- техники за достъп и позициониране чрез въжета (чл. 215о – 215п);
- организация на трудовата дейност (чл. 216 – 220);
- водоснабдителни и канализационни системи (чл. 221 – 222);
- борба с пожари (чл. 223 – 228);
- санитарно и битово обслужване (чл. 229 – 245);
- лични предпазни средства и специални работни облекла (чл. 246 – 247);
- дейност при аварии (чл. 248 – 251).

1.2.2.1.2.2 Наредба №16 за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 11, ал. 3 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 54 от 1999 г.

С наредба са определени: задълженията на работодателя и на работещите за осигуряване на здравословни и безопасни условия за извършване на ръчна работа с тежести, както и физиологичните норми и правилата за ръчна работа с тежести.

- Задължения на работодателя за: избягване на ръчната работа с тежести (чл. 3); предприемане на мерки, когато ръчната работа с тежести не може да бъде избегната (чл. 4); извършване на оценка на риска (чл. 5); осигуряване на информация, обучение и инструктаж (чл. 6 – 7); предварителна оценка на физическата годност на лицата за извършване на ръчна работа с тежести, периодична оценка на въздействието на ръчната работа с тежести върху работоспособността и здравето на работещите и медицински изследвания при оплаквания от работещите за появата на смущения на здравето, свързани с ръчната работа с тежести (чл. 8); ограничаване на ръчната работа с тежести от жени, както и забрана за бременни жени и родилки до 6-ия месец след раждането (чл. 9).
- Задължения на работещите за: точно изпълнение на дадените инструкции; за съдействие на работодателя за изпълнение на съответните мерки; за използване по предназначение техническите средства и оборудването, осигурени и предоставени от работодателя; повишава квалификацията и знанията си относно изискванията за здравословни и безопасни условия на труд при ръчна работа с тежести (чл. 10).
- Физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести: физиологични норми, когато анализът на ръчната работа с тежести не показва риск за здравето и безопасността на работещите (чл. 12); основни правила за организиране на ръчната работа с тежести (чл. 13).
- Показатели за оценка на риска за здравето и безопасността при ръчна работа с тежести: обща характеристика на товара; физическо усилие; характеристика на работната среда; характеристика на дейността; индивидуални рискови фактори (приложение към чл. 4, т. 4).

1.2.2.1.2.3 Наредба №15 за условията, реда и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 12, ал. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 54 от 1999 г.

С наредбата са определени условията, редът и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа с цел осигуряване на устойчива работоспособност, намаляване на умората и опазване на здравето на работещите.

- Задължения на работодателя за: въвеждане (чл. 3, ал. 1 – 2) и възлагане (чл. 4) на физиологични режими на труд и почивка, както и оценка на работните места и оценка на риска за здравето и работоспособността на работещите (чл. 5).
- Задължения на работниците и служителите: да съдействат при разработването, въвеждането и оценката на режимите на труд и почивка. (чл. 3, ал. 3).
- Условия и ред за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа (чл. 8 – 11).
- Общи изисквания за разработване на физиологични режими на труд и почивка по време на работа: общо време за регламентирани почивки през работния ден (работната смяна), брой и видове почивки, продължителност и ред на ползване. (приложение към чл. 8, т. 1 – 10).
- Специфични изисквания за разработване на физиологични режими на труд и почивка по време на работа: при дейности с: тежко и много тежко физическо натоварване, локална мускулна работа, натоварване на малките мускулни групи, изразена двигателна монотонност, принудителна работна поза и голямо нервно-психично и нервно-сензорно напрежение; в отделни браншове; при сменна работа и др. (приложение към чл. 8, т. 11 – 18).

1.2.2.1.2.4 Наредба №3 за формата, съдържанието, реда и начина за подаване и съхраняване на декларацията по чл. 15, ал. 1 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 15, ал. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 19 от 2010 г., доп., бр. 43 от 2010 г.

С наредбата са определени:

- обхвата на задължените лица за подаване на декларация и мястото за подаването ѝ (чл. 2 – 3);
- формата и съдържанието на декларацията (приложение №1 към чл. 4, ал. 1) и уведомлението, в случай, че няма промяна в обстоятелствата, подлежащи на декларираме (приложение №2 към чл. 4, ал. 2);
- реда и начина за подаване и съхраняване на декларацията (чл. 4, ал. 3 – чл. 8);

- административнонаказателни разпоредби за лица, които нарушават изискванията на наредбата (чл. 9).

1.2.2.1.2.5 Наредба №5 за реда, начина и периодичността на извършване на оценка на риска

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 17 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 47 от 1999 г.

С наредбата са определени редът, начинът и периодичността на извършване на оценка на риска (ОР) за здравето и безопасността на работниците и служителите.

- Общи изисквания за ОР: обхват на ОР (чл. 3); задължение на работодателя за прилагане на мерки на основата на ОР и за обсъждане в комитетите и групите по условия на труд (чл. 5).
- Организация на дейността за оценяване на риска: обхват на програмата за оценяването на риска (чл. 7); изисквания към оценителите на риска (чл. 8 –9); източници на информация за оценяване на риска (чл. 10); условия за преразглеждане на ОР (чл. 11).
- Процедура за оценяване на риска: етапи (чл. 14): класификация на трудовите дейности (чл. 15); идентифициране на опасностите при различните трудови дейности (чл. 16); определяне на работниците и служителите, изложени на опасности (чл. 17); определяне елементите на риска (чл. 18); оценка на риска (чл. 19); документиране (чл. 20).

1.2.2.1.2.6 Наредба №3 за функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 24, ал. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 91 от 1998 г.

С наредбата са определени функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията (органи за безопасност и здраве при работа) за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове.

- Изисквания към органите за безопасност и здраве при работа (чл. 3).
- Функции и направления в работата на органите за безопасност и здраве при работа (чл. 6).

- Задачи на органите за безопасност и здраве при работа: задължения за: осигуряване на БЗР (чл. 7 и чл. 10); контрол за спазване изискванията на нормативните актове в областта на БЗР (чл. 8 – 9).

1.2.2.1.2.7 Наредба №3 за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 25б, ал. 4 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 14 от 2008 г.

С наредбата са определени условията и редът за осъществяване дейността на службите по трудова медицина (СТМ).

- Право за създаване на СТМ (чл.2, ал. 2).
- Задължения на работодателя за: осигуряване на условия за осъществяване на дейностите, извършвани от СТМ (чл. 3).
- Условия за регистрация (чл. 6 – 9).
- Дейности, извършвани от СТМ: наблюдение, анализ и оценка на здравното състояние във връзка с условията на труд (чл. 11); оценка на риска за здравето и безопасността на работещите (чл. 12); разработване на препоръки за работодателя за преустройството на работното място, организацията на труда и трудовото натоварване на работещи, които се нуждаят от специална закрила (чл. 13); организиране и провеждане на обучение по БЗР (чл. 14).
- Изисквания за организация на дейността на службите по трудова медицина: правилник за устройството и дейността на СТМ (чл. 15); водене и съхраняване на документацията, удостоверяваща дейността на СТМ (чл. 16); за предаване, приемане и съхраняване на здравните досиета на работещите (чл. 17).
- Образци на документи за:
  - регистрация на СТМ (приложение №1 – 3);
  - заключението на службата по трудова медицина за пригодността на работещия да изпълнява (приложение №4);
  - минималните изисквания към съдържанието на обобщения анализ за здравното състояние (приложение №5);
  - здравното досие на работещите (приложение №6).

1.2.2.1.2.8 Наредба №4 от за обучението на представителите в комитетите и групите по условия на труд в предприятията

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 30, ал. 1 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 133 от 1998 г., изм. и доп., бр. 85 от 2000 г.

С наредбата са уредени редът, изискванията, съдържанието и обхватът на задължителното обучение на представителите на работодателя и на работниците и служителите в комитетите и

групите по условия на труд в предприятията и на членовете на комисиите по социална дейност на кооперациите (представители).

- Видове обучения (чл. 4).
- Условия за провеждане на обученията (чл. 2 – 3, чл. 5 – 6).
- Организация на първоначалното обучение: продължителност и численост (чл. 7); форми на обучение, учебни програми, общ хорариум, задължителни теми, удостоверение за завършено обучение (чл. 9 –11).
- Организация на ежегодното обучение: продължителност, изисквания към обучението (учебни програми, учебно-технически средства, лектори, учебни материали и пособия, документация) (чл. 12 -14).
- Задължения на търговските дружества, едноличните търговци, организациите, центровете, звената и работодателите, които провеждат обучение (чл. 17).
- Образци на документи за:
  - удостоверение за завършено първоначално обучение (приложение №1);
  - съдържание на годишния отчет, съгласно чл. 17 (приложение №3).

1.2.2.1.2.9 Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска "трудова злополука"

Наредбата е приета с ПМС №24 от 2006 г. на основание чл. 52, ал. 1 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 15 от 2006 г., изм. и доп., бр. 68 от 2006 г., изм., бр. 46 от 2007 г., бр. 5 от 2010 г.

С наредбата са определени условията и редът за задължително застраховане за риска "трудова злополука" на работниците и служителите, които извършват работа, при която съществува опасност за живота и здравето им.

- Общи положения за задължително застраховане: обхват (чл. 2); разходи (чл. 3) и др.
- Обхват на застраховането за риска "трудова злополука": право на задължително застраховане (чл. 4).
- Покрити застрахователни рискове и застрахователни суми (чл. 7 – 8).
- Застрахователни обезщетения: размер (чл. 9) и изплащане (чл. 10–13).
- Застрахователна премия (чл. 14–15).
- Сключване и срок на застраховката (чл. 16).
- Отговорност на застрахователя (чл. 17).

1.2.2.1.2.10 Наредба №РД 07/8 за минималните изисквания за знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика, министъра на извънредните ситуации и министъра на вътрешните работи на основание чл. 36, т. 2 от ЗЗБУТ.

Обн. ДВ. бр.3 от 2009 г.

С наредбата са определени: минималните изисквания за осигуряване на знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа; изискванията към знаците и сигналите и условията за тяхното използване.

- Видове знаци (чл. 4).
- Задължения на работодателя (чл. 5 –6).
- Изисквания към знаци, които включват използването на цвят за безопасност (чл. 9).
- Изисквания към знаци за въвеждане на забрани, предупреждения, задължения, както и за определяне на маршрутите за евакуация, на аварийните изходи и на местоположението на средствата за първа помощ (чл. 10, ал. 1).
- Изисквания към знаци за обозначаване на контейнери и тръби (чл. 10, ал. 2).
- Изисквания към знаци за обозначаване на местоположението и идентифицирането на пожарогасителните технически средства (чл. 10, ал. 3).
- Изисквания към знаци за маркиране на местата, където съществува риск от удар в препятствие или от падане (чл. 10, ал. 4).
- Изисквания към знаци за маркиране на транспортни маршрути (чл. 10, ал. 5)
- Изискванията към светещи знаци (чл. 11, ал. 1).
- Изисквания към звукови сигнали (чл. 11, ал. 2).
- Изисквания към сигналите, подавани с ръце (чл. 11, ал. 3).
- Възможности за заменяне (чл. 13) и за едновременно използване (чл. 14) на знаците и сигналите.
- Знаци и сигнали за обекти, където работят хора с увредено зрение или незрящи (чл. 15).
- Мерки за осигуряване на ефективността на всеки един знак или сигнал за безопасност и/или здраве при работа (чл. 16–22).

1.2.2.1.2.11 Наредба №7 за минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с видеодисплеи

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването.

Обн., ДВ, бр. 70 от 2005 г.

С наредбата са определени минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с видеодисплеи.

Наредбата не се прилага за: шофьорски кабини и контролни кабини на транспортни средства или машини; компютърни системи, разположени на борда на транспортни средства; компютърни системи, предназначени за обществено ползване; преносими системи, които не се ползват продължително на работното място; калкулатори, касови апарати и всяко оборудване, което има малък екран за данни или измерване, който се изисква за директно ползване на оборудването; пишещи машини с екрани (чл. 2).

Определени са задължения на работодателя, свързани с:

- оценка на риска и предприемане на мерки за предотвратяване или намаляване на установените по рискове (чл. 3);
- провеждане на обучение, информиране и консултиране (чл. 5 – 7);
- организация на трудовата дейност по начин, осигуряващ периодични прекъсвания на работата с видеодисплеи (чл. 8);
- осигуряване на преглед на очите и оценка състоянието на зрението на лицата, работещи с видеодисплеи (чл. 9).

В приложение към чл. 4, ал. 1 са посочени изисквания към работните места за работа с видеодисплеи, относно: работното оборудване; работната среда и др. свързани с взаимодействие "оператор/компютър".

1.2.2.1.2.12 Наредба №5 за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците по срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 36, т. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 43 от 2006 г.

С наредбата са определени допълнителни изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците по срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение относно:

- предоставяне на информация, обучение или инструктаж по здравословни и безопасни условия на труд на работниците и служителите (чл. 4 и чл. 6 –7);
- осигуряване на медицинско наблюдение (чл. 5).

1.2.2.1.3 Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Кодекса за социално осигуряване

1.2.2.1.3.1 Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки

Наредбата е приета с ПМС №263 от 1999 г. на основание чл. 57, ал. 3 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 6 от 2000 г., изм., бр. 61 от 2000 г., изм. и доп., бр. 19 от 2002 г.

С наредбата са определени условията и редът за декларираме, установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки.

- Декларираме на трудовите злополуки: задължения за уведомяване и разследване в предприятието (чл. 2); декларираме на злополуката в териториалното поделение на НОИ (чл. 3 – 4); уведомяване Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда" и другите компетентни органи, в т.ч.прокуратурата (чл. 5).
- Образец на Декларация за трудова злополука (чл. 3, ал. 1).

- Разследване и установяване на трудовите злополуки: откриване на досие (чл. 6) и производството по разследване на злополуката (чл. 7); комисия за разследване на злополуката (чл. 8); документация за резултатите от разследването (чл. 10 – 11); издаване на разпореждане за приемане или за неприемане на злополуката за трудова (чл. 12).
- Регистриране и отчитане на трудовите злополуки: регистър на трудовите злополуки (чл. 14); информационна система за трудови злополуки (чл. 15); показатели за отчитане на трудовите злополуки (чл. 17 – 18).
- Регистър на трудовите злополуки (чл. 14).
- Показатели за отчитане на трудовите злополуки (чл. 17): коефициент на честота (Кч) – брой трудови злополуки на 1000 осигурени лица за трудова злополука и професионална болест; коефициент на тежест (Кт) - загубени календарни дни от трудови злополуки на едно осигурено лице; индекс на честота (Ич) - брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочасове; индекс на тежест (Ит) - загубени календарни дни от трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочасове.

1.2.2.1.3.2 Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести

Наредбата е приета с ПМС №168 от 2008 г. на основание чл. 63 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 65 от 2008 г., изм., бр. 5 от 2011 г.

С наредбата е определен редът за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести.

- Общи положения, свързани с потвърждаване или отхвърляне на професионалните болести (чл. 3).
- Съобщаване на професионалните болести (чл. 4 – 5).
- Проучване на професионалните болести (чл. 6).
- Потвърждаване и регистриране на професионалните болести: срокове, условия за потвърждаване (чл. 7 – 8), експертно решение и регистрационна карта за призната професионална болест (чл. 9 – 10), съхраняване на медицинското досие (чл. 11).
- Обжалване на професионалните болести (чл. 12 – 13).
- Регистрация и отчитане на професионалните болести (чл. 14 – 15).

1.2.2.1.3.3 Наредба №Н-8 от за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица

Наредбата е издадена от министъра на финансите на основание чл. 5, ал. 6 от КСО, чл. 73, ал. 6 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица и чл. 39, ал. 1 и чл. 40, ал. 5, т. 2 от Закона за здравното осигуряване.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2006 г., изм. и доп., бр. 7 от 2007 г., бр. 8 от 2008 г., бр. 3 от 2009 г., бр. 1 от 2010 г., попр., бр. 2 от 2010 г., изм. и доп., бр. 11 от 2010 г., доп., бр. 58 от 2010 г., изм. и доп., бр. 83 от 2010 г., бр. 6 от 2011 г., бр. 55 от 2011 г., бр. 76 от 2011 г., бр. 5 и 68 от 2012 г.

С наредбата са определени сроковете, съдържанието, редът, начинът за събиране и съхраняване на данни от работодателите, осигурителите за осигурените от тях лица, осигурителни каси, както и от самоосигуряващите се лица за държавното обществено осигуряване, учителския пенсионен фонд, допълнителното задължително пенсионно осигуряване, здравното осигуряване, фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите" и облагаемия доход и данъка за доходи от трудови правоотношения по смисъла на Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ).

- Декларация образец №1 с данни за социално, здравно осигуряване, допълнително задължително пенсионно осигуряване, Учителски пенсионен фонд, фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите" на осигурените лица и облагаемия доход по ЗДДФЛ (приложение 1, към чл. 2, ал. 1).
- Декларация образец №3 "Данни за здравно осигуряване на лица, осигурени от републиканския бюджет и други" (приложение 2, към чл. 2, ал. 1).
- Декларация образец №5 "Авансово внесени социални и здравноосигурителни вноски" (приложение 3, към чл. 2, ал. 1).
- Декларация образец №6 "Данни за дължими вноски и данък по чл. 42 ЗДДФЛ" (приложение 4, към чл. 2, ал. 2).
- Декларация образец №7 "Данни за възникване на задължение за внасяне на здравноосигурителни вноски на основание чл. 40, ал. 5, т. 1 от Закона за здравното осигуряване" (приложение 7, към чл. 2, ал. 3).
- Протокол за подаване на Декларациите по чл. 6, ал. 1, точки от 1 до 4 (приложение 5, към чл. 6, ал. 5).

1.2.2.1.3.4 Наредба за пенсиите и осигурителния стаж

Наредбата е приета с ПМС №30 от 2000 г. на основание чл. 9, ал. 11 и чл. 106 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 21 от 2000 г., изм. и доп., бр. 43 от 2000 г., бр. 61 и 81 от 2000 г., бр. 36 от 2001 г., бр. 19 от 2002 г., попр., бр. 21 от 2002 г., доп., бр. 74 от 2002 г.; изм. с Решение №7581 от 26.07.2002 г. на ВАС на РБ - бр. 76 от 6.08.2002 г., в сила от 6.08.2002 г.; изм. с Решение №11701 от 18.12.2002 г. на ВАС на РБ - бр. 119 от 27.12.2002 г., в сила от 27.12.2002 г.; изм. и доп., бр. 19 от 2003 г., бр. 25 от 2004 г., доп., бр. 68 от 2004 г., изм. и доп., бр. 24 от 2005 г., бр. 48 от 2006 г., бр. 15 от 2007 г., бр. 17 от 2008 г., бр. 1 и 16 от 2009 г., изм., бр. 79 от 2009 г., изм. и доп., бр. 84 от 2009 г., изм., бр. 87 от 2009 г., изм. и доп., бр. 2 от 2010 г., бр. 13 от 2011 г., бр. 16 от 2012 г.

С наредбата са определени условията и реда за отпускане и изплащане на пенсиите.

- Общи разпоредби, свързани с отпускане, изменение, осъвременяване, спиране, възобновяване, прекратяване и възстановяване на пенсиите и добавките към тях. (чл. 1 – 14).

- Пенсии за осигурителен стаж и възраст: правото на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 15); превръщане на трудовият стаж от първа и втора категория в осигурителен стаж от трета категория (чл. 16, 17 и 18а); право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по § 4, ал. 1 от Преходните и заключителните разпоредби на КСО (чл. 16а); право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО (чл. 17а); учителски стаж и право на пенсия по условията на § 5, ал. 1 и 4 от преходните и заключителните разпоредби на КСО (чл. 19 – 19а); изчисляване размера на пенсията (чл. 20); преизчисляване размера на пенсията (чл. 21).
- Пенсии за инвалидност: правото на пенсия за инвалидност (чл. 22 – 22а), вкл. при осигурителен стаж от различни категории (чл. 23, ал. 1); изчисляване размера на пенсията (чл. 25 – 26 и чл. 29); право и размер на пенсията за инвалидност в случаи на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане (чл. 28); пенсия за инвалидност и добавка за чужда помощ на лицата, които не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 КСО и когато са я навършили (чл. 30, ал. 1 – 2). преосвидетелстването на лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане и определяне размера на пенсията (чл. 30, ал. 3 – 7).
- Установяване и зачитане на осигурителен стаж и осигурителен доход.
- Зачитане и изчисляване на осигурителен стаж (чл. 37 – 39); установяване и зачитане на осигурителен стаж и осигурителен доход (чл. 40 – 45а).
- Определяне на дохода, от който се изчисляват пенсиите (чл. 46 – 49б).
- Общи разпоредби по изплащане на пенсиите (чл. 50).
- Начини за изплащане на пенсиите: чрез пощенски станции (чл. 51 – 53); по изплащателен картон (чл. 54 – 62); с пенсионен запис (чл. 63); на упълномощени лица (чл. 64); при смяна на адреса на получаване на пенсията (чл. 65 – 66); чрез банки или други платежни институции (чл. 67 – 77); по международни договори за лица с постоянен адрес в чужбина (чл. 78 – 82); отпуснати по международен договор на лица, постоянно или продължително пребиваващи в Република България (чл. 83).
- Добавки и удръжки при изплащане на пенсиите (чл. 84 – 88).

1.2.2.1.3.5 Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

Наредбата е приета с ПМС №263 от 30.12.1999 г. на основание чл. 6, ал. 13 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 6 от 2000 г., изм. и доп., бр. 83 от 2000 г., бр. 36 от 2001 г., бр. 19 от 2002 г., бр. 10 от 2003 г., бр. 21 от 2004 г., доп., бр. 1 от 2006 г., изм. и доп., бр. 81 от 2006 г., изм., бр. 1 от 2007 г., изм. и доп., бр. 15 от 2007 г., бр. 20 от 2008 г., бр. 12 от 2009 г., доп., бр. 16 от 2009 г., изм. и доп., бр. 67 и 84 от 2009 г., бр. 2 от 2010 г., бр. 14 от 2011 г., бр. 16 от 2012 г.

- Елементи на възнаграждението и доходите за определяне на осигурителните вноски: осигурителни вноски за лицата по чл. 4, ал. 1 и 2 от КСО (чл. 1, ал. 1); осигурителни вноски за лицата, работещи по трудови правоотношения (чл. 1, ал. 2); определяне на минималния месечен осигурителен доход (чл. 1, ал. 3 – 4); осигурителни вноски за лицата, работещи по договори за управление и контрол на търговски дружества, еднолични търговци, неперсонифицирани дружества, както и за синдиците и

ликвидаторите (чл. 1, ал. 5); осигурителни вноски за лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи доходи на изборни длъжности (чл. 1, ал. 6); Осигурителните вноски за специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите (чл. 1, ал. 7).

- Случаи, при които не се начисляват и внасят осигурителни вноски (чл. 1, ал. 8).
- Осигурителни вноски по чл. 9, ал. 3, т. 1 – 3 от КСО и възнаграждението, върху което се внасят (чл. 1а).
- Осигурителни вноски за социални разходи и задължителни застраховки (чл. 2 – 2а).
- Осигурителен доход, върху който се правят осигурителни вноски: елементи на осигурителния доход (чл. 3, ал. 1); осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (чл. 3, ал. 2 – 4); осигурителен доход за морските лица (чл. 3а).

1.2.2.1.3.6 Наредба №1 от за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация

Наредбата е издадена от председателя на Надзорния съвет на Националния осигурителен институт на основание чл. 13в, ал. 4 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 17 от 2007 г., изм., бр. 6 от 2009 г., бр. 2 от 8.01.2010 г., изм. и доп., бр. 14 от 2012 г.

С наредбата се регламентират: условията за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация от средствата на: фонд "Общо заболяване и майчинство"; фонд "Пенсии"; фонд "Трудова злополука и професионална болест"; фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност", както и редът за провеждане на процедура за избор на юридически лица - изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация.

- Условия за придобиване правото на парични помощи за профилактика и рехабилитация (чл. 2); обхват на паричната помощ (чл. 3 – 4).
- Условия и ред за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация: документи за необходимостта от провеждане на профилактика и рехабилитация, резервации за постъпване при изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация; документи за постъпване при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация; назначаване на диагностичните и терапевтичните процедури; задължения на изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация; отчитане на разходите за диагностични и терапевтични процедури, нощувки и частична парична помощ за хранене; регистър с база данни за лицата, ползвали парични помощи за профилактика и рехабилитация (чл. 5 – 17).
- Условия и ред за провеждане на процедура за избор на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация (чл. 18 – 30).

1.2.2.1.3.7 Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест

Методиката е приета с ПМС №304 от 2004 г. на основание чл. 64, ал. 3 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 103 от 2004 г.

С методиката са уредени редът и начинът за определяне от Националния осигурителен институт на размерите на осигурителните вноски за фонд "Трудова злополука и професионална болест" на държавното обществено осигуряване по групи икономически дейности съгласно Националната класификация на икономическите дейности.

Определени са показателите за диференциране на осигурителната вноска в съответствие със степента на риска за икономическата дейност:

- разходи за краткосрочни и дългосрочни обезщетения;
- коефициент на честота и коефициент на тежест за трудовите злополуки и професионалните болести;
- брой на осигурените лица и осигурителния им доход;
- приходи от осигурителни вноски.

1.2.2.1.3.8 Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране

Наредбата е приета с ПМС №235 от 1998 г. на основание чл. 104, ал. 1 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 123 от 1998 г., изм. и доп., бр. 114 от 1999 г., доп., бр. 79 от 2000 г., изм. и доп., бр. 64 от 2001 г., изм., бр. 13 от 2011 г.

С наредбата се определя кой труд към коя категория се причислява съобразно характера и особените условия на труд.

Изчерпателно е определен обхвата на:

- първа категория труд при пенсиониране (чл. 1);
- втора категория труд при пенсиониране (чл. 2);
- трета категория труд при пенсиониране (чл. 3).

1.2.2.1.3.9 Инструкция №13 за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране

Инструкцията е издадена от управителя на Националния осигурителен институт на основание § 4 на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране .

Обн., ДВ, бр. 94 от 2000 г., доп., бр. 62 от 2001 г., изм. и доп., бр. 74 от 2001 г., изм., бр. 84 от 2002 г., изм. и доп., бр. 63 от 2005 г., бр. 41 от 2006 г., бр. 56 от 2006 г., изм., бр. 17 от 2007 г., изм. и доп., бр. 109 от 2008 г., доп., бр. 77 от 2011 г.

С инструкцията е определен обхвата на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране (НКТП) и изискванията за категоризиране на труда на работещите в дейности, производства, работни места и професии.

- Задължения на работодателя при: изготвяне на документи за осигурителен стаж (чл. 3); настъпване на промени, които могат да доведат до промяна в условията, обуславящи категорията труд (чл. 5).
- Определяне на категорията труд на работещи по повече от един трудов договор с един или повече работодатели (чл. 4).
- Условия и ред за промени в инструкцията и в списъците, които се утвърждават от управителя на НОИ (чл. 5 – 7).
- Обхват на първа категория труд (чл. 8).
- Обхват на втора категория труд (чл. 9).
- Задължителни списъци, утвърдени от управителя на НОИ: Списък на професиите и длъжностите в АЕЦ "Козлодуй" по чл. 1, т. 5, буква "а" от НКТП (приложение №1 към чл. 8, ал. 6); Списък на професиите в АЕЦ "Козлодуй" по чл. 1, т. 5, буква "б" от НКТП (приложение №2 към чл. 8, ал. 7); Списък на професиите в АЕЦ "Козлодуй" по чл. 1, т. 6 от НКТП (приложение №3 към чл. 8, ал. 8); Списък на професиите в "Кремиковци" - АД, по чл. 1, т. 7 от НКТП (приложение №4 към чл. 8, ал. 13).

1.2.2.1.3.10 Инструкция №1 за работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност

Инструкцията е издадена от управителя на Националния осигурителен институт на основание чл. 37, ал. 5, т. 2 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 44 от 2011 г.

Инструкцията регламентира условията и реда за работата и отчетността с бланката "Болничен лист за временна неработоспособност" НОИ МЗ №606.

- Получаване, разпределяне, съхраняване и отчитане на бланките болнични листове (чл. 4 – 15).
- Попълване на бланките болнични листове (чл. 16 – 32).
- Издаване, обработване и движение на болничните листове (чл. 33 – 39).
- Контрол върху работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност (чл. 40 – 46).

1.2.2.1.3.11 Заповед №232 от 2006 г. за утвърждаване образец на Декларация за трудова злополука

Заповедта е издадена от управителя на Националния осигурителен институт на основание чл. 3, ал. 1 от Наредбата за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки

Обн., ДВ, бр. 53 от 2006 г.

Определени са четири групи данни, които се вписват в образеца на декларация:

- за осигурителя;
- за пострадалия;

- за злополуката;
- за увреждането.

1.3 Нормативни актове в областта на БЗР, приложими за икономическата дейност

1.3.1 Наредби за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд/безопасност и здраве при работа, вкл. и за минималните изисквания за осигуряване на безопасност и здраве на работещите

1.3.1.1 Наредба № 4 от 14 октомври 2002 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на биологични агенти при работа

Орган, издал акта: Министерството на труда и социалната политика и Министерството на здравеопазването

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.105 от 8 Ноември 2002 г.

Дата на влизане в сила: 10 февруари 2003 г.

Основание за издаване на акта: чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда

Приложно поле: Определя минималните изисквания за защита на работещите от съществуващи или потенциални рискове за здравето и безопасността при експозиция на биологични агенти на работното място.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- наредбата се прилага във всички предприятия, когато работещите са или могат да бъдат експонирани биологични агенти в резултат на работата им (чл. 2), като съгласно Приложение № 2 на наредбата, дейността по третиране на отпадъци е такава, при която потенциално съществува опасност от такова експониране;
- в случаите, в които резултатите от оценяването на риска показват риск за здравето и безопасността на работещите, работодателят е задължен да предотврати експонирането им на биологични агенти (чл. 8, ал. 1)
- при техническа невъзможност от предотвратяване, работодателят намалява риска от експониране чрез: ограничаване броя на работещите, които са или могат да бъдат експонирани; организиране на работните процеси и предприемане на технически мерки така, че да се избегне или сведе до минимум контаминирането на работното място с биологични агенти; осигуряване на колективни средства за защита и/или лични предпазни средства; хигиенни мерки с цел опазване или намаляване възможността за случайно пренасяне или контаминиране на работното място с биологичен агент; употреба на знак за биоопасност съгласно действащото законодателство и други подходящи предупредителни знаци; съставяне на план за действие при аварии, свързани с биологични агенти; изследване (където е необходимо и технически възможно) за наличието на използваните биологични агенти, извън определените за тях места; осигуряване на средства за безопасно събиране, съхранение и унищожаване на отпадъци, когато е необходимо и след съответна обработка, както и употреба на

обезопасени и обозначени контейнери;. мероприятия за безопасно боравене и пренасяне на биологични агенти на работното място (чл. 8, ал. 2);

- задължение на работодателя да осигури предпазно и специално облекло; средства за измиване и тоалет, включително и средства за измиване на очите и/или антисептични средства за кожата; правилното съхраняване на предвиденото за целта място на всички необходими предпазни средства, проверката и почистването им, при възможност преди и след всяка употреба, както и поправянето или подменянето им при дефект и преди по-нататъшна употреба; да специфицира процедурите за вземане, боравене и изследване на проби от човешки или животински произход; да забрани консумиране на храни и напитки в работните зони, където съществува риск от контаминиране с биологични агенти (чл. 10);
- задължение за провеждане на обучение и инструктаж (чл. 11); задължение за осигуряване на писмени инструкции и указания (чл. 12);
- задължение на работодателя за осигуряване на медицинско наблюдение (Раздел три);

1.3.2 Правилници за безопасност на труда

1.3.2.1 Правилник по безопасността на труда при експлоатацията на хвостохранилища и шламохранилища (В-01-02-05).

Утвърден от: Министъра на металургията и минералните ресурси и Министъра на енергетиката през 1981 г.,

Дата на влизане в сила: 1 март 1981 г.

Основание за издаване на акта: чл. 4, ал. 4 от Кодекса на труда от 1951 (отм.), т. 4 от Постановление № 15 на Министерския съвет и Централния съвет на Българските професионални съюзи за по-нататъшно подобряване охраната на труда (ДВ, бр. 58 от 1973 г.), и Инструкция № А-1-404 от 27 октомври 1967 г. на Министерския съвет за реда и начина на изработване и утвърждаване на държавни и ведомствени (отраслови) правилници и норми по безопасността на труда

Приложно поле: Определя изискванията за безопасността на труда при експлоатацията на хвостохранилища и шламохранилища към обогатителните фабрики, както и правата и задълженията на работниците и служителите при постъпването им на работа, по време на работа или при изпълнението на контролни функции.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- забрана за назначаване на лица, които (а) не са преминали предварителен медицински преглед, (б) нямат необходимата квалификация и правоспособност, (в) не са навършили 18 години (чл. 8);
- задължение за предварителен инструктаж и обучение по безопасността, хигиената на труда и противопожарната о храна (чл. 10, ал. 1 и чл. 11);
- задължение за периодична проверка на техническото състояние и експлоатацията (чл. 18, ал. 3) и за поддържане на определени дневници (чл. 22);

- правила за контрол и задължения на административно-техническия персонал (Раздел I);
- санитарно-технически и санитарно-хигиенни изисквания (Глава втора): задължение за изграждане на помещение за дежурния персонал със санитарен възел (чл. 32), за помещения за затопляне, преобличане, хранене (чл. 36); предвиждане на мероприятия за борба със запрашаването, оросяване на повърхностите с вода, изграждане на залесителни пояси, и др. (чл. 38);
- експлоатация на хвостохранилищата и шламохранилищата (Глава трета): правила за експлоатация на системите за хидравличен транспорт (раздел I); правила за експлоатация на пулпоизпомпващите станции (раздел II); правила за намиване на хвоста и експлоатация на намивни и основни стени (раздел III); правила за експлоатация на водоприемни и водоотвеждащи съоръжения за извеждане на утаените производствени и външни води от водосборни области на хвостохранилищата и шламохранилищата (раздел IV); правила за експлоатация при зимни условия (раздел V);
- правила за електрообзавеждане и елеткрообезопасност на хвостовите и шламовите стопанства (Глава четвърта);
- правила за ликвидиране на аварии, аварийни складове, връзки и сигнализация (Глава пета);
- инструкция за обслужването, поддържането и ползването на плавателни съдове (лодки) при хвостохранилищата и шламохранилищата (Приложение 3);
- инструкция за съставяне на планове за ликвидиране на аварии при хвостохранилищата и шламохранилищата (Приложение 4)

1.4 Нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР

1.4.1 Закони и отделни техни разпоредби

1.4.1.1 Закон за управление на отпадъците

Орган, приел акта: 41-то Народно събрание

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.53 от 13 юли 2012 г.

Дата на влизане в сила: 13 юли 2012 г.

Приложно поле: Урежда мерките и контрола за защита на околната среда и човешкото здраве чрез предотвратяване или намаляване на вредното въздействие от образуването и управлението на отпадъците, както и чрез намаляване на цялостното въздействие от използването на ресурси и чрез повишаване ефективността на това използване; определя изискванията към продуктите, които в процеса на тяхното производство или след крайната им употреба образуват опасни и/или масово разпространени отпадъци, както и изискванията за разширена отговорност на производителите на тези продукти с цел насърчаване на повторната употреба, предотвратяването, рециклирането и друг вид оползотворяване на образуваните отпадъци.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- задължение на лицата, при чиято дейност се образуват отпадъци, и притежателите на отпадъци да ги третират самостоятелно или да ги предоставят за събиране, транспортиране и третиране на лица, които имат право да извършват тези дейности в съответствие с този закон (Чл. 7, ал. 1);
- задължение за притежателите на отпадъци да провеждат инструктаж и периодично обучение на персонала, който работи с опасни отпадъци (чл. 8, ал. 2, т. 8);
- правила за събиране, транспортиране и третиране на отпадъци (Глава трета);
- предвижда издаването на наредби, които да уреждат конкретни въпроси относно събирането, транспортирането и третирането на отделните видове отпадъци (чл. 13).

1.4.1.2 Закон за подземните богатства

Орган, приел акта: 38-то Народно събрание

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: бр.23 от 12 Март 1999 г., изм. ДВ. бр.28 от 4 Април 2000 г., изм. ДВ. бр.108 от 14 Декември 2001 г., изм. ДВ. бр.47 от 10 Май 2002 г., изм. ДВ. бр.86 от 30 Септември 2003 г., изм. ДВ. бр.28 от 1 Април 2005 г., изм. ДВ. бр.94 от 25 Ноември 2005 г., изм. ДВ. бр.30 от 11 Април 2006 г., изм. ДВ. бр.36 от 2 Май 2006 г., изм. ДВ. бр.37 от 5 Май 2006 г., изм. ДВ. бр.55 от 6 Юли 2007 г., изм. ДВ. бр.70 от 8 Август 2008 г., изм. ДВ. бр.19 от 13 Март 2009 г., изм. ДВ. бр.82 от 16 Октомври 2009 г., изм. ДВ. бр.46 от 18 Юни 2010 г., изм. ДВ. бр.61 от 6 Август 2010 г., изм. ДВ. бр.100 от 21 Декември 2010 г., изм. ДВ. бр.19 от 8 Март 2011 г., доп. ДВ. бр.14 от 17 Февруари 2012 г., изм. и доп. ДВ. бр.45 от 15 Юни 2012г .

Дата на влизане в сила: 16 март 1999 г.

Приложно поле: Урежда условията и реда за търсене, проучване и добив на подземните богатства на територията на Република България, в континенталния шелф и в изключителната икономическа зона в Черно море; опазване на земните недра чрез рационално използване на подземните богатства при проучването, добива и първичната им преработка; управление на минните отпадъци от проучването, добива и първичната преработка на подземните богатства.

Основни положения, относими към икономическата област/бранша:

- задължение за всяка мина и кариера да се изготвя наред с останалото и необходимите регистри, планове и статистически данни, свързани с изискванията за експлоатацията и с безопасността и здравето на работещите в мините и кариерите (чл. 81, ал. 1, т. 6);
- добивът на подземни богатства се осъществяват въз основа на цялостни и/или годишни работни проекти, които трябва да осигуряват наред с останалото и безопасността и здравето на работещите (чл. 83, ал. 2, т. 5);
- условия и изисквания за управление на минните отпадъци (чл. 22а- чл. 22к).

1.4.1.3 Закон за безопасно използване на ядрената енергия

Орган, приел акта: 39-то Народно събрание

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн., ДВ, бр. 63 от 28.06.2002 г., изм. и доп., бр. 120 от 29.12.2002 г., бр. 70 от 10.08.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., изм., бр. 76 от 20.09.2005 г., в сила от 1.01.2007 г., бр. 88 от 4.11.2005 г., бр. 105 от 29.12.2005 г., в сила от 1.01.2006 г., бр. 30 от 11.04.2006 г., в сила от 12.07.2006 г., бр. 11 от 2.02.2007 г., изм. и доп., бр. 109 от 20.12.2007 г., в сила от 1.01.2008 г., изм., бр. 36 от 4.04.2008 г., бр. 67 от 29.07.2008 г., изм. и доп., бр. 42 от 5.06.2009 г., изм., бр. 74 от 15.09.2009 г., в сила от 15.09.2009 г., изм. и доп., бр. 80 от 12.10.2010 г., изм., бр. 87 от 5.11.2010 г., бр. 88 от 9.11.2010 г., в сила от 1.01.2011 г., бр. 97 от 10.12.2010 г., в сила от 10.12.2010 г., бр. 26 от 29.03.2011 г., в сила от 30.06.2012 г., бр. 38 от 18.05.2012 г., в сила от 1.07.2012 г., бр. 82 от 26.10.2012 г., в сила от 26.11.2012 г.

Дата на влизане в сила: 2 юли 2002 г.

Приложно поле: Урежда обществените отношения, свързани с държавното регулиране на безопасното използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и с безопасното управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво, както и правата и задълженията на лицата, които осъществяват тези дейности, за осигуряване на ядрената безопасност, радиационната защита и физическата защита.

Основни положения, относими към икономическата област/бранша:

- общи разпоредби за управление на ядрени отпадъци и отработено гориво (Глава четвърта).

1.4.1.4 Закон за здравето

Орган, приел акта: 39-то Народно събрание

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн., ДВ, бр. 70 от 10.08.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., доп., бр. 46 от 3.06.2005 г., изм. и доп., бр. 76 от 20.09.2005 г., в сила от 1.01.2007 г., бр. 85 от 25.10.2005 г., в сила от 25.10.2005 г., изм., бр. 88 от 4.11.2005 г., изм. и доп., бр. 94 от 25.11.2005 г., в сила от 25.11.2005 г., изм., бр. 103 от 23.12.2005 г., изм. и доп., бр. 18 от 28.02.2006 г., в сила от 1.01.2007 г., изм., бр. 30 от 11.04.2006 г., в сила от 12.07.2006 г., бр. 34 от 25.04.2006 г., в сила от 1.01.2008 г., изм. и доп., бр. 59 от 21.07.2006 г., в сила от 1.01.2007 г., бр. 71 от 1.09.2006 г., в сила от 1.01.2007 г., бр. 75 от 12.09.2006 г., изм., бр. 80 от 3.10.2006 г., в сила от 3.10.2006 г., доп., бр. 81 от 6.10.2006 г., изм., бр. 95 от 24.11.2006 г., в сила от 24.11.2006 г., бр. 102 от 19.12.2006 г., бр. 31 от 13.04.2007 г., в сила от 13.04.2007 г., бр. 41 от 22.05.2007 г., бр. 46 от 12.06.2007 г., изм., бр. 53 от 30.06.2007 г., в сила от 30.06.2007 г., изм. и доп., бр. 59 от 20.07.2007 г., в сила от 26.05.2007 г., изм., бр. 82 от 12.10.2007 г., изм. и доп., бр. 95 от 20.11.2007 г., в сила от 1.01.2008 г., изм., бр. 13 от 8.02.2008 г., в сила от 8.02.2008 г., бр. 102 от 28.11.2008 г., изм. и доп., бр. 110 от 30.12.2008 г., в сила от 1.01.2009 г., бр. 36 от 15.05.2009 г., бр. 41 от 2.06.2009 г., в сила от 2.06.2009 г., изм., бр. 74 от 15.09.2009 г., в сила от 15.09.2009 г., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г., бр. 99 от 15.12.2009 г., в сила от 1.01.2010 г., изм. и доп., бр. 101 от 18.12.2009 г., в сила от 18.12.2009 г., доп., бр. 41 от 1.06.2010 г., изм. и доп., бр. 42 от 4.06.2010 г., в сила от

2.06.2010 г., изм., бр. 50 от 2.07.2010 г., изм. и доп., бр. 59 от 31.07.2010 г., в сила от 31.07.2010 г., изм., бр. 62 от 10.08.2010 г., в сила от 10.08.2010 г., изм. и доп., бр. 98 от 14.12.2010 г., в сила от 1.01.2011 г., изм., бр. 100 от 21.12.2010 г., в сила от 1.01.2012 г., изм. и доп., бр. 8 от 25.01.2011 г., в сила от 25.01.2011 г., доп., бр. 9 от 28.01.2011 г., бр. 45 от 14.06.2011 г., в сила от 14.06.2011 г., бр. 60 от 5.08.2011 г., в сила от 5.08.2011 г., изм., бр. 38 от 18.05.2012 г., в сила от 1.07.2012 г., изм. и доп., бр. 40 от 29.05.2012 г., бр. 54 от 17.07.2012 г., доп., бр. 60 от 7.08.2012 г., в сила от 7.08.2012 г., изм., бр. 82 от 26.10.2012 г., в сила от 26.11.2012 г., бр. 101 от 18.12.2012 г., в сила от 1.01.2013 г., бр. 102 от 21.12.2012 г., в сила от 21.12.2012 г., бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 1.01.2014 г.

Дата на влизане в сила: 1 януари 2005 г.

Приложно поле: Урежда обществените отношения, свързани с опазване здравето на гражданите.

Основни положения, относими към икономическата област/бранша:

- правила за защита от въздействието на йонизиращи лъчения (Раздел VI)

1.4.2 Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание нормативните актове по т. 1.4.1

1.4.2.1 Актове, издадени на основание Закона за управление на отпадъците

1.4.2.1.1 Наредба № 6 от 28 юли 2004 г. за условията и изискванията за изграждането и експлоатацията на инсталации за изгаряне и инсталации за съвместно изгаряне на отпадъци

Орган издал акта: Министерството на околната среда и водите

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.78 от 7 Септември 2004 г., попр. ДВ. бр.98 от 5 Ноември 2004 г.

Дата на влизане в сила: 11 септември 2004 г.

Основание за издаване на акта: чл. 15, ал. 2 от Закона за управление на отпадъците (ДВ, бр. 86 от 2003 г.)

Приложно поле: Определя условията и изискванията за изграждането и експлоатацията на инсталации за изгаряне и инсталации за съвместно изгаряне на отпадъци с оглед предотвратяване, намаляване и/или ограничаване в максимално възможна степен на замърсяването на околната среда, включително на изпусканите в резултат на изгарянето емисии на вредни вещества в атмосферния въздух, почвите, повърхностните и подземните води, и произтичащия от тях риск за човешкото здраве.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- изискване експлоатацията на инсталации за изгаряне или инсталации за съвместно изгаряне на отпадъци да се извършва от квалифициран персонал в съответствие с

изискванията нормативните актове за здравословни и безопасни условия на труд за различните видове дейности, видове работи и работно оборудване, свързани с дейностите по третиране на отпадъците (чл. 21, ал. 1);

- задължение операторите на инсталации за изгаряне или инсталации за съвместно изгаряне на отпадъци да изготвят и утвърждават инструкции за безопасни и здравословни условия на труд за отделните видове работни места (чл. 21, ал. 2);
- задължение управлението на инсталациите за изгаряне и инсталациите за съвместно изгаряне на отпадъци да се възлага на технически компетентно физическо лице, притежаващо необходимата квалификация (чл. 21, ал. 4).

1.4.2.1.2 Наредба № 7 от 24 август 2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят площадките за разполагане на съоръжения за третиране на отпадъци

Орган издал акта: Министерството на околната среда и водите, Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Министерството на земеделието и горите и Министерството на здравеопазването

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.81 от 17 Септември 2004 г.

Дата на влизане в сила: 21 септември 2004 г.

Основание за издаване на акта: чл. 13 от Закона за управление на отпадъците (ДВ, бр. 86 от 2003 г.)

Приложно поле: Определя изискванията, на които трябва да отговарят площадките за разполагане на съоръжения за третиране на отпадъци.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- изискване проучването за определяне на нови площадки за третиране на отпадъци наред с останалите елементи, да определя санитарно-хигиенните изисквания към площадката за третиране на отпадъци, вкл. на отстоянията на съоръженията за третиране на отпадъци до обектите, подлежащи на здравна защита (чл. 5);
- правила и норми за застрояване на площадките за третиране на отпадъци: подробният устройствен план на площадката за третиране на отпадъци трябва да създава необходимите условия за организация на дейностите по третиране, за опазване на околната среда и за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, на пожарна безопасност, за физическа защита (охрана) на територията и за икономично използване на земята при висока ефективност на инвестициите (Чл. 16); при изработване на подробния устройствен план на площадката за третиране на отпадъци следва да се отчита наред с останалото и функционалното зониране на територията, в т.ч. санитарно-хигиенните и противопожарните изисквания и изискванията за опазване на околната среда, както и рационалното използване на територията при осигуряване

на необходимостта от изграждане на административни и обслужващи сгради или помещения за работещите (чл. 17);

1.4.2.1.3 Наредба № 8 от 24 август 2004 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци

Орган издал акта: Министерството на околната среда и водите

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.83 от 24 Септември 2004 г., изм. ДВ. бр.87 от 30 Октомври 2007 г., изм. ДВ. бр.27 от 1 Април 2011 г.

Дата на влизане в сила: 28 септември 2004 г.

Основание за издаване на акта: чл. 15, ал. 2 от Закона за управление на отпадъците (ДВ, бр. 86 от 2003 г.)

Приложно поле: Определя условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа, на които се депонират битови, строителни, производствени и/или опасни отпадъци, и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- задължение депата, както и съоръженията и инсталациите за оползотворяване и обезвреждане да се проектират и изграждат при спазване наред с останалото, на установените противопожарни строително-технически норми и санитарно-хигиенни норми (чл. 7);
- задължение операторите на депата и на съоръженията и инсталациите за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци да осигуряват здравословни и безопасни условия на труд за всички работници и служители (чл. 55);
- задължение по време на експлоатацията на депата и на съоръженията и инсталациите за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци да се осигурява противопожарна защита, като строежите се проектират и изграждат в съответствие с изискванията на противопожарни строително-технически норми и при експлоатацията на депата и на съоръженията и инсталациите за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци по глава трета се осигуряват необходимото оборудване и инвентар за противопожарни нужди (чл. 57);
- задължение за работодателите и лицата, които ръководят или управляват трудовите процеси да разработят и утвърдят инструкции за здравословни и безопасни условия на труд за отделните видове работни места (чл. 58);
- изисквания за квалификация и обучение на персонала, ангажиран с управлението на депата и с дейностите по управление на отпадъци, осъществявани от тях (Глава пета).

1.4.2.1.4 Ръководство за предварително третиране преди депониране на отпадъци в България

Орган утвърдил акта: Министерство на околната среда и водите със Заповед РД- 664 от 23 август 2007 г.

Основание за издаване на акта: чл. 25, ал. 4 от Закона за администрацията във връзка с чл. 38 на Наредба № 8 от 24 август 2004 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци

Приложно поле: Изискванията за предварително третиране на отпадъци преди депониране.

Основни положения: Ръководството представя съществуващата законодателна рамка относно предварителното третиране на отпадъци преди депониране (Глава първа); обяснява същността на предварителното третиране на отпадъци преди депонирането им (Глава втора); разяснява предварителното третиране на отпадъци с цел постигане на критериите за приемане в различни класове депа (Глава трета), обяснява методите за предварително третиране (Глава четвърта); обяснява стабилизирането и втвърдяването на отпадъците преди депониране (Глава пета); описва категориите опасни отпадъци и методи за предварително третиране (Глава шеста); съдържа информационни карти на методи и процеси за предварително третиране на отпадъците (Приложение), като част от всяка информационна карта относно отделните процеси представлява информация за необходимото оборудване/ персонал/ инфраструктура, включително и във връзка с осигуряване на безопасността при работа.

1.4.2.1.5 Наредба за батерии и акумулатори и за негодни за употреба батерии и акумулатори

Орган приел акта: Министерски съвет с ПМС № 351 от 27.12.2012 г.

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.2 от 8 Януари 2013 г., попр. ДВ. бр.6 от 22 Януари 2013 г.

Дата на влизане в сила: 8 януари 2013 г.

Основание за издаване на акта: чл. 13, ал. 1 от Закона за управление на отпадъците

Приложно поле: Определя изискванията за пускането на пазара на батерии и акумулатори и за разделното събиране, транспортирането, съхраняването, предварителното третиране, рециклирането, оползотворяването и/или обезвреждането на негодни за употреба батерии и акумулатори (НУБА).

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- изискване операторите на инсталации и съоръжения, в които се извършват дейности по рециклиране, оползотворяване и/или обезвреждане на НУБА, трябва да осигурят прилагането на най-добрите налични техники по отношение на опазване на човешкото здраве и на околната среда (чл. 29, ал. 1);

- изискване площадките за съхраняване да се проектират, оборудват и експлоатират съгласно приложение № 4 на наредбата и изискванията към площадките, съоръженията и инсталациите за съхраняване на отпадъци на наредбата по чл. 43, ал. 1 ЗУО (чл. 43, ал. 1);
- изискване съоръженията за третиране на НУБА да се проектират, изграждат и експлоатират и при спазване на минималните технически изисквания по приложение № 4, като се вземат мерки за ограничаване до минимум на ръчните операции и предотвратяване на всяко неблагоприятно въздействие върху човешкото здраве и околната среда (чл. 46, ал. 2);

1.4.2.1.6 Наредба за излязлото от употреба електрическо и електронно оборудване

Орган приел акта: Министерски съвет с ПМС № 355 от 28.12.2012 г.

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн., ДВ, бр. 2 от 8.01.2013 г., попр., бр. 5 от 18.01.2013 г.

Дата на влизане в сила: 8 януари.2013 г.

Основание за издаване на акта: чл. 13, ал. 1 от Закона за управление на отпадъците

Приложно поле: Определя изискванията за разделното събиране, транспортирането, съхраняването, предварителното третиране, повторната употреба, рециклирането, оползотворяването и/или обезвреждането на излязло от употреба електрическо и електронно оборудване (ИУЕЕО).

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- изискване площадките за съхраняване и за предварително третиране на ИУЕЕО да се проектират, оборудват и експлоатират съгласно приложение № 5 на наредбата и изискванията към площадките, съоръженията и инсталациите за съхраняване на отпадъци по наредбата по чл. 43, ал. 1 ЗУО (чл. 38, ал. 1).;
- изискване операторите на инсталации и съоръжения, в които се извършват дейности по предварително третиране, рециклиране, оползотворяване и/или обезвреждане на ИУЕЕО, да осигурят прилагането на най-добрите налични техники (чл. 44).

1.4.2.1.7 Наредба за изискванията за третиране и транспортиране на производствени и на опасни отпадъци

Орган приел акта: Министерски съвет с ПМС № 53 от 19.03.1999 г.

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.29 от 30 март 1999 г.

Дата на влизане в сила: 4 април 2005 г.

Основание за издаване на акта: чл. 23 от Закона за ограничаване на вредното въздействие на отпадъците върху околната среда.

Приложно поле: Урежда изискванията за третиране и транспортиране на производствени и опасни отпадъци, без да засяга прилагането на изискванията на международните договори, по които Република България е страна - за случаите, когато с тях се поставят допълнителни изисквания към третирането и транспортирането на производствени и опасни отпадъци.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- при извършване на дейност, свързана с третиране на производствени и на опасни отпадъци, работодателят е длъжен (а) да осигури на всеки 6 месеца задължителни медицински прегледи и алергични тестове, както и здравна застраховка за своя сметка на работещите с опасни отпадъци; (б) да извършва встъпителен и периодичен инструктаж и обучение на персонала в съответствие със Закона за здравословни и безопасни условия на труд; (в() да осигурява на персонала необходимото специално работно облекло и лични предпазни средства (чл. 6, ал. 1);
- забрана лица под 18-годишна възраст, както и бременни жени, майки-кърмачки и лица с открити телесни рани да извършват работа, свързана с третирането на опасни отпадъци (чл. 6, ал. 2)
- задължение събирането на производствени и опасни отпадъци да се извършва от квалифициран и редовно инструктиран персонал, снабден с необходимата техника и лични предпазни средства (чл. 13, ал. 1);
- забрана за ръчното събиране на опасни отпадъци, освен ако е невъзможно събирането им по друг начин (чл. 13, ал. 2);
- при опасност от възникване на взрив, пожар или образуване на опасни продукти при евентуален контакт на отпадъци, те следва да сее събират задължително по начин, недопускащ контакт между тях (чл. 13, ал. 3);

1.4.2.2 Актове, издадени на основание Закона за подземните богатства

1.4.2.2.1 Наредба за специфичните изисквания за управление на минните отпадъци

Орган издал акта: Министерски съвет

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: бр.10 от 6 Февруари 2009 г., изм. ДВ. бр.5 от 19 Януари 2010 г., изм. ДВ. бр.7 от 21 Януари 2011 г.

Дата на влизане в сила:06.02.2009 г

Основание за издаване на акта: чл. 22к от Закона за подземните богатства

Приложно поле: Определя специфичните изисквания и редът за управление на минните отпадъци от проучването, добива и първичната преработка на подземни богатства с цел предотвратяване, намаляване или ограничаване на вредното им въздействие върху компонентите на околната среда, безопасността и здравето на човека.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- дейността по управление на минните отпадъци се извършва съгласно план за минните отпадъци (чл. 4, ал. 1) ; задължение за утвърждаване на плана от министъра на околната среда и водите и за преразглеждането му на всеки пет години (чл. 5);
- дейностите по управление на минни отпадъци, съхранявани в съоръжение от категория "А", се извършват съгласно разрешително, издадено от министъра на икономиката, енергетиката и туризма, съответно министъра на околната среда и водите (чл. 4, ал. 2; чл. 7 – чл. 8);
- изграждането, експлоатацията и закриването на съоръжения за минни отпадъци се осъществява въз основа на цялостни и годишни работни проекти, изготвени в съответствие с изискванията на чл. 22и на Закона за подземните богатства (чл. 14);
- задължение на оператора на съоръжения за минни отпадъци от категория А да разработва политика за предотвратяване на големи аварии, определяща общите цели и принципи на действие по отношение на контрола на опасностите от големи аварии, и въвежда в действие система за управление на безопасността на съоръжението (чл. 20).

1.4.2.3 Актове, издадени на основание Закона за безопасно използване на ядрената енергия

1.4.2.3.1 Наредба за безопасност при управление на радиоактивните отпадъци

Орган приел акта: Министерски съвет с ПМС № 198 от 03.08.2004 г.

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.72 от 17 Август 2004 г.

Дата на влизане в сила: 21 август 2004 г.

Основание за издаване на акта: чл. 26, ал. 2 от Закона за безопасно използване на ядрената енергия

Приложно поле: Определя изискванията, нормите и правилата за безопасност при осъществяване на дейностите по управление на радиоактивни отпадъци и при избор на площадка, проектиране, строителство, въвеждане в експлоатация, експлоатация и извеждане от експлоатация, съответно затваряне, на съоръженията за управление на радиоактивни отпадъци.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- изискване радиоактивните отпадъци да се управляват така, че облъчването на персонала и населението не превишава границите, определени в наредбата и в Наредбата за основните норми за радиационна защита и облъчването на персонала и населението се поддържа на най-ниско разумно достижимо ниво (чл. 8);
- изискване погребването на радиоактивните отпадъци да осигури чрез пасивни средства защитата на здравето на персонала и населението и на околната среда по време на експлоатация на съоръжението за погребване и след неговото затваряне (чл. 21);
- изискване за провеждане на обучение и повишаване на културата на безопасност на персонала в съответствие с програми за обучение и повишаване на квалификацията на

персонала при експлоатацията на съоръжение за обработване и/или съхраняване на радиоактивни отпадъци (чл. 46);

- Проектът на съоръжение за погребване на радиоактивни отпадъци трябва да осигурява радиационната защита на персонала и населението за периода на експлоатация и затваряне на съоръжението (чл. 59), като при проектиране следва да се прилагат технически решения за намаляване на участието на персонала в операции по манипулация на радиоактивни отпадъци (чл. 61);
- задължение за приемане на програмата за осигуряване на качеството при управление на радиоактивните отпадъци, с която наред с останалото се определят обучението и квалификацията на персонала и технически средства за радиационен контрол, данни за измервателната апаратура (тип, модел, сериен номер, свидетелство за метрологична проверка) и средства за защита на персонала (чл. 74);

1.4.2.3.2 Наредба за радиационна защита при дейности с материали с повишено съдържание на естествени радионуклиди

Орган приел акта: Министерски съвет с ПМС № 229 от 25.09.2012 г.

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.76 от 5 Октомври 2012 г.

Дата на влизане в сила: 9 октомври 2012 г.

Основание за издаване на акта: чл. 26, ал. 5 от Закона за безопасно използване на ядрената енергия

Приложно поле: Определя изискванията и мерките за радиационна защита, контрол и ограничаване на облъчването при дейности с материали с повишено съдържание на естествени радионуклиди, които се осъществяват в промишлените отрасли, посочени в приложение № 1 на наредбата. Дейностите обхванати от наредбата включват производство, обработване, складиране и превозване на материали с повишено съдържание на естествени радионуклиди; . депониране и рециклиране на остатъчни материали, посочени в приложение № 2 на наредбата; и ремонт и депониране на технологично оборудване, замърсено от наслагване и сорбция на естествени радионуклиди.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- в случаите, когато индивидуалната ефективна доза може да надвиши 1 mSv за една година, предприятията, извършващи дейности попадащи в обхвата на наредбата, имат задължение да организират радиационен мониторинг на работната среда и контрол на облъчването на лицата, които работят с материали с повишено съдържание на естествени радионуклиди (чл. 9, ал. 1);
- в случаите, когато индивидуалната ефективна доза може да надвиши 6 mSv за една година, предприятията, извършващи дейности попадащи в обхвата на наредбата са длъжни да организират индивидуален дозиметричен контрол на съответните работници и прилагат мерки за радиационна защита съгласно наредбата относно основните норми

за радиационна защита (чл. 9, ал. 2); конкретните мерси се определят от председателя на Агенцията за ядрено регулиране и министъра на здравеопазването и включват определени мерки, съгласно чл. 10 на наредбата;

- Определени са допустимите границата на индивидуалната ефективна доза за лица, работещи с материали с повишено съдържание на естествени радионуклиди (чл. 9, ал. 3).
- Задължения за информиране председателя на Агенцията за ядрено регулиране и Министъра на здравеопазването (чл. 9, ал. 3 и 4; чл. 11)
- Изисквания за складиране, депонират, рециклират или използват на производствената площадка на дадено предприятие на остатъчните материали от дейностите, в обхвата на наредбата (чл. 15);

1.4.2.3.3 Наредба за радиационна защита при дейности с източници на йонизиращи лъчения

Орган приел акта: Министерски съвет с ПМС № 200 от 04.08.2004 г.

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.74 от 24 Август 2004 г., изм. ДВ. бр.74 от 8 Септември 2006 г., изм. ДВ. бр.46 от 12 Юни 2007 г., изм. ДВ. бр.5 от 19 Януари 2010 г., изм. ДВ. бр.7 от 21 Януари 2011 г., изм. и доп. ДВ. бр.76 от 5 Октомври 2012 г.

Дата на влизане в сила: 28 август 2004 г.

Основание за издаване на акта: чл. 26, ал. 2 Закона за безопасно използване на ядрена енергия

Приложно поле: Определя изискванията и правилата за осигуряване на радиационна защита на лица от персонала и населението при осъществяване на дейности с източници на йонизиращи лъчения (ИЙЛ), редът за водене на отчет и контрол на радиоактивни източници, категоризацията на радиоактивните източници и дейностите с тях в зависимост от радиационния риск.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- задължение за рационална организация на работата и мерки за радиационна защита на персонала и населението при нормална експлоатация на обекта с ИЙЛ и при радиационна авария, включително при извеждане от експлоатация; за. наличие на квалифициран и правоспособен персонал в обекта с ИЙЛ; физическа защита и пожарна и аварийна безопасност на обекта с ИЙЛ; наличие на процедури и отговорен персонал за отчет и контрол на ИЙЛ (чл. 3);
- задължение за предприемане на организационни и технически мерки за радиационна защита на персонала (чл. 4);
- задължение за всяко лице, извършващо дейности с ИЙЛ, да осигури специализирано обучение и правоспособен персонал за дейности с ИЙЛ, включително провеждане на начални, текущи и периодични инструктажи и проверка на знанията по радиационна защита на персонала и неговите умения за изпълнение на възложените му дейности;

задължителни предварителни и периодични медицински прегледи на персонала, който извършва дейности с ИЙЛ (чл. 7);

- изисквания за осигуряване на радиационна защита при разполагане на обект с източници на йонизиращи лъчения на определена площадка (Глава втора).
- изисквания за осигуряване на радиационна защита при строителство на обект с източници на йонизиращи лъчения, монтаж и предварителни изпитания (ГЛАВА трета.);
- изисквания за радиационна защита при съхраняване на радиоактивни вещества (глава четвърта.);
- изисквания за осигуряване на радиационна защита при използване на източници на йонизиращи лъчения (Глава пета);
- допълнителни изисквания за осигуряване на радиационна защита при използване на закрити източници на йонизиращи лъчения и генератори на йонизиращи лъчения (Глава шеста);
- допълнителни изисквания за осигуряване на радиационна защита при използване на открити източници на йонизиращи лъчения (Глава седма);
- изисквания към радиационния мониторинг при дейности с източници на йонизиращи лъчения (Глава осма);
- изисквания за отчет на източници на йонизиращи лъчения (Глава девета);
- извеждане от експлоатация на обекти с радиоактивни вещества (Глава единадесета).

1.4.2.3.4 Наредба за основните норми за радиационна защита

Орган приел акта: Министерски съвет с ПМС № 229 от 25.09.2012 г.

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.76 от 5 Октомври 2012 г.

Дата на влизане в сила: 9 октомври 2012 г.

Основание за издаване на акта: чл. 26, ал. 3 Закона за безопасно използване на ядрена енергия

Приложно поле: Предмет на наредбата са основните изисквания за радиационна защита, критериите и нивата за освобождаване от регулиране, мерки за радиационна защита при осъществяване на дейности по използване на ядрената енергия и източниците на йонизиращи лъчения (ИЙЛ) по смисъла на Закона за безопасно използване на ядрената енергия.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- основни принципи на радиационната защита (чл. 3 – чл. 6);
- дейности, неподлежащи на регулиране и освобождаване от регулиране на радиоактивни материали (чл. 7- чл. 13);
- граници на дозите и изисквания при облъчване в нормални условия: граници на дозите (чл. 14 – чл. 17); специални изисквания за жени, подложени на професионално облъчване, за стажанти и учащи се и в случай на разрешено повишено облъчване (чл. 18 – чл.22);

- изисквания и мерки за радиационна защита на професионално облъчвани лица, стажанти и учащи се (чл. 23 – чл. 42);
- изисквания за ограничаване на облъчване, дължащо се на естествени източници (чл. 43 – чл. 46);
- основни принципи за радиационна защита при медицинското облъчване (чл. 47 – 54);
- правила за радиационна защита на външен персонал (чл. 55 – чл. 56).

1.4.2.4 Актове, издадени на основание Закона за здравето

1.4.2.4.1 Наредба № 32 от 7 ноември 2005 г. за условията и реда за извършване на индивидуален дозиметричен контрол на лицата, работещи с източници на йонизиращи лъчения

Орган издал акта: Министерството на здравеопазването

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.91 от 15 Ноември 2005г

Дата на влизане в сила: 19 ноември 2005 г.

Основание за издаване на акта: чл. 65, ал. 1, т. 3 от Закона за здравето

Приложно поле: Определя условията и редът за извършване на индивидуален дозиметричен контрол на лицата, които работят с източници на йонизиращи лъчения.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- задължение за провеждане на индивидуален дозиметричен контрол на външното и/или на вътрешното облъчване в зависимост от характера на работата и условията на труд (чл. 4);
- правила за индивидуален дозиметричен контрол на вътрешното облъчване на персонала (раздел три);
- правила за индивидуален дозиметричен контрол на външното облъчване на персонала (раздел четири)

1.4.2.4.2 Наредба № 29 от 16 септември 2005 г. за здравни норми и изисквания при работа в среда на йонизиращи лъчения

Орган издал акта: Министерството на здравеопазването

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.78 от 30 Септември 2005 г.

Дата на влизане в сила: 4 октомври 2005 г.

Основание за издаване на акта: чл. 65, ал. 1, т. 4 от Закона за здравето

Приложно поле: Определя здравните норми и изисквания при работа в среда на йонизиращи лъчения, като регламентира провеждането на задължително медицинско наблюдение на работещите в среда на йонизиращи лъчения за недопускане на развитието на детерминистични ефекти и намаляване вероятността от възникване на стохастични ефекти до ниво, което се определя като приемливо.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- задължение за предварително медицинско наблюдение (Раздел втори);
- задължение за периодично медицинско наблюдение (Раздел трети).

1.4.2.4.3 Наредба № 28 от 9 септември 2005 г. за условията и реда за регистрация, обработка и съхраняване на данните, съдържащи се в регистъра на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения

Орган издал акта: Министерството на здравеопазването

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.76 от 20 Септември 2005 г.

Дата на влизане в сила: 24 септември 2005 г.

Основание за издаване на акта: чл. 71, ал. 2 от Закона за здравето

Приложно поле: Урежда условията и редът за регистрация, обработка и съхраняване на данните в регистър на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- задължение за представяне на данни в регистъра на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения от от работодателя, от Националния център по радиобиология и радиационна защита, от определени от министъра на здравеопазването регионални инспекции за контрол и опазване на общественото здраве, които провеждат радиационен контрол, както и от дозиметрични лаборатории, акредитирани за тази дейност от Изпълнителната агенция "Българска служба за акредитация (чл. 5);
- правила относно предоставянето, съхраняването и обработването на данните (Раздел две)

1.4.2.5 Европейски и международни стандарти, въведени в Република България като български стандарти[33]

БДС EN 12461:2003 Биотехнология. Процеси и производство от широк мащаб. Ръководство за работа, дезактивиране и контрол на отпадъците

[33] Съгласно информацията, налична на интернет сайта на Български институт по стандартизация www.bds-bg.org

Действащ от 23 октомври 2003

БДС EN 12574-3:2006 Неподвижни контейнери за отпадъци. Част 3: Изисквания за безопасност и опазване на здравето

Действащ от 10 Август 2006

БДС EN 1501-1:2011 Товарни автомобили за събиране и извозване на битови отпадъци. Общи изисквания и изисквания за безопасност. Част 1: Товарни автомобили за събиране и извозване на битови отпадъци със задно товарене

Действащ от 16 декември 2011

БДС EN 1501-2:2005+A1:2010 Товарни автомобили за събиране и извозване на битови отпадъци и техните контейнероповдигачи. Общи изисквания и изисквания за безопасност. Част 2: Товарни автомобили за събиране и извозване на битови отпадъци със странично товарене

Действащ от 17 юни 2010

БДС EN 1501-3:2008 Товарни автомобили за събиране и извозване на битови отпадъци и техните контейнероповдигачи. Общи изисквания и изисквания за безопасност. Част 3: Товарни автомобили за събиране и извозване на битови отпадъци с предно товарене

Действащ от 26 юни 2008

БДС EN 1501-4:2007 Товарни автомобили за събиране и извозване на битови отпадъци и техните контейнероповдигачи. Общи изисквания и изисквания за безопасност. Част 4: Изпитване на шума, излъчван от товарни автомобили за събиране и извозване на битови отпадъци

Действащ от 19 Април 2011

БДС EN 1501-5:2011 Товарни автомобили за събиране и извозване на битови отпадъци. Общи изисквания и изисквания за безопасност. Част 5: Контейнероповдигачи за товарни автомобили за събиране и извозване на битови отпадъци

Действащ от 16 декември 2011

БДС EN 474-11:2006+A1:2009 Машини за земни работи. Безопасност. Част 11: Изисквания към машини за уплътняване на земя и отпадъци

Действащ от 21 Август 2009

БДС EN 60335-2-16:2003 Битови и подобни електрически уреди. Безопасност. Част 2-16: Специфични изисквания за уреди за раздробяване на хранителни отпадъци (IEC 60335-2-16:2002, с промени)

Действащ от 20 Ноември 2003

БДС EN 60335-2-16:2003/A2:2012 Битови и подобни електрически уреди. Безопасност. Част 2-16: Специфични изисквания за уреди за раздробяване на хранителни отпадъци (IEC 60335-2-16:2002/A2:2011)

Действащ от 19 Април 2012

БДС EN 840-6:2004+A1:2009 Подвижни контейнери за отпадъци. Част 6: Изисквания за безопасност и за опазване на здравето

Действащ от 22 Април 2009

БДС EN 16252:2013 Машини за уплътняване на отпадъчни или рециклируеми материали. Хоризонтални преси за балиране. Изисквания за безопасност

Действащ от 15 февруари 2013

БДС EN 12674-2:2004 Ролконтейнери. Част 2: Общи принципи за проектиране/разработване и за безопасност

Действащ от 28 януари 2005

1.5 Съответствие на законодателната рамка с международните стандарти

Пореден №	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответствия
1.	Директива 2006/21/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15 март 2006 година относно управлението на отпадъците от миннодобивните индустрии и за изменение на Директива 2004/35/ЕО	Закон за подземните богатства (Глава осма) Наредба за специфичните изисквания за управление на минните отпадъци	пълно	
2.	Директива 2003/122/ЕВРАТОМ от 22 декември 2003 г. относно контрола на високоактивните закрити радиоактивни източници и безстопанствените източници	Закон за безопасно използване на ядрената енергия чл. 26 Наредба за радиационна защита при дейности с източници на йонизиращи лъчения	пълно	
3.	Директива 2000/54/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 18 септември 2000 година относно защита на работниците от рисковете, свързани с експозицията на биологични агенти при работа (седма специална директива по смисъла на член 16, параграф 1 на директива 89/391/ЕИО)	Закон за здравословни и безопасни условия на труд Наредба № 4 от 14 октомври 2002 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на биологични агенти при работа	пълно	
4.	Директива 1999/31/ЕО на Съвета от 26 април 1999 година относно депонирането на отпадъци	Закон за управление на отпадъците Чл. 13 - чл. 15 Наредба № 8 от 24 август 2004 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци Наредба № 7 от 24 август 2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят площадките за разполагане на съоръжения за третиране на отпадъци	пълно	
5.	Решение 2003/33/ЕС за въвеждане на критерии и процедури за приемане на отпадъци на депа	Наредба № 8 от 24 август 2004 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци	пълно	
6.	Директива 2000/76/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 4 декември 2000 година относно изгарянето на отпадъците	Закон за управление на отпадъците чл. 15 Наредба № 6 за условията и изискванията за изграждането и експлоатацията на инсталации за изгаряне и инсталации за съвместно изгаряне на отпадъци	пълно	
7.	Директива 2008/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 19 ноември 2008 година относно отпадъците	Закон за управление на отпадъците	пълно	

Пореден №	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответствия
	и за отмяна на определени директиви			
8.	Директива 2002/96/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 27 януари 2003 година относно отпадъци от електрическо и електронно оборудване (ОЕЕО)34	Закон за управление на отпадъците чл. 13 Наредба за излязлото от употреба електрическо и електронно оборудване	пълно	
9.	Директива 2006/66/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 септември 2006 година относно батерии и акумулатори и отпадъци от батерии и акумулатори, и за отмяна на Директива 91/157/ЕИО (текст от значение за ЕИП)	Закон за управление на отпадъците чл. 13 Наредба за батерии и акумулатори и за негодни за употреба батерии и акумулатори	пълно	
10.	Директива 96/29/ЕВРАТОМ на Съвета от 13 май 1996 година относно постановяване на основните норми на безопасност за защита на здравето на работниците и населението срещу опасностите, произтичащи от йонизиращото лъчение	Закон за здравето чл. 65 Закон за безопасно използване на ядрената енергия чл. 26 Наредба за основните норми за радиационна защита Наредба за радиационна защита при дейности с източници на йонизиращи лъчения Наредба № 32 от 7 ноември 2005 г. за условията и реда за извършване на индивидуален дозиметричен контрол на лицата, работещи с източници на йонизиращи лъчения Наредба № 29 от 16 септември 2005 г. за здравни норми и изисквания при работа в среда на йонизиращи лъчения Наредба № 28 от 9 септември 2005 г. за условията и реда за регистрация, обработка и съхраняване на данните, съдържащи се в регистъра на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения	пълно	

Пореден №	Конвенция на МОТ, ратифицирана от Република България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответствия
1.	Конвенция № 182 относно забраната и незабавни действия за ликвидирането на най-	Кодекс на труда Чл. 303- чл. 304	пълно	

[34] Директивата се отменя считано от 15 февруари 2014 г. от Директива 2012/19/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 година относно отпадъци от електрическо и електронно оборудване (ОЕЕО), като държавите-членки имат задължение да въведат разпоредбите на тази директива до 14 февруари 2014 г.

Пореден №	Конвенция на МОТ, ратифицирана от Република България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответствия
	тежките форми на детския труд, 1999 г. Ратифицирана през 2000 г. В сила за България от 19 ноември 2000 г. Обн. ДВ. бр.68 от 3 Август 2001 г.	Наредба № 6 от 24.07.2006 г. за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години (чл. 8 и Приложение към чл. 8, ал. 2)		
2.	Конвенция № 77 относно медицинския преглед на юношите (индустрия), 1946 г. Ратифицирана през 1949 г. В сила за България от 29 декември 1950 г. Обн. ДВ. бр.38 от 13 май 1997 г.	Кодекс на труда Чл. 303- чл. 304 Наредба № 6 от 24.07.2006 г. за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години Наредба № 3 от 28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците	пълно	
3.	Конвенция № 1 относно работното време (индустрия), 1919 г. Ратифицирана през 1921 г. В сила от 14 февруари 1922 г. Обн. ДВ. бр.36 от 6 май 1997 г.	Кодекс на труда (Глава седма, Раздел първи) Наредба за работното време, почивките и отпуските (Глава първа) Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява намалено работно време Чл. 3	пълно	
4.	Конвенция № 3 за закрилата на майчинството, 1919 г. Ратифицирана през 1921 г. В сила за България от 14 февруари 1921 г. Обн. ДВ. бр.39 от 16 Май 1997 г.	Кодекс на труда (Глава осма; чл. 333) Наредба за работното време, почивките и отпуските Глава трета) Кодекс за социално осигуряване (Глава четвърта, раздел втори)	пълно	
5.	Конвенция № 183 на Международната организация на труда относно закрилата на майчинството, 2000 г. Ратифицирана 2001 г. В сила за България от 6 декември 2002 г. Обн. ДВ. бр.116 от 13 Декември 2002 г.	Кодекс на труда (Глава осма; чл. 333) Наредба за работното време, почивките и отпуските Глава трета) Кодекс за социално осигуряване (Глава четвърта, раздел втори)	пълно	
6.	Конвенция № 6 относно нощния труд на децата (индустрия), 1919 г. Ратифицирана през 1921 г. В сила за България от 14 февруари 1922 г. Обн. ДВ. бр.38 от 13 май 1997 г.	Кодекс на труда (чл. 140, ал. 4)	пълно	
7.	Конвенция № 161 за службите по трудова медицина, 1985 г Ратифицирана през 2011 г. В сила за България от 1 март 2012 г. Обн. ДВ, бр. 96 от 2011 г.	Закон за здравословни и безопасни условия на труд Наредба № 3 за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина	пълно	

2 Система по БЗР

2.1 Компетентни органи, с функции и отговорности в областта на БЗР

2.1.1 Министерски съвет

- Определя и провежда политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 35 ЗЗБУТ).

За контакти: 1594 София, бул. "Дондуков" №1

тел.централа 02 940 29 99

правителствена информационна служба тел.: 02 940 27 70

факс: 02 980 20 56

www.government.bg

e-mail: GIS@government.bg

2.1.2 Министърът на труда и социалната политика

- Разработва, координира и провежда държавната политика в областта на осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 36 ЗЗБУТ).

2.1.2.1 Министерство на труда и социалната политика

- Разработва, координира и провежда държавната политика за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд; ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта безопасността и здравето при работа (чл. 3, ал. 1 от УПМТСП[35]).
- Ръководи и координира цялостния контрол по спазване на трудовото законодателство (чл. 4, т. 15 УПМТСП).

2.1.2.2 Дирекция "Трудово право, обществено осигуряване и условия на труд"

- участва в разработването на проекти на нормативни актове, чрез които в националното законодателство се въвеждат стандартите на Международната организация на труда и на Съвета на Европа, както и законодателството на Европейския съюз в областта на безопасността и здравето при работа и трудовото право (чл. 34, т. 1 УПМТСП);
- осъществява координация, консултации и сътрудничество с организациите на работниците и служителите и на работодателите при разработването на нормативни актове в областта на безопасността и здравето при работа, трудовото и осигурителното право (чл. 34, т. 4 УПМТСП);

[35]Устройствен правилник на Министерството на труда и социалната политика

- участва в подготовката на становища, позиции, анализи и информации в областта на безопасността и здравето при работа и трудовото право, във връзка с участието на българската страна в работата на институциите на Европейския съюз - за съответните работни групи, комитети и други работни форуми, включително за неформални контакти, и участва в тях със свои представители (чл. 34, т. 5 УПМТСП);
- организира и административно обслужва дейността на Националния съвет по условия на труд и на комисиите по трудово законодателство и осигурителните отношения към Националния съвет за тристранно сътрудничество (чл. 34, т. 6 УПМТСП);
- дава становища и прави предложения за усъвършенстване на контролната дейност по спазване на трудовото законодателство (чл. 34, т. 7 УПМТСП);
- организира и осъществява дейността на Националната фокусна точка на Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (чл. 34, т. 8 УПМТСП);
- подпомага министъра при определянето на условията и реда за безвъзмездно предоставяне на средствата по фонд "Условия на труд" за финансиране на проекти и програми за подобряване условията на труд (чл. 34, т. 9 УПМТСП).

За контакти: София 1051, ул. "Триадица" №2

телефон: 02 8119 443

факс: 02 988 44 05; 02 986 13 18

www.mlsp.government.bg

e-mail: mlsp@mlsp.government.bg

2.1.2.3 Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда"

- Осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности (чл. 399, ал. 1 КТ).
- Осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение (чл. 399, ал. 2 КТ).
- Контролира спазването на трудовото законодателство (чл. 4, ал. 1, т. 1 от УПИАГИТ[36].
- Упражнява специализиран контрол по спазването на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, Закона за насърчаване на заетостта, на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и правата и задълженията на страните по служебното правоотношение и на други нормативни актове, когато това е възложено със закон (чл. 4, ал. 1, т. 2 УПИАГИТ).
- Дава сведения и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за най-ефективните методи за спазване на трудовото законодателство и по прилагането на Закона за насърчаване на заетостта (чл. 4, ал. 1, т. 3 УПИАГИТ).
- Уведомява компетентните органи за установени непълноти и недостатъци в действащото трудово законодателство (чл. 4, ал. 2 УПИАГИТ).

[36] Устройствен правилник на изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда

За контакти: 1000 София, бул. "Дондуков" №3

тел./факс: 02/987 47 17

www.gli.government.bg

e-mail: secr-idirector@gli.government.bg

2.1.2.4 Фонд "Условия на труд"

- Финансира дейности и мероприятия за подобряване на условията на труд (чл. 44, ал. 1 ЗЗБУТ).

За контакти: 1051 София, ул. "Триадица" №2

тел.: 02 8119 526; 02 8119 502

www.fund.mlsp.government.bg

e-mail: fund@mlsp.government.bg

2.1.3 Министърът на здравеопазването

- Ръководи и координира дейността по опазване и укрепване на здравето при работа (чл. 37 ЗЗБУТ).

2.1.3.1 Министерство на здравеопазването

- Ръководи, координира и контролира дейностите, свързани с медицинската експертиза на работоспособността (чл. 5, т. 7 от УПМЗ[37]).
- Издава разрешения и удостоверения по Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси, Закона за водите, Закона за храните и Закона за здравословни и безопасни условия на труд, както и сертификати и балнеологични оценки за минерални води (чл. 5, т. 24 УПМЗ).
- Разработва указания за планиране на дейности по опазване на общественото здраве и държавния здравен контрол, включително контрола за безопасност на храните, контрола върху дейностите с опасни отпадъци и върху химичните вещества и препарати, в съответствие със законодателството в тази област (чл. 30 т. 5 УПМЗ).
- Координира, подпомага и осигурява технически дейността на Експертния съвет по биоциди, Комисията за служби по трудова медицина (чл. 30 т. 6 УПМЗ)

2.1.3.2 Главният държавен здравен инспектор

- организира, ръководи, координира и контролира дейността на регионалните здравни инспекции (чл. 14, ал. 3, т. 1 УПМЗ);

[37] Устройствен правилник на Министерството на здравеопазването

- организира, ръководи, координира и контролира дейността на Националния център по радиобиология и радиационна защита при осъществяване на мерките по защита на населението от въздействието на йонизиращи лъчения(чл. 14, ал. 3, т. 2 УПМЗ);
- осъществява методическо ръководство и контрол на звената по ведомствен здравен контрол към Министерството на правосъдието, Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията, Министерството на отбраната и Министерството на вътрешните работи(чл. 14, ал. 3, т. 3 УПМЗ).

За контакти: 1000 София, пл. "Св. Неделя" №5

тел.: 02 981 01 11

www.mh.government.bg

2.1.3.3 Национален център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

НЦОЗА осъществява дейности по:

- опазване на общественото здраве, промоция на здравето и профилактика на болестите (ч. 1, ал. 3, т. 1 от ПУДНЦОЗА[38]);
- провежда анализи и изследване на общественото здраве и качеството на живот чрез измерване на здравния статус на населението и отделни негови групи, анализиране и изследване на връзката между общественото здраве и въздействието на факторите на средата (околна, работна, училищна) и условията на живот (хранене, стрес и др.) (чл. 20, ал. 1, т. 1 ПУДНЦОЗА);
- извършва оценка на експозицията и здравния риск за населението от въздействието на биологични, химични и физични вредности в околна и в работна среда и в храни; изготвя препоръки за предотвратяване на неблагоприятни здравни последици (чл. 21, т. 3).

За контакти: 1431 София, бул. "Акад. Иван Евст. Гешов" №15

тел.: 02 805 6444, факс: 02 9541211

http://ncpha.government.bg

e-mail: ncpha@ncpha.government.bg

2.1.3.4 Регионални здравни инспекции (РЗИ)

Осъществяват държавната здравна политика на територията на съответната област.

[38] Правилник за устройството и дейността на Националния център по обществено здраве и анализи

2.1.3.4.1 Дирекция "Здравен контрол" (чл. 33 УПРЗИ[39]):

- извършва систематичен и насочен здравен контрол по спазването на здравните изисквания в обекти с обществено предназначение, на продукти, стоки и дейности със значение за здравето на населението и на фактори на жизнената среда;
- контролира спазването на здравните изисквания към лицата, работещи в детски заведения, специализираните институции за деца и възрастни, водоснабдителните обекти, предприятията, които произвеждат и търгуват с храни, бръснарските, фризьорските и козметичните салони, по отношение на тяхното здравословно състояние;
- извършва контрол върху химичните вещества и смеси за изпълнение на изискванията по чл. 25, т. 1, 2, 7, 10 и 18 - 22 от Закона за защита от вредно въздействие на химичните вещества и смеси;
- извършва контрол върху дейността на службите по трудова медицина и изготвя информация за здравното състояние на работещите на територията на съответната област;
- предприема действия по издаване на разрешение за извършване на дейности по разрушаване или демонтаж на азбест и/или азбестосъдържащи материали;
- участва в състава на експертните съвети по устройство на територията, съгласува при необходимост устройствени схеми, общи устройствени и подробни устройствени планове, участва в оценката на съответствието на инвестиционните проекти, когато тя се извършва с приемане от експертен съвет на одобряващата администрация или по искане на физически или юридически лица, дава становище по готовността на строежите за въвеждането им в експлоатация по реда на Закона за устройството на територията;
- разработва и участва в изпълнението на регионални програми и проекти в областта на здравния контрол.

Държавният здравен контрол за спазване на изискванията за защита на лицата от въздействието на йонизиращи лъчения се осъществява от регионалните здравни инспекции, посочени в приложение №31 към УПРЗИ.

Регионалните здравни инспекции по приложение №31, чрез дирекция "Здравен контрол" (чл. 36 УПРЗИ):

- извършват контрол на всички видове обекти с източници на йонизиращи лъчения;
- осъществяват контрол по спазване на изискванията на нормативните актове за осигуряване на радиационната защита на лицата при извършването на дейности с източници на йонизиращи лъчения;
- извършват контрол на всички видове дейности, свързани с йонизиращи лъчения, включително използване на източници на йонизиращи лъчения за медицински цели;
- извършват систематични и тематични проверки по проблеми на радиационната защита;
- извършват контрол върху радиационните фактори на жизнената и работната среда;

[39] Устройствен правилник на регионалните здравни инспекции

- извършват контрол върху производство, търговия и използване на стоки с повишено съдържание на радионуклиди;
- създават и поддържат картотека с досиета на обектите с източници на йонизиращо лъчение;
- създават и поддържат база данни с резултати от лабораторните изследвания/измервания и извършват периодичен анализ и оценка на данните;
- организират и съдействат провеждането на задължителното медицинско наблюдение на лицата, работещи в среда на йонизиращи лъчения;
- участват в разработването и осъществяването на мерки, включително и медицински, за защита на хората при извънредни аварийни ситуации, свързани с облъчване на лицата и замърсяването на жизнената и работна среда;
- оказват съдействие на звената по ведомствен здравен контрол към Министерството на отбраната и Министерството на вътрешните работи при използване на източници на йонизиращи лъчения.

2.1.3.4.2 Дирекция "Профилактика на болестите и промоция на здравето" (чл. 34 УПРЗИ):

- извършва периодичен анализ и оценка на данните за състоянието на жизнената среда и здравния статус на населението, дава предложения и провежда мерки за ограничаване, намаляване и ликвидиране на негативните ефекти от въздействието на факторите на средата;
- организира функционирането на Националната система за мониторинг на шума на територията на съответната област;
- организира извършването на изследвания за вредните ефекти на шума върху здравето на населението;
- разработва и участва в изпълнението на регионални програми и проекти в областта на профилактиката на болестите и промоцията на здравето;
- подпомага дирекция "Здравен контрол" при извършването на държавния здравен контрол.

2.1.3.4.3 Дирекция "Лабораторни изследвания" (чл. 35 УПРЗИ)

- извършва лабораторни изпитвания и измервания;
- извършва изследвания, свързани с провеждане на мерки за ограничаване, намаляване и ликвидиране на негативните ефекти от въздействието на факторите на средата от екологични произшествия, аварии и бедствия върху здравето на населението.

За контакти:

РЗИ	Адрес	Телефон/Факс	Ел. Поща
Благоевград	Благоевград 2700 ул. "Братя Миладинови" №2	073/88 87 01 факс: 073/88 87 03	rzibl@rzibl.org
Бургас	Бургас 8000 ул. "Александровска" №120	056/81 62 62 факс: 056/81 62 61	rzi@rzi-burgas.com
Варна	Варна 9002 ул. "Брегалница" №3	052/63 40 19 факс: 052/63 46 48	office@rzi-varna.com
Велико Търново	Велико Търново 5002 бул. "Никола Габровски" 23	062/61 43 33 факс: 062 /61 43 70	rzi-vt@rzi-vt.org direktor@rzi-vt.org

РЗИ	Адрес	Телефон/Факс	Ел. Поща
Видин	Видин 3701 ул. "Цар Симеон Велики" №76	094/60 17 00; 094/60 16 95 факс: 094/60 16 97	director@riokoz-vidin.net
Враца	Враца 3000 ул. "Черни Дрин" №2	092/66 50 61 факс: 092/66 56 97	rzi@rzi-vratsa.com
Габрово	Габрово 5306 ул. "Брянска" №1	066/80 69 50 факс: 066/80 89 36	gabrovo@rzi-gbr.org
Добрич	Добрич 9300 ул. "Св. св. Кирил и Методий" №57	058/60 06 14 факс: 058/60 06 92	rzi_dobrich@linkbg.com
Кърджали	Кърджали 6600 ул. "Ген. Вл. Стойчев" №2, п. к. 70	0361/6 02 90 факс: 0361/6 02 95	rzi.kardjali@gmail.com
Кюстендил	Кюстендил 2502 кв. "Румена Войвода", ул. "Тинтява"	078/55 24 51 факс: 078/55 24 53	rzi_kn@abv.bg
Ловеч	Ловеч 5501 ул. "Съйко Съев" №25	068/60 38 01 факс: 068/60 15 11	rzi@rzi-lovech.com
Монтана	Монтана 3400 пл. "Жеравица" №3	096/30 05 41 Факс: 096/39 17 11	rzi-montana@net-surf.net
Пазарджик	Пазарджик 4400 ул. "Болнична" №17	034/44 30 61 факс: 034/44 53 65	rzi_pz@telecablenet.com
Перник	Перник 2307 ул. "Миньор" №15	076/60 18 81	riokoz_pk@b-trust.org
Плевен	Плевен 5805, ул. "Княз Александър Батенберг I" №7	064/84 60 98/82 48 82 факс: 064/82 33 04	rzi@rzi-pleven.com
Пловдив	Пловдив 4002 ул. "Перущица" №1	032/64 90 00 факс: 032/64 34 38	rzipd@plov.net
Разград	Разград 7200 ул. "Кирил и Медотий" №8	084/61 11 65 факс: 084/66 13 85	rzi_razgrad@mbox.contact.bg
Русе	Русе 7002 бул."Придунавски" №68	тел./факс: 082/82 56 23	rzi@rzi-ruse.com
Силистра	Силистра 7500 ул. "Петър Мутафчиев" №81	086/81 61 19 /81 61 48	director@rzi-silistra.com
Сливен	Сливен 8804 ул. "П. Яворов" №1	044/61 62 00	rczsliven@abv.bg
Смолян	Смолян 4700 бул. "България" №26	0301/6 32 93 /6 29 13	rzi_smolyan@mbox.contact.bg
София	София 1233 ул. "Враня" №20	02/813 04 04; факс: 02/831 21 31	director@srzi.bg
Софийска област	София 1000 ул. "Неофит Рилски" №64	02/975 92 40	director_rzi@rzi-sfo.com
Стара Загора	Стара Загора 6001 ул."Ст. Караджа"№10	042/63 10 09 факс: 042/60 23 56	rzistz@rzistz.org
Търговище	Търговище 7702 бул. "Трайко Китанчев" 37	0601/6 75 59 факс: 0601/6 40 74	rzitg@mbox.contact.bg rzi_tg@mbox.contact.bg
Хасково	Хасково 6300 ул. "Патриарх Евтимий" №2	038/60 32 30 факс: 038/66 54 89	rzi@haskovo.net
Шумен	Шумен 9700 пл."Освобождение" №1	054/80 07 22 факс: 054/80 07 27	office@rzi-shumen.net
Ямбол	Ямбол 8600, ул. "Д. Благоев" №71, п. к. 201	046/66 31 70 факс: 046/66 31 77	rzi-yambol@mbox.contact.bg

2.1.3.5 Национален център по радиобиология и радиационна защита (НЦРРЗ)

НЦРРЗ е здравно заведение по проблемите на общественото здраве в структурата на националната система за здравеопазване с предмет на дейност научна, научно-приложна, контролна, профилактична, диагностична, учебна и информационна дейност. Центърът осъществява своята дейност по проблемите на радиационната защита самостоятелно или в сътрудничество с други звена и организации у нас и в чужбина (чл. 1, ал. 2 и чл. 3 от ПУДНЦРРЗ[40]).

[40] Правилник за устройството и дейността на Националния център по радиобиология и радиационна защита

Центърът изпълнява функции на (чл. 4 ПУДНЦРРЗ):

- специализиран орган на Министерството на здравеопазването по отношение на неговата политика за предотвратяване и/или намаляване на неблагоприятното въздействие на източниците на йонизиращи лъчения върху здравето на населението;
- контролен орган за спазване на: изискванията за защита на лицата от въздействието на йонизиращите лъчения, изискванията в ядрени електроцентрали, изследователски ядрени инсталации, съоръжения за управление на радиоактивни отпадъци и други обекти с източници на йонизиращи лъчения; радиационните фактори на жизнената среда - води, храни и стоки със значение за здравето на населението;
- експертен орган по отношение на: оценка на облъчването и на радиационния риск за населението и на професионално облъчваните лица и осигуряването на защита на пациента при медицинско облъчване; оценка на здравословното състояние на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения или са били облъчени при радиационни аварии;
- методичен ръководител на здравните и лечебните заведения по въпросите на радиобиологията, радиационната защита и медицинското осигуряване в случай на радиационна авария;
- учебен и информационен център и база за повишаване на професионалната квалификация в областта на радиобиологията и радиационната защита;
- национален координатор във връзка с изпълнение на национални и международни проекти в областта на радиобиологията и радиационната защита.

Центърът осъществява следните дейности и задачи (чл. 6):

- планира и осъществява научноизследователска и научно-приложна дейност в областта на радиобиологията и радиационната защита;
- провежда проучвания, извършва анализи, изготвя оценки, експертизи и прогнози за определяне на риска от неблагоприятното влияние на йонизиращите лъчения върху здравето на населението като цяло или на групи от него;
- извършва индивидуален дозиметричен контрол на лицата, които работят с източници на йонизиращи лъчения, като:
- определя външното и вътрешното облъчване за професионално облъчвани лица, които са обхванати в национална система за индивидуален дозиметричен контрол:
  - извършва оценка на дозите, получени от професионално облъчваните лица въз основа на данните от проведения индивидуален мониторинг на работното място;
  - издава предписания при превишаване на допустимите индивидуални дози;
  - поддържа регистър на професионално облъчваните лица;
- извършва метрологично осигуряване на средствата за измерване, използвани в медицината чрез:
  - метрологична проверка на клинични и индивидуални дозиметри за рентгеново и гама-лъчение и на радиометрични и дозиметрични средства за измерване;
  - дозиметрично калибриране на лъчетерапевтичните апарати, на апарати за телегаматерапия и на рентгеновите уредби за дълбока и повърхностна терапия към

многопрофилните и специализираните лечебни заведения за оказване на болнична помощ и диспансерите по кожно-венерологични заболявания;

- осъществява наблюдение и контрол на здравословното състояние на професионално облъчваните лица, като:
  - издава заключение за медицинска пригодност на лицата за работа в среда на йонизиращи лъчения;
  - поддържа регистър с данните на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения;
  - препоръчва подходящо трудоустрояване на лицата, които имат медицински противопоказания за работа с източници на йонизиращи лъчения;
  - извършва анализ на трудови злополуки и професионални заболявания и разработва профилактични програми;
  - извършва оценка на общосоматична патология на облъчени лица или групи от населението;
- извършва предварително съгласуване на лицензии за използване на източници на йонизиращи лъчения за медицински цели, издавани по реда на Закона за безопасно използване на ядрената енергия;
- осигурява радиационна защита на лицата при медицинско облъчване:
  - разработва програми за осигуряване контрол на качеството на радиологичната апаратура;
  - провежда измервания за оценка параметрите на радиологичната апаратура за намаляване дозата на пациента при запазване качеството на образа;
  - определя национални референтни дозови нива при диагностични изследвания;
- извършва анализ на дозовото натоварване на българското население от използването на йонизиращи лъчения в медицината, промишлеността, науката и ядрената енергетика;
- провежда радиобиологични проучвания за ефектите на йонизиращите лъчения, като:
  - разработва и прилага специализирани молекулярно-биохимични, цитогенетични, хематологични и имунологични методи за оценка на лъчевото увреждане и извършва мониторинг на професионално облъчваните лица и на населението, живеещо в екологично застрашени райони;
  - извършва епидемиологични проучвания за оценка на риска от облъчването на населението от радиоактивно замърсяване на територията на страната, на отделни райони с повишен радиологичен риск, на лица, получили професионално облъчване, както и на лица, при които са използвани източници на йонизиращи лъчения за изследване;
  - разработва и осъществява лабораторно производство и разпространение на препарати за профилактика и лечение на радиационни и нерадиационни увреждания;
  - провежда експериментални изследвания за ефектите на различни фактори за мутагенност, генотоксичност и антимутагенност;
- организира и извършва наблюдение на радиационните фактори на жизнената среда за оценка облъчването на населението като цяло и на отделни групи от него, като:
  - извършва радиационен мониторинг на обекти на околната и жизнената среда;

- извършва непрекъснат контрол на измененията на гама-фона в района на София;
- извършва оценка на допълнителното надфоново облъчване на населението;

■ извършва медицинско осигуряване на лицата в случай на радиационна авария, като:
- поддържа непрекъснато екип от специалисти на разположение за действие при радиационни аварии;
- осигурява специализирана диагностична и експертна помощ на лицата, облъчени при радиационни аварии;
- извършва окончателни оценки за вида на облъчването и лъчевото натоварване след приключване на ликвидационните работи, включително окончателната идентификация на източника, района, вида и степента на радиационната авария;
- поддържа регистър на пострадалите при радиационна авария;
- осъществява продължително медицинско наблюдение на лицата, облъчени при радиационни аварии;

■ осъществява контрол на облъчени храни и на облъчвателните технологии при издаване на разрешителни за радиационна обработка на храни и хранителни добавки;

■ оказва методична помощ на отделите по радиационен контрол към регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве (РИОКОЗ) по отношение на:
- процедури, прилагани при държавния здравен контрол за спазването на нормите и правилата за безопасна работа с източници на йонизиращи лъчения;
- контрол върху осигуряване и поддържане на качеството на медицинската радиологична апаратура;
- медицинско наблюдение и оценка на влиянието на йонизиращите лъчения върху здравето на работещите;
- методите, прилагани при държавния здравен контрол на питейни и други води, храни и стоки, имащи отношение към здравето на населението;

■ организира и извършва дейност за обучение с цел повишаване професионалната квалификация в областта на радиобиологията и радиационната защита;

■ провежда специализирано обучение по радиационна защита за получаване на правоспособност за работа с източници на йонизиращи лъчения;

■ разработва, издава и разпространява програми, ръководства, бюлетини, учебни, информационни и други материали, имащи отношение към радиобиологията и радиационната защита, и поддържа интернет страница със специализирана информация за населението;

■ работи по осигуряване на националната система за предотвратяване на радиационно замърсяване и облъчване при ядрен тероризъм, медицинско осигуряване при радиационна авария, структуриране на съвместни екипи за спешни действия при радиационна авария и осигуряване на радиационна защита и безопасност при медицинско използване на източници на йонизиращи лъчения.

За контакти: 1606 София, ул. "Георги Софийски 3", двор на ВМА, сграда 7

тел.: 02 953 33 52

факс: 02 862 10 59

www.ncrrp.org

e-mail : administration@ncrrp.org

2.1.4 Министърът на регионалното развитие и благоустройството

- ръководи осъществяването на държавната политика по устройство на територията, координира дейността на централните и териториалните органи на изпълнителна власт, на органите на местното самоуправление и местната администрация, извършва методическо ръководство и упражнява контрол върху цялостната дейност по устройство на територията (чл. 3, ал. 1 от ЗУТ[41]);
- упражнява контрол по спазването на разпоредбите на Закона за устройство на територията и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в това число влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряването на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите (чл. 220, ал. 1 ЗУТ);
- осъществява контрол върху дейността на Дирекцията за национален строителен контрол (чл. 220, ал. 2 ЗУТ).

2.1.4.1 Министерство на регионалното развитие и благоустройството

2.1.4.1.1 Дирекция "Технически правила и норми" (чл. 36 от УПМРРБ[42])

- подпомага министъра при осъществяването на държавната политика по разработването на нормативни актове (издавани самостоятелно или съвместно с други компетентни министри) в областта на проектирането, изпълнението, експлоатацията и разрушаването на строежите и тяхното хармонизиране с правото на Европейския съюз с оглед създаване на условия за изграждането на безопасни, енергоефективни и достъпни строежи с устойчиво използване на природните ресурси;
- подпомага министъра при провеждането на държавната политика по оценяване съответствието на строителните продукти съгласно Директива 89/106/ЕИО на Съвета от 21 декември 1998 г. за хармонизиране на законите, наредбите и административните разпоредби на страните членки по отношение на строителните продукти, оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти съгласно Регламент (ЕС) №305/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2011 г. за определяне на хармонизирани условия за предлагането на пазара на строителни продукти и за отмяна на Директива 89/106/ЕИО на Съвета от 21 декември 1998 г. за хармонизиране на законите, наредбите и административните разпоредби на страните членки по отношение на строителните продукти и прилагането на национална система за оценяване на съответствието, оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти, за които все още няма хармонизирани технически спецификации;
- организира и ръководи цялостната дейност по прилагането на Директива 89/106/ЕИО и Регламент (ЕС) №305/2011;

[41] Закон за устройство на територията
[42] Устройствен правилник на Министерството на регионалното развитие и благоустройството

- организира и ръководи разработването на техническите нормативни актове, извършва мониторинг и анализ по прилагането им и определя нови изисквания по отношение на безопасността на строежите, на здравето, дълготрайността, икономията на енергия, опазването на околната среда и аспектите от икономически и обществен интерес, като се отчитат съществените характеристики на строителните продукти, и координира взаимната им съгласуваност с цялостната дейност в областта на инвестиционното проектиране и строителство;
- изпълнява функциите на орган, отговорен за уведомяване и провеждане на необходимите процедури за оценка и нотифициране пред ЕК и държавите - членки на ЕС, за органи, оправомощени да изпълняват задачи като трети страни в процеса на оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти в съответствие с Регламент (ЕС) №305/2011;
- изпълнява функциите на звено за контакт относно продукти в строителството в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) №305/2011, предоставящо информация относно националните изисквания, приложими за предвидената употреба на всеки строителен продукт;
- определя национални нива на безопасност на сградите и съоръженията и технически класове на строителните продукти по отношение на носимоспособността, огнеустойчивостта, дълготрайността и др. на конструкциите на строежите за прилагането на европейските кодове за проектиране на строителни конструкции;
- осигурява ръководство на научноизследователската дейност, необходима за изработване на националните разпоредби за въвеждане и прилагане на европейските стандарти и норми;
- представлява министерството и участва в национални органи по акредитация, метрология и стандартизация, участва в работни групи по европейска интеграция и в технически комитети по стандартизация към Българския институт за стандартизация и изработва становища по проекти на европейски стандарти с оглед прилагането им в техническите подзаконови нормативни актове;
- организира и разработва механизми и правила за прилагане на Регламент (ЕС) №305/2011: процедури за оценка, контрол и нотифициране на органи, правила за определяне на национални изисквания за експлоатационните показатели на строителните продукти и механизми за предоставяне на тази информация;
- организира и осъществява общо ръководство на лицата за оценяване на съответствието, на органите за оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти и на органите за техническо оценяване и провежда постоянен контрол върху дейността им;
- организира, координира и ръководи дейността за определяне на национални изисквания към експлоатационните показатели на строителните продукти, за декларираме на нива, класове или гранични нива във връзка с предвидената им употреба, преди да бъдат предоставени на българския пазар;
- предоставя информация за националните изисквания за декларираме на експлоатационни показатели на строителните продукти във връзка с тяхната предвидена употреба преди пускането/предоставянето им на българския пазар.

2.1.4.1.2 Дирекция "Водоснабдяване и канализация" (чл. 37 УПМРРБ):

- подпомага министъра при провеждане на държавната политика в отрасъл "Водоснабдяване и канализация" на национално ниво;
- разработва стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България с основните цели, приоритетите, етапите и необходимите средства и източниците на финансиране за изграждане и развитие на ВиК системите и за повишаване качеството на ВиК услугите;
- разработва нормативни и подзаконови нормативни актове, свързани с развитието и управлението на водоснабдяването и канализацията;
- координира планирането и управлението на ВиК системите на национално ниво.

За контакти: 1202 София, ул. "Кирил и Методий" №17 – 19

тел: централа : 02 9405 9

факс: 02 987 25 17

www.mrrb.government.bg

e-mail: press@mrrb.government.bg

2.1.4.1.3 Дирекцията за национален строителен контрол (ДНСК)

ДНСК упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в т.ч. влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряване на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите, и обследва и документира авариите в строителството (чл. 4, ал. 1 УПДНСК[43]).

ДНСК упражнява контрол за законосъобразността на разрешаването, изпълнението и ползването на всички строежи на територията на Република България, както и на действията на общинските администрации и на участниците в инвестиционния процес (чл. 4, ал. 2 УПДНСК).

Извън обхвата на контролната дейност на ДНСК са строежите по чл. 3, ал. 3 ЗУТ (чл. 4, ал. 3 УПДНСК).

Началникът на ДНСК или упълномощено от него длъжностно лице (чл. 222, 1 ЗУТ и чл. 6, ал. 1 УПДНСК):

- спира незаконни строежи;
- спира строежи, части от тях или отделни строителни и монтажни работи, извършвани в отклонение от одобрените строителни книжа, и дава разрешение за продължаването им след отстраняване на нарушенията и заплащане на дължимите глоби и имуществени санкции;

[43] Устройствен правилник на Дирекцията за национален строителен контрол

- забранява достъпа до строежи и разпорежда поставянето на отличителни знаци за ограничаване и недопускане на хора и механизация на строежите;
- забранява захранването с електрическа и топлинна енергия, вода и газ на строежи;
- забранява влагането на строителни продукти, които не са оценени за съответствие със съществените изисквания към строежите, и извършва проверки в местата за производство на строителни продукти;
- забранява ползването на строежи или на части от тях, които не са въведени в експлоатация по установения ред или се ползват не по предназначението си съгласно издадените строителни книжа и условията за въвеждане в експлоатация;
- забранява достъпа до строежи или до части от тях, които не са въведени в експлоатация по установения ред или се ползват не по предназначението си съгласно издадените строителни книжа и условията за въвеждане в експлоатация, забранява захранването им с електрическа и топлинна енергия, вода и газ и разпорежда поставянето на отличителни знаци за ограничаване на достъпа и недопускане на хора и други;
- издава разрешения за ползване на строежи или отказва издаването им;
- предлага отнемането на лицензи на консултанти за извършване оценяване съответствието на инвестиционните проекти и/или за упражняване на строителен надзор;
- издава заповеди за премахване на незаконни строежи;
- издава заповеди за отмяна или изменение на заповедите на началниците на регионалните дирекции за национален строителен контрол, за които не е предвиден пряк съдебен контрол, при условията и по реда на Административнопроцесуалния кодекс;
- предписва изпълнение на укрепителни и възстановителни мерки за недопускане на аварии, щети и други на строежи и на части от тях, за които е спряно строителството, действието на строителните книжа или е забранено ползването им;
- разпорежда освобождаване на строежа и на строителната площадка от хора, механизация, изделия, продукти, материали, общоопасни средства и други.

Органите на ДНСК съобразно своята компетентност:

- констатират незаконно строителство;
- констатират нарушения при ползването на строежи или на части от тях;
- констатират нарушения при издаването на строителни книжа;
- изпълняват заповедите за спиране, за забрана на ползването, за забрана на достъпа до строежи и строителни площадки и за премахване на незаконни строежи;
- обследват аварии в строителството;
- заверяват заповедни книги в предвидените от закона случаи.

За контакти:гр.София, бул. "Христо Ботев" №47

тел.: 02 9159 137

факс: 02 952 19 91

www.dnsk.mrrb.government.bg

e-mail: dnsk@dnsk.mrrb.government.bg

2.1.5 Министърът на икономиката, енергетиката и туризма

- разработва, организира, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта на икономиката, енергетиката и туризма (чл. 3, ал. 1 от УПМИЕТ[44]);
- провежда предварителен, текущ и последващ контрол за:
  - техническото състояние и експлоатацията на енергийните обекти;
  - прилагането на реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и прилагане на дяловото разпределение на топлинна енергия;
  - готовността на енергийните обекти за работа при бедствия и военно положение;
  - изпълнението на задълженията по Закона за енергетиката за предоставяне на информация на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма;
  - изпълнението на Националния план за инвестиции за периода 2013 - 2020 г. (чл. 75, ал. 1 от Закона за енергетиката);
- провежда държавната политика в областта на геоложките изследвания и управлението на подземните богатства с цел устойчивото развитие на страната, националната сигурност и привличането на инвеститори, като извършва предвидените в Закона за подземните богатства действия.

2.1.5.1 Министерство на икономиката, енергетиката и туризма

2.1.5.1.1 Дирекция "Индустриални отношения и управление на държавното участие" (чл. 27 УПМИЕТ)

- организира и координира дейността на министерството в областта на правителствената политика за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
- организира и координира дейността по тристранното партньорство с работодателските и синдикалните организации;
- осъществява участието на министерството в областта на формирането и провеждането на държавната политика относно доходите, трудовата заетост, образованието и професионалната квалификация в реалния сектор в съответствие с политиките на Министерството на труда и социалната политика и Министерството на образованието, младежта и науката в отделните области.

2.1.5.1.2 Дирекция "Техническа хармонизация и политика за потребителите" (чл. 29 УПМИЕТ)

- подпомага министъра при разработването на националните политики в областта на стандартизацията, метрологията и акредитацията и осъществява взаимодействие с националните институции в тези области, по-конкретно с Българския институт за стандартизация, Държавната агенция за метрологичен и технически надзор,

[44] Устройствен правилник на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма

Българския институт по метрология и Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация".

2.1.5.1.3 Дирекция "Сигурност на енергоснабдяването" (чл. 32 УПМИЕТ)

- подпомага министъра при провеждането на държавната политика по отношение на надеждност на снабдяването с енергия;
- разработва опис на необходимите нови мощности за производство на електрическа енергия по Закона за енергетиката и Закона за безопасно използване на ядрената енергия (ЗБИЯЕ);
- осъществява изпълнението на контролните функции на министъра във връзка с техническото състояние, техническата експлоатация и дейността на оператора на електроенергийната система и предлага адекватни коригиращи мерки за подобряване на техническата и експлоатационната безопасност, ресурсните характеристики и надеждността на енергийните обекти;
- събира, обработва и поддържа база данни за техническите и производствените показатели за надеждност и контролира изпълнението на производствените, инвестиционните и ремонтните програми и на програмите за есенно-зимната подготовка на енергийните обекти;
- участва в разработването на нормативи за резервите от енергийни горива;
- разработва и предлага за утвърждаване от министъра на задължителни показатели за степента на надеждност на снабдяването с електрическа енергия и минимални норми за сигурност на снабдяването с природен газ;
- подпомага министъра при въвеждане на ограничителен режим и временно прекъсване на снабдяването с енергия;
- разработва и предлага за утвърждаване от министъра на режимните фактори при определяне на количествата електрическа енергия от комбинирано производство;
- подпомага министъра при провеждане на държавната политика в областта на управление на радиоактивните отпадъци, управление на отработеното ядрено гориво и извеждане от експлоатация на ядрени съоръжения;
- организира и координира дейностите при подготовка на предложение за изграждане на национално хранилище за съхраняване и/или погребване на радиоактивни отпадъци по ЗБИЯЕ;
- изготвя, координира и осъществява мониторинг на стратегически планове в областта на извеждане от експлоатация на ядрени съоръжения;
- осъществява мониторинг на изпълнението и координира мерките, произтичащи от задължения по международни договори, и дейностите по изпълнението на програми за повишаване на безопасността и надеждността, изграждането и извеждането от експлоатация на ядрени съоръжения;
- осъществява изпълнението на контролните функции на министъра във връзка с реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и дяловото разпределение на топлинната енергия;
- поддържа публичен регистър на лицата, извършващи услугата дялово разпределение;
- подпомага министъра при разработване и предлагане на обща годишна квота за задължително изкупуване на електрическа енергия от производители, ползващи местни

първични източници (на гориво), до 15 на сто от цялата първична енергия, необходима за производството на електрическа енергия, консумирана в страната, за всяка календарна година по съображения за сигурност на снабдяването;

- организира и координира разработването и актуализирането на стратегия за управление на отработено ядрено гориво и на радиоактивните отпадъци и осъществява мониторинг на изпълнението на стратегия за управление на отработеното ядрено гориво и на радиоактивните отпадъци;
- подпомага министъра относно упълномощаването на специализирани учебни центрове за провеждане на обучение и изпит за квалификационна група по Правилника за безопасност и здраве при работа в електрически уредби на електрически и топлофикационни централи и по електрически мрежи и Правилника за безопасност при работа в неелектрически уредби на електрически и топлофикационни централи и по топлопреносни мрежи и хидротехнически съоръжения;
- участва в работни групи по обследване на аварии с енергийни съоръжения.

2.1.5.1.4 Дирекция "Природни ресурси и концесии" (чл. 34 УПМИЕТ)

- участва в разработването и провеждането на държавната политика и стратегия по управление на подземните богатства и развитие на минната индустрия с цел устойчивото развитие на страната, националната сигурност.

За контакти: 1000 София, ул. "Славянска" 8

тел. централа: 02 9407001

факс: 02 987 2190; 02 981 9970; 02981 5039

www.mi.government.bg

e-mail: e-docs@mee.government.bg

2.1.6 Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията

- ръководи и контролира осъществяването на автомобилните превози на пътници и товари в Република България. (чл. 2, ал. 1 от ЗАП[45]);
- съвместно с министъра на вътрешните работи ръководи и осъществява контрола по прилагането на закона при извършването на превози на пътници и товари с моторни превозни средства с българска или чуждестранна регистрация с изключение на превозите, извършвани от Министерството на вътрешните работи, Министерството на отбраната и от съюзническите и/или чуждите въоръжени сили, преминаващи през територията на Република България или пребиваващи на нея (чл. 91, ал. 1 ЗАП);
- ръководи и контролира гражданското въздухоплаване и гражданските въздухоплавателни средства и съоръжения на територията на Република България (чл. 8, ал. 1 от ЗГВ[46]);

[45] Закон за автомобилните превози
[46] Закон за гражданското въздухоплаване

- провежда държавната политика в железопътния транспорт (чл. 5 от Закона за железопътния транспорт);
- е централен едноличен орган на изпълнителната власт за провеждане на държавната политика в областта на транспорта (чл. 3, ал. 1 от УПМТИТС[47]);
- упражнява своите правомощия в областта на транспорта, като:
  - разработва стратегия за развитие и преструктуриране на транспорта;
  - съвместно с министъра на регионалното развитие и благоустройството предлага на Министерския съвет стратегия за развитие на пътната инфраструктура и средносрочна програма за изпълнението ѝ;
  - създава условия за безопасност в търговското корабоплаване, гражданското въздухоплаване и железопътния транспорт и контролира спазването им;
  - организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти; произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища; произшествия и инциденти в железопътния транспорт; поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни произшествия и сериозни инциденти, на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища, на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
  - организира контрола по спазването на условията за осъществяване на обществен превоз на пътници и товари и на документите, свързани с превоза;
  - определя: документите за превоз; условията и реда за одобряване на типовете пътни превозни средства и измененията на тяхната конструкция; изискванията, на които трябва да отговарят водачите;
  - издава документи за правоспособност, за техническа годност и национална принадлежност и за право на достъп до пазара в областта на транспорта и контролира изпълнението на задълженията, свързани с тях;

2.1.6.1 Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

2.1.6.1.1 Дирекция "Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт"

- На пряко подчинение на министъра и извършва разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт (чл. 35, ал. 1 УПМТИТС).

2.1.6.1.2 Дирекцията "Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт":

- осъществява координация между ведомствата и юридическите лица, участващи при разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;

[47] Устройствен правилник на Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията

- организира и участва в международни срещи, свързани с разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- поддържа контакт с органи за разследване на произшествия на чужди държави за привличане на експерти в случай на тежко произшествие.
- В областта на разследване на авиационните събития дирекцията:
- изпълнява държавни функции по осигуряване безопасността на полетите посредством предотвратяване и разследване на авиационни събития;
- поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни събития: авиационни произшествия, сериозни инциденти и инциденти;
- организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти и подпомага работата на създадените за целта комисии;
- води архив за разследванията и поддържа информационна база данни за авиационните събития;
- изготвя и разпространява информационен бюлетин за авиационните събития;
- анализира действията на физическите и на юридическите лица в областта на въздухоплаването и функционирането на обектите и съоръженията, свързани с конкретното събитие;
- е контактна точка за Република България на европейската система за докладване на авиационни събития и отговаря за разпространяване на информация до заинтересувани страни.

В областта на разследване на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища дирекцията:

- изпълнява държавни функции по независимото разследване на произшествия;
- организира и извършва разследване на произшествието;
- поддържа система за докладване при възникване на произшествия, води архив и поддържа база данни.

В областта на разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт дирекцията:

- поддържа система за задължително и доброволно докладване на произшествия и инциденти;
- организира и осигурява технически разследването на произшествия и инциденти и подпомага работата на създадените за целта комисии;
- води архив за разследванията и поддържа информационна база данни;
- осъществява контакт с органите за разследване на железопътни произшествия на чужди държави за привличане на експерти в случай на тежко железопътно произшествие.

2.1.6.1.3 Дирекция "Национална транспортна политика" (чл. 52 УПМТИТС)

- разработва целите и приоритетите в развитието на транспортния сектор и принципите при регулирането му;

- разработва и актуализира транспортните стратегии, принципите, етапите и насоките на развитие на отделните видове транспорт, на базата на които изготвя проект на стратегия за развитие на транспорта;
- подпомага министъра в дейността му по провеждане на държавната политика за развитието на пътната инфраструктура;
- съвместно с Агенция "Пътна инфраструктура" изготвя и предлага за утвърждаване от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията и министъра на регионалното развитие и благоустройството стратегия за развитие на пътната инфраструктура и средносрочна програма за изпълнението ѝ;
- организира и координира общата екологична политика в транспортния сектор;
- организира, координира и анализира статистическата информация, необходима за формиране на националната транспортна политика;
- организира и координира общата енергийна политика в транспортния сектор;
- участва в смесени международни и национални работни групи за проучване на международни транспортни разработки, включително за интермодален транспорт;
- събира, анализира и обобщава информацията, свързана с безопасността на движението; въз основа на анализираната информация предлага конкретни мерки и решения.

2.1.6.1.4 Дирекция "Човешки ресурси" (чл. 42 УПМТИТС)

- организира и контролира дейността на министерството в областта на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
- участва в отрасловите и браншовите съвети по условия на труд;
- организира работата на отрасловия и браншовите съвети за тристранно сътрудничество в министерството по въпросите на социалната политика в областта на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

2.1.6.1.5 Дирекция "Безопасност, технически надзор и управление при кризи" (чл. 56 УПМТИТС):

- осъществява държавен технически надзор върху съоръженията с повишена опасност в съответствие с действащото законодателство;
- вписва в регистъра на министерството и издава удостоверения на лица за извършване на дейности по поддържане, ремонтиране и преустройване на съоръжения с повишена опасност;
- извършва първоначални, периодични и внезапни прегледи, проверки и изпитвания на съоръженията с повишена опасност, както и проверки на предприятията, сградите и другите обекти, в които съоръженията се произвеждат, монтират, поддържат, ремонтират и експлоатират;
- издава задължителни писмени предписания на собственици или ползватели, работодатели, длъжностни и други лица и писмено разпорежда спиране на експлоатацията на предприятия и/или съоръжения с повишена опасност;

- съставя актове за установяване нарушения на нормативната уредба и издава наказателни постановления в съответствие с разпоредбите на Закона за техническите изисквания към продуктите и Закона за здравословни и безопасни условия на труд;
- координира стандартизационната и метрологичната дейност в транспортния отрасъл.

За контакти: 1000 София, ул. "Дякон Игнатий" №9

тел./факс: 02 988 5094, тел.: 02 940 9771 (справки), 02 940 9640 (приемна)

www.mtitc.government.bg

2.1.6.1.6 Изпълнителна агенция "Автомобилна администрация" (чл. 2, ал. 5 ЗАП):

- контролира изпълнението на изискванията към пунктовете за извършване на периодични прегледи за проверка на техническата изправност на пътни превозни средства;
- разработва републиканската транспортна схема;
- анализира действието на нормативните разпоредби в областта на автомобилния транспорт и оценява ефекта от прилагането им;
- проверява наличието на условията по чл. 7 от ЗАП и на изискванията за достъп до международни превози на пътници и товари;
- осъществява контролни функции по ЗАП.

2.1.6.1.7 Дирекция "Автомобилни превози и международна дейност" (чл. 16 УПИААА[48]):

- анализира прилагането на действащата нормативна уредба, регламентираща автомобилните превози, и прави предложения за нейното усъвършенстване;
- контролира спазването на режимите за извършване на вътрешни и международни автомобилни превози и при констатирани нарушения прави предложения за санкционирането им.

2.1.6.1.8 Дирекция "Пътни превозни средства и водачи" (чл. 17 УПИААА):

- прави предложения за въвеждане на стандарти в съответствие с правилата и наредбите за одобряване типа на нови моторни превозни средства и ремаркета, на системи, компоненти и отделни технически възли и анализира получените резултати от протоколите от изпитванията;
- създава и поддържа база данни на типово одобрени нови моторни превозни средства и техните ремаркета, на системи, компоненти, отделни технически възли и на регистрирани пътни превозни средства с изменения в конструкцията;
- издава документи за одобряване на типа на пътни превозни средства, необходими за тяхната регистрация или пререгистрация;

[48] Устройствен правилник на изпълнителна агенция "Автомобилна администрация"

- осъществява правомощията на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията като компетентен орган при одобряване типа на нови пътни превозни средства, на системи, компоненти и отделни технически възли, монтирани в тях;
- издава удостоверения за транспортна годност на пътните превозни средства, с които се извършват превози на опасни товари, създава и поддържа база данни за издадените удостоверения;
- прави предложения за издаване на разрешения за извършване на периодични проверки за техническа изправност на пътни превозни средства и създава и поддържа база данни за издадените разрешения, в т. ч. на специалистите, извършващи техническите прегледи;
- извършва процедури за одобряване типа на нови моторни превозни средства и техните ремаркета, на системи, компоненти и отделни технически възли;
- прави предложения до министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията за издаване на разрешения за обучение на водачи, извършващи превоз на опасни товари, и на консултанти по безопасността при превоза на опасни товари; създава и поддържа база данни за издадените и отнетите разрешения;
- организира и провежда изпити за професионална компетентност на ръководители на транспортната дейност на лицата, извършващи обществен превоз на пътници и товари, прави предложения за издаване на удостоверения за професионална компетентност и поддържа база данни за издадените удостоверения.

2.1.6.1.9 Главна дирекция "Контролна дейност – ДАИ" (Областните отдели "Контролна дейност – ДАИ" (чл. 18 и 18а УПИААА):

- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари с моторни превозни средства с българска и чуждестранна регистрация в страната, както и на всички документи, свързани с този превоз;
- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари за собствена сметка;
- организират контрола по спазването на Европейската спогодба за работа на екипажите на превозните средства, извършващи международни превози (AETR) (ДВ, бр. 99 от 1995 г.), Европейската спогодба за международен превоз на опасни товари по шосе (ADR) (обн., ДВ, бр. 73 от 1995 г.; попр., бр. 63 от 2005 г.), Европейската спогодба за превоз на лесноразваляеми хранителни продукти и за специалните транспортни средства, които се ползват при тези превози (ATP) и на Спогодбата за международни случайни превози на пътници, извършвани с автобуси (ИНТЕРБУС) (ДВ, бр. 18 от 2003 г.);
- контролират пунктовете за извършване на периодични прегледи за проверка на техническата изправност на пътни превозни средства и качеството на извършваните прегледи;
- контролират периодичността и качеството на извършваните предпътни прегледи на превозните средства и водачите им;
- контролират състоянието на материалната база и изпълнението на учебните програми в учебните форми за подготовка на водачи на моторни превозни средства, получили разрешение по реда на Закона за движението по пътищата;

- съставят актове за установяване на административни нарушения при съответно овластяване за това на длъжностни лица от отделите;
- създават и поддържат база данни за пътните превозни средства и за транспортната им годност;
- издават удостоверения за обществен превоз на пътници или товари за пътните превозни средства;
- организират и провеждат изпити за професионална компетентност на водачите на леки таксиметрови автомобили и на ръководителите на транспортната дейност на лицата, извършващи таксиметров превоз на пътници;
- дават разрешения за извършване на случайни превози на територията на Република България;
- провеждат изпитите на водачите, извършващи превози на опасни товари, и на консултанти по безопасността при превоза на опасни товари.

За контакти:1000 София, ул. "Гурко" №5

www.rta.government.bg

e-mail: avto_a@rta.government.bg

2.1.6.1.10 Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация"

- е администрация, чрез която се осъществяват правомощията на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията по чл. 8, ал. 1от Закона за гражданското въздухоплаване (чл. 3 УПГДГВА[49]);
- контролира гражданското въздухоплаване, гражданските летища и летателни площадки, гражданските въздухоплавателни средства, аеронавигационните и други съоръжения, свързани с гражданското въздухоплаване на територията на страната, независимо от собствеността им, като за целта контролира:
  - спазването на нормативните актове, стандарти и правила по безопасността и сигурността на гражданското въздухоплаване;
  - летателната годност на ВС на земята и във въздуха, извършва основни, периодични и извънредни технически прегледи и проверки;
  - изпълнението на държавните задължения по обслужването и осигуряването на въздушното движение;
  - експлоатационната годност на гражданските летища, летателните площадки и съоръженията за навигация, както и на системите и съоръженията за обслужване на пътници, обслужване и осигуряване на въздухоплавателните средства, товарене и разтоварване на багажи и товари;
  - изпълнението на държавните задължения по отношение на системата за търсене и спасяване, както и спазването на нормативните актове и плановете за аварийно-спасителното осигуряване на полетите в районите на отговорност на летищата;

[49] Устройствен правилник на Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация"

- спазването на технологиите по издадените лицензи за оператор по наземно обслужване или самообслужване с оглед постигане сигурността на полетите и предотвратяване на актове на незаконна намеса;
- спазването на изискванията за авиомедицинското освидетелстване на авиационния персонал (чл. 18 УПГДГВА);

■ контролира спазването на нормативните актове при подбора, подготовката и повишаването на квалификация на авиационния персонал, като:
- утвърждава учебните програми на авиационните учебни центрове;
- съгласува програмите за обучение на висшия курс за подготовка на авиационни кадри;
- определя длъжностите, свързани с безопасността на полетите и поддръжка на летателната годност на ВС, които могат да се заемат само от лица с авиационно образование;
- издава, преиздава, заменя, подменя и отнема свидетелства за правоспособност на авиационния персонал, както и вписва, потвърждава, възстановява и заличава класификационни класове в свидетелствата за правоспособност (чл. 19 УПГДГВА).

За контакти: 1000 София, ул. "Дякон Игнатий" №9

тел.: 02 937 1047, факс: 02 980 5337

http://www.caa.bg

e-mail: caa@caa.bg

2.1.6.2 Изпълнителна агенция "Морска администрация":

■ организира и координира дейности по безопасността на корабоплаването в морските пространства и във вътрешните водни пътища на Република България;
■ осигурява реалната връзка между държавата и корабите, плаващи под българско знаме;
■ упражнява контрол за:
- спазването на условията за безопасност на корабоплаването спрямо български и чужди кораби;
- спазването на условията на труд и живот на моряците;
- предоставянето на услуги по управление на трафика и информационно обслужване на корабоплаването в морските пространства, вътрешните водни пътища, каналите, пристанищата на Република България и другите, определени по съответния ред, райони;
- спазване на изискванията за качество на корабните горива;

■ организира и провежда изпити за придобиване на правоспособност от морските лица;
■ издава свидетелства за правоспособност на морските лица;
■ води регистри на корабите, морските лица, пристанищата и пристанищните оператори в Република България;
■ събира и предоставя на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията информация за изпълнението на изискванията за експлоатационна

годност на пристанищата и на обектите по чл. 111а, ал. 1 от Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България (ЗМПВВППРБ);

- прави предложение до министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията за преустановяване на дейността или за ограничаване временно или постоянно на експлоатацията на пристанища, които не отговарят на изискванията на закона или извършват пристанищни услуги в нарушение на чл. 116, ал. 5 ЗМПВВППРБ;
- контролира спазването на изискванията за техническа безопасност на пристанищните съоръжения, за охрана на труда и за безопасно осъществяване на товарно-разтоварни операции;
- одобрява плановете за приемане и обработване на отпадъци.

Агенцията контролира:

- българските кораби, с изключение на военните и граничнополицейските, по отношение на спазването на изискванията за регистрирането и идентифицирането им, подготовката и издаването на свидетелства за правоспособност на морските лица, комплектуването на корабите с правоспособен екипаж и изпълнението на всички други изисквания към корабопритежателите, предвидени в закон;
- спазването на условията за безопасност на корабоплаването в акваториите на пристанищата, обработката на опасни и други товари, за които е предвиден специален режим за превоз;
- навигационното осигуряване относно безопасността на корабоплаването във вътрешните морски води на Република България;
- предотвратяването, намаляването и ограничаването на замърсяването на морската среда и на р. Дунав от кораби.

За контакти: 1000 София, ул. "Дякон Игнатий" 9

тел.: 02 / 930 09 10, факс: 02 / 930 09 20

http://www.marad.bg

e-mail: bma@marad.bg

2.1.7 Министърът на вътрешните работи

- е централен едноличен орган на изпълнителната власт, който ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика за защита на правата и свободите на гражданите, националната сигурност, обществения ред и защитата при бедствия (чл. 20, ал. 1 от ЗМВР[50]);
- провежда държавната политика за защита на правата и свободите на гражданите, националната сигурност, обществения ред и защитата при бедствия (чл. 21, т. 1 ЗМВР).

[50] Закон за Министерството на вътрешните работи

2.1.7.1 Министерство на вътрешните работи (МВР)

Основни задачи на МВР са:

- осигуряване на пожарна безопасност, извършване на пожарогасителна и спасителна дейност при пожари и извънредни ситуации (чл. 6. т. 7 ЗМР);
- държавен противопожарен контрол, пожарогасителна и спасителна дейност при пожари, бедствия и извънредни ситуации (чл. 7, т. 12 ЗМВР);
- контрол по изпълнението и прилагането на превантивни мерки за защита по пожарогасителната и спасителната дейност(чл. 7, т. 13 ЗМВР).

2.1.7.1.1 Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението"

Национална специализирана структура на МВР за осигуряване на пожарна безопасност (чл. 52, ал. 1 ЗМВР).

За изпълнение на задачите си Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" извършва:

- превантивна дейност;
- държавен противопожарен контрол;
- превантивен контрол;
- пожарогасителна дейност;
- спасителна дейност;
- разрешителна и контролна дейност на търговци, извършващи дейности по пожарна безопасност в обекти и/или експлоатация на уреди и съоръжения, свързани с пожарната безопасност;
- разрешителна и контролна дейност на продукти за пожарогасене по отношение на тяхната гасителна ефективност;
- неотложни аварийно-възстановителни работи, оперативна защита при наводнения и операции по издирване и спасяване;
- химическа, биологическа и радиационна защита при инциденти и аварии, свързани с опасни вещества и материали, и овладяване на екологични инциденти;
- определяне на пожарните характеристики на строителни продукти и тактико-техническите и експлоатационните показатели на пожаротехническо и аварийно-спасително оборудване и гасителни вещества;
- разработване на методики за установяване на причините за възникване на пожари.

За контакти: 1000 София, ул. "6-ти Септември" №29

тел.: 02 982 50 00 - Централа МВР

www.mvr.bg

2.1.8 Министърът на земеделието и храните

- е централен едноличен орган на изпълнителната власт, който ръководи, координира и контролира прилагането на държавната политика в областта на земеделието, селските райони, горите, рибното стопанство и аквакултурите (чл. 4, ал. 1 от УПМЗХ[51]);
- управлява и контролира процесите на изпитване и установяване техническата изправност на земеделската техника (чл. 6, т. 14 УПМЗХ).

За контакти: 1040 София, бул. "Христо Ботев" 55

тел.: 02 985 11 858, 02 985 11 384

www.mzh.government.bg

2.1.8.1 Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

- Контролно-техническата инспекция осъществява дейностите, свързани със (чл. 2, ал. 2 от УПКТИ[52]):
- регистрацията на машини за земни работи, земеделската и горската техника, наричана по-нататък "техниката";
- контрола по техническото състояние и безопасността на техниката при работа с нея;
- техническите прегледи на техниката;
- придобиването и отнемането на правоспособност за работа с техниката;
- контрола на дейностите по пускането на пазара, пускането в употреба и спирането от работа на техниката;
- издаването и подмяната на свидетелствата за правоспособност за работа с техниката;
- контрола върху:
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови колесни трактори, верижни трактори, ремаркета и сменяема прикачна техника, системи, компоненти и отделни технически възли за тях, за които е влязло в сила изискването за одобрение на типа;
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови двигатели с вътрешно горене, предназначени за или инсталирани на извънпътна техника;
- проверка за наличието на регистрация на техниката;
- удостоверяване на безопасността на употребявана техника;
- изпитване, сертифициране и оценяване на съответствието на нова техника;
- изпитване и проверки във връзка с одобрение на типа на нови колесни трактори.

За контакти:

- Контролно-техническата инспекция

1618 София, бул. "Цар Борис III"№136, вх. Б, ет. 8

[51] Устройствения правилник на Министерството на земеделието и храните
[52] Устройствен правилник на контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

тел.: 8952 310, факс: 8952 313

www.tcibg.eu

e-mail: kti@mbox.contact.bg

- Главна дирекция "Изпитване и сертифициране"

4023 гр. Пловдив, ул. Ягодовско шосе №35, пк. 104

тел.: 032 632 384, факс: 032 265

e-mail: dic@filibe.net

- Териториално звено Русе

7000 гр. Русе, бул. Тутракан №94, пк 370

тел.: 082 846 051, факс: 082 842 094

e-mail: testlab@dir.bg

РС[53]	Адрес	Телефон/ Факс	Ел. Поща
Благоевград	Благоевград 2700, ул. Ив.Михайлов, №49, ет.3, ст.320 и 321	073/884131, факс: 0889/009057	blagoevgrad@tcibg.eu
Бургас	Бургас 8000 ул.Фердинандова 5, ет.5, ст.509	056/81 62 62 факс: 0886/742446	burgas@tcibg.eu
Варна	Варна 9002 ул. Алеко Константинов 17, ет.1, ст.1	052/621230 факс: 0889/201662	varna@tcibg.eu
Велико Търново	Велико Търново 5002 ул. Магистрална 30, ет.3	062/670550 факс: 0886/742450	v.tarnovo@tcibg.eu
Видин	Видин 3701 ул. Рибарска 12, ет.3, ст.33	094/601221 факс: 0884/930798	vidin@tcibg.eu
Враца	Враца 3000 ул. Христо Ботев 78, ет.2	092/663154 факс: 0885/903060	vratsa@tcibg.eu
Габрово	Габрово 5306 ул. Брянска 30, ет.11, ст.9	066/803672 факс: 0887/233842	gabrovo@tcibg.eu
Добрич	Добрич 9300 пл. Свобода 5, ет.8, ст.806	058/601047 факс: 0886/742464	dobrich@tcibg.eu
Кърджали	Кърджали 6600 бул. България 2А	0361/62078 факс: 0886/742466	
Кюстендил	Кюстендил 2502 бул. Македония 2, ет.4, ст.2	078/550698 факс: 0884/362040	kustendil@tcibg.eu
Ловеч	Ловеч 5501 бул. Търговка 43, ет.9, ст.911	068/600305 факс: 068/601511	lovech@tcibg.eu
Монтана	Монтана 3400, жк. Младост 2, ул.Монтана 22, ет.2, ст.14	096/301236 факс: 0884/362042	montana@tcibg.eu
Пазарджик	Пазарджик 4400 ул. Екзарх Йосиф 3, ет.4, ст.13	034/441737 факс: 0889/000905	pazardzhik@tcibg.eu
Перник	Перник 2307 пл. Св. Иван Рилски 1, ет.15, ст.1, 2	076/601466 факс: 0886/742476	pernik@tcibg.eu
Плевен	Плевен 5805 ул. "Дойран" №136, ет.6, ст.68 и 69	064/837302 факс: 0886/742473	pleven@tcibg.eu
Пловдив	Пловдив 4002 бул. Марица 122 ет.2 ст.1 и ст.11	032/622815 факс: 0889/000904	plovdiv@tcibg.eu
Разград	Разград 7200 бул. България 15, ет.4, ст.13	084/661935 факс: 0885/720793	razgrad@tcibg.eu
Русе	Русе 7002	082/874076	ruse@tcibg.eu

[53] Регионална служба

РС[53]	Адрес	Телефон/ Факс	Ел. Поща
	ул. Одрин 5, ет.1	факс: 0886/742461	
Силистра	Силистра 7500 ул. Христо Смирненски 2, ет.5	086/822301 факс: 0886/742462	silistra@tcibg.eu
Сливен	Сливен 8804 ул. Цар Освободител 1, ет.3, ст.315	044/662894 факс: 0886/742453	sliven@tcibg.eu
Смолян	Смолян 4700 бул. България 69, ет.1, ст.8	0301/63454 факс: 0301/63454	smolyan@tcibg.eu
София-град	София 1618 бул. "Цар Борис III" 136, ет.8	02/8952 326 факс: 0888/212312	s.grad@tcibg.eu
София-област	София 1618 бул. "Цар Борис III" 136, ет.8	02/8952 325 факс: 0889 509558	s.oblast@tcibg.eu
Стара Загора	Стара Загора 6001 ул. "Цар Симеон Велики" 157, бл. Б, оф. 16	042/260092 факс: 0886/742341	s.zagora@tcibg.eu
Търговище	Търговище 7702 ул. Иван Вазов 1, ет.2, ст.204, 206	0601/65103 факс: 0601/65103	targovishte@tcibg.eu
Хасково	Хасково 6300, ул. Патриарх Евтимий 2, ет.3, ст.106,107	038/624280 факс: 0889/201304	haskovo@tcibg.eu
Шумен	Шумен 9700 ул. Цар Калоян 1, ст.2	054/830404 факс: 0886/742443	shumen@tcibg.eu
Ямбол	Ямбол 8600 ул. Търговска 164, ет.3	046/669075 факс: 0886/742441	yambol@tcibg.eu

2.1.9 Министърът на околната среда и водите

- осъществява държавната политика по опазване на околната среда (чл. 8, ал. 1 от ЗООС[54]);
- ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по предотвратяване и ограничаване на промишленото замърсяване (глава седма ЗООС);
- упражнява контрол в случаите по чл. 25, т. 3 - 9 и 13 - 17 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВС) с цел опазване на околната среда (чл. 27, ал. 1 ЗЗВВХВС).
- ръководи, координира и контролира разработването и провеждането на държавната политика в областта на опазването на околната среда, опазването и използването на водите (чл. 5, ал. 1 от УПМОСВ[55]).

2.1.9.1 Министерството на околната среда и водите

- осъществява контрол върху компонентите на околната среда и факторите, които им въздействат (чл. 148, ал.1 ЗООС).

2.1.9.1.1 Дирекция "Превантивна дейност" осъществява (чл. 37 УПМОСВ):

- политиката по предотвратяване и превантивен контрол на замърсяването на околната среда;
- методическо ръководство на ИАОС по отношение на издаването, преразглеждането, изменението и актуализирането и отмяната на комплексните разрешителни и по осъществяване контрола на шума в околната среда;

[54] Закон за опазване на околната среда
[55] Устройствен правилник на Министерството на околната среда и водите

- оценка на получената информация за планирани промени в работата на инсталации с издадени комплексни разрешителни, включително за наличие на "съществена промяна";
- контрол по спазване на сроковете за приключване и изискванията към процедурите по комплексни разрешителни и методическо ръководство на контрола по издадените комплексни разрешителни;
- изпълнение на задълженията в съответствие с международната нормативна уредба по регистрите за изпускането и преноса на замърсители и участие в съответните работни органи;
- координиране и контрол по изпълнението на програми за отстраняване на щетите върху околната среда от минали действия или бездействия при приватизация;
- организиране и ръководство на цялостната дейност на схемата на Общността за управление по околна среда и одит - EMAS, и провеждане на процедури за регистрация и контрол на съответствието с изискванията за регистрация по EMAS;
- координиране съвместно със заинтересуваните министерства и ведомства на дейностите по защита от шум в околната среда;
- провеждане на процедури за определяне на превантивни и оздравителни мерки при непосредствена заплаха за възникване на екологични щети или при причинени екологични щети в случаите, когато компетентен орган е министърът на околната среда и водите;
- политиката по прилагане на международни актове (конвенции) в областта на управлението на химикалите относно: процедурата по предварително обосновано съгласие при международната търговия с определени опасни химикали и пестициди, устойчивите органични замърсители, трансграничните въздействия на промишлените аварии;
- участие в изготвянето на предложения за оценяване на вещества, предложения за идентифициране на особено опасни вещества за разрешаване и предложения за ограничаване на химикали;
- дейности във връзка с вноса и износа на опасни химикали;
- провеждане на процедури и изготвянето на проекти на разрешителни за предотвратяване на големи аварии с опасни вещества и за ограничаване на последствията от тях;
- предоставяне на информация на обществеността за рисковете и безопасната употреба на химикалите;
- поддържане на публични регистри:
  - на експертите, извършващи екологична оценка и ОВОС;
  - с данни за извършване на процедурите по ОВОС и екологична оценка на планове и програми;
  - с данни за резултатите от издаването, преразглеждането, изменението и актуализирането на комплексните разрешителни и информационна база данни за най-добрите налични техники;
  - на операторите, осъществяващи стопански дейности в обхвата на нормативната уредба по отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети;
  - за осъществяваните дейности по химикали.

За контакти: 1000 София, бул. "Мария Луиза" №22

тел.: 02 940 6000

www.moew.government.bg

e-mail: feedback@moew.government.bg

2.1.9.1.2 Изпълнителна агенция по околна среда

Изпълнителната агенция по околна среда е администрация към министъра на околната среда и водите за осъществяване прилагането на изискванията на законодателството и нормативната уредба, свързани с околната среда, в т.ч. ръководство на Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС) (чл. 2, ал. 1 от УПИАОС[56]).

2.1.9.1.2.1 Главна дирекция "Лабораторно-аналитична дейност"

- извършва лабораторно-аналитична дейност, свързана с набиране и анализ на проби от околната среда, за осигуряване дейността на НСМОС по заявка от басейновите дирекции за управление на водите, регионалните инспекции по околната среда и водите, външни клиенти, както и по сигнали и жалби на граждани, правителствени и неправителствени организации (чл. 16 УПИАОС).

2.1.9.1.2.2 Дирекция "Мониторинг и оценка на околната среда" (чл. 17 УПИАОС):

- администрира НСМОС;
- администрира Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на гама-фона в Република България и автоматизираната система за радиационен мониторинг на река Дунав в района на АЕЦ "Козлодуй";
- извършва анализи и оценки на състоянието на околната среда по компоненти и фактори;
- разработва и прилага индикатори и методологии за оценка на състоянието и въздействието върху околната среда;
- изготвя национално представителна информация за състоянието на околната среда и природните ресурси.

2.1.9.1.2.3 Дирекция "Разрешителни режими" (чл. 18 УПИАОС):

- провежда процедури по издаване, преразглеждане, актуализиране, изменяне и отменяне на комплексни разрешителни по реда на глава седма, раздел II от Закона за опазване на околната среда (ЗООС) и Наредбата за условията и реда за издаване на комплексни разрешителни;
- осъществява административно управление, текущо поддържане и осигуряване на ефективно функциониране на Европейския регистър за изпускане и пренос на замърсители (ЕРИПЗ) съгласно изискванията на Регламент (ЕО) 166/2006 на

[56] Устройствен правилник на Изпълнителната агенция по околна среда

Европейския парламент и на Съвета от 18 януари 2006 г. за създаване на Европейски регистър за изпускането и преноса на замърсители и за изменение на Директиви 91/689/ЕИО и 96/61/ЕО на Съвета;

- изготвя доклади съгласно изискванията на Регламент (ЕО) 11/2006 на Европейския парламент и на Съвета относно създаване на ЕРИПЗ;
- осъществява административно управление, текущо поддържане и осигуряване на ефективно функциониране на публичния регистър за резултатите от мониторинга на емисиите, предвиден в комплексните разрешителни, съгласно чл. 130 ЗООС.

За контакти: 1618 София, бул. "Цар Борис III" №136, п.к. 251

тел.: 02 940 64 78, факс: 02 955 90 15, telex: 02 238 94

www.eea.government.bg

e-mail: ncesd@eea.government.bg

2.1.10 Министърът на отбраната

- Контролира дейностите по създаване на безопасни и здравословни условия за изпълнение на военната служба и за полагане на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия (чл. 26, т. 9 от ЗОВСРБ[57]).

2.1.10.1 Министерство на отбраната

2.1.10.1.1 Дирекция "Управление на човешките ресурси"

- подпомага министъра при осъществяване на политиката и дейността по безопасни и здравословни условия на труд във въоръжените сили и осъществява контрол по спазването ѝ (чл. 30, т. 21 от УПМО[58]).

За контакти: 1092 София, ул. "Дякон Игнатий" №3

тел. централа: 02 92 20 922, факс: 02 987 96 93

www.mod.bg

e-mail: presscntr@mod.bg

2.1.11 Държавната агенция за метрологичен и технически надзор (ДАМТН)

ДАМТН осъществява следните дейности (чл. 3, ал. 2 от УПДАМТН[59]):

- в областта на държавното управление на метрологията:

[57] Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България
[58] Устройствен правилник на Министерството на отбраната
[59] Устройствен правилник на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор

- оправомощава или отнема оправомощаването на лица за извършване на проверка на средства за измерване;
- осъществява метрологичен надзор;
- по предложение на председателя на Българския институт по метрология (БИМ) определя периодичността на проверката на средствата за измерване в употреба, които подлежат на контрол, и предлага на председателя на БИМ отменяне на одобрението на типа на средствата за измерване, когато при метрологичния надзор се установи, че е налице основание по чл. 36, ал. 1 от Закона за измерванията;

- осъществява надзор на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има съществени изисквания, определени съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите;
- издава и отнема разрешения на лица за оценяване съответствието на продуктите със съществените изисквания по чл. 9, ал. 1 от Закона за техническите изисквания към продуктите, издава предписания на лица, получили разрешение за оценяване на съответствието, за временно спиране на дейността им в случаите по чл. 14в, ал. 4 от Закона за техническите изисквания към продуктите, обявява в Информационната система за нотифицираните и оправомощените органи в областта на директивите от "Нов подход";
- издава и отнема разрешения на лица за оценяване съответствието на медицински изделия по чл. 61, ал. 1 и чл. 72, ал. 1 от Закона за медицинските изделия и издава заповеди за временно спиране на дейността им в случаите по чл. 71, ал. 4 от Закона за медицинските изделия;
- осъществява технически надзор на съоръженията с повишена опасност;
- издава и отнема лицензии на лица за осъществяване на технически надзор на съоръженията с повишена опасност;
- регистрира и издава удостоверения на лица за извършване на дейностите поддържане, ремонтиране и преустройване на съоръжения с повишена опасност, заличава лицата от регистъра и обезсилва издадените удостоверения;
- ръководи методически специализираните органи за технически надзор на Министерството на транспорта, Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната;
- дава становища за издаване на разрешително по чл. 104, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда, за изграждането и експлоатацията на нови и експлоатацията на действащи предприятия и/или съоръжения, класифицирани като "предприятия и/или съоръжения с нисък рисков потенциал" или като "предприятия и/или съоръжения с висок рисков потенциал";
- осъществява контрол на качеството на течните горива;
- регистрира и издава удостоверения на лица, които извършват монтаж или монтаж и ремонт на тахографи, заличава лицата от регистъра и обезсилва издадените удостоверения;
- организира издаването на официален бюлетин, в който се публикува определена с нормативни актове информация относно дейността на ДАМТН.

За контакти: 1797 София, бул. "Г.М. Димитров" №52А

тел.: 02 980 89 20 (председател); 02 980 63 17 (деловодство)

факс: 02 986 17 07

http://www.damtn.government.bg

e-mail:damtn@damtn.government.bg:

2.1.12 Агенция за ядрено регулиране

Председателят на агенцията е независим специализиран орган на изпълнителната власт, който осъществява държавното регулиране на безопасното използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и на безопасното управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво в рамките на предоставените му от закона правомощия. (чл. 3, ал. 1 от УПАЯР[60]).

Председателят на агенцията изпълнява слените функции (чл. 4 УПАЯР):

- в областта на държавното регулиране и контрола при използването на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и при управлението на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво:
  - организира подготовката и извършването на необходимите действия по издаване на лицензиите и разрешенията, предвидени в Закона за безопасно използване на ядрената енергия (ЗБИЯЕ);
  - издава, изменя, допълва, подновява, прекратява и отнема лицензии и разрешения за безопасно осъществяване на дейностите по ЗБИЯЕ;
  - осъществява контрол по спазване на изискванията и нормите за безопасно използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения, управлението на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво и на условията на издадените лицензии и разрешения;
  - издава и отнема удостоверения за правоспособност за работа в ядрени съоръжения;
  - налага принудителните административни мерки и административните наказания в случаите, предвидени в ЗБИЯЕ;
  - възлага извършването на експертизи, проучвания и изследвания, свързани с ядрената безопасност и радиационната защита при използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и при управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво;
  - осъществява взаимодействие с органите на изпълнителната власт, в чиято компетентност са предоставени регулаторни и контролни функции в областта на използването на ядрената енергия и йонизиращите лъчения, и предлага на Министерския съвет мерки за координиране на тези дейности;
  - създава със заповед наблюдавани зони около ядрени съоръжения и други обекти с източници на йонизиращи лъчения;

[60] Устройствен правилник на Агенцията за ядрено регулиране

- предоставя на граждани, юридически лица и държавни органи обективна информация относно състоянието на ядрената безопасност и радиационната защита;
- внася ежегодно в Министерския съвет доклад за състоянието на ядрената безопасност и радиационната защита при използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и при управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво, както и за дейността на агенцията;
- организира и координира подготовката и внася в Министерския съвет доклади в изпълнение на задълженията по Конвенцията за ядрена безопасност и Единната конвенция за безопасност при управление на отработено гориво и за безопасност при управление на радиоактивни отпадъци;
- разработва и предлага за приемане от Министерския съвет наредби по прилагането на ЗБИЯЕ;
- координира изпълнението на задълженията по прилагане на гаранциите, произтичащи от Договора за създаване на европейска общност по атомна енергия (Договора за създаване на ЕВРАТОМ), във връзка с провеждането на инспекции на територията на Република България и проверява спазването на задълженията, поети в съответствие с ДНЯО, за да не се допусне отклоняване на ядрен материал за производство на ядрено оръжие.

За контрол: 1574 София, бул. "Шипченски проход" 69

тел.: 02 9406 800, факс: 02 9406 919

www.bnsa.bas.bg

e-mail: mail@bnra.bg

2.1.13 Национален осигурителен институт (НОИ)

Съгласно Кодекса за социално осигуряване НОИ:

- администрира задължителното осигуряване за инвалидност, трудова злополука и професионално заболяване;
- осъществява контрол по отношение експертизата на работоспособността;
- разследва трудовите злополуки;
- поддържа информационна система за трудовите злополуки и професионалните болести;
- определя размера на осигурителната вноска за фонд "Трудова злополука и професионална болест"
- фонд "Трудова злополука и професионална болест"на ДОО финансира мероприятия за предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести и за подобряване условията на труд (чл. 65 КСО).

За контакти: 1303 София, бул. "Ал. Стамболийски" №62 – 64

тел.: 02 926 10 10; 089 419 10 10; 088 218 70 10

www.noi.bg

e-mail: noi@nssi.bg

2.1.14 Капацитет на компетентните органи с функции и отговорности в областта на БЗР

Капацитетът е сложно съставно понятие, което включва множество показатели, по които трябва да се направи конкретно изследване за възможността на отделния орган на изпълнителната власт да изпълнява функциите и задачите, възложени му с нормативните актове.

На изследване следва да се подложи съответствието между функциите и задачите и:

- административната структура – централна и териториална администрация;
- съотношението на общата и специализираната администрация;
- персонала – брой, квалификация, преквалификация и обучение;
- материалната база;
- материално – техническото обезпечаване на дейността;
- хардуерното, софтуерното, програмното, комуникационното и информационното обезпечаване на дейността и персонала, зает с нея;
- сложността на извършваните дейности и необходимото време за извършването им;
- териториалното разположение и разпределение на обектите за контрол, както и техният брой, структура, големина и достъпност;
- утвърдените правила, процедури и методи за извършване на отделните дейности;
- специализацията и интегрирането на дейността и контрола;
- методите на взаимодействие и координация между отделните административни органи при осъществяване на съвместна дейност;
- и други.

Компетентните органи, не поддържат публична информация за капацитета си да изпълняват функции и отговорности в областта на БЗР. Обикновено подобна информация се изготвя на базата на анализ и оценка по посочените по-горе показатели и се използва от звената с ръководни функции при разработването и провеждането на конкретни политики и програми. За целите на настоящия профил, с оглед осигуряване на информация за капацитета на всеки орган на изпълнителната власт е представена информация за администрациите, които имат отговорности по БЗР съгласно устройствените им правилници.

- **Министерството на труда и социалната политика** – в структурата на специализираната администрация е създадена дирекция "Трудово право, обществено осигуряване и условия на труд" с функции в областта на трудовото и осигурителното право, и безопасността и здравето при работа - на национално ниво.
- **Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда"** – с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и структура на инспекцията разпределена в 3 специализирани дирекции на централно ниво и 21 териториални дирекции.
- **Министерството на здравеопазването** - в структурата на специализираната администрация е създадена дирекция "Обществено здраве и управление на специализирани донорски програми" с функции по БЗР от компетентността на министъра.

- **Националния център по обществено здраве и анализи** - с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и административната структура на центъра, обособена в 5 дирекции и 3 самостоятелни отдела.
- **Регионални здравни инспекции** - с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и териториалната структура на инспекциите със седалище населеното място - административен център на областта.
- **Националния център по радиобиология и радиационна защита** - центърът е структуриран в специализирани звена в съответствие с основните направления на дейност в областта на радиобиологията, радиационната защита, радиационния контрол, медицинската радиологична защита и учебно-информационната дейност.
- **Министерството на регионалното развитие и благоустройството** - в структурата на специализираната администрация са създадени дирекция "Технически правила и норми" и дирекция "Водоснабдяване и канализация" с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- **Дирекцията за национален строителен контрол**- Дирекцията за национален строителен контрол е структурирана в обща и специализирана администрация и има 6 регионални дирекции за национален строителен контрол с 28 регионални отдела.
- **Министерството на икономиката, енергетиката и туризма** - в структурата на специализираната администрация са създадени дирекция "Техническа хармонизация и политика за потребителите" и дирекция "Сигурност на енергоснабдяването" с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- **Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията** - в структурата на специализираната администрация са създадени дирекция "Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт" и дирекция "Национална транспортна политика" с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- **Изпълнителна агенция "Автомобилна администрация"** – с устройствения правилник специализираната администрация е организирана в 2 дирекции и една главна дирекция с 27 областни отдела "Контролна дейност – ДАИ".
- **Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация"** - с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и структура на главната дирекция. Специализираната администрация се състои от 2 дирекции и има четири регионални структури - летищни администрации по смисъла на чл. 48а, ал. 4 от Закона за гражданско въздухоплаване.
- **Изпълнителна агенция "Морска администрация"** - с устройствения правилник е определена числеността на персонала и структурата на специализираната администрация - 6 дирекции, 4 от които териториални.
- **Министерството на вътрешните работи** – със Закона за Министерството на вътрешните работи е създадена главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" със специализирани функции. Към главната дирекция са създадени областни и регионални структури за пожарна безопасност и защита на населението.
- **Министерството на земеделието и храните** – с устройствения правилник не е посочена специализирана дирекция с функции в областта на БЗР от компетенциите на министъра.

- **Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните**– с устройствения правилник са определени числеността и структурата на инспекцията – с 28 регионални служби в административните центрове на областите и 2 териториални звена за изпитване и сертифициране.
- **Министерството на околната среда и водите** – с устройствения правилник са вменени функции по БЗР от компетентността на министъра на дирекция "Превантивна дейност".
- **Изпълнителната агенция по околна среда**– с устройствения правилник специализираната администрация е обособена в две дирекции и една главна дирекция с 14 териториални звена.
- **Министерството на отбраната** – дирекция "Управление на човешките ресурси", според устройствения правилник на министерството, подпомага министъра по контрола и управлението на дейността по БЗР в системата на министерството.
- **Държавната агенция за метрологичен и технически надзор** - специализираната администрация на ДАМТН е организирана в една дирекция и 4 главни дирекции с териториални звена.
- **Агенцията за ядрено регулиране** – специализираната администрация на агенцията е организирана в една главна дирекция с едно териториално звено и три дирекции.
- **Национален осигурителен институт**– институтът разполага с 28 териториални поделения "Районно управление социално осигуряване" със седалище в градовете областни центрове.

2.2 Компетентни органи с контролни функции в областта на БЗР.

2.2.1 Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда"

- осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности;
- осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение;
- упражнява специализирания контрол по спазването на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, Закона за насърчаване на заетостта и на други нормативни актове, когато това е възложено със закон.

За контакти: 1000София, бул. "Дондуков" №3

тел./факс: 02/987 47 17

www.gli.government.bg

e-mail: secr-idirector@gli.government.bg

2.2.2 Държавната агенция за метрологичен и технически надзор

Осъществява:

- метрологичен надзор;

- надзор на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има съществени изисквания, определени съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите;
- технически надзор на съоръженията с повишена опасност;
- контрол на качеството на течните горива;

За контакти: 1797 София, бул. "Г.М.Димитров" №52А

тел.: 02 980 89 20 (председател); 02 980 63 17 (деловодство)

факс: 02 986 17 07

http://www.damtn.government.bg

e-mail:damtn@damtn.government.bg:

2.2.3 Агенция за ядрено регулиране

Агенцията за ядрено регулиране осъществява държавното регулиране на безопасното използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и на безопасното управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво в рамките на предоставените му от закона правомощия.

За контакти: 1574София, бул. "Шипченски проход" 69

тел.: 02 9406 800, факс: 02 9406 919

www.bnsa.bas.bg

e-mail: mail@bnra.bg

2.2.4 Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството

Дирекцията за национален строителен контрол упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията (ЗУТ) и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в т.ч. влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряване на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите, и обследва и документира авариите в строителството.

За контакти: София, бул. "Христо Ботев" №47

тел.: 02 9159 137, факс: 02 952 19 91

www.dnsk.mrrb.government.bg

e-mail: dnsk@dnsk.mrrb.government.bg

2.2.5 Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" на Министерството на вътрешните работи

Главната дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" извършва:

- превантивна дейност;
- държавен противопожарен контрол;
- превантивен контрол.

За контакти: 1000София, ул. "6-ти Септември" №29

тел.: 02 982 50 00 - Централа МВР

www.mvr.bg

2.2.6 Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

Контролно-техническата инспекция осъществява дейностите, свързани със:

- регистрацията на машини за земни работи, земеделската и горската техника;
- контрола по техническото състояние и безопасността на техниката при работа с нея;
- техническите прегледи на техниката;
- придобиването и отнемането на правоспособност за работа с техниката;
- контрола на дейностите по пускането на пазара, пускането в употреба и спирането от работа на техниката;
- издаването и подмяната на свидетелствата за правоспособност за работа с техниката;
- контрола върху:
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови колесни трактори, верижни трактори, ремаркета и сменяема прикачна техника, системи, компоненти и отделни технически възли за тях, за които е влязло в сила изискването за одобрение на типа;
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови двигатели с вътрешно горене, предназначени за или инсталирани на извънпътна техника;
- проверка за наличието на регистрация на техниката;
- удостоверяване на безопасността на употребявана техника;
- изпитване, сертифициране и оценяване на съответствието на нова техника;
- изпитване и проверки във връзка с одобрение на типа на нови колесни трактори.

За контакти: 1618 София, бул. "Цар Борис III"№136, вх. Б, ет. 8

тел.: 8952 310, факс: 8952 313

www.tcibg.eu

e-mail: kti@mbox.contact.bg

2.2.7 Министерството на икономиката, енергетиката и туризма

Министърът на икономиката, енергетиката и туризма провежда предварителен, текущ и последващ контрол за:

- техническото състояние и експлоатацията на енергийните обекти;

- прилагането на реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и прилагане на дяловото разпределение на топлинна енергия;
- изпълнението на задължението за набиране и съхраняване на резервите от горива, необходими за сигурно и непрекъснато снабдяване с енергия;
- готовността на енергийните обекти за работа при бедствия и военно положение;
- изпълнението на задълженията по Закона за енергетиката за предоставяне на информация на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма.

За контакти: София, ул. "Славянска" 8

тел. централа: 02 9407001, факс: 02 987 2190; 02 981 9970; 02981 5039

www.mi.government.bg

e-mail: e-docs@mee.government.bg

2.2.8 Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията:

- създава условия за безопасност в търговското корабоплаване, гражданското въздухоплаване и железопътния транспорт и контролира спазването им;
- организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти; произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища; произшествия и инциденти в железопътния транспорт; поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни произшествия и сериозни инциденти, на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища, на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- организира контрола по спазването на условията за осъществяване на обществен превоз на пътници и товари и на документите, свързани с превоза;
- определя: документите за превоз; условията и реда за одобряване на типовете пътни превозни средства и измененията на тяхната конструкция; изискванията, на които трябва да отговарят водачите;
- издава документи за правоспособност, за техническа годност и национална принадлежност и за право на достъп до пазара в областта на транспорта и контролира изпълнението на задълженията, свързани с тях.

За контакти: 1000 София, ул. "Дякон Игнатий" №9

Справки: телефон 02 940 9771

Приемна: телефон 02 940 9640

Тел./Факс: 02 988 5094

www.mtitc.government.bg

2.2.9 Министерство на околната среда и водите

Министърът на околната среда и водите:

- ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по предотвратяване и ограничаване на промишленото замърсяване;
- упражнява контрол в случаите по чл. 25, т. 3 - 9 и 13 - 17 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВС) с цел опазване на околната среда.

За контакти: 1000 София, бул. "Мария Луиза" №22

тел.: 02 940 6000

www.moew.government.bg

e-mail: feedback@moew.government.bg

2.2.10 Министерство на отбраната

Министърът на отбраната контролира дейностите по създаване на безопасни и здравословни условия за изпълнение на военната служба и за полагане на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия.

За контакти: 1092 София, ул. "Дякон Игнатий" №3

Телефонна централа: 02 92 20 922, Факс: 02 987 96 93

www.mod.bg

e-mail: presscntr@mod.bg

2.2.11 Министерство на здравеопазването

Министърът на здравеопазването упражнява контрол върху дейността на службите по трудова медицина съгласно Закона за здравословни и безопасни условия на труд.

За контакти: 1000София, пл. "Св. Неделя" №5

тел.: 02 981 01 11

www.mh.government.bg

2.2.12 Национална агенция за приходите

Националната агенция за приходите осъществява контрол по отношение на:

- спазването на осигурителното законодателство, съгласно предоставените й правомощията;

- работодателите за изпълнението на задълженията им, свързани с подаване на уведомления до съответната териториална дирекция на Националната агенция за приходите за сключване, изменение или прекратяване на трудови правоотношения.

За контакти: 1000София, бул. Дондуков 52

Информационен център на НАП: 0700 18 700

www.nap.bg

e-mail: nap@nra.bg и infocenter@nra.bg

2.2.13 Национален осигурителен институт

Националният осигурителен институт осъществява контрол по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт.

За контакти: 1303 София, бул. "Ал. Стамболийски" №62 – 64

тел.: 02 926 10 10; 089 419 10 10; 088 218 70 10

www.noi.bg

e-mail: noi@nssi.bg

2.3 Организации на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище.

2.3.1 Организации на работодателите

2.3.1.1 Асоциация на индустриалния капитал в България (АИКБ)

АИКБ е сдружение с нестопанска цел за осъществяване на дейност в частна полза, действаща на основание на Закона за юридическите лица с нестопанска цел. Асоциацията е юридическо лице със седалище в град София и адрес на управление район "Изгрев", ул. "Фредерик Жолио-Кюри" №20, ет. 8. За контакти: тел.: 00359 2/963 37 52, 963 37 56; website: www.bica-bg.org; e-mail: bica@bica-bg.org.

С Решение №640 от 26 юли 2012 г. на Министерския съвет, АИКБ е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

Целите на Асоциацията са:

- защита на общите интереси на нейните членове,
- усъвършенстване на корпоративното управление,
- развитие на инвестиционните процеси у нас,
- ускоряване на подготовката на нейните членове за участие в Единния европейски пазар.

2.3.1.1.1 Предмет на дейност:

- Събиране и разпространяване на информация за законодателството в страната и чужбина, както и всякаква друга информация полезна за дейността на Асоциацията и нейните членове.
- Организиране на форуми за размяна на идеи, опит и друга информация в сферата на корпоративното управление, инвестиционния процес и европейската интеграция.
- Съдействие за вътрешните и външните комуникации на членовете.
- Координиране на проучвания, проекти и дейности от общ интерес на членовете си.
- Други дейности, незабранени от българското законодателство, вкл.: издателска дейност; организиране на семинари и конференции; консултантска дейност; извършване на анализи и икономически прогнози и информационни услуги.

2.3.1.1.2 Членство, права и задължения

Членове на Асоциацията могат да бъдат български и чуждестранни юридически лица и дееспособни физически лица. Членуването в Асоциацията е доброволно. Всеки член има право да участва в управлението на Асоциацията, да бъде информиран за нейната дейност, да се ползва от имуществото и, от резултатите от нейната дейност по реда, предвиден в Устава на асоциацията.

Членовете на Асоциацията могат да учредяват местни (областни, общински) структури в съответствие с административното устройство на страната.

В Асоциацията могат да членуват като колективни членове отраслови организации, браншови организации, други организации на работодатели и сдружения.

2.3.1.1.3 Органи на Асоциацията

Общо събрание, Национален съвет, Управителен съвет, Контролен съвет и Главен секретар.

- **Общото събрание** е върховен орган на Асоциацията. То се състои от всички членове на Асоциацията. Общото събрание:
  - определя главните насоки за развитие на Асоциацията;
  - изменя и допълва Устава и приема други вътрешни актове;
  - избира и освобождава членовете на Националния съвет, Управителния и Контролния съвети;
  - взема решение за преобразуване и прекратяване на Асоциацията;
  - приема бюджета на Асоциацията;
  - приема отчет за дейността на Националния съвет и Управителния съвет;
  - одобрява доклада на Контролния съвет;
  - отменя решения на другите органи на Асоциацията, които противоречат на закона, Устава или други вътрешни актове;
  - взема и други решения, предвидени и произтичащи от Устава.
- **Националният съвет** е орган на Общото събрание, който действа в периодите между заседанията на Общото събрание.Избира се от Общото събрание и се състои от

физически лица, сред които представители на холдинговите, инвестиционни и други търговски дружества, на местните структури. Членовете на Националния съвет се избират за срок до 3 години, и могат да бъдат преизбирани без ограничение. Националният съвет:

- определя насоките на работата на Управителния съвет;
- изпълнява функциите на Общото събрание в периода между заседанията му;
- приема и изключва членове на Асоциацията;
- взема решение за откриване и закриване на клонове;
- взема решение за участие в други организации;
- приема основните насоки и програмата за дейността на сдружението;
- защитава интересите на членовете на Асоциацията пред всички органи и организации в страната и чужбина;
- взема решения относно дължимостта и размера на членския внос;
- избира и назначава главен секретар на Асоциацията;
- отчита дейността си пред Общото събрание;
- може да създава постоянни и временни комисии по значими за членовете на Асоциацията въпроси, както и да определя тяхната компетентност.

■ **Управителен съвет**. Управителен орган на Асоциацията, който се състои от 3 (три) до 7 (седем) физически лица, избрани от Общото събрание за срок до три години, като могат да бъдат преизбирани без ограничение. Управителният съвет:

- определя обема на представителната власт на отделни негови членове;
- осигурява изпълнението на решенията на Общото събрание и на Националния съвет;
- разработва и предлага насоки за развитието на Асоциацията;
- в рамките на предоставената му от Националния съвет компетентност осигурява защита на интересите на членовете на Асоциацията пред всички органи и организации в страната и чужбина;
- разпорежда се с имуществото на сдружението при спазване изискванията на устава;
- отчита се за извършената дейност пред Общото събрание, а в периода между Общите събрания пред Националния съвет.
- подготвя и внася в Националния съвет за обсъждане и в Общото събрание проект за годишен бюджет;
- подготвя и внася ежегодно в Националния съвет за обсъждане и в Общото събрание отчет за дейността на Асоциацията;
- определя реда и организира извършването на дейността на сдружението и носи отговорност за това;
- определя адреса на сдружението;
- взема решения по всички въпроси, които по закон или съгласно устава не спадат в правата на друг орган;
- изпълнява и други задължения, предвидени в Устава.

■ **Контролен съвет**. Орган на Общото събрание на Асоциацията. Състои от 3 до 7 физически лица и не може да включва повече от един представител, на който и да е член на Асоциацията. Холдингови структури или свързани лица по смисъла на

търговския закон не могат да имат повече от един представител в Контролния съвет. Членовете на Контролния съвет се избират за срок до три години, като едно и също лице не може да заема длъжността повече от два последователни мандата. Контролният съвет:

- осъществява цялостната ревизионно-контролна дейност върху изпълнение на решенията на Общото събрание, на Управителния съвет и тези, произтичащи от нормативните актове и вътрешно устройствени документи;
- има право на достъп до всички документи на Асоциацията с оглед осъществяване на функциите си;
- уведомява Управителния съвет и може да свика извънредно Общо събрание при установяване на нарушения на финансовата, договорната и уставна дисциплина;
- се отчита пред Общото събрание.

- Главен секретар. Избира се и се назначава от Националния съвет. Главният секретар:
  - организира изпълнението на решенията на Националния и Управителния съвет на Асоциацията;
  - организира дейността на Асоциацията, осъществява оперативното ръководство, осигурява стопанисването и опазването на нейното имущества;
  - се разпорежда със средствата за издръжка на Асоциацията в рамките на утвърдения бюджет;
  - сключва договори (назначава и освобождава) със служители на Асоциацията в съответствие с утвърдения от Управителния съвет щат;
  - участва в заседанията на управителния съвет;
  - представлява Асоциацията по решение на Управителния съвет.

2.3.1.2 Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес (БСК)

БСК е неправителствена организация, учредена на 25 април 1980 г., в която могат да членуват български и чуждестранни юридически и дееспособни физически лица, които извършват стопанска дейност. БСК е юридическо лице, със седалище град София, с адрес на управление община Столична, район "Триадица" ул."Алабин" 16-20. За контакти: тел.: 02/ 932 09 11, факс: 02/ 987 26 04; website: www.bia-bg.com; e-mail: office@bia-bg.com.

С Решение №639 от 26 юли 2012 г. на Министерския съвет, БСК е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

Основните цели на БСК са да:

- представлява и защитава интересите на своите членове пред държавните, обществени и международни органи и организации;
- съдейства за развитието на пазарна икономика в съответствие с интересите на своите членове;
- обединява интересите на своите членове, подпомага тяхното развитие за осъществяване на ефективна и преуспяваща стопанска дейност;
- представлява и защитава интересите на работодателите на местно, общинско, регионално, областно, браншово, отраслово, национално и международно равнища.

2.3.1.2.1 Функции и предмет на дейност:

- Прави проучвания и анализи, извършва експертни оценки, консултации и обучение;
- Оказва помощ по изготвяне на документи необходими за търговски сделки,митнически, лицензионни, регистрационни режими и др;
- Подпомага информационния обмен, включително чрез осигуряване на достъп до интернет, он-лайн системи и цифрови сертификати;
- Съдейства за регистрация на обекти на интелектуална собственост – патенти марки, промишлен дизайн, подпомага защитата при нарушение на права на интелектуална собственост;
- Извършва посредническа дейност по информиране и наемане на работа;
- Посредничи за преодоляване на спорове между търговските субекти и разрешаването им включително чрез търговско арбитриране;
- Посредничи между синдикати и работодатели при сключване на колективните трудови договори;
- Посредничи при възникване на колективни и индивидуални трудови спорове и съдейства за разрешаването им;
- Посредничи при бизнес контакти, водене на преговори и сключване на търговски сделки и извършва други дейности в съответствие с целите си.

При изпълнение на своите функции БСК:

- разработва стратегии и законопроекти в областта на развитието и управлението на икономиката;
- изготвя становища и предложения за изменение и допълнение на действащи нормативни актове.
- изготвя становища по проекти на програми, стратегии и други документи за развитие на икономиката и държавното управление;
- участва в работата на консултативните съвети към държавните органи;
- проучва условията за интензивен граждански и търговски обмен и възможностите за участие в него на търговските субекти;
- подпомага членовете си при воденето на преговори и сключването на сделки, защита от неправомерни действия и извършва други дейности в съответствие с целите си;
- въвежда и поддържа нови системи, форми и методи за обучение, преквалификация и повишаване на квалификацията на своите членове;
- провежда и развива социалния диалог за установяване на съвременни индустриални отношения.

2.3.1.2.2 Членство, права и задължения

Членуването в БСК е доброволно. В организацията могат да членуват:

- държавни учреждения и юридически лица на частното право, които не извършват стопанска дейност, но могат да и съдействат за постигане на нейната цел и изпълнение на нейните задачи;

- като колективни членове общински, областни, регионални, браншови, отраслови, съсловни и други организации.

Членовете на Българска стопанска камара - съюз на българския бизнес имат право:

- да участват в нейните органи на управление;
- да поставят пред нея въпроси от своята дейност за разглеждане и съдействие;
- да се ползват от имуществото и резултатите от нейната дейност;
- да искат нейното съдействие в защита на интересите си;
- да бъдат информирани за дейността на БСК и да присъстват на заседания на Управителния и на Контролния съвет, когато се разглеждат въпроси от техен интерес.

Членовете на БСК са длъжни:

- да спазват устава и да изпълняват решенията на органите на БСК;
- да съдействат за постигане на нейната цел и за изпълнение на задачите й;
- да правят имуществени вноски;
- да предоставят сведения, необходими за постигане на нейната цел и за изпълнение на задачите й;
- да отговарят до размера на имуществените си вноски за задължения на БСК.

2.3.1.2.3 Органи на БСК

- **Общо събрание**. Общото събрание на БСК се състои от всички нейни членове. Членът – юридическо лице участва в Общото събрание със свой представител – физическо лице. Общото събрание:
  - изменя и допълва устава на БСК;
  - избира и освобождава Управителния съвет, Националния съвет по икономическа политика и Контролния съвет и контролира тяхната дейност;
  - взема решения за преобразуване и прекратяване на БСК, за обявяването й в ликвидация и определя за ликвидатор управителния съвет или избрано от него лице;
  - заедно с решението за прекратяване, приема решение за разпределяне на останалото след удовлетворяване на кредиторите имущество след ликвидацията;
  - заменя членовете на Управителния съвет, Националния съвет по икономическа политика и на Контролния съвет, преди изтичане на срока, за който са избрани;
  - взема решения за смяна на седалището и наименованието на БСК;
  - приема основните насоки за дейността на БСК;
  - приема отчета за дейността на Управителния съвет, Националния съвет по икономическа политика и Контролния съвет;
  - приема бюджета на БСК;
  - изменя и отменя решения на Управителния и Контролния съвети;
  - решава всички въпроси, решаването на които не е предоставено на други органи.
- **Управителен съвет**. Състои се от не по-малко от 15 членове, които се избират от Общо събрание за срок от 5 години. Управителният съвет:

- организира изпълнението на решенията на Общото събрание и отчита своята дейност пред него;
- избира от своя състав председател на Управителния съвет;
- взема решения за придобиване и отчуждаване на недвижими имоти;
- приема планове и програми за дейността на БСК;
- приема и внася в общото събрание проект за бюджет;
- приема счетоводния отчет и баланса на БСК и решения за размера на имуществените вноски;
- приема, освобождава и изключва членове на БСК;
- взема решения за участия и прекратяване на участия в други организации;
- взема решения за определяне на местни органи, за откриване и закриване на клонове и определя техния управител;
- приема вътрешни правила за организацията на службите към Управителния съвет и за тяхната работа;
- определя реда и организира извършването на дейността на сдружението и носи отговорност за това;
- приема решения за промяна на адреса на сдружението;
- образува целеви парични фондове;
- учредява награди и символи на БСК и приема решения за стимулиране на нейните членове, на отделни фирми и организации, колективи и специалисти, за постигане значителни успехи в осъществяване на целите и задачите на БСК;
- определя ликвидатор;
- управлява активите на БСК и взема решения за разпореждане с финансовите й средства.

■ **Председател на управителния съвет**: организира изпълнението на решенията на Общото събрание и на Управителния съвет; ръководи заседанията на Управителния съвет; представлява БСК в страната и чужбина.

■ **Национален съвет по икономическа политика** (НСИП). Съставът на Националния съвет по икономическа политика е не по-малко от 80 души, които се избират измежду членовете на камарата за срок от 5 години. Дейността на съвета се ръководи от председател, избиран от състава на съвета за срок от 5 години. НСИП организира своята дейност чрез комитети и работни групи в тях. Националният съвет по икономическа политика:

- обсъжда и предлага идеи за развитието на бизнеса и отношенията му с държавата;
- предлага становища по нормативната уредба в зависимост от интересите на бизнеса в страната;
- участва със свои представители в консултативни съвети към държавни и международни органи;
- разработва подходи и прави предложения за задълбочаване на връзките между бизнеса и научно-учебни центрове и звена;
- организира срещи, семинари, дискусии по важни теми за членовете на Камарата в страната;
- установява контакти с представители на местната администрация в рамките на своите правомощия;

- подпомага ръководството на БСК и ръководствата на нейните колективни членове по отношение на разпространяване на положителен опит при усвояване на еврофондове, банкови инструменти в тази насока или друг инструментариум, доказал висока степен на ефективност;
- препоръчва услуги в полза на бизнеса, породени от новите условия на интеграция в европейската общност;
- посредничи при решаване спорни въпроси между колективни членове на Камарата;
- организира годишни конференции с участието на членовете на БСК по актуални проблеми на икономиката.

■ **Контролен съвет**: Контролният съвет се състои от 3 члена, които се избират измежду членовете на БСК на Общото събрание за срок от 5 години. Контролният съвет:

- проверява изпълнението на решенията на Общото събрание и на Управителния съвет;
- контролира законосъобразността и целесъобразността на изпълнението на решенията на органите на управление на БСК;
- контролира за правилното опазване на имуществото на БСК;
- дава заключение по годишния отчет, баланса и бюджета на БСК и се отчита за дейността си пред Общото събрание;
- прави искане пред Управителния съвет за свикване на Общото събрание, когато установи съществени законови нарушения и нарушения на устава.

2.3.1.3 Българска търговско-промишлена палата (БТПП)

Българската търговско-промишлена палата е независимо сдружение за подпомагане, насърчаване, представителство и защита на стопанските интереси на своите членове и съдействие за европейската и международна интеграция на Република България. Палатата е юридическо лице със седалище в гр. София и адрес на управление район "Оборище", ул. "Искър" №9. За контакти: телефонна централа: 02/8117 400, 987 26 31, автоматична телефонна централа: (02) 8117 + вътрешен номер; факс: 02/987 32 09; website: www.bcci.bg; e-mail: bcci@bcci.bg.

С Решение №638 от 26 юли 2012 г. на Министерския съвет, БТПП е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

2.3.1.3.1 Цели и задачи

■ Подпомага, насърчава, представлява и защитава стопанските интереси на своите членове като:

- участва в разработването на национални програми за развитие на стопанската дейност или дава мнение по тях;
- представя на компетентните държавни органи съгласувано мнение на членовете си по проекти за нормативни актове и решения за стопанската дейност;
- проучва системно прилагането на нормативните актове в стопанската област и предлага на членовете си и на компетентните държавни органи мерки за спазването и усъвършенстването им;

- по своя инициатива или по искане на компетентните държавни органи отстоява стопанските интереси на своите членове за: усъвършенстване управлението на фирми и за повишаване ефективността на външнотърговския обмен;
- разработва типови договори, образци и общи условия на договори за отделни видове стопански дейности;
- участва като работодателска организация в тристранното сътрудничество, при спазване на нормативните условия, както и в други държавно-обществени, или обществени органи и организации;
- организира постоянен Арбитражен съд по международни и вътрешни частноправни имуществени спорове, въз основа на арбитражни споразумения или при задължителна компетентност, установена със закон или международен договор; инцидентен арбитраж /ad hoc/ подпомаган от Арбитражния съд; помирителни производства за доброволно уреждане на частноправни спорове, подпомагани от Арбитражния съд;
- осигурява условия за дейността на Диспашорско бюро;
- информира за спазване на международните търговски правила и обичаи и за актове на нелоялна конкуренция;
- организира въвеждането, прилагането, развитието и контрола на системата на Европейската асоциация за номериране /ЕАН/ в България;
- привлича специалисти и експерти от страната и чужбина за решаване на данъчни, митнически, валутни, кредитни и други въпроси;
- защитава интересите на членовете си пред държавни и обществени институции в страната и чужбина.

■ Съдейства за разширяване участието на фирмите в международното икономическо сътрудничество като:

- проучва условията за конкуренция на чуждите пазари, изискванията и методите за приспособяване към променящата се пазарна обстановка;
- информира своите членове за пазарните възможности в страната и чужбина, за тенденциите в развитието на пазарите, на технологичния и техническия прогрес, за обявяването на международни търгове, аукциони и др.;
- подпомага установяването на договорни връзки между фирмите и чуждестранните партньори, като изготвя общи условия за договори, разпространява утвърдената договорна практика и анализира договорните отношения;
- съдейства за разширяване на чуждестранните и български инвестиции в страната и чужбина;
- по пълномощие на членовете си представлява интересите им пред чужди палати и други органи за търговска дейност, международни организации и др.;
- подпомага българските фирми за участието им в международни панаири, изложби, световни изложения и др., както и при организирани от тях изложения;
- извършва посреднеческа дейност за информиране и наемане на работа на български граждани в страната и в чужбина, при спазване на нормативните изисквания;

- проучва и анализира световните тенденции в панаирното дело, и интересите на българските фирми във връзка с официалните и фирмени участия на международни панаири;
- популяризира в чужбина възможностите на българските фирми за участие в международното разделение на труда;
- набира, обработва и информира българските делови среди за установяването на валутно-финансови режими, тарифни и нетарифни ограничения, организация и управление на фирмите, изисквания за стандартизация на документите за облекчаване на международния стокообмен и др.;
- организира прояви за повишаване квалификацията на ръководните кадри по проблеми на пазарната икономика; участва в националната система по обучение и квалификация на менажери и др.;
- оказва съдействие и подпомага развитието и функционирането на свободните безмитни зони, крайграничните зони и търговия;
- организира центрове за икономическа и техническа информация и участва в работата на чуждестранни центрове;
- подпомага маркетинговата, рекламната и други дейности на членовете си.

2.3.1.3.2 Дейност

- Организира отпечатването и разпространява в страната и чужбина български и чужди преводи на нормативни актове в областта на външноикономическите връзки и стопанската дейност.
- Издава непериодични издания на чужди езици със справочен, коментариен и статистически характер; съвместни публикации с чуждестранни средства за масова информация, специализирани информационни институти, издателства, международни центрове, чуждестранни търговски камари и др.; периодични икономически издания с проблемна, фирмена, търговска и рекламна насоченост на чужди езици; ръководства, експрес - информации, бюлетини, наръчници и други издания с практическа насоченост по актуални въпроси на външноикономическото сътрудничество.
- По поръчка осигурява чуждестранна икономическа, фирмена и друга информация, каталози и образци за производство.
- Координира и организира създаването, включването и използването на наши и международни информационни системи и бази данни за фирмена, адресна, маркетингова, ценова и друга правна, икономическа и търговска информация.
- Организира: конференции, симпозиуми, срещи на специалисти и кръгли маси в страната и чужбина; следдипломни обучения, квалификации и преквалификации; делови контакти, специализирани изложби и репрезентации на български и чужди фирми в страната и чужбина; експертизи по предложения за капиталовложения и концепции за тяхното ефективно използване.
- Издава и заверява свидетелства, удостоверения, сертификати и др. документи за: състоянието на членовете си; произход на стоки; наличие на форсмажорни обстоятелства за неизпълнение или неточно изпълнение на договори; временен безмитен внос (карнети АТА); други обстоятелства във връзка с производството и търговията.

- Консултира: създаването на фирми, в т.ч. и с чуждестранно участие; осъществяване на външнотърговски сделки - подготовка на оферти, договори, преговори и др.
- Извършва маркетингови проучвания, търси партньори за икономическо и търговско сътрудничество.
- Рекламира дейността на фирмите чрез специализирани издания, национални участия в международни панаири и др.
- Унифицира и стандартизира документи в международната търговия, класифицира и кодира данните за стоките.
- Предоставя на български и чужди фирми услуги, които подпомагат различни страни от тяхната дейност.
- Води единен търговски регистър за действащи фирми в страната, фирми в ликвидация и несъстоятелност .
- Разработва правила по етика в пазарните отношения и следи за тяхното прилагане. При констатирани нарушения уведомява членовете си и оправомощените органи.
- Регистрира и популяризира международните търговски, пристанищни и други обичаи.
- Извършва други дейности, възложени й с нормативни актове.

2.3.1.3.3 Регионални търговско-промишлени палати (камари)

Те са преки членове на Палатата. Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари) са обединени в единна система на българските търговско-промишлени палати (камари). Председателите на регионалните палати (камари) от системата участват в Съвет на председателите за подпомагане на съвместната дейност. Председателите на регионалните палати (камари) от системата се номинират за членове на Управителния съвет на Палатата.

2.3.1.3.4 Членове, права и задължения

Членовете на Палатата са преки, почетни, асоциирани и членове – кореспонденти.

- **Преки членове** на Палатата могат да бъдат: физически и юридически лица, извършващи стопанска дейност, регистрирани по съответния ред; регионалните търговско-промишлени палати (камари); фондации и сдружения, регистрирани по съответния ред и подпомагащи стопанската дейност; физически лица, които сътрудничат на Палатата, подпомагат и популяризират нейната дейност.
- **Почетни членове** на Палатата могат да бъдат физически лица от страната и чужбина - изтъкнати дейци с особени заслуги за постигане на целите и задачите на Палатата.
- **Асоциирани членове** на Палатата са действащи фирми, вписани в единния й доброволен търговския регистър.
- **Членове-кореспонденти** на Палатата могат да бъдат чуждестранни съюзи, обединения, асоциации и др. под., с които Палатата поддържа активно сътрудничество.

Не могат да бъдат членове на Палатата държавни органи, политически партии, синдикати и религиозни организации.

2.3.1.3.5 Права и задължения на членовете.

- Преките и почетните членове на Палатата имат право: да участват лично, или чрез представител в Общото събрание; да бъдат избирани в управителните и контролни органи на Палатата; на един глас, който се упражнява лично, или от техен представител.
- Членовете на Палатата имат и правата: да ползват с предимство, безплатно и/или с намаление услуги от дейността на Палатата и/или нейно имущество; да участват в мероприятия на Палатата; да получават информация за дейността на Палатата; да участват в обсъждания, когато се разглеждат въпроси, засягащи интересите им; да посочват при необходимост членуването си в Палатата в свои документи; да участват в работата на съветите към Палатата и да ползват тяхното сътрудничество при осъществяване на дейността си.

2.3.1.3.6 Органи на управление:

Общото събрание, Управителният съвет, Изпълнителният съвет и Председателят.

- **Общо събрание**. В Общото събрание участват преките и почетните членове - лично, или чрез представител. Общото събрание:
  - изменя и допълва устава на Палатата;
  - одобрява насоките за дейността на Палатата;
  - приема отчета за дейността на Управителния съвет;
  - приема бюджета на Палатата;
  - избира и освобождава членовете на Управителен съвет за срок от пет години;
  - избира членовете на Контролния съвет за срок от пет години;
  - отменя решения на другите органи на Палатата, които противоречат на закона, устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на Палатата;
  - взема решения за преобразуване и прекратяване на Палатата, както и за начина на разпределение на имуществото, останало след удовлетворяване на кредиторите.
- **Управителен съвет**. За членове на Управителния съвет могат да се избират физически лица измежду преките и почетните членове, респективно техните представители. Юридическите лица, които са членове на Палатата могат да посочват за членове на Управителния съвет и лица, които не са членове на Палатата. Управителният съвет:
  - представлява Палатата;
  - осигурява изпълнението на решенията на Общото събрание;
  - определя реда и организира извършването на дейността на Палатата;
  - подготвя и внася в общото събрание проект за бюджет;
  - подготвя и внася в общото събрание отчет за дейността на Палатата;
  - приема планове и програми за дейността на Палатата и отчет на Изпълнителния съвет;
  - определя еднократен и годишен размер на имуществените вноски (членския внос);
  - образува целеви парични фондове;
  - образува, реорганизира и прекратява дружества на Палатата;
  - приема правилници за дейността на Палатата;

- избира председател и по негово предложение - зам.председател/и на Управителния съвет, които трябва да са изтъкнати личности с опит в стопанската дейност;
- по предложение на председателя определя броя и избира за срок от пет години членовете на Изпълнителния съвет, с изключение на председателя и зам. председателя/ите, които са членове на Изпълнителния съвет по право;
- избира Президиум на Арбитражния съд;
- учредява награди и значки за награждаване на организации, колективи и физически лица за значителен принос при осъществяване целите и дейността на Палатата;
- координира и контролира съвместните дейности между Палатата и регионалните палати /камари/ и развитието на единната система;
- определя адреса на Палатата;
- разпорежда се с имуществото на Палатата;
- извършва ликвидация на Палатата или определя лице за тази дейност;
- изпълнява и други функции, предоставени му от Общото събрание.

■ **Изпълнителният съвет**:
- организира изпълнението на решенията на Общото събрание и Управителния съвет;
- отчита своята дейност пред Управителния съвет и прави предложения за решения по въпроси от негова компетентност;
- създава съвети, комисии, секции и др. помощни органи на Палатата;
- приема решения по въпроси, поставени от членовете;
- приема вътрешни тарифи за дейността на Палатата;
- приема организационната структура на Палатата;
- приема решения за откриване и закриване на клонове;
- приема решения за предоставяне на дейности на Палатата на регионалните търговско-промишлени палати /камари/, които са в нейната система;
- приема решения за участие на Палатата в други дружества, сдружения и фондации;
- приема други решения в рамките на предоставените му от Управителния съвет правомощия, както и по текущи организационни и финансови въпроси.

■ **Председателят**:
- ръководи и контролира в съответствие с този устав изпълнението на решенията на Общото събрание, Управителния съвет и Изпълнителния съвет;
- утвърждава щата на Палатата;
- сключва договори с главния секретар, секретар/и/те и другите служители на Палатата;
- свиква заседанията на Управителния съвет и Изпълнителния съвет;
- координира връзките на Палатата с държавните органи;
- отговаря пред Управителния съвет за развитието на единната система на българските търговско-промишлени палати (камари).

2.3.1.3.7 Контролни органи.

■ **Контролен съвет**. Състои се от три члена. За членове на Контролния съвет могат да бъдат избирани и лица, които не са членове на Общото събрание - съвет. Контролният съвет:

- контролира финансово-счетоводната дейност и изразходването на средствата в съответствие с утвърдения бюджет;
- представя свое становище пред Общото събрание и Управителния съвет по предоставените им отчети;
- отчита своята дейност пред Общото събрание и Управителния съвет;
- представя становище по възражения на членове на Палатата срещу решения на органите за управление;
- избира председател между членовете си, който има право да присъства на заседания на Управителния съвет, на Изпълнителния съвет и на Съвета на председателите.

2.3.1.3.8 Оперативни органи

- **Главен секретар**:
  - организира изпълнението на решенията на Изпълнителния съвет;
  - организира административната дейност в Палатата;
  - при отсъствие на зам. председател и при изрично упълномощаване изпълнява негови задължения;
  - организира изпълнението на други текущи задачи, възложени му от председателя и зам. председателя/ите.
- **Съвет на председателите**. Оперативен орган в Палатата за съдействие на системата на българските търговско-промишлени палати (камари). В Съвета на председателите участват по право председателите на регионалните търговско-промишлени палати (камари), председателят, зам. председателят/ите и главният секретар на Палатата. Съветът на председателите:
  - съгласува взаимоотношенията между Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари) при извършване на съвместната им дейност;
  - предлага на Управителния съвет образуването на съвместни фондове между Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари) за финансиране на целеви програми и дейности;
  - разглежда финансови отчети от съвместната дейност на Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари);
  - предлага на управителните органи на Палатата, в съответствие с тяхната компетентност, проекти за решения по определени проблеми от съвместната дейност на Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари);
  - приема решения регионалните търговско-промишлени палати (камари) да предлагат на членовете си съгласуваност между: устава на Палатата и уставите на регионалните търговско-промишлени палати (камари); наименованията, емблемите, печатите и знамената на Палатата и на регионалните търговско-промишлени палати (камари); участие на представители на Палатата в управителните органи на регионалните търговско-промишлени палати (камари); други действия, насочени към единение на системата на Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари).

2.3.1.4 Конфедерация на работодателите и индустриалците в България – КРИБ "Гласът на българския бизнес" (КРИБ)

КРИБ е доброволно и неправителствено сдружение с нестопанска цел на български и чуждестранни производители и търговци, упражняващи дейност в България, както и на техни организации с нестопанска цел. Конфедерацията е юридическо лице, което осъществява своята дейност в частна полза, със седалище и адрес на управление гр. София, бул. "Александър Стамболийски" №55. За контакти: 1463 София, ул. "Хан Аспарух" №8, тел.: +359 2 981 9169, факс: +359 2 988 6776, website: www.ceibg.bg, e-mail: office@ceibg.bg

С Решение №637 от 26 юли 2012 г. на Министерския съвет, КРИБ е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

2.3.1.4.1 Цели на Конфедерацията

- да представлява и защитава икономическите интереси на своите членове;
- да насърчава инвестиционната дейност на членовете си и да ги подпомага за насочване, управление и защита на инвестициите им;
- да защитава интересите на работодателите пред законодателната, изпълнителната и местната власт, синдикалните и представителните организации на работниците и служителите;
- да подпомага развитието на пазарните принципи в процеса на интеграцията на стопанството на България в европейското и в световното пазарно стопанство;
- да съдейства за разширяването на българския износ и преодоляване на препятствията пред него;
- да съдейства за сигурността на търговския оборот на принципите на почтеността, честността на пазарното поведение и зачитане на взаимните интереси;
- да стимулира икономическото сътрудничество с чуждестранни организации и партньори;
- да се застъпва за развитието на благоприятна правна и финансова уредба за укрепване и развитие на стопанската дейност в България;
- да работи за справедлив достъп до ресурсите на държавата и на международните организации за подкрепа на частния сектор;
- да насърчава отговорното гражданско и социално ангажиране на членовете си за напредъка на българското общество.

2.3.1.4.2 Функции и основна дейност

- Подпомага своите членове, като:
  - приема и работи по тематични програми, свързани с решаване на значими проблеми на индустриалното развитие;
  - приема и работи по програми за съвместни действия за икономическо развитие с други неправителствени организации в национален, регионален и международен мащаб;
  - разглежда и приема проекти, насочени към подобряване на възможностите за тяхното икономическо развитие;

- привлича експерти и специалисти за решаване на данъчни, митнически, кредитни и други икономически и правни въпроси;
- проучва условията за конкуренция на пазарите и изискванията за присъединяване и приспособяване към тях;
- информира своите членове за развитието на пазарите, за пазарните възможности, за обявени международни търгове и други;
- им съдейства при организиране на техни участия в панаири и изложби;
- популяризира дейността им и разпространява информация относно развитието и постиженията им;
- набира и разпространява информация за валутно-финансови, митнически и тарифни правила, както и за стандартизация на документите с цел облекчаване на международния стокообмен;
- подпомага маркетинговата и рекламната дейност на своите членове;
- поддържа регистър на членовете си;
- организира издаването, отпечатването и разпространението на периодични издания, книги, брошури и др., които Конфедерацията прецени за необходими за постигане на целите си;
- създава и/или използва фондове и управлява такива с цел постигане на целите си.

■ Защитава своите членове, като:
- формулира и предоставя становища относно съществуващата нормативна уредба, засягаща стопанската дейност, както и предлага и участва в разработването на нова уредба, улесняваща развитието на индустрията и търговията;
- им предоставя съвети и помощ за получаване на защита и съдействие, когато са застрашени или накърнени техни законни права и интереси;
- формулира и разпространява принципите на бизнес-етиката.

■ Представлява своите членове пред:
- законодателната, изпълнителната и местната власт, синдикалните организации, представителните организации на работниците и служителите и обществеността;
- международни организации;
- неправителствени и други сродни организации, имащи цели и дейности сходни с тези на Конфедерацията.

2.3.1.4.3 Членуване, права и задължения

■ Право на членство имат :
- български и чуждестранни физически или юридически лица, които имат качеството на търговец според националното си законодателство и осъществяват дейност на територията на Република България;
- сдружения с нестопанска цел, чиито цели съответстват на целите на Конфедерацията.

■ Всеки член на Конфедерацията има право:
- да участва лично или чрез свой представител в Общото събрание;
- да избира и да бъде избиран в управителните органи на Конфедерацията;
- на един глас в Общото събрание, който се упражнява лично или от присъстващия негов представител;

- да участва в дейностите на Конфедерацията и да ползва нейните услуги;
- да получава нейните издания и информационни услуги;
- да получава информация за дейността на Конфедерацията и на управителните и контролните й органи.

■ Всеки член на Конфедерацията е длъжен:
- да спазва Устава;
- да съдейства за постигане целите на Конфедерацията;
- да заплаща встъпителна имуществена вноска и годишна имуществена вноска (членски внос) в брой или по посочена банкова сметка на Конфедерацията;
- да изпълнява решенията на Общото събрание, Управителния съвет и другите органи на Конфедерацията;
- да пази доброто име на Конфедерацията;
- да пази доброто си име в бизнеса, да спазва законите и общоприетите правила на етиката в стопанската дейност.

Конфедерацията има и почетни членове, които се приемат от Общото събрание по предложение на Управителния съвет. Те имат всички права на членове на Конфедерацията, с изключение на правото на глас в Общото събрание.

2.3.1.4.4 Органи на управление: Общо събрание; Управителен съвет; Председател на Конфедерацията, двама Заместник-председатели и Ковчежник.

■ **Общо събрание**. Състои се от всички членове на Конфедерацията. Общото събрание:
- изменя и допълва Устава на Конфедерацията;
- приема други вътрешни актове;
- определя броя на Управителния съвет, избира и освобождава членовете на Управителния съвет и на Контролния съвет и ги освобождава от отговорност, с изключение на Изпълнителните директори;
- приема основните насоки и програма за дейността на Конфедерацията;
- приема бюджета на Конфедерацията;
- приема годишните отчети на Управителния съвет;
- приема планове и програми за дейността на Конфедерацията;
- взема решение за преобразуване и прекратяване на Конфедерацията;
- отменя решения на другите органи на Конфедерацията, които противоречат на закона, Устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на Конфедерацията;
- приема почетни членове на Конфедерацията;
- взема и други решения, предвидени в Устава.

■ **Управителен съвет**. Състои се най-малко от пет и не повече от двадесет и пет лица – членове на Конфедерацията, които се избират от Общото събрание за срок от 2 години и за не повече от два последователни мандата. Управителният съвет има следните правомощия:
- приема правилник за организацията на дейността си;
- осигурява спазването на Устава и решенията на Общото събрание;

- представлява Конфедерацията и определя обема на представителната власт на своите членове;
- избира от състава си Председател, Първи Заместник-председател и Втори Заместник-председател на Конфедерацията. Същите изпълняват функциите и на Председател и Заместник-председатели на Управителния съвет. Председателят и Заместник-председателите нямат право на възнаграждение в това си качество;
- избира от състава си Ковчежник. Последният няма право на възнаграждение в това си качество;
- взема решения относно размера на имуществените вноски в съответствие с разпоредбите на Устава;
- приема и изключва членове на Конфедерацията;
- осъществява общо ръководство на текущата дейност на Конфедерацията и носи отговорност за това;
- приема проекта на годишен бюджет на Конфедерацията, респ. проекти за частични изменения в одобрения бюджет и го/ги внася в Общото събрание;
- приема отчет за дейността на Председателя и финансовите отчети на Ковчежника;
- приема и внася за разглеждане и одобряване от Общото събрание годишен отчет за дейността на Конфедерацията, който включва и отчет за изпълнение на годишния бюджет;
- следи за осъществяването на целите на Конфедерацията и ефективното изразходване на предвидените средства;
- разпорежда се с имуществото на Конфедерацията при спазване на изискванията на Устава и в съответствие с целите на дейност на Конфедерацията;
- приема правилници, наредби и други актове и разпоредби, свързани с дейността на Конфедерацията;
- приема периодични работни програми и отчети за тяхното изпълнение, както и други материали и издания;
- дава предварително съгласие за назначаването на Изпълнителен/-и директор/-и на Конфедерацията и определя неговото/тяхното възнаграждение;
- по предложение на Изпълнителния/-те директор/-и определя организационната структура и щатното разписание на Изпълнителното бюро на Конфедерацията;
- приема дарения и завещанията, извършени в полза на Конфедерацията;
- извършва ликвидация на Конфедерацията при прекратяване на нейната дейност;
- взема решение за откриване и закриване на клонове;
- взема решение за участие в други организации;
- приема регламенти за създаването на отраслови и общински структури на Конфедерацията;
- решава създаването и закриването на постоянни и "ад хок" комитети, определя основните положения на устройството и дейността им и определя състава им;
- взема и други решения предвидени в Устава.

■ **Председателят на Конфедерацията**:
- представлява Конфедерацията пред трети лица в страната и в чужбина;
- управлява и ръководи дейността на Конфедерацията;
- организира работата на Управителния съвет;

- сключва трудов/-и договор/-и или договор/-и за управление с Изпълнителния/-те директор/-и на Конфедерацията;
- разпорежда се с имуществото на Конфедерацията, когато стойността на разпоредителните сделки, поотделно или в тяхната съвкупност, е под 30 000 (тридесет хиляди) лв. в рамките на една календарна година;
- решава всички други въпроси, които съобразно закона или Устава не са от компетентността на други органи или лица.

■ **Ковчежникът**:
- осъществява надзор върху финансовото положение на Конфедерацията;
- ежемесечно следи дейността на Изпълнителния/-те директор/-и по финансови въпроси;
- проверява финансовите отчети на Изпълнителния/-те директор/-и и ги представя пред Управителния съвет поне веднъж на всеки три месеца.

■ **Контролен съвет**. Състои се от трима членове, които се избират за срок от 2 години и за не повече от два последователни мандата. Контролният съвет:
- следи за изпълнението на решенията на Общото събрание и Управителния съвет;
- следи за правилното използване и опазване на имуществото на Конфедерацията ;
- прави проверки по предходните точки най-малко веднъж на три месеца;
- изготвя и представя пред Общото събрание годишен отчет за своята дейност;
- при необходимост иска свикване на Управителния съвет за обсъждане на констатациите от направени проверки.

Дейността на Конфедерацията се подпомага от Изпълнително бюро, оглавявано от един или двама **Изпълнителни директори**. По решение на Управителния съвет като помощни органи могат да се създават постоянни или "ад хок" комисии.

Дейността на Управителния съвет се подпомага от **Консултативен съвет**.

■ **Изпълнителни директори**. Ръководят Изпълнителното бюро на Конфедерацията и има следните правомощия:
- ръководят административно структурите на Конфедерацията и обслужва оперативната работа на Управителния съвет, Председателя, Заместник-председателите и Ковчежника;
- представляват Конфедерацията пред трети лица в страната и в чужбина при изрично овластяване от Управителния съвет;
- организират изпълнението на решенията на Общото събрание, Управителния съвет и Председателя на Конфедерацията;
- предлагат на Управителния съвет проекти за работни програми на Конфедерацията в съответствие с целите й;
- предлагат за утвърждаване от Управителния съвет проекти за организационна структура и щатно разписание на Изпълнително бюро;
- сключват трудовите договори с щатния състав на Изпълнително бюро на Конфедерацията;
- представят по искане на Ковчежника финансови отчети;
- изпълняват и други задачи, възложени му/им от Председателя на Конфедерацията.

- **Консултативен съвет**. Състои от видни общественици и бизнесмени, чиито опит, знания и престиж биха допринесли за развитието на Конфедерацията и успеха на нейната мисия. Управителният съвет избира членовете на Консултативния съвет. Консултативният съвет осигурява консултативна помощ и подкрепа на членовете на Управителния съвет за ефективното управление на Конфедерацията и постигане на нейните цели.

2.3.2 Организации на работниците и служителите

2.3.2.1 Конфедерация на независимите синдикати в България (КНСБ)

КНСБ е юридическо лице със свой печат, щемпел, знак, знаме и химн, утвърдени от нейния Координационен съвет (КС). Седалището на Конфедерацията е в град София, район Триадица, площад "Македония" №1 или друг определен от КС адрес. За контакти: 1040 София, пл. "Македония" №1, website: www.knsb-bg.org.

С Решение №635 от 26 юли 2012 г. на Министерския съвет, КНСБ е призната за представителна организация на работниците и служителите на национално равнище за срок от 4 години.

Основната цел на КНСБ е представителство и защита на трудовите, социалните и синдикалните права и интереси на: синдикалните членове, работниците и служителите; специфични права на жените, безработните, инвалидите, децата, учащите, студентите, пенсионерите, самонаетите и временно пребиваващите в чужбина работници и служители български граждани, както и на чужди граждани работещи в България.

2.3.2.1.1 Основни функции.

- сътрудничество с органи и институции в страната имащи право на законодателна инициатива;
- разработване и отстояване на свои проекти и програми или синдикални изисквания към проектите и програмите на законодателната и изпълнителната власт;
- участие в преговори, сключване на споразумения и договори с централната и местните изпълнителни власти, както и с организации на работодателите;
- упражняване на предоставените й от закона правомощия по прилагането и спазването на трудовото и социално законодателство;
- организиране и провеждане на протестни и солидарни действия, в т.ч. и общонационални стачки;
- предприемане на инициативи за ратификация и прилагане на международни конвенции, спогодби и препоръки, свързани с трудовите, осигурителните и синдикални права;
- поддържане на информационен обмен и взаимодействие с международни синдикални организации, както и на контакти с други синдикални организации в страната;
- утвърждаване на ценностите и механизмите на европейския социален модел;
- ресурсно обезпечаване и прилагане съвместно с основните членове на съгласувани политики по кадровото осигуряване, мотивиране и привличане на нови членове и изграждане на позитивен медиен образ на синдиката;

- утвърждаване на работническия спорт като средство за възстановяване работоспособността на работниците и служителите;
- разширяване влиянието на Конфедерацията в гражданското общество чрез сътрудничество с организации, съюзи и сдружения.

2.3.2.1.2 Членство в КНСБ

Членството в КНСБ е колективно. Колективните членове на Конфедерацията могат да бъдат основни и асоциирани.

- **Основни колективни членове** на Конфедерацията са всички федерации, отраслови, браншови синдикати и съюзи, които приемат програмните документи и устава на Конфедерацията. Федерациите, отрасловите и браншовите съюзи са доброволни обединения на синдикални организации и сдружения, организирани по отраслов/браншов, производствен и териториален признак. Всеки основен член на КНСБ има следните права:
  - да представлява и защитава специфичните интереси на своите членове в ръководните органи на Конфедерацията, пред други синдикални организации, организации на работодателите и органите на държавната власт;
  - да избира и отзовава свои представители в ръководните органи на Конфедерацията в съответствие със статутите на тези органи;
  - да избира свободно начина и формата на своето организационно изграждане и функциониране;
  - да участва при вземането на решения от Координационния съвет с право на глас, съгласно изискванията на устава;
  - да предлага и получава от други членове на Конфедерацията съвместни или солидарни действия;
  - да ползва имуществото на КНСБ при спазване изискванията на устава и по ред и условия, определени от КС на КНСБ.
- **Асоциирани членове** на КНСБ могат да бъдат всички съюзи, сдружения, движения и организации, които са изградени на базата на членствени правоотношения и които наред със своята основна дейност изпълняват социални и синдикални дейности или функции. Не могат да бъдат асоциирани членове на КНСБ организации имащи статут на политически партии, коалиции и движения, както и организации с националистическа идеология. Асоциираните членове на Конфедерацията имат следните права и задължения:
  - да уреждат своите взаимоотношения с Конфедерацията с двустранни договори;
  - да получават методическа и информационна помощ от Конфедерацията;
  - да получават от и да предлагат на останалите членове на КНСБ солидарни действия;
  - да спазват договореностите си с Конфедерацията;
  - в случаите на несъгласие с решенията на Конфедерацията да не пречат с действия или бездействия за реализирането на взетите решения.

2.3.2.1.3 Органи на КНСБ:

Органи на Конфедерацията са: Конгресът, Координационният съвет (КС), Изпълнителният комитет (ИК), Президентът на КНСБ, както и Централната контролна комисия (ЦКК).

- **Конгрес**. Висш орган на КНСБ. Редовните конгреси се провеждат веднъж на пет години. Решенията за тяхното провеждане се вземат от Координационния съвет. При необходимост могат да се провеждат извънредни конгреси, които имат всички правомощия на редовен конгрес. Конгресът:
  - обсъжда и приема отчетите за дейността на Координационния съвет и Централната контролна комисия;
  - обсъжда и приема програмните документи на Конфедерацията;
  - приема, допълва и променя устава на Конфедерацията;
  - избира за срока на мандата и освобождава президент и вицепрезиденти на КНСБ, председател на ЦКК и неговите заместници;
  - взема решение за преобразуване или прекратяване на Конфедерацията;
  - приема обща бюджетна рамка за приходите и разходите на КНСБ за срока на мандата, разпределена по години;
  - взема решение и по други въпроси, свързани с дейността на КНСБ.
- **Координационен съвет**. Колективен орган за управление, който организира и провежда цялостната дейност на Конфедерацията между два конгреса. В състава на КС влизат по право председателят, зам. председателите, изпълнителните секретари на КНСБ, председателите на основни членове на Конфедерацията с численост над 2000 членове и по един председател на РКС на КНСБ от всяка от административните области на страната. В работата на КС с право на съвещателен глас участват ръководителите на асоциираните членове на КНСБ, председателят на ЦКК, председателите на основни членове с численост под 2000 души. Координационният съвет:
  - организира и координира изпълнението на решенията на конгреса като приема насоки, приоритети, програми, политики и други;
  - приема позиции и становища на Конфедерацията;
  - предоставя мандат за водене на преговори за сключване на споразумения, по проекти за нормативни актове и други;
  - контролира и оценява изпълнението на конгресните решения и текущата дейност на ръководните органи и териториалните структури на Конфедерацията;
  - приема и изключва основни членове на Конфедерацията;
  - избира и освобождава изпълнителните секретари на КНСБ, директора на Института за социални и синдикални изследвания в рамките на мандата по предложение на президента на КНСБ и представителите на основни членове от материалната и бюджетната сфера по предложение на президента на КНСБ и членовете на КС;
  - утвърждава назначаването/освобождаването на председателите на РС, зам.-председателите на обществени начала на РС и общинските координатори на КНСБ;
  - утвърждава годишните финансови отчети, проекти за бюджет и щат на Конфедерацията, както и други документи, регламентиращи финансовата дейност на Конфедерацията;

- при необходимост може да взема решение за създаване на фондове и утвърждава механизми за тяхното формиране и разходване;
- взема решение за участие в търговски дружества и сдружения с нестопанска цел, както и за осъществяване на стопанска дейност, свързана с предмета на дейност на КНСБ;
- взема решение за обявяване, прекратяване и отмяна на общонационални стачни и други мащабни протестни и солидарни действия. Приема общовалидни съгласувателни процедури за провеждане на стачни действия от синдикални организации;
- взема решения за членство на КНСБ в международни синдикални обединения и организации и определя механизма за набиране на международния членски внос;
- определя ежегодно задължителен диференциран минимум на дължимия членски внос от основните членове;
- взема решение за придобиване и разпореждане с дълготрайни активи на КНСБ;
- приема и координира общата политика на КНСБ в международни структури и форуми;
- утвърждава споразумения за защита на трудови и социални права в т.ч и взаимно признаване на синдикалното членство със синдикални организации от страните членки на ЕС;
- разработва и приема правилник за дейността си, както и други вътрешнонормативни актове;
- определя временно изпълняващи длъжностите при смърт, поставяне под запрещение, оставка или невъзможност за изпълнение на задълженията;
- определя и променя териториалните граници и организационния състав на регионалните структури на Конфедерацията и приема статут за дейността им;
- създава временни и постоянно действащи помощни органи, определя броя и избира ръководствата им и утвърждава техния статут (Арбитражна комисия, Национален стачен комитет, Консултативни комитети).

■ **Изпълнителен комитет** (ИК). Постоянно действащ колективен орган за оперативно управление дейността на КНСБ. В състава на ИК влизат по право председателят, зам. председателите и изпълнителните секретари на КНСБ и избрани от Координационния съвет представители на основните членове на КНСБ. По своя преценка ИК може да привлича външни експерти за консултантски услуги и да създава работни групи по различни проблеми. Изпълнителният комитет:

- организира оперативното изпълнение на решенията на Конгреса и КС на КНСБ;
- внася за утвърждаване в КС финансови отчети, проекти за бюджет и щат на КНСБ, както и други документи регламентиращи финансовата дейност на Конфедерацията;
- приема програми за изследвания, експертизи, анализи, консултации, обучения и др.;
- създава експертни, изследователски и други работни групи и звена, подпомагащи оперативната му дейност;

- определя представителите на КНСБ в органите на тристранното сътрудничество и други органи изградени на трипартитна основа, както и екипите за водене на преговори със социалните партньори на национално ниво;
- съдейства за осъществяване на непосредствени контакти и работно взаимодействие между основните членове и териториалните структури на КНСБ;
- подпомага и контролира дейността на териториалните структури и ИССИ на КНСБ;
- подпомага основните членове при решаване на спорове и конфликти;
- приема позиции, становища и декларации свързани с дейността на КНСБ;
- определя възнагражденията на президента и вицепрезидентите на КНСБ и на председателя и на заместник -председателите на ЦКК;
- разглежда годишните отчети и резултати от дейността на търговските дружества и юридически лица с нестопанска цел, в които КНСБ участва, докладвани от съответните представители на Конфедерацията в техните орани на управление и контрол;
- взема оперативни решения, невключени в компетенциите на КС.

■ **Президент**. Президентът представлява Конфедерацията и изпълнява следните функции:
- свиква и ръководи заседанията на КС и ИК;
- сключва национални споразумения с органите на изпълнителната власт и организации на работодателите;
- инициира и организира провеждането на национални конференции, дискусии и форуми по значими проблеми за дейността на КНСБ;
- организира и контролира изпълнението на решенията но КС и ИК на КНСБ и се отчита пред тях;
- по искане на основните членове подпомага развитието на отрасловото/браншово тристранно сътрудничество и колективното договаряне;
- инициира и подпомага процесите на консолидация на основните членове;
- разпределя, ръководи, и контролира дейността на вицепрезидентите на КНСБ. В случай на отсъствие определя в писмен вид свой заместник измежду тях;
- внася предложения по организационни и кадрови въпроси в КС или ИК в съответствие с техните правомощия;
- урежда правоотношенията и договаря размера на възнагражденията с лицата заемащи изборни длъжности и със щатния персонал на КНСБ, както и сключва договори със сътрудници;
- инициира изграждането на общи синдикални съвети за координация в икономически структури, обединяващи предприятия в повече от един отрасъл или бранш;
- взема оперативни решения, невключени в правомощията на КС и ИК.

■ **Вицепрезиденти**. Вицепрезидентите на КНСБ:
- заместват президента в негово отсъствие;
- по решение на КС и ИК представляват КНСБ и ръководят работни групи за преговори на национално равнище;
- осъществяват оперативни контакти между основните членове, органите на КНСБ, изпълнителната власт и организациите на работодателите;

- подпомагат президента при изработването и реализацията на политиката в съответните направления;
- ръководят и контролират дейността на изпълнителните секретари, за които отговарят;
- организират оперативно изпълнение на решенията на КС и ИК, като ръководят и контролират дейността на функционалните звена в съответните направления.

- **Изпълнителни секретари**. Изпълнителните секретари на КНСБ:
  - по предоставени пълномощия представляват КНСБ пред организации на работодателите, държавни институции и местни власти;
  - методически подпомагат основните членове, ръководните органи на КНСБ и териториалните й структури в направленията, за които отговарят;
  - ръководят, организират и контролират цялостната дейност на функционалните звена намиращи се на тяхно пряко подчинение.
- Централна контролна комисия (ЦКК). Орган за цялостен контрол на изпълнението на Устава и решенията на ръководните органи на Конфедерацията, на финансово стопанската дейност и участието в съвместни дейности на КНСБ, на нейните органи и звена.Състои от председател и заместник-председатели, избрани от Конгреса, както и представители на основните членове на Конфедерацията с численост над 10 000 души избрани от техните органи. Централната контролна комисия:
  - планира, ръководи и провежда вътрешния финансов и организационен контрол на КНСБ;
  - определя функциите и задълженията на щатния си персонал;
  - дава методически указания и препоръки на контролните органи на основните членове и териториалните структури и следи за тяхното еднакво прилагане;
  - организира и провежда обучение на контролните органи на основните членове;
  - контролира текущо спазването на принципите, правата и задълженията по Устава на КНСБ, изпълнението на решенията на ръководните органи на КНСБ и документацията за постъпленията и отчисленията на членски внос;
  - по свое решение или по предложение на Координационния съвет, текущо информира КС и ИК на КНСБ за своите констатации и подготвя при необходимост мотивирани предложения за решения до КС по въпроси от неговите компетенции;
  - осъществява информационния обмен и координация с контролните комисии на основните членове.

2.3.2.1.3.1 Помощни органи

- **Национален стачен комитет**: Националният стачен комитет е помощен орган на ИК и КС на КНСБ за организиране и провеждане на национални синдикални стачни и протестни действия. НСК се състои от Председател, Зам.председател и членове. Членовете на НСК са от различни федерации, синдикати и териториалните структури на КНСБ като същите по региони се явяват пълномощници на НКС. Членовете на НСК избират Оперативен съвет, който ежедневно се информира за колективните трудови спорове и координира дейността на националната стачна мрежа. Дейността на НСК се определя с решения на ИК и КС на КНСБ.

- **Арбитражна комисия** (АК): Съгласно чл. 22, ал.3, т.1. от Устава на КНСБ, АК е постоянно действащ помощен орган на КС за уреждане на спорове между структури на Конфедерацията. Председателят, секретарят и членовете на комисията се избират от КС на КНСБ. Предмет на обсъждане и решаване от страна на Арбитражната комисия са възникнали спорове между структури[61] на КНСБ във връзка с прилагане разпоредбите на Устава на КНСБ. Основна цел на АК при обсъждане на възникнали спорове е въз основа на изяснената фактическа обстановка и в съответствие с Устава на КНСБ постигане взаимно приемливо за спорещите страни решение. Арбитражната комисия постига целта си чрез процедури за помирение в хода на арбитражното производство. В случай, че помирение по спора не се постигне, АК внася спора за обсъждане в КС на КНСБ с предложение за решение.
- **Консултативни комитети**: Социално партньорство и колективно договаряне; Икономическа политика и заетост, доходи; Социална защита; Юридически консултативен комитет; Обучение, квалификация и проекти.

2.3.2.1.4 Териториални структури на КНСБ

КНСБ изгражда за срока на мандата единни териториални структури на конфедерален принцип – Регионални съвети (РС) и Общински съвети (ОС).

- **Регионални съвети**. Постоянно действаща структура за подпомагане дейността на синдикалните организации чрез общо координиране, взаимно информиране и оказване на експертно консултантска помощ на техните ръководства. Състои се от представители на основните членове определени от председателите на СО в региона, председателя и зам.-председателя на РС и общинските координатори на КНСБ. В работата на РС на КНСБ участват с право на съвещателен глас упълномощени представители на асоциираните членове на КНСБ в региона, териториалните синдикати и експертите от регионалната експертна кантора. Регионалният съвет на КНСБ:
  - защитава синдикалните интереси и участва в регионални преговори със социалните партньори, държавни, частни, обществени органи и организации;
  - упражнява предоставените му от закона правомощия по прилагането и спазването на трудовото и социално законодателство;
  - съгласува и подпомага действията на синдикалните организации от региона за реализация на програмата на КНСБ и изпълнение на решенията на ръководните органи на Конфедерацията;
  - подпомага изграждането на нови синдикални организации;
  - осигурява информационен обмен между синдикалните организации и ръководните органи на КНСБ и основните членове;
  - осъществява безплатното експертно-консултантско обслужване на ръководствата на легитимните синдикални организации;
  - подпомага и консултира подготовката и провеждането на ефективни стачни действия от синдикални организации в региона след съгласуване със съответния основен член;

[61] По смисъла на чл. 22, ал.3, т.1. от Устава на КНСБ, под "структури" се разбират основните членове на КНСБ, териториалните й структури и синдикални организации (СО).

- утвърждава годишния финансов отчет, проектите на бюджет и щат;
- участва в организацията, координацията и провеждането на общонационални, отраслови и регионални протестни и солидарни стачни действия;
- подпомага и консултира подготовката и провеждането на ефективни стачни действия от синдикални организации в региона след съгласуване със съответния основен член;
- избира от състава си Изпълнителен комитет и Регионален стачен комитет;
- избира и предлага за утвърждаване от КС на КНСБ председател на РС и зам. – председател на РС на обществени начала за срока на мандата;
- приема ежегодно отчета на председателя на РС и ръководената от него регионална експертна кантора.

■ **Общински съвет** (ОбС). Орган за съгласуване на интересите и координиране на действията на синдикалните организации от съответната община. Състои се от председателите на синдикалните организации и общинския координатор на КНСБ. В работата на ОбС могат да участват представители на новосъздадени синдикални сдружения в територията, които имат за партньор местните власти или работодатели, действащи на местно ниво и поради спецификата си не се вписват в съществуващите отраслови, браншови и други структури на КНСБ. Общинският съвет на КНСБ:

- защитава синдикалните интереси и участва в общински преговори със социалните партньори, местните власти, държавни органи, частни и обществени организации и организации на работодателите;
- изразява становища и отстоява позиции по общински програми и мероприятия;
- съгласува и подпомага действията на синдикалните организации от региона за реализация на програмата на КНСБ и изпълнение на решенията на ръководните органи на Конфедерацията;
- участва в организацията, съгласуването и провеждането на общонационални, териториални и общински протестни солидарни действия;
- изпълнява решенията на РС и на ръководните органи на КНСБ;
- предлага за утвърждаване от КС на КНСБ общински координатор.

■ **Общинският координатор** на КНСБ:

- представлява КНСБ и ОбС на общинско ниво пред социалните партньори, държавни, частни, обществени органи и организации и пред средствата за масова информация;
- ръководи делегацията на КНСБ, упълномощена от ОбС, в общинския съвет за тристранно сътрудничество;
- участва в преговорите и подписването на общински колективни трудови договори и споразумения;
- подпомага изграждането на нови синдикални организации на КНСБ в общината;
- осигурява информация до РС за организационното състояние и текущите проблеми на синдикалните организации в общината;
- осигурява експертно консултантско обслужване и обучение на ръководствата на легитимните синдикални организации;
- свиква и ръководи заседанията на ОбС.

2.3.2.1.5 Централа на КНСБ

- Конгресно ръководство: Президент на КНСБ и Вицепрезиденти на КНСБ
- Кабинет
- Направления и департаменти: направление "Обща синдикална политика"; департамент "Организация, координация и информация"; департамент "Социален диалог и колективно трудово договаряне"; департамент "Обучение, квалификация и проекти"; департамент "Правна закрила на труда и законотворческа дейност"; направление "Защита на синдикалните права и синдикализация"; департамент "Синдикализация"; департамент "Защита на синдикалните права и трудови конфликти"; направление "Социална политика"; департамент "Социална защита, безопасност и здраве при работа"; департамент "доходи и жизнено равнище"; направление "Икономическа и структурна политика. Пазар на труда"; департамент "Икономическа и структурна политика".

2.3.2.1.6 Основни членове (федерации, синдикати, съюзи)

- Синдикат на българските учители
- Федерация на независимите синдикални организации от леката промишленост
- Национална федерация "Метал-електро"
- Национална федерация на труда "Химия и индустрия"
- Синдикат на железничарите в България
- Федерация на независимите строителни синдикати
- Федерация на синдикалните организации от горското стопанство и дървопреработващата промишленост
- Федерация на независимите синдикати на миньорите
- Федерация на синдикатите в здравеопазването
- Федерация на независимите синдикати от държавното управление и организации
- Синдикална федерация "Металици"
- Съюз на транспортните синдикати в България
- Независима синдикална федерация на търговията, кооперациите, туризма и услугите
- Федерация на независимите синдикални организации от хранителната промишленост
- Синдикат на автотранспортните работници в България
- Синдикална федерация съобщения
- Федерация на независимите синдикални организации от Българската армия
- Федерация на синдикати от военно-промишления комплекс
- Федерация на независимите синдикати от земеделието
- Независим синдикат на тютюноработниците
- Национална федерация на енергетиците
- Национален браншов синдикат "Водоснабдител"
- Независим учителски синдикат
- Синдикална федерация на организациите от електрониката, машиностроенето и информатиката
- Независима синдикална федерация на кооперативните организации
- Национален Банков Синдикат

- Независима синдикална федерация на енергетиците в България
- Синдикат на туризма в България
- Синдикат "Корабостроител"- Варна
- Синдикат на производителите на бира, храни и напитки
- Моряшки синдикат
- Национален браншов синдикат "Висше образование и наука"
- Национален синдикат на икономистите и одиторите в България - КНСБ
- Независима синдикална федерация "Култура"
- Съюз на българските музикални и танцови дейци

2.3.2.1.7 Асоциирани членове:

- Съюз на артистите в България
- Съюз на българските музикални и танцови дейци
- Съюз на инвалидите в България
- Национален браншови пчеларски съюз
- Българска работническа спортна федерация
- Национална занаятчийска камара
- Сдружение на надомните работници
- Национално сдружение на възрастните хора

2.3.2.1.8 Институтът за синдикални и социални изследвания (ИССИ)

ИССИ е поделение на КНСБ и има статут на юридическо лице. Основни функции на института са изследвания, консултации и обучение в следните области: развитие на синдикализма и индустриалните отношения - историческо развитие; структури; социално партньорство; колективно договаряне; колективни трудови спорове; протестни действия и стачки; международно синдикално движение; пазар на труда и стратегии на синдикатите; приватизация; социална политика – жизнено равнище, цени, доходи, социална защита.

Основните резултати от изследванията на ИССИ се използват от КНСБ при преговорите с правителството, международните финансови институции и при изработване на стратегията на Конфедерацията в различни проблемни области. През 1995 г. ИССИ е регистриран в консултантския регистър на програмата FHARE. Институтът е национален кореспондент на Европейската обсерватория по индустриални отношения към Европейската фондация за подобряване на условията на живот и труд и участва в Мрежата за глобална политика (GPN) към Института за икономическа политика във Вашингтон, САЩ, Глобалната мрежа на синдикатите за изследвания (GURN) към МОТ, мрежата по колективно договаряне към Европейската конфедерация на профсъюзите (ЕКП) и др. ИССИ публикува изследователски разработки, брошури, тримесечен информационен бюлетин "Жизнено равнище" и тримесечен информационен бюлетин "Социална Европа". Към него е изграден Ресурсен център, в който се събира българска и чуждестранна литература по направления, представляващи интерес за синдикатите.

2.3.2.2 Конфедерация на труда "Подкрепа" (КТ "Подкрепа")

КТ "Подкрепа" е юридическо лице със седалище в гр.София. Този статут е придобит с вписване в регистъра на Софийски градски съд, съгласно процедурата за регистрация на сдружения с нестопанска цел. За контакти: 1000София, ул. "Ангел Кънчев" 2, тел: (+359 2) 987 68 82, факс (+359 2) 987 05 57, website: www.podkrepa.org, e-mail: press_center@podkrepa.org

С Решение №636 от 26 юли 2012 г. на министерския съвет, КТ "Подкрепа" е призната за представителна организация на работниците и служителите на национално равнище за срок от 4 години.

2.3.2.2.1 Цел и предмет на дейност

Защита на правата, достойнството, професионалните и социалните интереси на членовете на организацията в Конфедерацията чрез:

- осигуряване на правата в сферата на професионалната дейност, заплащането на труда, социалните условия, техническата безопасност и охраната на труда.
- защита на здравето, материалните, обществените и културните интереси на своите членове и техните семейства.
- съгласуване и защита интересите на работниците и служителите с тези на работодателите за просперитета на предприятията, с приоритет на работниците и служителите;
- полагане на системни усилия за осъществяване на пълното равенство между мъжете и жените при реализиране на трудовите им права;
- провеждане на обучение, консултации и квалификация в областите на трудово-правните отношения, социалното осигуряване, условията на труд, екологията, индустриалните отношения, заетостта, професионалната квалификация, преквалификация и основите на гражданското общество;
- разпространяване на демократични идеи и укрепване на доверието, взаимопомощта и солидарността в обществото;
- влияние върху формирането на социално-икономическата политика на държавата за подобряване материалното състояние и справедливото разпределение на обществения продукт въз основа на принципите на социалното партньорство;
- противопоставяне на всякакви опити за въвеждане на каквато и да е форма на диктатура като държавно управление;
- противопоставяне на дискриминация поради расова, национална, етническа или религиозна принадлежност.

2.3.2.2.2 Представителство

КТ "Подкрепа" се представлява от президента, а в негово отсъствие от вицепрезидента или упълномощен от Изпълнителния съвет негов член.

2.3.2.2.3 Членство, права и задължения

- **Колективни членове** на КТ "Подкрепа". Пълноправните (синдикални организации - националните федерации, националните синдикати и синдикалните регионални съюзи, регистрирани от Конфедерацията като нейни поделения, по ред и начин определен от Конфедеративния съвет) и асоциираните членове (организации, чиито цели и предмет на дейност са сходни с тези на Конфедерацията, като те не могат да бъдат организации, които са регистрирани по Закона за политическите партии, както и синдикални организации).
- **Почетни членове**. В КТ "Подкрепа" могат да членуват чужди синдикални организации, български и чужди граждани, които споделят целите и идеалите на Конфедерацията, със статут на почетни членове, без право на глас. Същите не могат да бъдат избирани в ръководните, изпълнителните и контролните органи на Конфедерацията.
- **Индивидуално членство**. Всяко физическо лице може да членува в синдикалните секции на пълноправните членове на КТ "Подкрепа". Всеки индивидуален член на КТ "Подкрепа" има право да избира и да бъде избиран в ръководните и контролни органи на КТ "Подкрепа", на нейните пълноправни членове, или в синдикалната организация, в която членува.

2.3.2.2.4 Структура, ръководни органи, пълноправни членове на конфедерацията, контролна дейност

- **Конгрес**. Върховен орган на Конфедерацията (свиква се веднъж на четири години). Конгресът:
  - изслушва отчета на Президента на Конфедерацията;
  - приема Устава, както и измененията в него;
  - утвърждава Стратегия и Програма на Конфедерацията;
  - избира едновременно екип от президент и вицепрезидент;
  - Избраният екип предлага броя на конфедералните секретари – членове на Изпълнителния съвет, който се утвърждава от Конгреса. Екипът предлага листата за конфедерални секретари;
  - взема решения по всички въпроси, засягащи цялостната дейност на Конфедерацията;
  - определя минималния размер на членския внос на физическите лица.
- **Конфедеративен съвет** (КС). Висш ръководен орган на Конфедерацията между два Конгреса. Състои се от поименно упълномощени представители на пълноправните членове на Конфедерацията и членовете на Изпълнителния съвет (ИС), Ръководството на Конфедералната контролна комисия (ККК), експерти на Конфедерацията и представители на асоциираните членове. Конфедеративният съвет:
  - изработва Правилник за дейността си;
  - изслушва и приема отчета за дейността на Изпълнителния съвет и на контролния орган;
  - изслушва и приема отчетите на пълноправните членове;
  - избира Конфедерална контролна комисия (ККК), определя правомощията й и приема правилника за нейната дейност;

- по предложение на Изпълнителния съвет разглежда организационно-финансовата дейност на структурите на КТ "Подкрепа" и взема решения;
- координира дейността на членовете си;
- приема схема за разпределение на членския внос;
- осигурява информация на членовете си за дейността на цялата Конфедерация и обработва информацията, постъпила от тях;
- разглежда и утвърждава заявления за членство в Конфедерацията;
- утвърждава и обезпечава бюджета на Конфедерацията, приема отчета за изпълнението му и утвърждава щатния й състав;
- създава условия за организационно укрепване на Конфедерацията;
- приема схема за професионално и регионално структуриране на Конфедерацията;
- във връзка с чл.41 от Устава освобождава член на Изпълнителния съвет, извършил доказани нарушения на Устава, Програмата на КТ "Подкрепа" или при безспорно доказано неизпълнение на служебните му задължения;
- при доказани нарушения на Устава, решенията на Конгреса и Конфедеративния съвет, и действия и бездействия, уронващи престижа на Конфедерацията, взема решение за отстраняване на член на ръководен или контролен орган на всички нива на структурите на КТ"Подкрепа";
- когато член на ръководен или контролен орган на Конфедерацията е осъден с влязла в сила присъда за умишлено престъпление от общ характер и това уронва авторитета на Конфедерацията, той може да бъде изключен с решение на Конфедеративния съвет;
- утвърждава заместник на член на Изпълнителния съвет и на ККК на КТ "Подкрепа", но на не повече от половината, който отсъства продължително време по обективни причини, до завръщането му;
- избира Национален стачен комитет и утвърждава Наредба за дейността му;
- попълва състава на Изпълнителния съвет, на ККК и на Националния стачен комитет;
- приема решения за акции, включително и стачки в национален мащаб и ги препоръчва на своите членове;
- определя реда за свикване, организиране и провеждане на редовен Конгрес;
- решение за Извънреден конгрес може да се вземе от КС при писмено искане на 1/10 от индивидуалните членове на синдикалните секции на пълноправните членове на Конфедерацията, представено в Изпълнителния съвет;
- при необходимост Конфедеративният съвет може да сформира временни или постоянни експертни комисии.

■ **Изпълнителен съвет**. Постоянно действащ ръководен орган, който организира цялостната дейност на Конфедерацията между Конфедеративните съвети. Той се състои от Президент, вицепрезидент и конфедерални секретари. Ръководството на ККК може да участва с право на съвещателен глас. Изпълнителният съвет:

- изпълнява решенията на Конгреса и Конфедеративния съвет;
- изработва правилник за дейността си;
- подготвя и свиква заседанията на Конфедеративния съвет;
- взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на Конфедерацията;

- разглежда организационно - финансовата дейност на структурите на КТ "Подкрепа". При нарушаване на Наредбата за реда и начина на набиране, разходване и отчитане на финансовите средства от членски внос ИС разглежда случая и го внася в Конфедеративния съвет за решение.
- предлага на Конфедеративния съвет схема за отчет на пълноправните членове;
- следи за спазването на Конфедеративния устав, решенията на Конгреса и Конфедеративния съвет от пълноправните членове на КТ "Подкрепа";
- разглежда и одобрява бюджета за текущата година и го предлага на КС за утвърждаване;
- изготвя проект на щатния състав на Конфедерацията и го внася в КС за утвърждаване;
- информира структурите на Конфедерацията за дейността си.

■ **Президент**: избира се от Конгреса с мандат до следващия Конгрес. Има ръководни и представителни функции. Изразява волята на Изпълнителния и Конфедеративния съвети. Президентът:
- подписва документи относно дейността на Конфедерацията;
- свиква и ръководи заседанията на Изпълнителния съвет;
- делегира на вицепрезидента дейности, свързани с управлението на Конфедерацията;
- може временно да спре изпълнението на решение на Изпълнителния съвет или на ръководен орган на колективен член на КТ "Подкрепа" като сезира Конфедеративния съвет за вземане на решение по проблема. Президентът не може да делегира на други лица тези правомощия.
- може да свиква и ръководи заседанията на Конфедеративния съвет;
- отчита дейността на Изпълнителния съвет пред Конфедеративния съвет и Конгреса.

■ **Вицепрезидент**. Избира се от Конгреса с мандат до следващия Конгрес. В отсъствие на Президента или по негово възлагане той има правата и задълженията като на президента.

■ **Конфедерални секретари**. Организират и отговарят за дейността на ръководените от тях отдели, съгласно правилника за дейността на Изпълнителния съвет. Внасят за утвърждаване в Изпълнителния съвет структурата, щатния състав и бюджета на отделите. Отчитат дейността си пред Конфедеративния съвет и Конгреса, като изготвят писмена информация.

■ **Контролна дейност**. Осъществява се от Конфедерална контролна комисия (ККК), избрана от Конфедеративния съвет. Правомощията на ККК се определят от Конфедеративния съвет. Ръководството на ККК се избира от Конфедеративния съвет в екип от председател и зам. председател. ККК изработва Правилник за дейността си, който се утвърждава от КС. Отчита дейността си пред Конгреса, пред КС и ИС.

■ **Синдикална секция**. Синдикалната секция (СС) е основната структурна единица по месторабота и се учредява най-малко от 3 членове. Съобразно спецификата на труда в секцията могат да се обособяват синдикални групи. Не се допуска учредяване на повече от една секция на КТ "Подкрепа" при един и същи работодател, освен при изграждане или наличие на Фирмена синдикална организация (ФСО). Синдикалната секция възниква от датата на нейното учредяване и се регистрира в професионалната

структура Национална федерация (НФ) или Национален синдикат (НС) и в съответния Синдикален регионален съюз (СРС).

- **Фирмена синдикална организация** (ФСО). След предложение на синдикалната секция, по решение на Федеративния (Синдикален) съвет на съответните национална федерация или национален синдикат се създава фирмена синдикална организация (ФСО) при следните случаи: когато работодателят е с производствена или териториална разсредоточеност; при наличието на група работодатели; когато основният работодател е делегирал права по трудовите правоотношения и по колективното договаряне на ръководители на подразделения. ФСО се състои от обособени синдикални секции. Тези секции членуват в СРС, на чиято територия са и осъществяват дейността си съгласно Правилник за организацията и дейността на ФСО, приет от Конфедеративния съвет. ФСО осъществява координация между синдикалните секции при работодателя и по тяхно решение може да ги представлява пред него и пред други делегирани работодатели, както и пред Федеративния (Синдикалния) съвет на Националната федерация (Националния синдикат). Висш ръководен орган на синдикалната секция е общото (делегатско) събрание, което се провежда най-малко на шест месеца.
- **Регионален професионален синдикат** (РПС). Създава се по решение на съответен Федеративен (Синдикален) съвет на НФ (НС) и Регионален съвет на СРС. Състои се от обособени синдикални секции, членуващи в съответните НФ (НС) и СРС. Осъществява координация между синдикалните секции и ги представлява пред съответните: Федеративен (Синдикален) съвет на НФ (НС) и Регионален съвет на СРС. Седалището на РПС е седалището на съответния СРС.
- **Общински синдикален съюз** (ОбСС). Създава се по решение на Регионалния съвет на територията на съответния СРС. Състои се от обособени синдикални секции, намиращи се на територията на съответната община. Осъществява координация между синдикалните секции в общината и ги представлява пред Регионалния съвет на СРС. Седалището на ОбСС е седалището на съответната община.
- **Национални федерации, национални синдикати**. Обединяват синдикалните секции (СС), изградени на професионален принцип. Конкретната структура на НФ (НС), пълноправни членове на Конфедерацията, се регламентират с устройствените им актове (устави), приети на Националните им конференции, след предварително съгласуване с ИС и с ККК на КТ "Подкрепа". Органи на управление на НФ (НС) са: Национална конференция, Федеративен (синдикален) съвет и Изпълнителен съвет. Основните функции на НФ (НС) са:
  - да изготвят и сключват отраслови и браншови колективни трудови договори;
  - да представляват интересите на своите членове на всички нива и подпомагат СРС на регионално ниво;
  - да подготвят и организират курсове за синдикално и професионално обучение;
  - да участват в системата за социално сътрудничество на отраслово (браншово) ниво;
  - да представляват синдикален регионален съюз в отрасъла (бранша) за София – град;
  - да организират, провеждат и координират стачни действия в своя отрасъл (бранш) на национално ниво;

- да подпомагат СРС в организирането, провеждането и координирането на стачни
- действия в своя отрасъл (бранш) на регионално ниво.
- да представляват интересите на своите членове в органите на управление на пенсионни фондове.

- **Синдикален регионален съюз**. Обединява синдикалните секции и общинските синдикални съюзи на територията на съответния регион. Не се допуска учредяване на повече от един СРС на територията на даден регион, съгласно териториалното деление, прието от Конфедеративен съвет. Не се допуска членуване на секция от територията на даден регион към друг такъв. Органи на управление на СРС са: Регионална конференция, Регионален съвет и Изпълнителен съвет. Основните функции на СРС са:
  - осъществяват синдикална защита на колективните и индивидуалните си членове в региона и представляват интересите им на всички нива, и подпомагат националните федерации и националните синдикати на национално ниво;
  - оказват организационна и методическа помощ на всички синдикални структури;
  - изграждат нови секции и общински съюзи за увеличаване на членската маса;
  - подготвят и организират курсове за синдикално обучение;
  - оказват методическа помощ при провеждане на преговори и сключване на КТД по предприятия;
  - участват в системата за социално сътрудничество на регионално и общинско ниво;
  - организират, провеждат и координират стачни действия на територията на своите региони, съгласувано със съответната професионална организация;
  - изпълняват контролни, финансови и организационни функции;
  - изграждат Консултантски синдикални центрове.
- **Регионален съвет**. Висш ръководен орган на Синдикалния регионален съюз между две конференции. Състои се от членовете на Изпълнителния съвет, представители на общинските синдикални съюзи (ако са изградени такива), регионалните професионални структури и не обхванатите в тях секции, съгласно Правилника за работа на Регионалния съвет. Ръководството на контролния орган и експертите участват с право на съвещателен глас. Регионалният съвет:
  - изслушва и приема отчета за дейността на Изпълнителния съвет и на контролния орган;
  - избира контролен орган, определя правомощията и приема Правилник за работата му;
  - координира дейността на членовете си.
  - осигурява информация на членовете си за дейността на Синдикалния регионален съюз, на Конфедеративния съвет на КТ "Подкрепа", както и на цялата Конфедерация и обработва информацията, постъпила от тях;
  - утвърждава бюджета на СРС и на ОбСС.
  - може да освободи Член на Изпълнителния съвет и на контролния орган, извършил доказани нарушения на Устава на КТ "Подкрепа", решенията на Конгреса и на Конфедеративния съвет, както и при безспорно доказано неизпълнение на служебните му задължения.

- утвърждава заместник на член на Изпълнителния съвет и контролния орган, но на не повече от половината, който отсъства продължително време по обективни причини, до завръщането му.
- попълва състава на Изпълнителния съвет.
- приема решения за акции, включително и стачки на своята територия след съгласуване с ръководните органи на Конфедерацията;
- избира регионален стачен комитет;
- определя реда за свикване, организиране и провеждане на редовна регионална конференция;
- по решение на РС на територията на СРС могат да бъдат създавани Общински синдикални съюзи (ОбСС).

■ **Изпълнителен съвет**. Постоянно действащ ръководен орган, който организира цялостната дейност на организацията между регионалните съвети. Той се състои от председател, заместник-председател и регионални секретари. Ръководството на контролния орган участва с право на съвещателен глас. Изпълнителният съвет:
- изготвя структурата, щатното разписание и бюджета на организацията и внася последния в Регионалния съвет за утвърждаване;
- изпълнява решенията на Конференцията и Регионалния съвет;
- подготвя и свиква заседания на Регионалния съвет;
- взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на организацията;
- разглежда и утвърждава заявление за членство в СРС, както и за асоцииране на
- членове към него;
- организира при нужда експертни групи и технически органи;
- организира цялостната финансова дейност на организацията.

■ **Председател на Синдикален регионален съюз "Подкрепа"**. Избира се от конференцията с мандат до следващата конференция. Има ръководни и представителни функции, изразява волята на Изпълнителния и Регионалния съвет. Подписва документи относно дейността на организацията, включително и финансовите. Свиква и ръководи заседанията на изпълнителния съвет. Взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на организацията. Назначава щатния състав на СРС. Назначава експертни групи и технически органи. Отчита дейността на Изпълнителния съвет пред Регионалния съвет и Конференцията.

■ **Заместник-председател**. Избира се от Конференцията с мандат до следващата Конференция. В отсъствие на председателя или по негово възлагане той има правата и задълженията на председател на Синдикален регионален съюз.

■ **Регионални секретари**. Избират се от Конференцията с мандат до следващата Конференция. Изпълнителният съвет определя функциите на регионалните секретари. Отчитат дейността си пред Регионалния съвет и Конференцията.

■ **Регионална контролна комисия** (РКК). Извършва контролната дейност на СРС на КТ "Подкрепа". Председателят и заместник-председателя на РКК не могат да бъдат избирани в ръководните органи на Конфедерацията и нейните структури, но могат да бъдат делегати на Конференцията на СРС на КТ "Подкрепа". Отчита дейността си пред РС и Конференцията на СРС на КТ "Подкрепа".

2.3.2.2.5 Пълноправни членове (националните федерации и националните синдикати, и синдикалните регионални съюзи)

2.3.2.2.5.1 Професионални организации на КТ "Подкрепа":

- Федерация "Атомна енергетика"
- Федерация "Земеделие и горско стопанство"
- Федерация "Лека промишленост"
- Медицинска федерация
- Синдикална миньорска федерация
- Федерация "Съобщения"
- Федерация "Енергетика"
- Федерация "Култура"
- Синдикална федерация на машиностроителите и металоработниците
- Федерация "Металургия"
- Федерация "Строителство, индустрия и водоснабдяване"
- Федерация на транспортните работници
- Национална федерация "Техническа индустрия, наука, информатика"
- Федерация "Химия"
- Национален синдикат на административните служители
- Съюз на журналистите в България "Подкрепа"
- Синдикат "Отбрана"
- Синдикат "Тютюнева промишленост"
- Федерация "Търговия, услуги, контролни органи, туризъм"
- Федерация "Хранителна и питейна промишленост"
- Национален железничарски синдикат
- Синдикат "Образование"
- Национален синдикат телевизия и радио
- НПС на служителите в сигурността и охраната
- Синдикат на локомотивните машинисти

2.3.2.2.5.2 Синдикални регионални съюзи(СРС) на КТ "Подкрепа"

СРС на КТ "Подкрепа" са изградени в градовете: Асеновград, Благоевград, Бургас, Бяла, Варна, Велико Търново, Видин, Враца, Габрово, Гоце Делчев, Димитровград, Добрич, Дупница, Казанлък, Карлово, Кърджали, Кюстендил, Ловеч, Лом, Монтана, Пазарджик, Перник, Плевен, Пловдив, Разград, Русе, Силистра, Сливен, Смолян, София, Стара Загора, Търговище, Хасково, Шумен и Ямбол.

2.3.2.2.6 Капацитет на организациите на работодателите и на работниците и служителите за участие при формиране и реализиране на политиката по БЗР в икономическа дейност "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали":

Капацитет на организациите на работодателите и на работниците и служителите за участие при формиране и реализиране на политиката по БЗР в икономическа дейност

Организации на работодателите и на работниците и служителите, призна-ти за представителни на национално ниво	Федерация, Синдикат, Съюз и др.	Териториални поделения	Актуален адрес, интернет страница, e-mail
БСК	БЪЛГАРСКА АСОЦИАЦИЯ ПО РЕЦИКЛИРАНЕ (БАР)	Няма информация	Председател: Борислав Малинов, "Норд Холдинг" АД Адрес: гр. София, бул. "Витоша" № 126, ет.2, ап.4 Т: +359 2 953 3288 E: bar@bar-bg.org W: http://www.bar-bg.org
БСК	Асоциация на рециклиращата индустрия (АРИ)	Няма информация	Председател: Иво Георгиев Адрес: София 1000, ул. "Алабин" № 40, ет. 1 Т: 0888 69 55 49 Ф: +359 2 980 9232 E: info@ari.bg W: http://ari.bg
БСК	Българска браншова камара "Феникс ресурс"	Няма информация	Председател: Младен Младенов Адрес: София 1303, р-н Възраждане, Зона Б 18, бл. 12, ет.3, ап. 11 Т: +359 2 983 15 55 E: bbc-fenix@mb.bia-bg.com
КНСБ	федерация "Металици" - КНСБ	Няма информация	Председател: Васил Яначков Адрес: София, пл. Македония 1, ет. 16, Офиси 7-13 Т: +359 2 988 4821 E: metalicy@netbg.com W: http://metalicy-bg.com

2.4 Други организации с функции в областта на БЗР.

2.4.1 Лаборатории за измерване факторите на работната среда и органи за контрол

Установяването на съответствието на работната среда, трудовия процес, използваната технология и работното оборудване с нормите и изискванията за безопасни и здравословни условия на труд се осъществява посредством подходите, методите и формите за извършване на оценката на риска (чл. 217, ал. 1 на Наредба №7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване).

Съгласно чл. 10, ал. 1 на Наредба №5 за реда, начина и периодичността на извършване на оценка на риска, един от източниците на информация за оценяване на риска са данните от проведени наблюдения и измервания на факторите на работната среда и на специфични показатели за безопасност на работни процеси, работно оборудване и работни места. Измерват се:

- специфичните показатели за безопасност на работни процеси, работно оборудване и работни места;
- стойностите на елементите за микроклимата, токсичните вещества и праха във въздуха, шума, вибрациите, осветлението и лъченията;
- физическото натоварване на работниците и служителите.

Необходимите измервания се извършват от звена и специалисти на работодателя и/или от упълномощени от Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация" юридически и физически лица (чл. 217, ал. 4 на Наредба №7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване).

По смисъла на Закона за националната акредитация на органи за оценяване на съответствието (ЗНАООС) (Обн., ДВ, бр. 100 от 2005 г., изм., бр. 105 от 2005 г., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 42 от 2009 г., изм., бр. 82 от 2009 г., изм. и доп., бр. 41 от 2010 г.) лабораториите за измерване факторите на работната среда и органите за контрол попадат в обхвата на органите за оценяване на съответствието (ООС), които се акредитират от Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация" (ИА БСА).

ИА БСА е единственият орган в Република България, който има право да извършва акредитация на органи за оценяване на съответствието. Тя е националният орган по акредитация на Република България в съответствие с Регламент (ЕО) №765/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 9 юли 2008 г. за определяне на изискванията за акредитация и надзор на пазара във връзка с предлагането на пазара на продукти и за отмяна на Регламент (ЕИО) №339/93 (ОВ, L 218/30 от 13 август 2008 г.), наричан по-нататък "Регламент (ЕО) №765/2008" (чл. 2 ЗНАООС).

Акредитацията се извършва при условията и по реда, определени в ЗНАООС и в процедурите и правилата за акредитация[62], утвърдени от ИА БСА

2.4.1.1 Потребители на услугите по акредитация

Акредитация могат да получат еднолични търговци и юридически лица, установени:

- на територията на Република България;
- в друга държава - членка на Европейския съюз, в друга държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или в Конфедерация Швейцария, при спазване на чл. 7 от Регламент (ЕО) №765/2008;
- в трети държави.

2.4.1.2 Документи, необходими за акредитация на ООС

- Процедура за акредитация BASQR 2;
- Правила за работа на Комисия по акредитация BASQR 3;
- Правила за работа на Комисия по възражения BASQR 4;
- Правила за ползване на акредитационния символ на ИА БСА BASQR 5;
- Правила за работата на ТКА BASQR 6;
- Ценоразпис на услугите по акредитация BASQR 8;
- Правила за работата на Съвета по акредитация BASQR 10;
- Процедура за провеждане на междулабораторни сравнения и изпитвания за пригодност BASQR 18;
- Процедура за уреждане на жалби BASQR 25;

[62] Процедурите и правилата за акредитация на агенцията са публикувани на страницата на ИА БСА в интернет на адрес http://www.nab-bas.bg/

- Процедура за прилагане на политиката за проследимост на ИА БСА BASQR 27;
- Инструкция за определяне на времетраенето на оценката на място. Влияещи фактори с BASQI 2;
- Критични ЕА сектори в областта на акредитация на органи по сертификация на системи за управление BASQI 2 приложение 1;
- Критични ЕА сектори в областта на акредитация на органи по сертификация на системи за управление на околната среда BASQI 2 приложение 2;
- Инструкция за критериите и методите на акредитация и надзор на проверяващи по околната среда, съгласно Регламент (ЕО) No 1221/2009 на Европейският парламент и на съвета, BASQI 4;
- Инструкция за етично поведение на служителите от администрацията на ИА БСА BASQI 11;
- Инструкция за акредитация на верификационни органи на доклади на операторите на инсталации на емисии на парникови газове BASQI 12.

2.4.1.3 Процедурата на акредитация включва следните етапи:

- подаване на заявление и откриване на процедура;
- предварително проучване;
- оценка на място;
- издаване на решение;
- поддържане на акредитацията.

2.4.1.3.1 Подаване на заявление и откриване на процедура за акредитация

Писмено заявление може да подаде всеки ООС, който не е в процедура за акредитация, преакредитация или разширяване на акредитацията. Всеки ООС може да кандидатства за преакредитация или разширяване на обхват на акредитация, ако не е със спряна или временно ограничена акредитация или не е в процедура по спиране, ограничаване или отнемане.

Кандидатът за акредитация подава заявление за акредитация[63], съдържащо приложимите формуляри и документи, надлежно попълнени и подписани от посоченото в тях лице.

Заявлението за акредитация е комплект от документи, съдържащ декларация, с която заявителят се задължава да спазва изискванията за акредитация, предвидените срокове и правилата на агенцията. Комплектът от документи съдържа и всички необходими документи по т. 4.1.2. по видове дейности.

- Оценка на възможността за изпълнение и проверка на заявлението.

В срок до 30 дни от подаване на заявлението агенцията извършва оценка на възможностите си и компетентността си за неговото изпълнение и извършва проверка за пълнотата и редовността на представените документи, като в случай на непълнота или нередовност на заявителя се дават указания и се определя срок за отстраняването им.

[63] заявление за акредитация – заявление за акредитация, преакредитация или разширяване на обхвата на акредитация в зависимост от конкретния случай

В срок до 15 дни от подаване на заявлението ИА БСА извършва оценка на способността си да извърши акредитацията, по отношение на: обхвата си на дейност на ИА БСА; наличие на компетентност за извършване на акредитация по отношение на заявения обхват; наличие на подходящи, компетентни и на разположение водещи и технически оценители/експерти; възможност да бъде реализирана процедурата за акредитация, във връзка с местоположението на дейността на ООС и/или по отношение на езика, използван от заявителя или други специфични условия във връзка с изискванията за акредитация; възможност за спазване сроковете на процедурата за акредитация.

Ако дейността, заявена за акредитация е извън обхвата на дейностите по акредитация на ИА БСА, агенцията информира заявителя и при изрично негово желание може да предприеме действия по реда на процедура за нови дейности BASQR 17.

Ако ИА БСА установи, че не е компетентна да извърши оценяване за заявения обхват или не разполага с подходящи водещ оценител/технически оценители/ експерти, предлага на заявителя привличане на такива от Национален орган по акредитация, пълноправен член на ЕА. В този случай може да се наложат промени в сроковете по изпълнение на процедурата и цените на услугите по акредитация. Процедура по акредитация се открива след писмено съгласие на заявителя за привличане на чуждестранни оценители/експерти.

При приемане на заявление за ОС, ИА БСА извършва прегледа и осигурява необходимите условия за изпълнение на заявлението за акредитация съгласно изискванията на Регламент (ЕО) №1221/2009.

В срок до 15 дни след извършена оценка на възможността за изпълнение на заявлението, ИА БСА извършва проверка по отношение на пълнотата[64] и редовността[65] му.

В случай, че бъде установена непълнота или нередовност на заявлението за акредитация, заявителят се уведомява с писмено, като се дават указания и се определя срок не по-дълъг от 1 месец за тяхното отстраняване при първоначална акредитация и не по-дълъг от 7 дни при преакредитация и разширяване на обхвата. При неотстраняване на констатирани непълнота/нередовност, заявлението с подадените документи се връща на заявителя с отказ за регистрация на заявлението за акредитация.

- Определяне и съгласуване на водещ оценител и брой показатели

В срок до 7 дни след установяване на пълнота и редовност на всички необходими документи ИА БСА определя водещ оценител по конкретното заявление, за което писмено се уведомява лицето, което желае да получи акредитация (заявителят).

[64] Непълнота - констатирано е отсъствие на един или повече документи, изброени в обхвата на необходимите документи за акредитация, и/ или необосновано отсъствие на информация в един или повече от представените документи.

[65] Нередовност - констатирано е липса на един или повече от атрибутите на документа, представяне на документ с невярно съдържание и/или невалиден документ и/или на документ, принадлежащ на друго юридическо лице, и/или установяване на противоречие с или неизпълнение/неспазване на утвърдена от Съвета по акредитация политика на ИА БСА, и/ или установяване на противоречие с или неизпълнение/неспазване на утвърдено решение на ТКА.

В срок до 5-дни от получаване на уведомителното писмо, заявителят има право да възрази еднократно срещу определения водещ оценител и/или определеният брой показатели.

В случай, че заявителят не възрази писмено в определения срок на съгласувателното писмо, ИА БСА приема, че той е съгласен с избора на водещ оценител и брой показатели.

- Откриване на процедура

След съгласуване на определения водещ оценител и броя показатели от заявителя, агенцията открива процедура за акредитация и поставя регистрационен номер на открита процедура върху заявлението за акредитация.

До заявителя се изпраща писмо, с което се информира за регистрационния номер на откритата процедура за акредитация и дължимата сума за извършване на предварително проучване, съгласно приложена към писмото фактура. В срок до 5 дни от получаване на уведомителното писмо, заявителят е длъжен да заплати определената цена за предварително проучване.

- Отказ от откриване на процедура

ИА БСА отказва откриване на процедура за акредитация, когато е на лице едно или повече от следните обстоятелства:

- заявена за акредитация дейност извън обхвата на дейност на ИА БСА;
- липса на компетентност за извършване на акредитация по отношение на заявения от клиента обхват;
- липса на подходящи, включително компетентни и на разположение водещ оценител и/или технически оценители/експерти;
- невъзможност да бъде реализирана процедурата за акредитация, във връзка с местоположение на дейността на ООС и/или по отношение на езика, използван от заявителя и/или други специфични условия във връзка с изискванията за акредитация/;
- невъзможност за спазване сроковете за акредитация;
- неизпълнение на финансови задължения по открити процедури и/или поддържане на акредитацията на юридическо лице, към което принадлежи ООС;
- неспазване на срока, определен за изпращане/представяне в ИА БСА на документи, допълнени и преразгледани по отношение на пълнота и/или редовност;
- повторно наличие на непълнота или нередовност на подадените документи за акредитация;
- неприключила процедура за акредитация, преакредитация или разширяване на акредитацията по заявление на същия кандидат;
- спряна акредитация или започнала процедура по спиране или отнемане на акредитацията на кандидата;
- период до изтичане валидността на предоставена акредитация по-малък от 8 месеца при заявление за преакредитация и/или разширяване на обхвата на акредитация;

- непредставяне на доказателства, че са отстранени несъответствията с изискванията за акредитация;
- непостигане съгласие за определен/и водещ оценител и/или брой показатели.

Лицата, на които е отказана акредитация, могат да подадат заявление за акредитация отново след представяне на доказателства, че са отстранени несъответствията с изискванията за акредитация и с процедурите за акредитация на агенцията.

Акредитирано лице, желаещо да получи акредитация по друг стандарт, следва реда за получаване на нова регистрация.

2.4.1.3.2 Предварително проучване

Предварителното проучване представлява преглед на документите и записите и оценка на тяхното съответствие с изискванията за акредитация.

Предварителното проучване при преакредитация и разширяване на обхвата на акредитация включва и преглед на предходни оценки.

В етапа на предварително проучване за първоначална акредитация, при изразено писмено желание на заявителя, може да бъде проведена предварителна оценка на място.

Предварителното проучване се извършва от определения водещ оценител, който да направи преглед на предоставените от кандидата за акредитация, документи и записи и оценка по документираната система за съответствие с приложимите изисквания за акредитация. При необходимост може да бъде включен технически оценител/експерт. Предварителното проучване завършва с доклад от водещия оценител с експертно заключение и предложение за следващ етап на процедурата.

Предварителното проучване се провежда до един месец от датата на откриване на процедурата за акредитация, за което на клиента се предоставя доклад от определения водещ оценител. В този срок, ако са констатирани пропуски, на клиента се предоставя констативен доклад и срокът се удължава с един месец (до два месеца от откриване на процедурата). В рамките на десет дни от получаване на констативния доклад заявителят е длъжен да представи в ИА БСА документирани доказателства за отстраняване на пропуските.

Предварителната оценка на място позволява да се определи и формулира в детайли обхвата на акредитация на кандидата, да се направи оценка на готовността му за преминаване към първоначална оценка, както и да се подпомогне нейното планиране. Предварителната оценка на място приключва с предоставяне на доклад в срока на предварителното проучване (до един месец от откриване на процедурата) или при констатиране на пропуски с предоставяне на констативен доклад (BASQA 2.1.1) в деня на приключване на оценката на място.

В рамките на десет дни от получаване на констативен доклад (BASQA 2.1.1) заявителят е длъжен да представи в ИА БСА документирани доказателства за отстраняването на констатираните пропуски (BASQA 2.1.1).

В случай че, пропуските не са отстранени или сроковете не са спазени, БСА решава как да продължи процедурата по акредитация, а именно: извършване на оценка на място или отказ от акредитация.

2.4.1.3.3 Оценка на място

Ако е налице положително експертно заключение от предварителното проучване, се извършва оценка на място от екип от оценители, чиято цел е да оцени съответствието с изискванията за акредитация.

Оценяването на място включва един или повече от следните методи:

- преглед на документи – оценка на наръчника по качеството и други документи от системата за управление на ООС за съответствие с изискванията за акредитация;
- преглед на записите на ООС от извършената дейност, за персонала, от контрола на качеството, вътрешни одити, прегледи от ръководството, доклади от предходни оценки, доклади от оценки на други органи по акредитация и др.;
- офис оценка – оценка на практическото прилагане на документираната система за управление на ООС чрез оценка на документирани доказателства;
- наблюдение (witness) – наблюдение и оценка на дейности, извършвани от ООС (такива като изпитване; калибриране; сертификация на продукти, на системи, на персонал; контрол; заверяване на доклад по околна среда и други). Наблюдението на дейностите е задължителен елемент от оценката на място.;
- изпитване за пригодност - оценка на компетентността на ООС при участието им в междулабораторни сравнения (ILC) при изпитване/калибриране. Този метод е задължителен за оценяването на лабораториите за изпитване и/или калибриране;
- интервю – оценка на компетентността на персонала на ООС чрез целенасочено интервю.

Оценката на място следва да бъде проведена в срок до 3 месеца от датата на приключване на предварителното проучване при процедури за първоначална акредитация и в срок до 1 месец от датата на приключване на предварителното проучване при процедури за преакредитация/разширяване на обхвата на акредитация.

Оценката на място започва с откриваща среща и приключва със закриваща среща.

По време на оценката на място екипът оценява степента на внедряване, поддържане и ефикасността на системата за управление и компетентността на ООС. Органът за оценка на съответствието трябва да демонстрира че е компетентен да извършва всички дейности и във всички области, за които е заявил желание за акредитация.

В срок до 15 дни от закриващата среща, екипът трябва да изготви доклад, който да съдържа задължително: записи от проведените наблюдения на дейността; заключение за състоянието на системата за управление и компетентността на ООС; заключение за съответствието на дейността на ООС с изискванията за акредитация и констатираните несъответствия, ако има такива. ИА БСА предоставя доклада от оценката на ООС.

2.4.1.3.4 Решение за акредитация

Вземане на решение по процедурата за акредитация се основава на:

- препоръките на екипа оценители в доклада от оценка, основани на констатациите по време на оценяването;
- становището с предложение за решение на Комисията по акредитация (КА) след запознаване с доклада на водещия оценител/екип и ако е необходимо с документите/записите на ООС. КА заседава в период до 6 месеца от провеждане на оценка на място. Ако посочения период е изтекъл, се извършва извънредна оценка за сметка на страната, по чиято вина не е спазен горепосочения срок;
- решение на изпълнителния директор на ИА БСА за предоставяне, отказване, ограничаване на обхвата, временно спиране, временно ограничаване или за отнемане на акредитацията след становище с предложение за решение на КА. Решението на изпълнителния директор може да бъде съобразено със становището на Комисията по акредитация или да се различава от него. При писмено заявление от акредитираното лице за ограничаване на обхвата, временно спиране, временно ограничаване или за отнемане/отказ на акредитацията, решението се взема от изпълнителния директор без становище от комисия по акредитация.

Когато решението е различно от становището на КА, то се докладва пред Съвета по акредитация. Съветът по акредитация разглежда становището на КА и досието на ООС и излиза със становище. Становището на СА по конкретния случай се предоставя на двете страни – на ръководството на ООС и на изпълнителния директор на ИА БСА.

При положително решение, проект на обхвата на акредитация се предоставя за съгласуване на ООС, който трябва да бъде върнат в ИА БСА с положен подпис от представляващия ООС на всяка страница, удостоверяващ приемливостта на изготвения проект в срок до 15 дни.

При отрицателно решение, лицето може да кандидатства отново за акредитация не по-рано от 6 месеца от датата на получаване на заповедта.

При установяване, че лицето не отговаря на изискванията за акредитация, ИА БСА отказва акредитация с мотивирана писмена заповед, която се съобщава на заявителя в 7 дневен срок от издаването й.

2.4.1.3.4.1 Документи за акредитация

При установяване, че лицето отговаря на изискванията и на процедурите за акредитация на агенцията, изпълнителният директор на агенцията издава заповед и сертификат за акредитация в срок един месец от представянето на писменото становище.

Сертификатът за акредитация удостоверява компетентността на акредитираните лица да извършват дейности по оценяване на съответствието на посочения в него адрес по местонахождение. Сертификатът е поименен и не подлежи на преотстъпване или прехвърляне от страна на акредитираното лице, освен при спазване изискванията на процедурата за акредитация на агенцията. Сертификатът съдържа:

- наименование и марка (лого) на агенцията;
- номер и дата на издаване на сертификата;
- наименование, седалище и адрес на управление и единен идентификационен код - за юридическо лице или едноличен търговец, или еквивалентни данни за чуждестранно юридическо лице;
- идентификационни данни на акредитирания обект;
- основание за издаването му - нормативен акт, стандарт, ръководство;
- вида на дейността по оценяване на съответствието, обхват, дата на издаване и срок на валидност; обхватът може да бъде представен в приложение към сертификата;
- подпис на изпълнителния директор на агенцията или на заместник изпълнителния директор в случаите по чл. 10, ал. 5 от ЗНАООС;
- номер и дата на приложението, ако има такова;
- дата на първоначалната акредитация в случаите, когато има получена.

2.4.1.3.5 Поддържане на акредитацията

Акредитацията е с валидност от 4 години от датата на издаване на сертификата за акредитация. Поддържането на акредитацията се извършва за целия период на валидност на сертификата за акредитация. Поддържането на акредитацията включва надзор и други действия, извършвани от ИА БСА, с цел да се осигури непрекъснато съответствие на дейността на акредитираните лица с изискванията и процедурите за акредитация на агенцията и запазване на доверието в качеството на предлаганите от акредитираните лица услуги.

След предоставяне на акредитация, акредитираните ООС се оценяват периодично. До изтичане на валидността на акредитацията агенцията извършва периодични надзорни оценки.

По време на периода на валидност на акредитация, акредитираният ООС може да промени (ограничи или разшири) обхвата на акредитация, като срокът на валидност на предоставената акредитация не се променя.

Решенията за спиране на акредитацията за целия или спиране на акредитацията за част от предоставения обхват (временно ограничаване на обхвата), за ограничаване и отнемане на акредитацията се вземат при изпълнение на правилата и процедурите на агенцията.

Надзорът се осъществява чрез оценка на място за установяване съответствието на акредитираните лица с изискванията за акредитация и с процедурите за акредитация на агенцията, като се взема предвид и участие на акредитираните лаборатории в междулабораторни сравнения, изпитвания за пригодност или други дейности, удостоверяващи компетентността на акредитираните лица.

Планов надзор се провежда въз основа на утвърдени програми за периодична оценка на компетентността на акредитираните лица.

След предоставяне на първоначална акредитация/преакредитация първият планов надзор чрез оценка на място се извършва в срок от 9 до 12 месеца от датата на издаване на сертификата за

първоначална акредитация/преакредитация. Всеки следващ планов надзор/преоценка се извършва в срок от 18 до 24 месеца от предходната оценка на място.

Всеки отказ на ООС за провеждане на надзор в нарушаване на регламентираните периоди за неговото провеждане се счита за неизпълнение на изискванията за акредитация и води до спиране на акредитацията.

ИА БСА може да реши да извърши извънредна оценка на място при получена информация за настъпили промени в условията, при които е предоставена акредитацията, постъпили писмени сигнали за нарушения от страна на акредитирани лица, публикувани или огласени критични материали в средствата за масово осведомяване, сигнали за некоректно позоваване на акредитацията, заблуждаващо използване на акредитацията в рекламни материали и други. Извънредна оценка на място ще бъде извършена от ИА БСА при постъпила информация от Орган по сертификация на продукти за неговите намерения да използва неакредитиран ООС като подизпълнител.

В срок до 1 месец след получаване/огласяване на сигнал/информация, ИА БСА може да изиска първоначално писмена информация от ООС във връзка със сигнала/жалбата и/или да извърши извънредна оценка на място.

Обхватът на извънредната оценка се определя от спецификата на всеки конкретен случай, за който е сезирана или се самосезира ИА БСА. Ако в период до три месеца от датата на получаване/огласяване на сигнал/информация, е планирано провеждане на планов надзор, същият може да бъде проведен в рамките на извънредната оценка. При надзор по сигнал ООС се уведомява само за датата на оценката на място.

2.4.1.4 Преиздаване на сертификат за акредитация

ИА БСА преиздава сертификат за акредитация при промяна на елемент от съдържанието на сертификата.

- Условия, при които се извършва преиздаване на сертификат за акредитация на ООС:
  - органът за оценка на съответствието (ООС) отговаря на изискванията за акредитация;
  - политиката и системата за управление остават непроменени;
  - управлението на юридическото лице и ООС, както и основния персонал на ООС остават непроменени;
  - организационната структура на ООС остава непроменена;
  - методите и процедурите за оценка на съответствието остават същите;
  - техническите средства остават същите, ако е приложимо (напр. орган по сертификация на системи за управление).
- Условия, при които се извършва прехвърляне на предоставена акредитация на ООС, съгласно чл. 22 на ЗНАООС:
  - наличие на документирани доказателства за преминаване на ООС от едното към другото юридическо лице;

- наличие на доказателства за изгубване на права като акредитиран ООС на единия правен субект и прехвърлянето на правата към новия правен субект;
- декларация за доброволен отказ от акредитация от името на старото юридическо лице;
- публично изявление, че предоставената акредитация към старото юридическо лице е невалидна;
- преминалият към новото юридическо лице ООС продължава да отговаря на изискванията за акредитация;
- политиката и системата за управление на ООС остават непроменени;
- ръководството на ООС, както и основния персонал на ООС остават непроменени;
- организационната структура на ООС в рамките на юридическо лице остава непроменена;
- методите и процедурите за оценка на съответствието остават същите;
- техническите средства остават същите, ако е приложимо (напр. орган по сертификация на системи за управление).

Преди да вземе решение относно преиздаване на сертификат за акредитацията или прехвърляне на предоставената акредитацията, БСА извършва оценка най-малко чрез преглед на представените от ООС документи. При необходимост, ИА БСА извършва и оценка на място за установяване на съответствието на ОСС с изискванията за акредитация.

Решението за преиздаване/прехвърляне на акредитацията се взема от изпълнителния директор въз основа на доклад от водещ оценител/екип по оценяване, провел последната оценка на място. При положително решение, ООС получава нови документи за акредитация, в които е отразена настъпилата промяна, като регистрационния номер на сертификата за акредитация не се променя.

2.4.1.5 Спиране на акредитацията за целия или за част от предоставения обхват (временно ограничаване на обхвата на акредитация)

Спирането или временното ограничаване на обхвата на акредитацията може да се извърши за срок до 6 месеца. ИА БСА извършва спиране на акредитацията, когато обективни доказателства, установени по време на оценки на място или по друг начин, показват, че акредитираното лице не съответства на изискванията за акредитация и процедурите на агенцията и то не е предприело ефикасни и навременни коригиращи действия.

ИА БСА извършва временно ограничаване обхвата на акредитацията, когато акредитираното лице е временно в невъзможност да извършва част от дейностите, за които е акредитирано, и те не влияят на възможността му да извършва дейността си по останалата част от обхвата.

Спирането или временното ограничаване е процес, при който акредитацията е временно невалидна за целия или за част от обхвата на акредитация.

Лицето, чиято акредитация е с ограничен или временно ограничен обхват, получава сертификат за акредитация с ограничен или временно ограничен обхват.

При спиране на акредитацията, акредитираното лице е длъжно да върне в агенцията оригиналите на сертификата за акредитация и на приложението към него в 14-дневен срок от получаване на заповедта и да спре позоваването си на акредитация независимо дали е оспорило или не заповедта.

2.4.1.5.1 Възстановяване на акредитацията

След официално изявено желание от ООС за възстановяване на акредитацията в срок до 5 месеца от датата на заповедта за спиране или временно ограничаване на обхвата на акредитация, ИА БСА извършва извънредна оценка на място. Ако по време на тази оценка ООС не успее да демонстрира съответствие с изискванията за акредитация или ако липсва изявено желание от страна на ООС за възстановяване на акредитацията ИА БСА преминава към отнемане или ограничаване обхвата на акредитацията.

Решението за възстановяване на акредитацията се взема от изпълнителния директор въз основа на предложение в доклад от оценка на екипа.

2.4.1.6 Ограничаване на акредитацията

ИА БСА извършва ограничаване на обхвата на акредитация, когато обективни доказателства, установени по време на оценки на място или по друг начин, показват, че акредитираното лице не съответства на изискванията за акредитация за определена част от акредитирания обхват, но това не влияе на възможността му да извършва дейността си по останалата част от обхвата или в срока на временното ограничаване на обхвата на акредитацията и акредитираното лице не успее да докаже възможността си да извършва дейностите, за които временно му е ограничена акредитацията.

2.4.1.6.1 Възстановяване на акредитацията

ООС може да възстанови обхвата/областта на предоставената му акредитация чрез процедура по възстановяване на обхвата на акредитация, но не по–рано от 6 месеца от датата на влизане в сила на заповедта за временно спиране/ограничаване на обхвата на акредитация.

2.4.1.7 Отказ за предоставяне на акредитация, разширяване обхвата на акредитацията или преакредитацията и отнемане на акредитацията

Отказ за предоставяне на акредитация, разширяване обхвата на акредитацията или преакредитацията и отнемане на акредитацията е процес, при който заявения/предоставения обхват на акредитация е отказан/напълно прекратен (отнет).

ИА БСА отказва/отнема акредитация, когато акредитираното лице или кандидатът за акредитация:

- е в невъзможност да извършва дейностите, за които е акредитирано или кандидатства;
- не изпълнява или не поддържа едно или повече от изискванията за акредитация, което води до заключение, че дейността на органа за оценяване на съответствието, компетентността му и системата за управление не са в състояние да осигурят

необходимото качество на предоставяните услуги, включително достоверността на издаваните от него документи;

- в период на акредитация се позовава в дейността си на акредитация за неакредитиран обхват;
- издаде неистински или преправен документ, или документ с невярно съдържание;
- компрометира агенцията със свои действия или бездействия;
- ООС не е успяло в определения период да демонстрира съответствие с изискванията за акредитация или не уведоми за желанието си за възстановяване на акредитацията в посочения срок;
- не заплаща услугите по акредитация съгласно утвърдения ценоразпис;
- наличие на писмено заявление от ООС за отнемане на акредитацията или отказ от акредитация. Изпълнителният директор е длъжен да се съобрази с желанието на ООС независимо дали има обективни причини за това.

При отнемане на акредитацията, акредитираното лице е длъжно да върне в агенцията оригиналите на сертификата за акредитация и приложението към него в 14-дневен срок от получаване на заповедта и да спре позоваването си на акредитация независимо дали е оспорило или не заповедта.

Лице, чиято акредитация е отнета, може да кандидатства отново за акредитация не по-рано от 6 месеца от датата на влизане в сила на заповедта за отнемане на акредитация и представяне на доказателства, че са отстранени несъответствията с изискванията за акредитация.

2.4.1.8 Преакредитация

Преакредитация е последващо потвърждаване на компетентността на акредитирано лице по същия нормативен акт, стандарт или ръководство, определени в издадения сертификат за акредитация.

Не по-късно от 8 (осем) месеца преди изтичане валидността на акредитация, ООС трябва да подаде заявление за преакредитация в ИА БСА.

Ако ООС пропусне да подаде заявлението за преакредитация в определения срок, се следва процедурата при първоначална акредитация, за което кандидатът трябва изрично да заяви желание с подаване на заявление за първоначална акредитация. В този случай ООС губи регистрационния номер на предоставения му сертификат за акредитация.

При откриване на процедура за преакредитация, агенцията извършва преакредитацията в срок до изтичане валидността на сертификата на вече предоставената акредитация. В случай, че агенцията не извърши преакредитация в срок до изтичане на валидността на предоставената акредитация, поради зависещи от нея обстоятелства, по искане на заявителя, изпълнителният директор на агенцията със заповед удължава до 6 месеца срока на валидност на сертификата за акредитация.

Удължаването на срока на валидност на акредитацията е по предложение на водещия оценител, провел последната оценка на място, след анализ на изпълнението на следните изисквания от страна на ООС:

- спазен срок за подаване на заявлението за преакредитация;
- спазен срок за изплащане на всички финансови задължения;
- липса на значителни несъответствия или при наличие на такива, приет подробен план за тяхното изпълнение.

2.4.1.9 Разширяване на обхвата на акредитация

Разширяване обхвата на акредитация е допълнение към предоставен обхват или към области на акредитация, съгласно критериите за акредитация, по който ООС е акредитиран.

Акредитираните лица могат да подават заявления за разширяване обхвата на акредитацията си съгласно изискванията на нормативния акт, стандарта или ръководството, по което са акредитирани през целия период на своята акредитация.

Разширяване на обхвата на акредитация се извършва чрез:

- разширяване обхвата на акредитираната област на дейност;
- разширяване обхвата на акредитацията в нова област на дейност, което включва ново местонахождение на извършваната дейност.

В зависимост от големината и естеството на исканото разширяване, ИА БСА решава как да процедира по отношение на оценката на място за всеки конкретен случай, но основните правила са следните:

- оценката за разширяване на обхвата на акредитация в рамките на вече акредитиран обхват и извън обхвата на акредитация до 30% от акредитирания обхват, може да се извършва по време на оценки при планов надзор и преакредитация;
- оценка за разширяване на обхвата на акредитация, когато е заявен обхват на разширяване извън акредитирания обхват повече от 30% от акредитирания обхват се извършва с оценка на място за разширяване на обхвата;
- оценка за разширяване на област на акредитация (офиси/помещения, в които ООС извършва дейности по оценяване на съответствието) се извършва с оценка на място за разширяване.

2.4.1.10 Обжалване

Решенията на изпълнителния директор за отказ от акредитация, преакредитация или от разширяване на обхвата на акредитация, за ограничаване, временно ограничаване или спиране или отнемане на акредитацията подлежат на обжалване по реда на Административно процесуалния кодекс.

Лицата могат да подадат жалба до съда, след като е изчерпана възможността по чл. 13, ал. 2 или е изтекъл срокът по чл. 13, ал. 1 от ЗНАООС.

2.4.1.11 Регистър на Органите за оценяване на съответствието

ИА БСА поддържа публичен регистър на Органите за оценяване на съответствието с предоставена, ограничена, временно ограничена, спряна или отнета акредитация в интернет на адрес http://www.nab-bas.bg/bg/.

2.4.2 Служби по трудова медицина

Законът за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ) задължава работодателите да осигурят обслужване на своите работници и служители от регистрирани служби по трудова медицина (СТМ) (чл. 25 ЗЗБУТ).

Службите по трудова медицина се създават от:

- работодателите самостоятелно или съвместно с други работодатели;
- юридически или физически лица, регистрирани по Търговския закон, по Закона за кооперациите или по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, както и от дружества по законодателството на държава - членка на Европейския съюз, или на държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, за обслужване на работещи;
- лечебните заведения, учредени като самостоятелни юридически лица, за обслужване на работещи.

Когато за работодателя е практически невъзможно сам или в съдружие да създаде служба по трудова медицина, той сключва договор с регистрирана служба по трудова медицина.

2.4.2.1 Основни функции на СТМ (чл. 25, ал. 2 ЗЗБУТ)

Службите по трудова медицина са звена с предимно превантивни функции. Те консултират и подпомагат работодателите, комитетите и групите по условия на труд в планирането и организирането на дейностите по:

- осигуряване и поддържане на здравословни и безопасни условия на труд;
- укрепване на здравето и работоспособността на работещите във връзка с извършваната от тях работа;
- приспособяване на работата към възможностите на работещия, като се отчита неговото физическо и психическо здраве.

2.4.2.2 Основни дейности на СТМ

(чл. 25а ЗЗБУТ и Наредба №3 за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина)

2.4.2.2.1 Наблюдение и анализ на здравното състояние на работниците и служителите:

- консултиране и подпомагане на работодателя при организирането на:

- предварителни медицински прегледи и изследвания за преценка на пригодността на работещите при постъпване на работа: СТМ предлага вида на медицинските специалисти, извършващи прегледите и необходимите изследвания;
- периодични медицински прегледи и изследвания за ранното откриване на изменения в организма в резултат от въздействия на работната среда и трудовия процес: СТМ предлага списък на професиите и длъжностите, при които работещите подлежат на задължителни периодични медицински прегледи и изследвания; вида на медицинските специалисти, извършващи прегледите и необходимите изследвания; честотата на провеждане на периодичните медицински прегледи и изследвания.

■ предоставяне на информация на медицинските специалисти, извършващи периодичните медицински прегледи, по отношение на идентифицираните опасности и установения риск за здравето и безопасността на работещите;

■ уведомяване на избрания общо практикуващ лекар за заболяване или отклонения във физиологичните показатели на работещия, които се нуждаят от диагностично уточняване или лечение.

Уведомлението следва да съдържа:

- трите имена на работещия;
- месторабота на работещия - наименование и адрес на предприятието;
- длъжност и/или професия на работещия;
- описание на установено заболяване или отклонения във физиологичните показатели, включително данни за обстоятелствата, при които те са установени;
- описание на условията на труд в случаите, когато те могат да имат връзка с установено заболяване или отклонения във физиологичните показатели на работещия;

■ изготвяне на заключение за пригодността на работещия да изпълнява даден вид работа.

■ изготвяне на анализ на здравното състояние на работещите и връзката му с условията на труд във всяко от обслужваните предприятия въз основа на:

- резултатите от извършените предварителни и периодични медицински прегледи и изследвания;
- информация за временната неработоспособност по данни от копия на болнични листове, предоставени от работодателя;
- информация за трайната неработоспособност по данни от работодателя и/или от работещия;
- информация за регистрирани професионални болести по данни от работодателя и/или от работещия;
- информация за трудовите злополуки по данни от работодателя и/или работещия.

■ изготвяне на обобщени анализи на здравното състояние на работещите за всяко от обслужваните предприятия във връзка с конкретните условия на труд.

■ водене на здравни досиета на електронен и хартиен носител по образец съгласно приложение №6 на Наредба №3 за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина.

2.4.2.2.2 Оценка на професионалните рискове

Службите по трудова медицина участват в извършването на оценката на риска за здравето и безопасността на работещите съгласно изискванията на нормативните актове за осигуряване на здраве и безопасност при работа. Съвместно с представители на работодателя на обслужваното предприятие и в съответствие с оценката на риска могат да:

- разработват и предлагат мерки за предотвратяване, отстраняване или намаляване на установения риск;
- предлагат степенуване по приоритети на мерките за предотвратяване, отстраняване или намаляване на установения риск, като отчитат установения риск, причините за възникване на идентифицираните опасности и техните характеристики, включително осъществимостта на мерките и възможностите за инвестиции;
- оценяват ефикасността на предприетите от работодателя мерки.

При изпълнение на дейностите за осигуряване на безопасност и здраве, СТМ трябва да разработват препоръки за работодателя за преустройството на работното място, организацията на труда и трудовото натоварване на работещи, които се нуждаят от специална закрила.

2.4.2.2.3 Обучение на работещи и длъжностни лица по правилата за опазване на здравето и безопасността при работа

Основните дейности, свързани с обучение на работещи и длъжностни лица по правилата за опазване на здравето и безопасността при работа включват:

- разработване и участие в изпълнението на програми за обучение на ръководния персонал, на работещите и на техните представители по правилата за осигуряване на здраве и безопасност при работа и спазването на изискванията за безопасна работна практика;
- организиране и провеждане на обучението на работещите по правилата за първа помощ, самопомощ и взаимопомощ във връзка с конкретните опасности на работното място;
- предоставяне на информация на работещите за здравните рискове, свързани с работата, и за резултатите от проведените медицински прегледи и изследвания;
- даване на индивидуални съвети на работещите във връзка със здравето и безопасността при работа;
- участие в реализирането на програми за промоция на здравето на работещите на работното място, отстраняване на рисковите фактори на начина на живот, опазване и укрепване на работоспособността и преодоляване на стреса при работа;
- помощ на работодателите при изпълнението на нормативно установените изисквания, свързани със здравословните и безопасните условия на труд, и при разработването на правила, норми и инструкции в предприятията за осигуряване на здраве и безопасност при работа;
- даване на консултации на работещите за правилното прилагане на законодателството и всички правила, норми и инструкции в предприятията за осигуряване на здраве и безопасност при работа;

- консултиране и подпомагане комитетите и групите по условия на труд при осъществяване на дейността им.

2.4.2.3 Минимален състав на СТМ:

- лице с образователно-квалификационна степен магистър по медицина и с придобита специалност "трудова медицина";
- лице с висше техническо образование и 3 години професионален опит в областта на безопасността и здравето при работа;
- технически изпълнител с образование не по-ниско от средно.

В състава на СТМ и при изпълнение на конкретни задачи не могат да се включват:

- лица, които работят в Министерството на здравеопазването и Министерството на труда и социалната политика и техните контролни органи;
- медицински специалисти, загубили правоспособност по смисъла на Закона за здравето;
- лица, с подписан договор с Националната здравноосигурителна каса и регистрирани в районните центрове по здравеопазване.

2.4.2.4 Регистрация на СТМ (чл. 25г ЗЗБУТ)

За регистриране на СТМ, лицата, които са създали служби подават заявление до министъра на здравеопазването, към което да приложат следните документи:

- данни, съдържащи наименование, седалище и адрес;
- копие от акта за съдебна регистрация или копие от друг документ за създаването на СТМ;
- договор между работодатели - за случаите когато СТМ е създадена съвместно между работодатели;
- актуално удостоверение за вписване в търговския регистър;
- списък на минималния състав на специалистите от службата по трудова медицина;
- нотариално заверени копия на документи, удостоверяващи образованието и квалификацията на специалистите от минималния състав;
- декларация на лицата от минималния състав, че отговарят на изискванията на чл. 25б, ал. 3 на ЗЗБУТ;
- документ за платена такса.

При непълнота и при нередовност на посочените документи министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице в 30-дневен срок от датата на подаване на заявлението е длъжен писмено да уведоми лицата за констатирани непълноти и нередовности на документите, като с уведомлението определи срок не по-кратък от 14 дни за отстраняването им.

В 30-дневен срок от подаване на заявлението или от датата на отстраняване на констатираните непълноти или нередовности министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице по предложение на Комисията за регистриране на службите по трудова медицина издава удостоверение за регистрация на службата по трудова медицина или прави мотивиран отказ за регистрация.

Отказ за регистрация се прави само в случаите, когато непълнотите и нередовностите в документите не са отстранени в срока, определен с уведомлението, или при несъответствие с изискванията за регистрация.

2.4.2.5 Промяна на регистрирани СТМ (чл. 25д, ал. 1 – 2 ЗЗБУТ)

При промяна на обстоятелства по чл. 25г, ал. 1 ЗЗБУТ лицата, създали служби по трудова медицина, в 7-дневен срок от настъпването им уведомяват писмено министъра на здравеопазването, като прилагат документи, удостоверяващи промяната.

Министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице в 20-дневен срок от подаване на уведомлението за промяна на обстоятелствата по чл. 25г, ал. 1 по предложение на Комисията за регистриране на службите по трудова медицина отразява промените в регистъра на службите по трудова медицина, а в случаите по чл. 25г, ал. 1, т. 1, 3 и 5 ЗЗБУТ издава и удостоверение за промяна на регистрацията или прави мотивиран отказ.

2.4.2.6 Заличаване на регистрирани СТМ (чл. 25д, ал. 3 ЗЗБУТ)

Министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице със заповед може да заличи от регистъра регистрирани служби по трудова медицина при следните условия:

- подадено заявление от лицата, създали служби по трудова медицина, за заличаване от регистъра;
- прекратяване дейността на лицата, които са създали служба по трудова медицина;
- установени нарушения, свързани с изискванията:
  - към минималният състав на службите по трудова медицина;
  - относно ограниченията, които закона е поставил за лицата, които работят в Министерството на здравеопазването и Министерството на труда и социалната политика и техните контролни органи; медицински специалисти, загубили правоспособност по смисъла на Закона за здравето; лица, подписали договор с Националната здравноосигурителна каса и регистрирани в регионалните центрове по здравеопазване;
  - за условията и редът за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина, определени наредба на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика.
- констатирани от контролните органи системни нарушения на основните дейности на службите по трудова медицина:
  - оказване помощ на работодателите за създаване на организация за безопасност и здраве при работа;
  - оценка на професионалните рискове и анализ на здравното състояние на работещите;
  - предлагане на мерки за отстраняване и намаляване на установения риск;
  - наблюдение на здравното състояние на работещите;
  - обучение на работещи и длъжностни лица по правилата за опазване на здравето и безопасността при работа;

- водене и съхраняване на документацията, определена с Наредба 3 от 25 януари 2008 г. за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина;
- нарушения на изискванията на нормативните актове за осигуряване на здраве и безопасност при извършва своята дейност.

- установяване наличието на документи с невярно съдържание, свързани с регистрацията на службата.

2.4.2.7 Регистър на СТМ

Министерството на здравеопазването води публичен регистър на службите по трудова медицина. Данните от регистъра се публикуват на страницата на Министерството на здравеопазването в интернет - http://www.mh.government.bg/. Регистърът съдържа:

- номер и дата на издаване на удостоверението за регистрация на служба по трудова медицина или на удостоверението за промяна на регистрацията на служба по трудова медицина;
- наименование, седалище и адрес на управление и телефон на лицата, които са създали служба по трудова медицина;
- поименен списък на специалистите от минималния състав на СТМ ;
- номер и дата на заповедта за заличаване на регистрирана служба по трудова медицина;
- настъпили промени по вписаните обстоятелства по регистрация на СТМ.

2.4.3 Организации за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност

Съгласно приложение № 1 на Наредба за условията и реда за издаване на лицензии за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност и за реда за водене на регистър на съоръженията (загл. изм. - ДВ, бр. 17 от 2003 г., загл. изм. - ДВ, бр. 59 от 2006 г.) техническият надзор на съоръжения с повишена опасност СПО се осъществява от лица или от специални структури на предприятия или организации, получили лицензия от председателя на ДАМТН.

2.4.3.1 Видове и типове СПО, чийто надзор се осъществява от организации, получили лицензия за това:

- Стационарни котли с топлинна мощност над 116,3 kW;
- Съдове за сгъстени, втечнени или разтворени под налягане газове, пари или течности, при които налягането на газовете или парите при максималната допустима температура е по-голямо от 0,05 MPa над нормалното атмосферно налягане;
- Стационарни метални тръбопроводи за транспортиране на водна пара с налягане от 0,6 MPa до 8,0 MPa включително и гореща вода с температура от 110°C до 450°C включително и на които произведението от максималното допустимо налягане в мегапаскали и номиналния диаметър в милиметри е по-голямо от числото 100;
- Газови съоръжения, инсталации и газови уреди за природен газ и за втечнен въглеводороден газ;

- Ацетиленови уредби - ацетиленови генераторни станции, ацетиленови генератори, ацетиленови бутилкови инсталации и стационарни ацетиленопроводи;
- Повдигателни съоръжения;
- Асансьори в жилищни сгради;
- Въжени линии и ски-влекове.

2.4.3.2 Условия за издаване на лицензия за осъществяване на технически надзор на СПО

Лицензия за осъществяване на технически надзор на съоръженията с повишена опасност се издава от председателят на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор, на лица, които отговарят на изискванията на чл. 34а, ал. 2 от Закона за техническите изисквания към продуктите (ЗТИП).

Една част към изискванията на ДАМТН са тези лица да бъдат регистрирани по Търговския закон, съответно вписани в търговския регистър или да са създадени със закон, с акт на Министерския съвет или на друг държавен орган; да не са обявени в несъстоятелност или да не се намират в производство за обявяване в несъстоятелност или в ликвидация; да разполагат с персонал нает по трудово правоотношение, който притежава образование, квалификация и/или правоспособност, необходими за осъществяване на технически надзор на съоръженията; да притежават материално-технически условия и средства за осъществяване на технически надзор на СПО и други, подробно описани на интернет страницата на ДАМТН http://www.damtn.government.bg

Лицата, получили лицензия за осъществяване на технически надзор, са длъжни в срок до един месец след започване на дейността си да представят в регионалните отдели на Главна дирекция "Инспекция за държавен технически надзор" (ГД "ИДТН") копие на застраховка за вредите, които могат да причинят вследствие на неизпълнение на задълженията си на собствениците или ползвателите на СПО или на трети лица.

2.4.3.3 Регистър на органите за технически надзор на съоръжения с повишена опасност

Съществува публичен Регистър на лицата и структурно обособените части на предприятия или организации, получили лицензия от председателя на ДАМТН за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност.

Той е публикуван на интернет страницата на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор:

http://www.damtn.government.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=43&Itemid=7&lang=bg

В регистъра се вписват:

- регистрационният номер на лицензираното лице или специалната структура на съответното предприятие или организация;

- номерът на лицензията;
- наименованието, седалището и адресът на лицензираното лице или на предприятието или организацията, чиято структура е получила лицензия;
- видовете и типовете съоръжения с повишена опасност, за които е получена лицензията;
- в регистъра се отбелязват всички случаи на отнемане на лицензията или ограничаване на обхвата й.

2.4.3.4 Единен регистър на издадените разрешения

В Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" - МВР (ГДПБЗН - МВР) се поддържа регистър на издадените разрешения с информация за: наименование на търговеца; вид на дейността; наименование, организационно-правна форма на юридическото лице, седалище и адрес на управление, данни от регистрацията в търговския регистър, информация за наетите лица и наличната пожарна и спасителна техника; информация за ръководителите на дейностите; валидност на разрешението; номер на разрешението; списък на обектите, за които има сключен договор, и срока му на действие - за пожарогасителна дейност и спасителна дейност; основание и дата на отнемане на разрешението.

Информация за издадените и отнетите разрешения за осъществяване на дейностите се публикува в интернет страницата на ГДПБЗН – МВР на адрес:

http://www.nspbzn.mvr.bg/Sprav_informacia/Registri/default.htm

Анализът на публичните регистри показа, че в страната има достатъчно на брой лицензирани фирми от ДАМТН, като наличните фирми имат достатъчен капацитет и технически възможности за технически надзор.

3 Механизми за осигуряване спазването на законодателството по БЗР

Механизмите за спазването на законодателството по безопасност и здраве при работа могат да се обособят в няколко групи:

- контрол за спазване на законодателството;
- информиране, консултиране и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за методите за спазване на законодателството;
- сътрудничество чрез методите на социалния диалог с представители на организациите на работодателите и работниците и служителите;
- координация и взаимодействие между контролните органи на изпълнителната власт.

Взаимодействието между изброените по-долу органи с контролни функции в областта на безопасността и здравето при работа се осъществява на основание раздел III "Взаимодействие между контролните органи" от Закона за инспектиране на труда (ЗИТ). Взаимодействието се извършва чрез съвместни проверки и обмен на информация (чл. 7, ал. 1 ЗИТ) между контролните

органи при осъществяване на дейностите по инспектиране на труда. Съвместните проверки (чл. 7, ал. 3 ЗИТ) се осъществяват:

- в съответствие с Националната програма за инспектиране на труда;
- по искане на Министерския съвет;
- при възлагане от органите на прокуратурата;
- по предложение на Националния съвет за инспектиране на труда;
- по постъпили жалби и сигнали за нарушения на законодателството;
- в случай на аварии в предприятията и в зависимост от данните за причините и големината на аварията;
- при трудова злополука, причинила смърт, при злополука, причинила увреждане на повече от трима работещи, както и при всяка злополука, за която има основание да се предполага, че ще доведе до инвалидност - в зависимост от данните за причините и компетентностите на органите.

С административния акт за назначаване на съвместна проверка се определят компетентните контролни органи, един от които е водещ, както и обектите, обхватът и периодът за извършване на проверката (чл. 7, ал. 4 ЗИТ).

При осъществяване на дейност извън обхвата на съвместните проверки по ЗИТ, контролните органи се информират за установени нарушения в областта на труда или при съмнение за нарушения в обектите на контрол (чл.8, ал. 2 ЗИТ). Формата, съдържанието, редът и сроковете за представяне на информацията са определени в чл. 16, ал. 2 от Наредбата за формата, съдържанието, реда и сроковете за представяне на информация от органите за инспектиране на труда (приета с ПМС №164 от 30.06.2009 г., обн., ДВ, бр. 52от 10.07.2009 г., изм., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 24.11.2009 г., изм. и доп., бр. 7 от 21.01.2011 г.).

Органите с контролни функции в областта на безопасността и здравето при работа се създават и изпълняват дейността си на основание специален закон, с който се определя държавната политика в конкретна област.

3.1 Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда"

- Осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности (чл. 399, ал. 1 от КТ).
- Осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение (чл. 399, ал. 2 КТ).
- Контролира спазването на трудовото законодателство (чл. 4, ал. 1, т. 1 от УПИАГИТ[66]).
- Упражнява специализиран контрол по спазването на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, Закона за насърчаване на заетостта, на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и правата и задълженията на страните по служебното правоотношение и на други нормативни актове, когато това е възложено със закон (чл. 4, ал. 1, т. 2 УПИАГИТ).

[66] Устройствен правилник на Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда

- Дава сведения и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за най-ефективните методи за спазване на трудовото законодателство и по прилагането на Закона за насърчаване на заетостта (чл. 4, ал. 1, т. 3 УПИАГИТ).
- Уведомява компетентните органи за установени непълноти и недостатъци в действащото трудово законодателство (чл. 4, ал. 2 УПИАГИТ).
- Осъществява своята дейност самостоятелно или във взаимодействие с други органи на държавната администрация (чл. 5, ал. 1 УПИАГИТ).
- При осъществяване на своята дейност може да си сътрудничи с организациите на работниците и служителите и на работодателите, както и с други неправителствени организации. (чл. 5, ал. 2 УПИАГИТ).

Специализираната администрация е организирана в три дирекции на централно ниво и 21 дирекции "Инспекция по труда", които имат функции и териториална компетентност на областно ниво, като са обхванати всички области, съгласно териториалното деление на страната (чл. 11 УПИАГИТ).

Общата численост на специализираната администрация е 460 щатни бройки, от които 419 са в дирекции "Инспекция по труда".

3.2 Държавната агенция за метрологичен и технически надзор осъществява

- метрологичен надзор (чл. 74 от Закона за измерванията и чл. 3, ал. 2, т. 1, б. "д" от УПДАМТН[67]);
- надзор на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има съществени изисквания, определени съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите (чл. 27, ал. 2 от Закона за техническите изисквания към продуктите (ЗТИП) и чл. 3, ал. 2, т. 2 УПДАМТН);
- технически надзор на съоръженията с повишена опасност (чл. 34, ал. 1 ЗТИП и чл. 3, ал. 2, т. 4 УПДАМТН);
- контрол на качеството на течните горива (чл. 14 от Наредбата за изискванията за качеството на течните горива, условията, реда и начина за техния контрол и чл. 3, ал. 2, т. 8 УПДАМТН).

Специализираната администрация на ДАМТН е организирана в 4 главни дирекции и една дирекция (чл. 15, ал. 1 УПДАМТН), с обща численост от 319 щатни бройки. Четирите главни дирекции имат и териториални структури с компетентност, която обхваща територията на страната.

3.3 Агенция за ядрено регулиране

Председателят на Агенцията за ядрено регулиране осъществява държавното регулиране на безопасното използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и на безопасното управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво (чл. 4, ал. 1 от Закона за безопасно използване на ядрената енергия (ЗБИЯЕ)).

[67] Устройствен правилник на Държавна агенция за метрологичен и технически надзор

В рамките на предоставените му от закона правомощия, председателят (чл. 4 от УПАЯР[68]):

- осъществява контрол по спазване на изискванията и нормите за безопасно използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения, управлението на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво и на условията на издадените лицензии и разрешения;
- издава и отнема удостоверения за правоспособност за работа в ядрени съоръжения;
- налага принудителните административни мерки и административните наказания в случаите, предвидени в ЗБИЯЕ;
- възлага извършването на експертизи, проучвания и изследвания, свързани с ядрената безопасност и радиационната защита при използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и при управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво;
- осъществява взаимодействие с органите на изпълнителната власт, в чиято компетентност са предоставени регулаторни и контролни функции в областта на използването на ядрената енергия и йонизиращите лъчения, и предлага на Министерския съвет мерки за координиране на тези дейности;
- създава със заповед наблюдавани зони около ядрени съоръжения и други обекти с източници на йонизиращи лъчения.

Специализираната администрация на агенцията е организирана в 4 дирекции. В състава на главна дирекция "Регулиране безопасността на ядрените съоръжения" се включва териториалното звено в Козлодуй, което има статут на отдел и осъществява контрол на ядрената безопасност и радиационната защита на АЕЦ "Козлодуй". Главна дирекция "Регулиране безопасността на ядрените съоръжения" подпомага председателя на агенцията при осъществяване на неговите регулиращи и контролни функции по отношение на дейностите с ядрени съоръжения, ядрен материал и управлението на радиоактивните отпадъци в ядрени съоръжения, както и по отношение на квалификацията и правоспособността на персонала в ядрени съоръжения и обекти с източници на йонизиращи лъчения (чл. 15, ал.1 УПАЯР).

Общата численост на специализираната администрация е 89 щатни бройки, от които за Главна дирекция "Регулиране безопасността на ядрените съоръжения" – 32.

3.4 Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството

Дирекцията за национален строителен контрол (ДНСК) упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията (ЗУТ) и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в т.ч. влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряване на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите, и обследва и документира авариите в строителството (чл. 222, ал. 1 от Закона за устройство на територията (ЗУТ) и чл. 6, ал. 1 от Устройствения правилник на Дирекцията за национален строителен контрол (УПДНСК)).

[68] Устройствен правилник на Агенцията за ядрено регулиране

Дирекцията за национален строителен контрол се състои от централно управление и регионални дирекции в областните центрове. Във връзка с възникнали нужди могат да се създават временни териториални бюра на Дирекцията за национален строителен контрол със заповед на началника й, без да се увеличават утвърдените бюджет и щат на дирекцията (чл. 221, ал. 1 ЗУТ). Специализираната администрация е организирана в две дирекции на национално ниво и има 6 регионални дирекции за национален строителен контрол с 28 регионални отдела "Национален строителен контрол" към тях (чл. 7, ал. 1 УПДНСК). Общата численост на персонала на специализираната администрация е 379 щатни бройки, от които 318 за териториалните дирекции.

3.5 Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" на Министерството на вътрешните работи

Главната дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" извършва:

- превантивна дейност (чл. 52г, ал. 2, т. 1 от Закона за МВР (ЗМВР) и чл. 127л от Правилника за прилагане на ЗМВР(ППЗМВР)):
  - информират, координират и взаимодействат с органите на държавната власт, местното самоуправление, юридическите лица и гражданите за подготовка на населението за действия при пожари и бедствия и осъществяване на превантивни мерки;
  - организират и провеждат обучение на органите на изпълнителната власт за ранното предупреждение и оповестяване с Националната система за ранно предупреждение и оповестяване при бедствия (НСРПОБ);
  - участват в разработването на програми за обучение, учебни материали и помагала за детските градини и училищата и планове за обучение и подготовка за защита при бедствия на ръководния персонал и учителите в системата на народната просвета;
- държавен противопожарен контрол (чл. 52г, ал. 2, т. 2 и чл. 91б от ЗМВР и чл. 127и от ППЗМВР):
  - контролират спазването на правилата и нормите за пожарна безопасност при проектиране, строителство и експлоатация на обекти, технологични съоръжения и инсталации, както и при тяхната реконструкция и модернизация;
  - дават становища за противопожарна осигуреност на строежите при съгласуване на инвестиционни проекти и при участие в работата на експертни съвети по устройство на територията;
  - проверяват строежи и обекти за съответствие с изискванията за пожарна безопасност на влаганите в тях материали, съоръжения, машини и инсталации;
  - участват в държавните приемателни комисии за разрешаване ползването на строежи и издават писмени становища за съответствие с изискванията за пожарна безопасност;
  - участват в разработването на строителни и технически правила, норми и наредби за осигуряване на пожарната безопасност при проектиране и изграждане на строежите, при реконструкция, модернизация и експлоатация на обекти, технологични съоръжения и инсталации;

- проверяват строежи и обекти в експлоатация за изпълнение на правилата и нормите за пожарна безопасност;
- издават документи за удостоверяване съответствието на обектите с изискванията на правилата и нормите за пожарна безопасност;
- контрол за съответствието на влаганите в строежите продукти с нормативните изисквания за пожарна безопасност;
- издават писмени разпореждания за изпълнение на правилата и нормите за пожарна безопасност на ръководители на държавни органи, организации, юридически лица и граждани;
- уведомяват държавните органи, юридически лица и граждани при нарушаване на правилата и нормите за пожарна безопасност, а при наличие на данни за извършено престъпление уведомяват прокуратурата;
- прилагат административнонаказателни и принудителни административни мерки;
- извършват сертификационни проверки и издават сертификати за съответствие на обектите и строежите с изискванията за пожарна безопасност;
- извършват проверки на земеделската техника за допускане до участие в жътвената кампания;
- извършват проверки за наличието на разрешение на продуктите за пожарогасене по отношение на тяхната гасителна ефективност и спазването на условията на издаденото разрешение;
- извършват проверки за наличието на разрешение на търговците по чл. 91е ЗМВР за осъществяваните от тях дейности и спазването на условията на издадените разрешения;

■ изискват от държавни органи, юридически лица и граждани планове за осигуряване на пожарната безопасност при организиране на мероприятия и извършване на дейности, с които временно се променя нивото на пожарната опасност;

■ превантивен контрол (чл. 52г, ал. 2, т. 3 и чл. 91к от ЗМВР):
- контрол за спазване на нормативната уредба при одобряването на устройствени схеми и планове, съгласувателни процедури на обекти, осъществяващи дейност с рискови вещества и материали, и участие в държавни приемателни комисии;
- контрол по изготвяне и съгласуване на аварийни планове;
- контрол на дейностите по защита и на средствата за защита на работещите в обектите по чл. 35 и 36 от Закона за защита при бедствия;
- контрол за спазване изискванията на Закона за защита при бедствия и издадените въз основа на него подзаконови актове;
- контрол за спазване на инженерно-техническите правила за защита от бедствия и аварии на строежи и на въведени в експлоатация обекти.

Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" има йерархична структура, обхващаща национално, областно, районно ниво и ниво участък.

Министърът на вътрешните работи утвърждава щатовете в МВР.В щатовете се определят категориите, наименованията на длъжностите, видът на конкурса, изискванията за минимално образование или образователно- квалификационна степен и численият състав на структурните звена на МВР.

3.6 Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

Контролно-техническата инспекция осъществява дейностите, свързани със (чл. 2, ал. 2 от Устройствения правилник на Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните (УПКТИ)):

- регистрацията на машини за земни работи, земеделската и горската техника;
- контрола по техническото състояние и безопасността на техниката при работа с нея;
- техническите прегледи на техниката;
- придобиването и отнемането на правоспособност за работа с техниката;
- контрола на дейностите по пускането на пазара, пускането в употреба и спирането от работа на техниката;
- издаването и подмяната на свидетелствата за правоспособност за работа с техниката;
- контрола върху:
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови колесни трактори, верижни трактори, ремаркета и сменяема прикачна техника, системи, компоненти и отделни технически възли за тях, за които е влязло в сила изискването за одобрение на типа;
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови двигатели с вътрешно горене, предназначени за или инсталирани на извънпътна техника;
- проверка за наличието на регистрация на техниката;
- удостоверяване на безопасността на употребявана техника;
- изпитване, сертифициране и оценяване на съответствието на нова техника;
- изпитване и проверки във връзка с одобрение на типа на нови колесни трактори.

Специализираната администрация подпомага и осигурява осъществяването на правомощията на изпълнителния директор и е организирана в главна дирекция "Регистрация, контрол и правоспособност за работа с техниката" с регионални служби в административните центрове на областите в Република България и главна дирекция "Изпитване и сертифициране" - гр. Пловдив, с териториални звена в гр. Русе и гр. Пловдив. Специализираната администрация е с обща численост от 122 щатни бройки, от които за главна дирекция "Регистрация, контрол и правоспособност за работа с техниката" 97 бройки, в т.ч. 92 за регионалните служби и 25 за главна дирекция "Изпитване и сертифициране"

При изпълнение на служебните си задължения служителите на инспекцията ползват автомобили и технически средства за обективен контрол.

3.7 Министерството на икономиката, енергетиката и туризма

Министърът на икономиката, енергетиката и туризма:

- провежда предварителен, текущ и последващ контрол за (чл. 75, ал. 1 от Закона за енергетиката (ЗЕ)):
  - техническото състояние и експлоатацията на енергийните обекти;
  - прилагането на реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и прилагане на дяловото разпределение на топлинна енергия;

- изпълнението на задължението за набиране и съхраняване на резервите от горива, необходими за сигурно и непрекъснато снабдяване с енергия;
- готовността на енергийните обекти за работа при бедствия и военно положение;
- изпълнението на задълженията по Закона за енергетиката за предоставяне на информация на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма.

В изпълнение на контролните си правомощия министърът на икономиката, енергетиката и туризма:

- извършва проверки чрез упълномощени от него лица;
- уведомява органите на специализирания контрол с оглед предприемането на мерки от кръга на тяхната компетентност;
- налага принудителни административни мерки и административни наказания, предвидени със Закона за енергетиката.

3.7.1 Дирекция "Сигурност на енергоснабдяването"

- осъществява изпълнението на контролните функции на министъра във връзка с техническото състояние, техническата експлоатация и дейността на оператора на електроенергийната система и предлага адекватни коригиращи мерки за подобряване на техническата и експлоатационната безопасност, ресурсните характеристики и надеждността на енергийните обекти.

3.8 Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията:

- създава условия за безопасност в търговското корабоплаване, гражданското въздухоплаване и железопътния транспорт и контролира спазването им;
- организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти; произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища; произшествия и инциденти в железопътния транспорт; поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни произшествия и сериозни инциденти, на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища, на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- организира контрола по спазването на условията за осъществяване на обществен превоз на пътници и товари и на документите, свързани с превоза;
- определя: документите за превоз; условията и реда за одобряване на типовете пътни превозни средства и измененията на тяхната конструкция; изискванията, на които трябва да отговарят водачите;
- издава документи за правоспособност, за техническа годност и национална принадлежност и за право на достъп до пазара в областта на транспорта и контролира изпълнението на задълженията, свързани с тях.

В системата на министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията са създадени:

3.8.1 Дирекция "Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт"

(чл. 35, ал. 1 от Устройствения правилник на министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията):

- осъществява координация между ведомствата и юридическите лица, участващи при разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- организира и участва в международни срещи, свързани с разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- поддържа контакт с органи за разследване на произшествия на чужди държави за привличане на експерти в случай на тежко произшествие.

Дирекцията е на пряко подчинение на министъра с числен състав от 11 щатни бройки.

3.8.2 Дирекция "Човешки ресурси"

- организира и контролира дейността на министерството в областта на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
- участва в отрасловите и браншовите съвети по условия на труд;
- организира работата на отрасловия и браншовите съвети за тристранно сътрудничество в министерството по въпросите на социалната политика в областта на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

Числеността на персонала на дирекцията е 7 щатни бройки, които осъществяват цялостната дейност на дирекцията.

3.8.3 Дирекция "Безопасност, технически надзор и управление при кризи"

- осъществява държавен технически надзор върху съоръженията с повишена опасност в съответствие с действащото законодателство;
- вписва в регистъра на министерството и издава удостоверения на лица за извършване на дейности по поддържане, ремонтиране и преустройване на съоръжения с повишена опасност;
- извършва първоначални, периодични и внезапни прегледи, проверки и изпитвания на съоръженията с повишена опасност, както и проверки на предприятията, сградите и другите обекти, в които съоръженията се произвеждат, монтират, поддържат, ремонтират и експлоатират;
- издава задължителни писмени предписания на собственици или ползватели, работодатели, длъжностни и други лица и писмено разпорежда спиране на експлоатацията на предприятия и/или съоръжения с повишена опасност;
- съставя актове за установяване нарушения на нормативната уредба и издава наказателни постановления в съответствие с разпоредбите на Закона за техническите изисквания към продуктите и Закона за здравословни и безопасни условия на труд;
- координира стандартизационната и метрологичната дейност в транспортния отрасъл.

Числеността на дирекцията е 12 щатни бройки за цялата система на министерството.

3.9 Изпълнителна агенция "Автомобилна администрация"

- Осъществява контролни функции по Закона за автомобилните превози (чл. 2, ал. 5 ЗАП).

В структурата на агенцията е създадена Главна дирекция "Контролна дейност – ДАИ" (Областните отдели "Контролна дейност – ДАИ"(чл. 18 и 18а УПИААА):

- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари с моторни превозни средства с българска и чуждестранна регистрация в страната, както и на всички документи, свързани с този превоз;
- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари за собствена сметка;
- организират контрола по спазването на Европейската спогодба за работа на екипажите на превозните средства, извършващи международни превози (AETR) (ДВ, бр. 99 от 1995 г.), Европейската спогодба за международен превоз на опасни товари по шосе (ADR) (обн., ДВ, бр. 73 от 1995 г.; попр., бр. 63 от 2005 г.), Европейската спогодба за превоз на лесноразваляеми хранителни продукти и за специалните транспортни средства, които се ползват при тези превози (ATP) и на Спогодбата за международни случайни превози на пътници, извършвани с автобуси (ИНТЕРБУС) (ДВ, бр. 18 от 2003 г.);
- контролират пунктовете за извършване на периодични прегледи за проверка на техническата изправност на пътни превозни средства и качеството на извършваните прегледи;
- контролират периодичността и качеството на извършваните предпътни прегледи на превозните средства и водачите им;
- контролират състоянието на материалната база и изпълнението на учебните програми в учебните форми за подготовка на водачи на моторни превозни средства, получили разрешение по реда на Закона за движението по пътищата;
- съставят актове за установяване на административни нарушения при съответно овластяване за това на длъжностни лица от отделите;
- създават и поддържат база данни за пътните превозни средства и за транспортната им годност;
- издават удостоверения за обществен превоз на пътници или товари за пътните превозни средства;
- организират и провеждат изпити за професионална компетентност на водачите на леки таксиметрови автомобили и на ръководителите на транспортната дейност на лицата, извършващи таксиметров превоз на пътници;
- дават разрешения за извършване на случайни превози на територията на Република България;
- провеждат изпитите на водачите, извършващи превози на опасни товари, и на консултанти по безопасността при превоза на опасни товари.

Общата численост на персонала на Главна дирекция "Контролна дейност – ДАИ" е 485 щатни бройки, от които 467 за областните отдели "Контролна дейност – ДАИ".

Отделите "Контролна дейност – ДАИ" са със седалище в областните центрове на страната.

3.9.1 Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация"

- контролира гражданското въздухоплаване, гражданските летища и летателни площадки, гражданските въздухоплавателни средства, аеронавигационните и други съоръжения, свързани с гражданското въздухоплаване на територията на страната, независимо от собствеността им (чл. 18 Устройствения правилник на Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация" (УПГДГВА));
- контролира спазването на нормативните актове при подбора, подготовката и повишаването на квалификация на авиационния персонал (чл. 19 УПГДГВА).
- Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация" има четири регионални структури - летищни администрации по смисъла на чл. 48а, ал. 4 от Закона за гражданско въздухоплаване, които са разположени на летище София, на летище Пловдив, на летище Горна Оряховица и на летище Русе.

Специализираната администрация е с обща численост 63 щатни бройки.

3.10 Изпълнителна агенция "Морска администрация"

- упражнява контрол за: спазването на условията за безопасност на корабоплаването спрямо български и чужди кораби; спазването на условията на труд и живот на моряците; предоставянето на услуги по управление на трафика и информационно обслужване на корабоплаването в морските пространства, вътрешните водни пътища, каналите, пристанищата на Република България и другите, определени по съответния ред, райони(чл. 4 Устройствения правилник на Изпълнителна агенция "Морска администрация").

Агенцията е със седалище гр. София и с териториални дирекции в: гр. Варна, гр. Бургас, гр. Русе и гр. Лом. Специализираната администрация е структурирана в 6 дирекции с обща численост от 273 щатни бройки, в т. ч. 18 бройки за дирекция "Инспекционна дейност".

3.11 Министерство на околната среда и водите

Министърът на околната среда и водите:

- ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по предотвратяване и ограничаване на промишленото замърсяване (глава седма от Закона за опазване на околната среда (ЗООС));
- упражнява контрол в случаите по чл. 25, т. 3 - 9 и 13 - 17 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВС) с цел опазване на околната среда (чл. 27, ал. 1 ЗЗВВХВС).
- ръководи, координира и контролира разработването и провеждането на държавната политика в областта на опазването на околната среда, опазването и използването на

водите (чл. 5, ал. 1 от Устройствения правилник на министерството на околната среда и водите (УПМОСВ)).

В системата на Министерството на околната среда и водите са създадени регионални инспекции по околната среда и водите (РИОСВ), които осъществяват контролни функции.

Контролните функции на РИОСВ включват осъществяването на превантивен, текущ и последващ контрол, свързан с прилагането на нормативните актове, регламентиращи качеството на компонентите на околната среда и факторите, които й въздействат (чл. 15 от Правилника за устройството и дейността на регионалните инспекции по околната среда и водите).

Регионалните инспекции по околната среда и водите осъществяват своята дейност на територията на една или няколко области съгласно посочените в приложението към Правилника за устройството и дейността на регионалните инспекции по околната среда и водите седалище и териториален обхват на дейност.

3.12 Министерство на отбраната

Министърът на отбраната контролира дейностите по създаване на безопасни и здравословни условия за изпълнение на военната служба и за полагане на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия (чл. 26, т. 9 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България).

Дирекция "Управление на човешките ресурси": подпомага министъра при осъществяване на политиката и дейността по безопасни и здравословни условия на труд във въоръжените сили и осъществява контрол по спазването й, както и при осъществяване на политиката в областта на социалното сътрудничество (чл. 30, т. 20 и 21 от Устройствения правилник на министерството но отбраната (УПМО)).

Дирекция "Управление на човешките ресурси" е с щатна численост от 70 щатни бройки.

3.13 Министерство на здравеопазването

Министърът на здравеопазването упражнява контрол върху дейността на службите по трудова медицина съгласно Закона за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ) (чл. 37, т. 6 ЗЗБУТ).

В системата на Министерството на здравеопазването са създадени Регионални здравни инспекции (РЗИ), които извършват контрол върху дейността на службите по трудова медицина и изготвят информация за здравното състояние на работещите на територията на съответната област (чл. 33 от Устройствения правилник на регионалните здравни инспекции).

Регионалната здравна инспекция е със седалище населеното място - административен център на областта. Числеността на персонала в административните звена на съответната РЗИ е посочена в приложения №1 – 28 към Устройствения правилник на регионалните здравни инспекции.

3.14 Национална агенция за приходите

Националната агенция за приходите осъществява контрол по отношение на:

- спазването на осигурителното законодателство, съгласно предоставените й правомощията;
- работодателите за изпълнението на задълженията им, свързани с подаване на уведомления до съответната териториална дирекция на Националната агенция за приходите за сключване, изменение или прекратяване на трудови правоотношения.

Агенцията, органите на Министерството на вътрешните работи и прокуратурата, контролните органи на Министерството на финансите и други държавни и общински органи, извършват съвместни действия във връзка с осъществяването на своите функции(чл. 26, ал. 1 от Закона за Националната агенция по приходите (ЗНАП)).

Националната агенция за приходите предоставя в реално време на оправомощени лица от дирекции "Инспекция по труда" електронен достъп до регистъра на трудовите договори и при поискване в срок три работни дни изпраща копие от съответното заверено уведомление(чл. 62, ал. 3 от КТ).

Националната агенция за приходите предоставя на контролните органи на ИА "Главна инспекция по труда" необходимата данъчна и осигурителна информация за целите на контрола по спазване на трудовото законодателство и на законодателството, свързано с държавната служба (чл. 402, ал. 3 от КТ).

Агенцията се състои от централно управление и териториални дирекции.

Териториалните дирекции установяват публичните вземания за данъци, за задължителни осигурителни вноски и други публични вземания, възложени им със закон, както и обезпечават и събират публичните вземания.

Числеността на персонала на агенцията се определя от Министерския съвет по предложение на министъра на финансите след одобрение на управителния съвет.

3.15 Национален осигурителен институт

Националният осигурителен институт осъществява контрол по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт (чл. 107 от Кодекса за социално осигуряване).

В структурата на Национален осигурителен институт има 28 териториални поделения "Районно управление социално осигуряване" със седалище в градовете областни центрове, които осъществяват и контролни дейности.

4 Координация и социално сътрудничество

4.1 Постоянни или временни структури на тристранно/двустранно сътрудничество на национално и отраслово равнище.

4.1.1 Икономически и социален съвет (ИСС)

ИСС е създаден със Закона за Икономически и социален съвет (обн., ДВ, бр. 41 от 2001 г., изм., бр. 120 от 2002 г., изм. и доп., бр. 20 от 2003 г., изм., бр. 17 от 2006 г., изм. и доп., бр. 36 от 2008 г., изм., бр. 82 от 2009 г.) като консултативен орган, изразяващ волята на структурите на гражданското общество по икономическото и социалното развитие. Икономическият и социален съвет е юридическо лице на бюджетна издръжка със седалище София. (адрес за контакти: София 1784, бул. "Цариградско шосе" №111, тел. 939 80 11, e-mail: office@esc.bg)

Съветът има за цел:

- да осигури участието на широк кръг представители на гражданското общество в обществения и икономическия живот, като утвърждава принципите на правовата демократична и социална държава;
- да служи като постоянна институционална форма за социален и граждански диалог и за консултации по икономическата и социалната политика между президента на републиката, Народното събрание и Министерския съвет и структурите на организираното гражданско общество;
- да отговори на законния стремеж на обществените и икономическите групи, на структурите на гражданското общество да изразяват мнения, становища и предложения по отношение на актове на законодателната и изпълнителната власт, които засягат техните интереси;
- да утвърждава принципите на демокрация с пряко участие, като прилага опита на Европейския икономически и социален комитет и на други сродни национални и международни организации на основата на сътрудничество с тях.

4.1.1.1 Функции и дейност на ИСС

Съветът разработва и приема:

- становища по проекти на закони, национални програми и планове относно икономическото и социалното развитие;
- становища по актове на Народното събрание относно икономическото и социалното развитие;
- становища по стратегически проблеми на икономическата и социалната политика;
- резолюции по актуални проблеми на икономическата и социалната политика и на гражданското общество;
- анализи по проблемите на икономическата и социалната политика;
- организира дискусии и консултации с представители на законодателната и изпълнителната власт и структурите на гражданското общество по обществено значими въпроси на икономическото и социалното развитие;

- осъществява сътрудничество и поддържа контакти с Европейския икономически и социален комитет и с други сродни национални и международни институции.

4.1.1.2 Състав на ИСС

Съветът се състои от председател и 36 членове, разпределени в три групи. Народното събрание избира председателя на съвета по предложение на Министерския съвет, предварително съгласувано с групите, представени в съвета.

- Първата група се състои от 12 членове, определени от ръководните органи на представителните организации на работодателите на национално равнище, признати от Министерския съвет по реда на Кодекса на труда.
- Втората група се състои от 12 членове, определени от ръководните органи на представителните организации на работниците и служителите на национално равнище, признати от Министерския съвет по реда на Кодекса на труда.
- Третата група се състои от 12 членове, в т.ч. по един представител на: организациите на селскостопанските производители, на производствените кооперации, на занаятчиите, на потребителите, на жените, на хората с увреждания и на пенсионерите; професионално-съсловните организации; екологичните организации; организациите, подпомагащи социално слабите, хората с увреждания или лицата, нуждаещи се от грижи и двама независими учени - специалисти по проблемите на икономическата и социалната политика, определени от Министерския съвет по предложение на министъра на икономиката, енергетиката и туризма и министъра на труда и социалната политика.

Мандатът на съвета, на председателя и на членовете е 4 годишен и започва да тече от датата на провеждането на първата пленарна сесия.

4.1.1.3 Органи на управление на ИСС

- **Пленарна сесия**: участват председателят на съвета, заместник-председателите, членовете и главният секретар, който е без право на глас. Пленарната сесия:
  - приема правилник за дейността на съвета;
  - приема годишните планове и отчети за дейността на съвета;
  - одобрява проекта на годишния бюджет и на годишния отчет за неговото изпълнение;
  - по предложение на председателския съвет определя размера на основното трудово възнаграждение на председателя на съвета;
  - приема проектите на закони, национални програми и планове относно икономическото и социалното развитие, предоставени му за становище;
  - утвърждава заместник-председателите;
  - избира председателите и членовете на постоянните и временно действащите комисии;
  - предлага на Министерския съвет кандидатури за членове на Европейския икономически и социален комитет.

Решенията на пленарната сесия относно правилника, годишните планове и отчети за дейността на съвета, както и на проекта на годишния бюджет и на годишния отчет за неговото изпълнение се приемат с мнозинство не по-малко от две трети от присъстващите членове на съвета.

Решенията на пленарната сесия относно: становища по проекти на закони, национални програми и планове за икономическото и социалното развитие; становища по актове на Народното събрание относно икономическото и социалното развитие; становища по стратегически проблеми на икономическата и социалната политика; резолюции по актуални проблеми на икономическата и социалната политика и на гражданското общество; анализи по проблемите на икономическата и социалната политика, както и при избора на един от заместник-председателите за временно изпълняващ функциите на председателя до избирането на нов председател от Народното събрание се приемат с мнозинство не по-малко от три четвърти от присъстващите членове на съвета.

Решенията на пленарната сесия при определяне размера на основното трудово възнаграждение на председателя на съвета, при утвърждаване на заместник-председателите и при избора председателите и членовете на постоянните и временно действащите комисии се приемат с мнозинство от повече от половината от присъстващите членове на съвета.

- **Председателят**:
  - ръководи дейността на съвета и го представлява;
  - свиква пленарна сесия по своя инициатива или по инициатива на една трета от членовете на съвета и ръководи заседанията на пленарната сесия и на председателския съвет;
  - подписва актовете, приети от пленарната сесия, разпорежда изпращането им на заинтересуваните органи и тяхното публикуване;
  - утвърждава длъжностното разписание, сключва, изменя и прекратява трудовите договори на служителите на съвета;
  - определя с писмена заповед заместник-председател, който да го замества при негово отсъствие;
  - разпределя по комисии предложенията по нормативните актове и националните програми и планове;
  - информира обществеността за действията на съвета.
- **Заместник-председатели**: трима заместник-председатели, предложени по един от трите .групи. Те заместват председателя на съвета и изпълняват функции, които той писмено им делегира.
- **Председателски съвет**. Състои се от председателя и заместник-председателите. В неговите заседания със съвещателен глас участва и главният секретар. Председателският съвет:
  - консултира и подпомага работата на председателя между пленарните сесии и предлага техния дневен ред;
  - по предложение на членове на Икономическия и социален съвет, на неговите комисии и по своя инициатива взема решения за разработване на нормативни актове и национални програми и планове;

- обсъжда и предлага на пленарната сесия проектите на: правилника за дейността на съвета; годишния план за работа; годишния бюджет; годишния отчет за дейността на съвета; годишния отчет за изпълнението на бюджета; резолюции по актуални проблеми на икономическата и социалната политика и на гражданското общество.

- **Главен секретар**: назначава се от председателя след утвърждаване на кандидатурата му от председателския съвет. Главният секретар:
  - ръководи работата на администрацията на съвета;
  - координира разработването на проектите на нормативните актове и националните програми и планове по ред, установен с правилника за дейността на съвета;
  - изпраща материалите за обсъждане на заседанията на пленарната сесия и на председателския съвет;
  - отговаря за протоколирането на заседанията на пленарната сесия, председателския съвет и комисиите, както и за съхраняването на документацията на съвета.

4.1.1.4 Организация на дейността

Икономическият и социален съвет работи на основата на правилник за своята дейност и годишни планове. Към съвета се създават постоянни и временно действащи комисии:

- икономическа политика;
- бюджет, финанси, застраховане и осигуряване;
- социална политика;
- труд, доходи, жизнено равнище и индустриални отношения;
- международно сътрудничество и европейска интеграция;
- регионална политика, устойчиво развитие и околна среда.

Работата на комисиите се организира в съответствие с правилника за дейността на съвета. Те подготвят за пленарната сесия проекти на актовете, по които съвета ще дава становище.

Пленарните сесии на съвета са публични, освен ако съветът реши друго.

4.1.2 Национален съвет за тристранно сътрудничество (НСТС)

- НСТС е орган за осъществяване на сътрудничество и консултации на национално равнище при регулирането на трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения, осигурителните отношения, както и въпросите на жизненото равнище.

Организацията и дейността на НСТС и на отрасловите, браншовите и общинските съвети за тристранно сътрудничество са уредени с Правилник за организацията и дейността на съветите за тристранно сътрудничество, издаден от председателя на Националния съвет за тристранно сътрудничество (обн., ДВ, бр. 57 от 2001 г.).

4.1.2.1 Функции и задачи на НСТС

- НСТС обсъжда и дава мнения по проекти на нормативни актове, уреждащи въпросите на:
  - трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения;

- здравословните и безопасните условия на труд;
- заетостта, безработицата и професионалната квалификация;
- общественото и здравното осигуряване;
- доходите и жизненото равнище;
- въпроси, свързани с бюджетната политика;
- социалните последици от преструктурирането и приватизацията.

- НСТС координира работата на национално равнище по програми, отнасящи се до въпросите на социалния диалог, с национално и международно финансиране, в които участват всички представени в НСТС страни.

4.1.2.2 Състав на НСТС

НСТС се състои от по двама представители на Министерския съвет, на представителните организации на работниците и служителите и на работодателите. Министерският съвет определя своите представители, а представителите на представителните организации на работниците и служителите и на работодателите се определят от техните ръководства съгласно уставите им.

4.1.2.3 Органи на управление на НСТС

- **Председател**: заместник министър-председател, който ръководи НСТС.
- **Заместник-председатели**: НСТС ги избира от лицата, представляващи по закон организациите на работниците и служителите и на работодателите на ротационен принцип за срок от една година.

При отсъствие на председателя на НСТС заседанията се ръководят от посочен от него заместник-председател.

4.1.2.4 Организация на дейността

Организацията на дейността, техническото и административното обслужване на НСТС и членовете на съвета, както и оперативната координация и взаимодействие на НСТС с: представителните организации на работниците и служителите и на работодателите; Администрацията на Министерския съвет и други администрации на изпълнителната власт; комисиите на Народното събрание и Администрацията на Президента на Република България се осъществява от секретариат на НСТС. (адрес за контакти: 1594 София, бул. "Дондуков" №1, Министерски съвет на Република България, тел., 940 20 32)

Секретариатът на НСТС включва секретар и технически секретар - служители в Администрацията на Министерския съвет, и двама съветници, определени от представителните организации на работниците и служителите и на работодателите.

Към НСТС са създадени постоянни комисии по въпросите на:

- доходите и жизненото равнище;
- осигурителните отношения;
- трудовото законодателство;
- социалните последици от преструктурирането и от приватизацията;

- бюджетната политика.

Комисиите се състоят от по двама членове, упълномощени от всеки от участниците в НСТС. Поименният състав на комисиите се утвърждава от НСТС. Всяка постоянна комисия избира свой председател на ротационен принцип за срок една година по определена от комисията последователност. Председателят на комисията организира работата и ръководи заседанията й. За участие в заседанията на комисиите могат да се канят ръководители и експерти на органи и институции, които са внесли проектите на нормативните актове за обсъждане от съвета или имат пряко отношение към тях.

За обсъждане на въпроси, извън тези от компетенциите на постоянните комисии, по решение на НСТС могат да се създават работни групи.

Националният съвет за тристранно сътрудничество приема своите решения на заседания. При постигнато съгласие по разглежданите въпроси в постоянните комисии, оформено с протокол, решенията на НСТС могат да се вземат и в оперативен порядък.

Заседанията мога да бъдат редовни заседания - по утвърден от НСТС тримесечен план-график и дневен ред, определен от председателя, и извънредни - провеждат се по дневен ред, определен от члена на НСТС, поискал извънредното заседание. Заседанията на НСТС са открити, като по решение на НСТС отделни заседания могат да бъдат и закрити. Провеждат се и се считат за редовни, ако присъстват не по-малко от две трети от постоянните членове, между които представители и на трите участващи в него страни. Заседанията се откриват и ръководят от председателя на НСТС, а в негово отсъствие - от другия определен от Министерския съвет член на НСТС.По време на заседанието се води стенографски запис.

Решенията на НСТС се приемат с общо съгласие на присъстващите постоянни членове на съвета, а при тяхно отсъствие - на лицата, които ги заместват.За разглежданите на заседанието на НСТС въпроси, приетите решения и изразените становища се изготвя протокол, към който се прилагат стенограмата, заедно с внесените на заседанието писмени становища и други материали. Протоколът се подписва от председателя на НСТС и от присъстващите на заседанието членове на съвета.

Постоянните комисии към НСТС на свои заседания обсъждат и изготвят становища по постъпили в НСТС проекти на нормативни актове, както и по въпроси, възложени им от председателя на съвета или с решение на съвета.Председателят на НСТС определя комисията, която следва да разгледа проектите и въпросите, съобразно своята компетентност, и срока, в който трябва да се произнесе.

По въпросите на здравословните и безопасни условия на труд и на заетостта, безработицата и професионалната квалификация председателят на НСТС иска становище от Националния съвет за условия на труд и от Националния съвет за закрила при безработица и насърчаване на заетостта.

Заседанията на комисиите са редовни, ако на тях присъстват представители на трите страни. На заседанията се води протокол, който се подписва от всички присъстващи членове. В случай на

отсъствие на постоянен член протоколът се подписва от лицето, което го замества.Въз основа на протокола се изготвя доклад, който се подписва от председателя на комисията и се изпраща на секретариата на НСТС заедно с протокола от заседанието.

4.1.3 Национален съвет по условия на труд (НСУТ)

Създаден е със Закона за здравословни и безопасни условия на труд, като постоянен орган за осъществяване на координация, консултации и сътрудничество при разработването и осъществяването на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на национално равнище.

4.1.3.1 Функции и задачи на НСУТ

- оказва помощ и съдействие при осъществяване на политиката в областта на безопасността и здравето при работа;
- обсъжда всички въпроси, свързани с условията на труд и предлага мерки за подобряването им;
- изисква от отделните министерства, ведомства, други организации и търговски дружества информация за състоянието на условията на труд;
- внася в Министерския съвет информация по обсъжданите проблеми и прави предложения;
- обсъжда проекти на нормативни актове по въпросите на условията на труд и изразява становище преди приемането им от съответния държавен орган;
- прави предложения за изменение и допълнение на нормативни актове в областта на безопасните и здравословни условия на труд;
- взема решение за създаване на отраслови или браншови структури за тристранно сътрудничество по условия на труд и периодично обсъжда тяхната дейност;
- създава помощни структури към съвета за решаване на специфични въпроси;
- обсъжда основните насоки и координира дейността на органите, на които е възложено упражняването на контрол в областта на условията на труд;
- проучва и популяризира наш и чужд опит, организира национални конкурси, семинари, акции и други форми за стимулиране на дейността;
- възлага проучването и разработването на проекти за решаване на национално значими и други важни проблеми по условията на труд с конкретна практическа приложимост и висок социален ефект;
- осъществява и други функции и задачи, възложени с нормативни актове и по решения на Националния съвет за тристранно сътрудничество;
- поддържа връзки със средствата за масово осведомяване и популяризира проблемите и мерките, свързани с безопасните и здравословни условия на труд;
- приема годишен план за работа, ежегодно обсъжда дейността си и предприема мерки за подобряването й;
- обсъжда годишния план за работа на ИА "ГИТ" преди утвърждаването му от министърът на труда и социалната политика и годишните отчети за дейността на ИА "ГИТ";
- ежегодно съгласува Програмата за работа и бюджета на фонд "Условия на труд" преди утвърждаването им от министърът на труда и социалната политика;

- обсъжда Годишния доклад за дейността на фонд "Условия на труд" преди утвърждаването му от министърът на труда и социалната политика.

4.1.3.2 Състав на НСУТ

НСУТ се състои от представители на:

- Министерския съвет, определени с Решение №107 на Министерския съвет от 2002 г. за определяне на представители на Министерския съвет в Националния съвет по условия на труд., изм., Решение №706 на Министерския съвет от 2009 г. (Заместник-министър на: труда и социалната политика; финансите; земеделието и храните; икономиката, енергетиката и туризма; околната среда и водите; регионалното развитие и благоустройството; транспорта, информационните технологии и съобщенията.
- Националния осигурителен институт;
- национално представителните организации на работодателите: Асоциацията на индустриалния капитал в България, Българска стопанска камара, Българска търговско-промишлена палата и Конфедерацията на работодателите и индустриалците в България;
- национално представителните организации на работещите: Конфедерацията на независимите синдикати в България и Конфедерацията на труда "Подкрепа".

4.1.3.3 Органи на управление на НСУТ

- **Председател**: министърът на труда и социалната политика. Председателят:
  - представлява съвета пред всички институции;
  - организира, свиква и ръководи заседанията му;
  - одобрява дневния ред за заседанията въз основа на внесени предложения;
  - определя секретаря на Националния съвет, който е служител в администрацията на Министерството на труда и социалната политика.
  - При отсъствие на председателя неговите функции се изпълняват от изрично упълномощен от него заместник-председател.
- **Заместник-председатели**: по един представител от състава на представителните организации на работещите и на работодателите
- **Секретарят на НСУТ**:
  - уведомява писмено всички членове на съвета за предстоящите заседания;
  - организира изпращането на материалите за заседанията;
  - съставя протокол за заседанията;
  - съхранява архива на съвета.

4.1.3.4 Организация на дейността

Организацията на дейността, техническото и административното обслужване на Националния съвет по условия на труд се осъществяват от Министерството на труда и социалната политика и са уредени с Правилник за дейността на НСУТ. (адрес за контакти: 1050 София, ул. "Триадица" №2, www.mlsp.government.bg)

Националният съвет провежда заседания си при предварително определени дата и дневен ред. Дневният ред се изготвя от секретаря на съвета и се одобрява от неговия председател. Заседанията се провеждат, когато присъстват представители на всяка от страните, участващи в съвета и броят на участниците е не по-малък от 2/3 от общия брой на членовете на съвета.

Националният съвет по условия на труд приема решенията си с консенсус.

За всяко заседание на Националния съвет се съставя протокол, подписан от председателя, зам. председателите и секретаря на Националния съвет, който съдържа:дата на провеждане на заседанието;дневен ред;имената на участниците в заседанието;приети решения на Националния съвет по различните точки от дневния ред.

4.1.4 Регионални съвети по условия на труд

Създават се на основание чл.38 и чл.43 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд като постоянен орган за осъществяване на координация, консултации и сътрудничество при разработването и осъществяването на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на областно ниво.

4.1.4.1 Състав на регионалните съвети по условия на труд

РСУТ могат да бъдат областни и общински, и се състоят от представители на съществуващите регионални съюзи или организации на представителните организации на работещите и на работодателите и от равен на тях брой представители на областната администрация или на местните органи за самоуправление.

4.1.4.2 Функции и задачи на регионалните съвети по условия на труд:

- приемат регионални програми за проучване и разработване на проекти за оптимизиране на условията на труд и ги представят за финансиране на фонд "Условия на труд";
- следят състоянието на дейността по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, както в региона, така и в отделни предприятия;
- координират дейността на териториалните осъществяващи контрол на условията на труд;
- взаимодействат с комитетите и групите по условия на труд, с цел решаване на конкретни проблеми.

Няма официален регистър на регионални съвети по условия на труд.

Тяхното създаване се инициира от местната власт, като не във всички области и общини функционират такива РСУТ. Съветите не поддържат интернет страница, информация за дейността им се намира на интернет страниците на съответните областни администрации и общини.

4.1.5 Отраслови и браншови съвети по условия на труд

Не е установено наличие на браншови съвет за ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали".

4.1.5.1 Състав на отрасловите и браншови съвети по условия на труд

ОБСУТ се създават на принципа на тристранното сътрудничество и се състоят от представители на националните отраслови или браншови федерации и организации (работодателите), съюзи и синдикати на представителните организации на работещите (синдикатите) и от равен на тях брой представители на съответното министерство или ведомство.

Отрасловите и браншовите съвети по условия на труд създават правилник за вътрешния ред, избират председател и секретар на съвета, които обикновено са служители на съответното ведомство или министерство.

4.1.5.2 Функции и задачи на отрасловите и браншовите съвети по условия на труд

Отрасловите и браншовите съвети по условия на труд:

- следят състоянието на дейността по осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд в съответния отрасъл;
- извършват проучвания за въведени добри практики, организират конкурси, семинари, акции и други;
- подпомагат въвеждането и разработването на проекти относно правилата и изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, специфични за съответния отрасъл;
- организират и провеждат обучения по БЗР на работодатели, на длъжностни лица и на представителите на работещите.

Към отрасловите и браншовите съвети по условия на труд могат да се създават временни структури за разрешаване на специфични въпроси. Решението за създаването им е на самия ОБСУТ.

4.1.6 Комитет по условията на труд (КУТ) и Група по условия на труд (ГУТ)

КУТ и ГУТ са структури на двустранно сътрудничество за решаване на въпроси в областта на БЗР.

Комитет по условия на труд (КУТ) се изгражда в компании с повече от 50 броя работници и служители, докато ГУТ се изгражда в предприятия с по-малко то 50 броя работници и служители. В състава на КУТ влизат до 10 члена, според броя на заетите, в ГУТ влизат 2 члена – равен брой представители на работодателя и служителите.

4.1.6.1 Състав на КУТ

- Председател – работодателя (собственик, управител, изпълнителен директор);
- Зам. председател - избран от трудовия колектив представител;
- Членове - равен брой представители на работодателя и трудовия колектив;
- Лекар от службата по трудова.

4.1.6.2 Създаване

- Съгласно чл. 27 от ЗЗБУТ, на основания чл. 6 от КТ работодателя свиква общо събрание на трудовия колектив и избира своите представители.
- В протокол от общото събрание се определя броя на членовете представители на трудовия колектив, техните имена и представителя който ще бъде заместник председател.

4.1.6.3 Права и задължения на КУТ и ГУТ

Правата и задълженията на КУГ са регламентира в ЗЗБУТ чл. 29, това са:

- Анализ по отношение на здравословните и безопасни условия на труд, предлагане на мерки за подобряване им в предприятието;
- Анализ на резултатите от оценката на риска и анализа на здравословното състояние на работниците и служителите, докладите и анализите от службата по трудова медицина;
- обсъждане на планираните промени в технологията, организацията на труда, условията на труд и трудовата среда и предлагане на решения за опазване на здравето и осигуряване на сигурността на работниците;
- осъществяване на контрол върху спазването на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд;
- координиране на всички участници в процеса на изграждане на здравословни и безопасни условия на труд.

4.1.6.4 Заседания на КУТ и ГУТ

Заседания се свикват на всеки три месеца с дневен ред обсъждане на дейността, разработване на планове и програми за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците и служителите.

4.1.6.5 Обучение

Представителите на КУТ и ГУТ подлежат на обучение по здравословни и безопасни условия на труд, след издадена заповед на работодателя. Обучението на представителита на КУТ и ГУТ е първоначално и ежегодно.

4.2 Формални органи за двустранно сътрудничество има изградени в някои от най-големите предприятия от икономическата дейност.Действащите колективни трудови договори (КТД) за икономическата дейност/бранша.

В икономическа дейност "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" не са регистрирани колективни трудови договори.

5 Обучение, информиране и консултиране

5.1 Законодателната рамка за осигуряване на професионално образование и обучение, и обучение по правилата за осигуряване на БЗР

5.1.1 Закон за народната просвета (ЗНП)

Обн., ДВ, бр. 86 от 1991 г., изм., бр. 90 от 1996 г., изм. и доп., бр. 36 от 1998 г., доп., бр. 124 от 1998 г., изм., бр. 153 от 1998 г., бр. 67 и 68 от 1999 г., изм. и доп., бр. 90 от 2002 г., бр. 95 от 2002 г., бр. 29 от 2003 г., изм., бр. 71 от 2003 г., доп., бр. 86 и 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 40 от 2004 г., изм., бр. 28, 94, 103 и 105 от 2005 г., изм. и доп., бр. 41 и 105 от 2006 г., изм., бр. 113 от 2007 г., изм. и доп., бр. 50 от 2008 г., доп., бр. 35 от 2009 г., изм., бр. 36 и 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 50 и 78 от 2010 г., доп., бр. 9 от 2011 г., изм., бр. 23 от 2011 г., изм. и доп., бр. 99 от 2011 г.

Този закон урежда устройството, функциите и управлението на системата на народната просвета. Системата на народната просвета осигурява образование според държавни образователни изисквания (ДОИ).

Държавните образователни изисквания определят равнищата на необходимата общообразователна и професионална подготовка. Те се отнасят за (чл. 16 ЗНП):

- предучилищното възпитание и подготовка;
- степента на образование, общообразователния минимум и учебния план;
- учебното съдържание;
- усвояването на книжовния български език;
- системата за оценяване;
- професионалното образование и обучение;
- придобиването на квалификация по професии;
- обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания;
- учебниците и учебните помагала;
- документите за системата на народната просвета;
- извънкласната и извънучилищната дейност;
- учителската правоспособност и квалификация;
- материално-техническата база;
- здравното обслужване;
- безопасните условия на възпитание, обучение и труд;
- научното, информационното и библиотечното обслужване;
- едногодишната издръжка на деца и ученици в държавните и общинските детски градини, училища и обслужващи звена;
- нормирането и заплащането на труда в системата на народната просвета;
- инспектиране на системата на народната просвета.

Законът определя четири групи ДОИ, според начина на тяхното приемане (чл. 17 ЗНП):

- ДОИ, приемани със закон: за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план; за професионалното образование и обучение;
- ДОИ, приемани с наредби на Министерския съвет: за учебниците и учебните помагала; за учителската правоспособност и квалификация; за материално-техническата база; за здравното обслужване; безопасните условия на възпитание, обучение и труд; за едногодишната издръжка на деца и ученици в държавните и общинските детски градини, училища и обслужващи звена; за нормирането и заплащането на труда в системата на народната просвета;
- ДОИ, приемани с наредби на министъра на образованието, младежта и науката, съгласувано със съответните министерства и ведомства: за придобиването на квалификация по професии; за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания;
- ДОИ, приемани с наредби на министъра на образованието, младежта и науката: за предучилищното възпитание и подготовка; за учебното съдържание; за усвояването на книжовния български език; за системата за оценяване; за извънкласната и извънучилищната дейност; за научното, информационното и библиотечното обслужване; за инспектиране на системата на народната просвета.

Съгласно чл. 22 на закона училищното образование според степента е основно и средно, а според съдържанието на подготовката е общо и професионално.

- Общо образование - осигурява усвояването на общообразователния минимум и, при възможност, профилирана подготовка съгласно ДОИ.
- Професионално образование - осигурява усвояването на общообразователния минимум и придобиване на квалификация по професия съгласно ДОИ.
- Професионално обучение - осигурява придобиване на квалификация по професия съгласно ДОИ.

Професионалното обучение и образование се осъществява в училища, които могат да бъдат държавни, общински и частни. Училищата за средно образование са (чл. 26 ЗНП):

- средни общообразователни - от I до XII клас включително;
- професионални гимназии - от VIII или IX клас до XII клас включително;
- професионални - от VII или VIII клас с продължителност на обучението до три години, от IX клас - с продължителност на обучението до четири години, и професионални колежи след завършено средно образование - с продължителност на обучението до две години;
- спортни; по изкуствата; специални; по културата.

Форми на обучение (чл. 31 ЗНП): дневна; вечерна; задочна; кореспондентска; индивидуална; самостоятелна; дистанционна.

За професии и специалности, които се упражняват във вредни и опасни условия на труд, практическото обучение започва след навършване на 15 годишна възраст (чл. 32 ЗНП), като Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието, младежта и науката определят специфичните изисквания за провеждането му (чл. 33 ЗНП).

Документи за удостоверяване на професионално образование (чл. 25, ал. 1 ЗНП):

- диплома след успешно завършен XII клас и успешно положени държавни зрелостни изпити по учебни предмети или цикъл от учебни предмети, изучавани в гимназиалния етап;
- свидетелство за професионална квалификация, което се получава след завършена професионална подготовка;
- свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност.

Документи за удостоверяване на завършено професионално обучение (чл. 25, ал. 2 ЗНП):

- свидетелство за основно образование, което се получава след завършен VIII клас;
- свидетелство за професионална квалификация;
- свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност;
- удостоверение за професионално обучение.

Съгласно ЗНП, професиите и специалностите, които се придобиват в училищата, се определят по списък, утвърден от министъра на образованието, младежта и науката, съгласувано със съответните министри и ръководители на ведомства (чл. 42, ал. 7 ЗНП).

За професионалното обучение след завършено средно образование се заплащат такси при условия и по ред, определени със заповед на министъра на образованието, младежта и науката (чл. 44, ал. 5).

5.1.2 Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план (ЗСООМУП)

Обн., ДВ, бр. 67 1999 г., изм. и доп., бр. 90 от2002 г., бр. 95 от 2002 г., бр. 29 от 2003 г., бр. 40 от 2004 г., бр. 41 от 2006 г., бр. 105 от 2006 г., бр. 50 от 2008 г., доп., бр. 36 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г.

Със ЗСООМУП се урежда държавното образователно изискване за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план в системата на народната просвета. С него се определят условията и реда за завършване на една степен на образование и преминаване в следващата степен, както и характеристиките на общообразователния минимум и на учебния план.

Степени на образование: осигуряват необходимото равнище на образованост, както и последователност и непрекъснатост на образованието. Степените на образование са основно образование и средно образование.

Завършването на съответната степен на образование гарантира усвояването на общообразователния минимум, както и на знания и умения, съответстващи на интересите и индивидуалните възможности на учениците (чл. 5 ЗСООМУП).

Средно образование. Придобива се след успешно завършен XII клас и успешно положени два държавни зрелостни изпита по учебни предмети или цикъл от учебни предмети, които се изучават в гимназиалния етап (чл. 7 ЗСООМУП).

Професионално образование. За придобиване на професионално образование освен държавните зрелостни изпити се полагат и два държавни изпита за професионална квалификация в съответствие с държавните образователни изисквания за придобиването на квалификация по професии. Организацията и съдържанието на държавните зрелостни изпити за придобиване на професионална квалификация се определят със Закона за професионално обучение и образование.

Според ЗСООМУП, общообразователната подготовка в българското училище се осъществява чрез изучаването на учебни предмети, групирани в 8 културно-образователни области: български език и литература; чужди езици; математика, информатика и информационни технологии; обществени науки, гражданско образование и религия; природни науки и екология; изкуства; бит и технологии, и физическа култура и спорт. Общообразователният минимум е основата на общообразователната подготовка. Той включва задължителни знания и умения, необходими за успешната реализация на учениците в следващата степен на образование.

Разпределението на учебното време по учебните предмети за достигане на общообразователния минимум по класове, етапи и степени се определя с наредба на министъра на образованието, младежта и науката (чл. 10 ЗСООМУП).

ЗСООМУП определя основните параметри на учебния план. Структурата на учебния план обхваща три вида подготовка: задължителна, задължително избираема и свободноизбираема (чл. 15 ЗСООМУП). Задължителната подготовка осигурява постигането на общообразователния минимум.

Учебният план съдържа: наименованията на учебните предмети, включени в задължителната, задължително избираемата и свободноизбираемата подготовка; разпределението на учебните предмети по класове; годишния и седмичния брой часове за изучаването на учебните предмети; график на учебната година и описание на организацията на обучението в съответното училище (чл. 17 ЗСООМУП).

Училищните учебни планове на профилираните гимназии, профилираните паралелки в средните общообразователни училища, професионалните гимназии, на училищата по изкуствата и културата и на спортните училища се разработват въз основа на учебни планове, утвърдени от министъра на образованието, младежта и науката. Училищните учебни планове не може да определят условия и ред за завършване на етапи и степени на образованието (чл. 18, ал. 3 – 4 ЗСООМУП).

Училищните учебни планове се приемат с решение на педагогическия съвет на училището и се одобряват от началника на инспектората по образование - за общинските училища и за държавните училища, които се финансират чрез бюджета на Министерството на образованието, младежта и науката, от съответния министър или ръководител на ведомство съгласувано с

министъра на образованието, младежта и науката - за държавните училища, които се финансират чрез бюджета на друго министерство или ведомство (чл. 18, ал. 5 ЗСООМУП).

5.1.3 Закон за професионалното образование и обучение (ЗПОО)

Обн., ДВ, бр. 68 от 1999 г., изм., бр. 1 и 108 от 2000 г., бр. 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 103 от 2002 г., изм., бр. 120 от 2002 г., доп., бр. 29 от 2003 г., изм., бр. 28 от 2005 г., изм. и доп., бр. 77 от 2005 г., изм., бр. 94 от 2005 г., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 62 от 2006 г., попр., бр. 63 от 2006 г., изм. и доп., бр. 13 от 2008 г., изм., бр. 26 от 2008 г., изм. и доп., бр. 36 и 74 от 2009 г., бр. 50 от 2010 г., изм., бр. 97 от 2010 г.

Този закон регулира обществените отношения, свързани със: осигуряване на правото на професионално образование и обучение на гражданите, съобразно личните им интереси и възможности; задоволяване на потребностите от квалифицирана работна сила, конкурентоспособна на пазара на труда;осигуряване на условия за функциониране и развитие на системата на професионалното образование и обучение, основаващи се на сътрудничество между нейните институции и органите на изпълнителната власт и на местното самоуправление и социалните партньори.

Основни задачи на системата на професионалното образование и обучение:

- придобиване на професионална квалификация;
- придобиване на правоспособност за професии, упражняването на които изисква такава, включително и за упражняване на регулирани професии;
- непрекъснато усъвършенстване на професионалната квалификация;
- формиране на мотивационна система за реализация в гражданското общество;
- формиране на обща култура на основата на националните и общочовешките ценности.

Структура на системата на професионалното образование и обучение.

- **професионално ориентиране**:осигурява информирането, консултирането и съветването на ученици и на други лица относно избора на професия и кариерно развитие;
- **професионално обучение**:осигурява придобиването на квалификация по професия или по част от професия, както и усъвършенстването й. При условия, определени с този закон, със Закона за народната просвета и Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план, то осигурява и завършването на основно образование или на класове от средното образование. Професионалното обучение включва:
  - начално професионално обучение: придобиване на първоначална квалификация по професия или по част от професия;
  - непрекъснато професионално обучение - усъвършенстване на придобитата квалификация по професия или по част от професия.
- **професионално образование**: осигурява усвояването на общообразователния минимум за средно образование и придобиването на квалификация по професия.

Списък на професиите за професионално образование и обучение.

Професионалното ориентиране, професионалното обучение и професионалното образование се осъществяват по професии и специалности, включени в Списъка на професиите за професионално образование и обучение. Списъкът се утвърждава от министъра на образованието, младежта и науката след съгласуване с министъра на труда и социалната политика, както и със съответните отраслови министри и с представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище.

Структурните елементи на списъка са професии и специалности, които се класифицират в професионални направления и по степен на образование и степен на професионална квалификация.

Степени на професионална квалификация: първа, втора, трета и четвърта.

- Изисквания към степените за професионална квалификация:
  - за първа степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи рутинни дейности, извършвани при неизменящи се условия;
  - за втора степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия;
  - за трета степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия, както и поемане на отговорности за работата на други лица;
  - за четвърта степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи широк кръг дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия, както и поемане на управленски отговорности за работата на други лица и за разпределяне на ресурси.
- Входящо минимално образователно равнище за придобиване на съответните степени на професионална квалификация:
  - за първа степен: завършен VI клас: за ученици;завършен начален етап на основното образование или успешно завършен курс за ограмотяване по реда на Закона за насърчаване на заетостта - за лица, навършили 16 г.;
  - за втора и трета степен: завършени VII клас или основно образование;
  - за четвърта степен: завършено средно образование.
- Изходящо образователно равнище за придобиване на съответните степени на професионална квалификация:
  - за първа степен:основно образование - за ученици;начален етап на основното образование или успешно завършен курс за ограмотяване по реда на Закона за насърчаване на заетостта - за лица, навършили 16 години;
  - за втора степен - завършени X или XI клас, придобито право за явяване на държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование или завършено средно образование;
  - за трета степен - средно образование или придобито право за явяване на държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование и се определя с държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

Рамкови програми за придобиване на професионална квалификация.

Придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение се регламентира с рамкови програми, утвърдени от министъра на образованието, младежта и науката. С програмите се определят възрастта и входящото образователно и квалификационно равнище на кандидатите, както и съдържанието и продължителността на професионалното образование и на професионалното обучение.

Определени са:

- рамкови програми за придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение:
  - програми А – за начално професионално обучение с придобиване на първа степен на професионална квалификация;
  - програми Б – за начално професионално обучение с придобиване на втора степен на професионална квалификация;
  - програми В – за професионално образование с придобиване на втора или трета степен на професионална квалификация;
  - програми Г – за професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация;
  - програми Д – за начално професионално обучение с придобиване на квалификация по част от професия;
  - програми Е – за непрекъснато професионално обучение за актуализиране или разширяване на придобита професионална квалификация, както и за придобиване на първа, втора и трета степен на професионална квалификация;
- програми за ученици:
  - програми А с продължителност до 3 г. –за ученици със завършен най-малко VI клас;
  - програми Б с продължителност до 4 г.– за ученици със завършено основно образование или със завършен клас от средното образование;
  - програми В с продължителност 4 г.– за ученици със завършено основно образование или 5 г. за ученици със завършен VII клас, а в училищата по изкуствата и спортните училища - до 4 г. след основно образование или завършен клас от средното образование;
  - програми Д с продължителност до 1 г.– за ученици със завършено основно образование или със завършен клас от средното образование;
- програми за лица, навършили 16 години:
  - програми А с продължителност до 1 г. –за лица със завършен най-малко начален етап на основното образование или успешно завършен курс за ограмотяване по реда на Закона за насърчаване на заетостта;
  - програми Б с продължителност 1 г.– за лица със завършен клас от средното образование или със завършено средно образование;
  - програми В с продължителност 4 г.– за лица със завършено основно образование;
  - програми Г с продължителност до 2 г.– за лица със завършено средно образование;
  - програми Д с продължителност, определена с конкретната документация за професионално обучение;

- програми Е с продължителност, определена с конкретната документация за професионално обучение.

С държавното образователно изискване за професионално образование и обучение по чл. 16, т. 6 от Закона за народната просвета се определят организацията на приема на кандидатите и на професионалното образование и обучение, структурата и съдържанието на рамковите програми за професионално образование и обучение и организацията на практическото обучение за училищното професионално образование и обучение.

Със ЗПОО се определят изискванията към кандидатите, желаещи да се включат в програмите за професионално образование и професионално обучение - за минимална възраст, здравословно състояние, входящо образователно равнище и входящо квалификационно равнище (чл. 14 ЗПОО).

Въпросите, свързани с организацията на учебния процес в професионалното образование и обучение са уредени в раздел III на глава втора "Общи изисквания към организацията в системата на професионалното образование и обучение".

Структурата и съдържанието на рамковите програми за професионално образование включва общообразователна подготовка, задължителна професионална подготовка - обща, отраслова и специфична за всяка професия, задължителна чуждоезикова подготовка по професията и избираема подготовка – задължително избираема и свободноизбираема (чл. 27 ЗПОО).

Структурата и съдържанието на рамковите програми за професионално обучение включва: общообразователна подготовка, задължителна професионална подготовка и избираема подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация със завършване на основно образование или на клас от средното образование;задължителна и избираема професионална подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация (чл. 28 ЗПОО).

Задължителната професионална подготовка включва теоретично обучение и практическо обучение (чл. 28, ал. 3 ЗПОО). Изискванията за провеждане на практическо обучение са определени в раздел III на глава четвърта "Държавно образователно изискване за професионално образование и обучение".

За осигуряване на достъп до професионално образование и обучение ЗПОО конкретно регламентира отношенията, свързани с професионално образование и професионално обучение за ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания, за ученици от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа,и за лица с девиантно поведение раздел IV на глава четвърта "Държавно образователно изискване за професионално образование и обучение".

Завършване на професионалното образование и професионалното обучение.

Професионалното образование се завършва с полагане на:

- държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план;
- държавни изпити за придобиване на професионална квалификация - теория на професията и практика на професията.
- Професионалното обучение се завършва:
- по програмите А, Б, В и Г - с полагане на държавни изпити за придобиване на професионална квалификация - теория на професията и практика на професията;
- по програмите Д и Е - с полагане на изпити за придобиване на професионална квалификация. Когато се придобива степен на професионална квалификация по програми Е, изпитите са държавни - по теория на професията и по практика на професията.

При завършване на програмите А, Б, В и Г организацията на изпитите се определя съгласно държавното образователно изискване за системата на оценяване, а съдържанието им - съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

При завършване на програмите Д и Е организацията и съдържанието на изпитите се определят от обучаващата институция след съгласуване с представителите на работодателите и на работниците, а когато се придобива степен на професионална квалификация - и съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

Изпитите за придобиване на професионална квалификация се провеждат от комисии. В състава на комисиите се включват представители на обучаващата институция, на работодателите и на работниците и служителите, за училищата по изкуствата - и на представители на съответните висши училища по изкуствата с равни квоти, а за спортните училища - и на представители на Националната спортна академия и на лицензираните спортни организации.

Представителите на обучаващата институция са учители или други лица, извършващи професионална подготовка.

Представителите на работодателите са с квалификация от съответната професионална област, а на работниците и служителите - с квалификация и трудов стаж не по-малко от четири години по съответната професия.

Комисиите за провеждане на изпит се назначават от ръководителя на обучаващата институция. Законът допуска, в случай че организациите на работодателите или на работниците и служителите, както и висшите училища по изкуствата не предложат свои представители за включване в състава на изпитните комисии, ръководителят на обучаващата институция да допълва състава на комисията с определени от него членове.

За придобиване на степен на професионална квалификация се провеждат **държавни изпити по теория на професията и по практика на професията**. Държавните изпити се провеждат по национални изпитни програми в съответствие с държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии. Националните изпитни програми се утвърждават от министъра на образованието, младежта и науката, като за училищата по изкуствата - от

министъра на културата, а за спортните училища - от министъра на физическото възпитание и спорта.

Според ЗПОО, за придобиване на квалификация по част от професията, както и за актуализиране или за разширяване на професионалната квалификация, изпитите се провеждат по задания, определени от обучаващата институция след съгласуване с представителите на работодателите и на работниците.

Удостоверяване на професионалното образование и на професионалното обучение

- Завършено професионално образование се удостоверява със:
  - диплома за завършено средно образование;
  - свидетелство за професионална квалификация;
  - свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност, включително и за упражняване на регулирани професии.
- Завършено професионално обучение с придобиване на степен на професионална квалификация се удостоверява със:
  - свидетелство за основно образование или документ за завършен клас от основното или средното образование;
  - свидетелство за професионална квалификация;
  - свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност, включително и за упражняване на регулирани професии.

И в двата случая съдържанието на документите се определя съгласно ДОИ за документите за системата на народната просвета и за придобиване на квалификация по професии.

- Завършено професионално обучение за придобиване на квалификация по част от професията, за актуализиране или за разширяване на професионалната квалификация се удостоверява с удостоверение за професионално обучение.

Съдържанието на удостоверението се определя с ДОИ за документите за системата на народната просвета и конкретната документация на обучението – учебните планове и програми.

Институции в системата на професионалното образование и обучение

Професионалните училища, професионалните гимназии и професионалните колежи са държавни, общински и частни, български с чуждестранно участие и чуждестранни и се откриват, преобразуват и закриват по реда, предвиден в Закона за народната просвета.

- **Професионални училища**: осъществяват начално професионално обучение с придобиване на първа и втора степен на професионална квалификация и на квалификация по част от професията с продължителност до четири години, след завършен най-малко VI клас.
- **Професионални гимназии**: осъществяват професионално образование с придобиване на втора степен на професионална квалификация с продължителност четири години или на трета степен на професионална квалификация с продължителност четири или пет години, след завършено основно образование или със завършен VII клас.

- **Професионални колежи**: осъществяват професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация с продължителност до две години в зависимост от притежаваната степен на професионална квалификация, след завършено средно образование.
- **Училища по изкуствата**: осъществяват професионално образование с придобиване на трета степен на професионална квалификация с продължителност до четири години след основно образование.
- **Спортни училища**: осъществяват професионално образование с придобиване на трета степен на професионална квалификация с продължителност до 4 години след основно образование.
- **Центрове за професионално обучение**: осъществяват професионално обучение на лица, навършили 16 години
- **Центрове за информация и професионално ориентиране**: осъществяват професионално ориентиране на ученици и на други лица
- **Центрове за квалификация на обучаващите**: осъществяват актуализиране и разширяване на квалификацията на учители и други лица, извършващи професионална подготовка.

ЗПОО определя институциите, които имат право да издават документи за професионална квалификация (чл. 39). За издаване на свидетелство за правоспособност условията и редът се определят с наредби на министъра на образованието, младежта и науката или с друг закон.

ЗПОО дава правната рамка и за удостоверяване на професионална квалификация на лица, обучавани извън системата на професионалното образование и обучение. Те трябва да имат не по-малко от шест месеца трудов стаж по професията или проведено практическо обучение с продължителност, определена от обучаваща институция, както и завършено образование или завършен клас, необходими за придобиване на съответната степен на професионална квалификация. Тези лицата сключват с обучаваща институция договор за полагане на изпитите, а при необходимост - и за провеждане на практическо обучение (чл. 40).

Статут на центровете за професионално обучение и на центровете за информация и професионално ориентиране

Центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране са държавни, общински или частни, български с чуждестранно участие и чуждестранни.

Държавните и общинските центрове се откриват от юридическите лица, които са получили лицензия за осъществяване на професионално обучение или на професионално ориентиране.

Частните центрове се откриват от едноличните търговци или юридическите лица, учредени като търговски дружества, кооперации, сдружения и фондации, получили лицензия за осъществяване на професионално обучение или на професионално ориентиране.

Българските центрове за професионално обучение и центрове за информация и професионално ориентиране с чуждестранно участие се откриват от регистрираните в Република България

сдружения между български и чуждестранни физически и/или юридически лица, получили лицензия за професионално обучение или за професионално ориентиране.

Чуждестранните центрове за професионално обучение и центрове за информация и професионално ориентиране се откриват от чуждестранни юридически лица, които осъществяват дейността си в Република България в съответствие с международни спогодби и са получили лицензия за професионално обучение или за професионално ориентиране.

Центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране не могат да се управляват и представляват от лица, които са осъдени на лишаване от свобода с влязла в сила присъда за умишлено престъпление.

Лицензията за професионално обучение или за професионално ориентиране се издава от Националната агенция за професионално образование и обучение.

Лицензията съдържа:

- името, седалището и адреса на управление на едноличния търговец или на юридическото лице, получили лицензията; единен идентификационен код - за търговците, или код по БУЛСТАТ - за лицата, които не са търговци;
- наименование и адрес на центъра за професионално обучение или на центъра за информация и професионално ориентиране;
- предмет на лицензията;
- професиите, за които е издадена лицензията за извършване и удостоверяване на професионално обучение;
- дата на издаване на лицензията.

Правата по издадената лицензия не могат да се прехвърлят или преотстъпват.

Ред за издаване на лицензията

- Лицензията се издава по подадено писмено заявление, към което се прилагат:
- формуляр по образец;
- удостоверение, издадено от съответния съд по регистрацията или Агенцията по вписванията, удостоверяващо актуалното състояние на заявителя;
- единен идентификационен код - за търговците, или код по БУЛСТАТ - за юридическите лица, които не са търговци;
- свидетелство за съдимост на лицето, което ще представлява и управлява центъра;
- правилник за устройството и дейността на центъра;
- документация за професионално обучение - учебни планове и учебни програми за обучение по професиите, съгласно чл. 13 на ЗПОО;
- документи за собственост или други документи, доказващи наличието на материално-техническа база, в която ще се извършва професионално обучение или дейността по професионално ориентиране;
- документи, издадени от компетентните органи, за съответствието на материалната база със здравните изисквания и с изискванията за пожарна и аварийна безопасност;

- справка за преподавателския състав, към която се прилагат и копия от документите за завършено образование и професионална квалификация и декларации за съгласие;
- документ за платена такса.

До три месеца от постъпването на документите за получаване на лицензия, председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение издава или отказва да издаде лицензията въз основа на докладите на съответните експертни комисии.

Когато в подадените документи за лицензиране се установят непълноти или нередовности, председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение уведомява заявителя да ги отстрани или да предостави допълнителна информация. Заявителят може да отстрани нередовностите и/или да предостави допълнителна информация най-късно в едномесечен срок от получаване на уведомлението.

Ако заявителят не отстрани несъответствията в срок, председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение отказва издаването на лицензия.

Председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение отказва издаването на лицензия, когато:

- не са представени всички необходими документи, представените документи са непълни или не са в определения вид или форма и нередовностите не са били отстранени в срок;
- когато заявената от лица дейност не отговаря на държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по съответната професия или на изискванията за извършване на информиране и професионално ориентиране относно:
  - осигуряване на качествено и ефективно провеждане на професионалното обучение и/или информиране и професионално ориентиране, включително чрез вътрешна система за оценяване и поддържане на качеството;
  - ресурсно осигуряване - материални и човешки ресурси, с които се гарантира качествено провеждане на професионалното обучение и/или информиране и професионално ориентиране.

Издадената лицензия е безсрочна, а отказът за издаване на лицензия може да се обжалва при условията и по реда на Административно-процесуалния кодекс.

Прекратяване и отнемане на лицензията

Правата по лицензията се прекратяват със смъртта на физическото лице - едноличен търговец, или с прекратяването на юридическото лице, както и при отнемането на лицензията.

Лицензията се отнема временно за срок от три до 12 месеца, когато съответният център:

- допусне нарушение на изискванията на ЗПОО;
- извършва професионално обучение или професионално ориентиране в нарушение на условията на получената лицензия;

- не представя в Националната агенция за професионално образование и обучение информацията за извършената дейност през предходната календарна година;
- откаже достъп или съдействие за извършване на проверка на длъжностните лица на НАПОО, определени със заповед на нейния председател.

След изтичане на срока на отнемането, отнетата лицензия се връща, ако съответният център е отстранил нарушението. **Лицензията се отнема окончателно**, когато съответният център:

- не е започнал да осъществява разрешената дейност не по-късно от 12 месеца от издаването на лицензията;
- преустанови извършването на разрешената дейност за повече от 12 месеца;
- извършва съществени нарушения на изискванията на ЗПОО;
- извършва професионално обучение или професионално ориентиране при съществено нарушение на условията на получената лицензия;
- не отстрани констатираните нарушения в срок;
- допусне повторно нарушение;
- е представил неверни данни, въз основа на които е издадена лицензията.

Лицензията се отнема със заповед на председателя на Националната агенция за професионално образование и обучение въз основа на доклади на експертните комисии и на констативните протоколи. В заповедта за окончателно отнемане на лицензията се определя срок, в който лицето не може да се кандидатира за нова лицензия и който не може да бъде по-малък от една година.

Лицето, представляващо съответния център за професионално обучение или центъра за информиране или професионално ориентиране, на който е отнета временно или окончателно лицензията, е длъжно в 7-дневен срок от уведомяването за издадената заповед за отнемане на лицензията да преустанови извършваната дейност и да върне в Националната агенция за професионално образование и обучение издадената лицензия, за което се съставя протокол.

Заповедта за отнемане на лицензията може да се обжалва при условията и по реда на Административно-процесуалния кодекс.

Националната агенция за професионално образование и обучение създава и поддържа **публичен регистър** за:

- центровете за професионално обучение с информация за:
  - откритите процедури по лицензиране[69] (регистрационен номер, име на кандидата за лицензиране, населено място, брой и видове подадени документи, статут на кандидата за лицензиране)
  - активните издадени лицензии[70] (номер на лицензията, наименование на центъра, адрес и лице за контакти, предлагани квалификации, професии и специалности);
  - временно отнетите лицензии[71] (номер на лицензията, наименование на центъра, адрес и лице за контакти, срок на отнемане на лицензията);

[69] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/proced/Reg_open_proc.htm
[70] http://www.navet.government.bg/bg/licenz/Registers

- постоянно отнетите лицензии[72] (номер на лицензията, наименование на центъра, номер на заповедта за отнемане на лицензията);
- заличените лицензии[73] (номер на лицензията, наименование на центъра, номер на заповедта за заличаване на лицензията);

■ центровете за информиране и професионално ориентиране с информация за:
- издадените лицензии[74] (номер на лицензията/основание за издаване, наименование на центъра, адрес и лице за контакти);
- временно отнетите лицензии[75] (номер на лицензията/основание за издаване, наименование на центъра, адрес и лице за контакти, срок на отнемане на лицензията);
- заличените лицензии[76] (номер на лицензията/основание за издаване, наименование на центъра, номер на заповедта за заличаване на лицензията).

5.1.4 Закон за признаване на професионални квалификации (ЗППК)

Обн., ДВ, бр. 13 от 2008 г., доп., бр. 41 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 98 от 2010 г., изм., бр. 8 от 2011 г., доп., бр. 9, 43 и 61 от 2011 г.

Този закон урежда условията и реда за признаване на професионални квалификации, придобити в други държави членки и в трети държави, с цел достъп и упражняване на регулирани професии в Република България.

5.1.5 Правилници и наредби

За конкретизиране на законовите разпоредби в областта на професионалното образование и обучение са утвърдени множество правилници и наредби.

Водещо място имат правилниците за прилагане на Закона за народната просвета, на Закона за насърчаване на заетостта, Устройствените правилници на Министерството на образованието, младежта и науката, на Министерството на труда и социалната политика, на Агенцията по заетостта и Правилника за дейността на Националната агенция за професионално образование и обучение.

В практиката се прилагат повече от 140 наредби, от които 126 наредби за придобиване на квалификации по професии за ПОО.

От наредбите основно значение имат:

5.1.5.1 Наредба №3 за системата на оценяване

Наредбата е издадена от министъра на образованието, младежта и науката (обн., ДВ, бр. 37 2003 г., попр., бр. 48 от 2003 г., изм., бр. 46 от 2004 г., изм. и доп., бр. 65 от 2005 г., бр. 70 от 2008 г., бр. 11 от 2009 г., бр. 73 от 2009 г., изм., бр. 70 от 2011 г.)

[71] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_vremenni.htm
[72] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_otneti.htm
[73] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_zalicheni.htm
[74] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_cipo_act.htm
[75] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_cipo_vremenni.htm
[76] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_cipo_ers.htm

С тази наредба се определя държавното образователно изискване за системата за оценяване, вкл. и организацията на оценяването в училищното обучение, както и организацията на изпитите за придобиване на професионална квалификация в центровете за професионално обучение.

Според наредбата, оценяването е процес за установяване на постигнатите резултати и поставяне на оценка. Установяването на постигнатите резултати и поставянето на оценка е индивидуално за всеки оценяван. Оценяване се извършва в процеса на училищното обучение, при завършване на средно образование, при завършване на професионално образование и при завършване на професионално обучение.

Оценяването е вътрешно и външно. При вътрешното оценяване оценяващ е учителят, докато при външното оценяване оценяващи може да са:

- училищна комисия, определена от директора на училището;
- длъжностни лица или комисии, определени от министъра на образованието и науката, от началника на регионалния инспекторат по образованието или от директорите на обслужващите системата на народната просвета звена за контрол и оценяване.

В края на етап или степен на образование външното оценяване се провежда като национално.

Наредбата подробно регламентира въпросите, свързани с организацията на оценяването в процеса на училищното обучение.

Отделно място е отделено на организацията и оценяването на изпитите за придобиване на професионална квалификация при завършване на професионално образование и обучение като се допълват разпоредбите на ЗПОО и се конкретизират с разпоредби за подготовката, организирането и провеждането на държавните изпити, съдържанието на държавния изпит по теория и на държавния изпит по практика (глава четвърта "Организация и оценяване на изпитите за придобиване на професионална квалификация при завършване на професионално образование и професионално обучение).

5.1.5.2 Наредба №4 от 16.04.2003 г. за документите в системата на народната просвета

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката, (обн., ДВ, бр. 41 2003 г., попр., бр. 48 от 2003 г., изм. и доп., бр. 65 от 2003 г., бр. 47 от 2004 г., бр. 55 от 2005 г., бр. 47 от 2006 г., бр. 51 и 74 от 2007 г., бр. 7 и 27 от 2008 г., бр. 52 от 2009 г., бр. 42 от 2010 г., бр. 37 и 70 от 2011 г., бр. 61 от 2012 г.

С тази наредба се определят държавните образователни изисквания за документите за системата на народната просвета по чл. 16, т. 10 от Закона за народната просвета (ЗНП).С ДОИ за документите за системата на народната просвета са определени:

- предназначението, съдържанието, воденето и съхраняването на всеки документ;
- условията и редът за приемане, отчитане и унищожаване на документи с фабрична номерация;
- условията и редът за създаване, утвърждаване, актуализиране и издаване на документи.

Документите, издавани или водени от институциите в системата на народната просвета, следва да се попълват на български език.

Държавните, общинските и частните училища издават или водят документи, като за всеки от тях в наредбата подробно е описано съдържанието, начина на водене, издаване и съхранение.

Завършено професионално обучение, съгласно наредбата, се удостоверява с документите: удостоверение за професионално обучение, свидетелство за професионална квалификация, приложение към свидетелство за професионална квалификация (за обучение по модули), дубликат на свидетелство за професионална квалификация, свидетелство за правоспособност и свидетелство за правоспособност по заваряване.

С наредбата се определят и условията и реда за унищожаване на документи с фабрична номерация, както и за създаване, утвърждаване, актуализиране и издаване на документи в системата на народната просвета.

5.1.5.3 Наредбата за условията и реда за поддържане на списъка на регулираните професии в Република България

Наредбата е приета с ПМС №86 от 18.04.2006 г., на основание чл.7, ал.3 от Закона за професионалното образование и обучение и чл. 9, ал. 3, т. 14 от Закона за висшето образование. (обн. ДВ. бр.35 от 2006 г.)

С наредбата са определени условията и редът за поддържане на Списъка на регулираните професии в Република България, както и достъпът до информацията, съдържаща се в него:

- наименованието на професиите, които са регулирани съгласно българското законодателство;
- нормативния акт, който ги определя като регулирани професии;
- органа, компетентен за даване или признаване на правоспособност за упражняване на съответната регулирана професия.

Списъкът се приема и актуализира с решение на Министерския съвет и се поддържа на български и на английски език като електронна база данни.Списъкът и неговите изменения и допълнения се приемат по предложение на министъра на образованието и науката след съгласуване с министъра на труда и социалната политика, както и със съответните отраслови министри и с представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище.

Определени са реда за приемане и актуализиране на списъка, както и процедурата за включване или изключване на професии от него.

Списъкът на регулираните професии в Република България е публичен. Достъпът до информацията, въведена в списъка, се осигурява чрез интернет страницата на Министерството на образованието и науката.

5.1.5.4 Списък на професиите за професионално образование и обучение (СППОО)

Списъкът е утвърден със Заповед №РД 09-413/12.05.2003 г., изм. и доп. със Заповед №РД 09-04/08.01.2004 г., Заповед №РД 09-34/22.01.2004 г., Заповед №РД 09-255/09.04.2004 г., Заповед №РД 09 – 274 / 18. 02. 2005 г., Заповед №РД 09-1690/29.09.2006 г., Заповед №РД 09-828/29.06.2007 г., Заповед №РД 09-1891/30.11.2007 г., Заповед №РД 09-298/19.02.2009 г., Заповед №РД 09-1803/29.10.2009 г., Заповед №РД 09-621/18.05.2010 г., Заповед №РД 09-1728/01.12.2010 г., Заповед №РД 09-748/13.06.2011 г., Заповед №РД 09-1805/09.12.2011 г., Заповед №РД 09-638/23.05.2012 г.

Списъкът на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) се разработва от НАПОО на основание чл. 42, т.5 (а) на Закона за професионално образование и обучение (ЗПОО), във връзка с чл. 6, ал. 1 на същия закон и се съгласува с отрасловите министерства и с представителните организации на национално равнище на работодателите и работниците и служителите.

Списъкът на професиите представлява систематизирана структура (матрица) от наименования на професии и специалности, класифицирани в професионални направления, съобразно областите на образованието по Международната стандартна класификация International Standard Classification of Education ISCED - 97 (чл.8 ал.1 и §1 от Допълнителните разпоредби на ЗПОО) и в съответствие с Класификация на областите на образование и обучение (КОО-2008) на Националния статистически институт.

Списъкът е основен документ за организацията на професионалното ориентиране, професионалното обучение и професионалното образование и има задължителен характер за всички институции, в които ще се извършва професионално обучение за придобиване на професионална квалификация – професионални гимназии, професионални училища, професионални колежи и центрове за професионално обучение.

Структурните елементи на Списъка на професиите за професионално образование и обучение са професии и специалности.

В съответствие с изискванията на чл.8, ал.1 от ЗПОО професиите и специалностите са класифицирани в професионални направления, по степен на образование и по степен на професионална квалификация.

Обучението по всяка професия се определя от:

- изискването за минимална образователна степен;
- продължителността (срок) на обучението;
- степента на придобита професионална квалификация.

Професиите включват различен брой специалности, достатъчно близки по отношение на изискваните общообразователни знания и умения и професионална компетентност. Специалностите в рамките на дадена професия са групирани по производствена, технологическа или целева основа в съответствие с конкретните изисквания на производството.

Списъкът е отворена система и актуализацията му се извършва по реда и начина на неговото формиране. Предложения за промени са СППОО могат да правят министерства, агенции, организации на работодатели и на работниците и служителите и други юридически и физически лица. Техните предложения се разглеждат от съответните експертни комисии на НАПОО и одобряват от Управителния съвет. Периодично всяка година НАПОО инициира актуализация на списъка. Списъкът се публикува в специализираните издания на Министерството на образованието, младежта и науката, в информационния бюлетин на НАПОО и в други специализирани за тази цел издания.

Основни понятия:

- "**Професионално ориентиране**" осигурява информирането, консултирането и съветването на ученици, безработни, както и на други лица относно избора на професия и кариерно развитие.
- "**Професионалното обучение**" осигурява придобиването на квалификация по професия или по част от професия и включва:
  - "**Начално професионално обучение**" - придобиване на първоначална квалификация по професия или по част от професия.
  - "**Непрекъснато професионално обучение**" - усъвършенстване на придобитата квалификация по професия или по част от професия.
  - "**Професионалното образование**" осигурява усвояването на общообразователния минимум за средно образование и придобиването на квалификация по професия.
- "**Професионално направление**" е съвкупност от професии в определен в Националната отраслова класификация отрасъл на икономиката или друга сфера на обществения живот, съобразена със съответната област на образованието по Международната стандартна класификация на образованието.
- "**Професия**" е вид трудова дейност, за която се организира професионално образование и обучение.
- "**Част от професия**" е обособена трудова дейност в рамките на една професия, за която може да се организира професионално обучение.
- "**Специалност**" е самостоятелно обособена трудова дейност в рамките на дадена професия.
- "**Професионална квалификация**" е квалификация по професия или по част от професия, която включва съвкупността от професионални компетенции и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения.
- "**Степен на професионална квалификация**" е обемът и съдържанието на професионалните компетенции и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения.

5.1.5.5 Държавните образователни изисквания (ДОИ)

ДОИ за придобиване на квалификация по професии от Списъка на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) са документи, които на основание чл. 42, т. 3, (б) от ЗПОО се разработват и актуализират от Националната агенция за професионално образование и обучение

и се утвърждават с наредби на министъра на образованието и науката, съгласувано със съответните министерства и ведомства.

С ДОИ за придобиване на квалификация по професии се определят задължителните професионални компетенции, необходими за упражняване на професията и те са задължителни за всички обучаващи институции, които имат право да организират обучение завършващо с издаване на Свидетелство за професионална квалификация или Удостоверение за професионално обучение.

Държавните образователни изисквания по професии съдържат:

- изисквания за минималното входящо квалификационно и образователно равнище за ученици и за възрастни;
- описание на професията - трудови дейности, отговорности, личностни качества, особености на условията на труд, оборудване и инструменти;
- възможности за продължаване на професионалното обучение;
- възможности за професионална реализация съгласно Националната класификация на професиите и длъжностите (НКПД);
- цели на обучението;
- резултати от ученето - компетенции, знания, умения;
- изисквания към материалната база за обучение по теория и по практика;
- изисквания към обучаващите.

Предложения за изменения и допълнения на действащи ДОИ за придобиване на квалификация по професии могат да се правят от национално представителните организации на работодателите и на работниците и служителите, както и от структури на държавната администрация. Предложенията се внасят в НАПОО и се разглеждат от експертните комисии по професионални направления и от Управителния съвет на НАПОО, в съответствие с процедурата регламентирана в "Правила за условията и реда за разработване на ДОИ за придобиване на квалификация по професии", приети от Управителния съвет на НАПОО с Протокол №5 / 14.04.2004 г., изм. и доп. с Протоколи №02 / 23.02.2007 г. и №05 / 16.06.2007 г.

5.1.5.6 Рамкови програми

Съгласно чл. 10 на ЗПОО, придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение се регламентира с рамкови програми, утвърдени от министъра на образованието, младежта и науката. В тази връзка са утвърдени следните рамкови програми:

- Рамкова програма А - за начално професионално обучение с придобиване на първа степен на професионална квалификация;
- Рамкова програма Б - за начално професионално обучение с придобиване на втора степен на професионална квалификация;
- Рамкова програма В - за професионално образование с придобиване на втора или трета степен на професионална квалификация;

- Рамкова програма Г - за професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация;
- Рамкова програма Д - за начално професионално обучение с придобиване на квалификация по част от професия и
- Рамкова програма Е - за непрекъснато професионално обучение за актуализиране или разширяване на придобита професионална квалификация, както и за придобиване на първа, втора и трета степен на професионална квалификация.

Структурата и съдържанието на рамковите програми са следните:

- Общи положения: нормативно основание, цел и предназначение на програмата.
- Изисквания към кандидатите за обучение по програмата (по отделно за ученици и за лица навършили 16 години): за минимална възраст; за здравословно състояние, за входящо образователно равнище; възможности за реализация и за повишаване на професионалната квалификация.
- Организация на учебния процес (по отделно за ученици и за лица навършили 16 години): форма на обучение и организационни форми.
- Учебен план: структура и съдържание
- Съдържание на обучението - учебното съдържание по всеки учебен предмет (модул) за теоретичното и за практическото обучение се разработва по теми и часове в учебни програми отделно за ученици и за лица навършили 16 години.
- Завършване на професионалното образование или на професионалното обучение
- Удостоверяване на завършването на професионалното образование или на професионалното обучение.

Рамковите програми са нормативната и методическата основа за разработване на учебните планове и програми. Когато няма ДОИ за придобиване на квалификация по професии, при разработването на учебни планове и програми за съответната професия следва да се прилагат рамковите програми.

5.1.5.7 Учебни планове и програми

Учебните планове и програми се разработват на базата на ДОИ за придобиване на квалификация по професии за съответната професия и рамковите програми.

Ежегодно министъра на образованието, младежта и науката утвърждава със заповед нови или актуализиране учебни планове по отделните професии, които са предназначени главно за изпълнение в училищното обучение. Учебните планове съдържат график на обучението, разпределение на предметите и часовете съответно в Раздел А (за общообразователна подготовка) и Раздел Б (за задължителна професионална подготовка), изисквания при завършване и удостоверяване на професионалното образование и обяснителни бележки за някои допълнителни изисквания или пояснения.

В практиката се е наложило в работата на центровете за професионално обучение при разработването на учебните планове и програми за обучение на лица над 16 години да се

използва като база Раздел Б от учебния план, утвърден от министъра на образованието, младежта и науката по съответната професия и специалност.

Съгласно ЗПОО структурата на програмите за професионално образование включва общообразователна подготовка, задължителна професионална подготовка - обща, отраслова и специфична за всяка професия, задължителна чуждоезикова подготовка по професията и избираема подготовка – задължително избираема и свободноизбираема.

Общообразователната подготовка осигурява общообразователния минимум, необходим за средно образование и се определя съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план.

Общата задължителна професионална подготовка е единна за всички професионални направления при отчитане на спецификата им. Тя включва теоретично обучение и практическо обучение - учебна практика.

Отрасловата задължителна професионална подготовка е единна за всички професии от професионалното направление при отчитане на спецификата на всяка професия. Тя включва теоретично обучение и практическо обучение - учебна практика.

Специфичната за всяка професия задължителна професионална подготовка включва теоретично обучение и практическо обучение – учебна и производствена практика.

Задължителната професионална подготовка, задължителната чуждоезикова подготовка по професията и избираемата подготовка се определят съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, но най-малко 40 на сто от броя на учебните часове за задължителна професионална подготовка трябва да са отделени за практическо обучение.

От своя страна, програмите за професионално обучение трябва да включват:

- общообразователна подготовка, определена съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план, задължителна професионална подготовка и избираема подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация със завършване на основно образование или на клас от средното образование;
- задължителна и избираема професионална подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация. Задължителната професионална подготовка включва теоретично обучение и практическо обучение като броят на учебните часове за практическо обучение не може да бъде по-малък от броя на учебните часове за теоретично обучение. Задължителната професионална подготовка и избираемата подготовка се определят съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

ЗПОО отделя специално внимание на практическото обучение като регламентира два вида практическо обучение - учебна практика и производствена практика.

Определени са изискванията към местата за провеждане на практическото обучение: учебно-производствени бази на училищата;учебно-производствени бази на сродни училища или центрове за професионално обучение в Република България и в чужбина;предприятия на юридически и физически лица;учебно-производствени бази към предприятията;учебно-тренировъчни бази на училищата, спортни зали, стадиони и плувни басейни.

Училищата могат да организират самостоятелно и/или кооперирано с юридически или физически лица производство на продукция и услуги, като се изпълняват държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии или документацията за професионално обучение на училището или на заявителя на професионалното обучение.

Учебно-производствените бази и учебно-тренировъчните бази на училищата трябва да бъдат обзавеждани съгласно ДОИ за придобиване на квалификация по професии. В местата за провеждане на практическото обучение следва да се осигуряват безопасни условия на възпитание, обучение и труд.

5.1.5.8 Национални изпитни програми

Националните изпитни програми са предназначени за организиране и провеждане на държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността за придобиване степен на професионална квалификация.

Целта на националните изпитни програми е да се определят единни критерии за оценка на професионалните компетенции на обучаваните, изискващи се за придобиване на степен на професионална квалификация по изучаваната професия и специалност.

Националните изпитни програми се разработват в съответствие със ЗПОО и съответното държавно образователно изискване за придобиване на квалификация.

Държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността се провеждат в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба №3 за системата на оценяване.

Обикновено Националните изпитни програми имат следното съдържание:

- за държавния изпит по теория на професията и специалността: изпитните теми с план-тезис на учебното съдържание и критерии за оценяване;
- за държавния изпит по практика на професията и специалността: указания за съдържанието на индивидуалните практически задания и критерии за оценяване;
- система за оценяване;
- препоръчителна литература;
- приложения: примерен изпитен билет за държавния изпит по теория на професията и специалността и примерно индивидуално практическо задание.

Националните изпитни програми се утвърждават със заповед от министъра на образованието, младежта и науката. На практика приложението на националните изпитни програми се свежда до тяхното изпълнение само в професионалните училища.

5.2 Системата на професионалното образование и обучение, и по правилата за осигуряване на БЗР

Системата за професионално образование и обучение (СПОО) е определена със Закона за професионалното образование и обучение и включва държавни органи на национално и регионално ниво и неправителствени организации (представлявани от организациите на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище).

5.2.1 Държавни институции на национално ниво

5.2.1.1 Министерският съвет

Определя държавната политика в областта на образованието, в т.ч. на професионалното образование и обучение, на заетостта и пазара на труда.

5.2.1.2 Министерството на образованието, младежта и науката

Министерството на образованието, младежта и науката провежда държавната политика в областта на ПОО, като:

- приема държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- утвърждава Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- предлага за приемане от Министерския съвет Списък на регулираните професии в Република България;
- поддържа регистъра по § 1, ал. 2 от допълнителните разпоредби на Закона за народната просвета по отношение на институциите в системата на професионалното образование и обучение;
- утвърждава държавния план-прием в държавните и общинските училища;
- осигурява условия за изпълнението на държавните образователни изисквания за системата на професионалното образование и обучение;
- утвърждава програми за квалификация в системата на професионалното образование и обучение;
- организира професионалното ориентиране;
- определя самостоятелно или съвместно със съответното компетентно министерство професиите за ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания и за лица с девиантно поведение;
- разпределя утвърдените по бюджета му финансови средства за професионално образование и обучение и контролира тяхното използване;
- анализира резултатите и ефективността на професионалното образование и обучение;
- определя свои представители в управителния съвет и в експертните комисии на Националната агенция за професионално образование и обучение.

5.2.1.3 Министерството на труда и социалната политика

Министерството на труда и социалната политика участва в провеждането на държавната политика в областта на ПОО като:

- определя потребностите от професионално образование и обучение чрез анализиране на тенденциите в развитието на пазара на труда;
- участва в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участва в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя изискванията за здравословни и безопасни условия при практическото обучение и контролира изпълнението им чрез регионалните инспекции по труда;
- участва в съгласуването на държавния план-прием в училищата чрез регионалните служби по заетостта;
- участва в организирането на професионалното ориентиране;
- определя свои представители в управителния съвет и в експертните комисии на Националната агенция за професионално образование и обучение.

5.2.1.4 Министерството на здравеопазването:

- участва в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя хроничните заболявания и физическите увреждания, които са противопоказни при професионалното образование и професионалното обучение, по професии от Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя съвместно с Министерството на образованието, младежта и науката професиите, по които професионалното образование и професионалното обучение е подходящо за здравословното състояние на обучаемите с хронични заболявания и физически увреждания, със сензорни увреждания и с умствена изостаналост;
- определя изискванията за здравословни условия при практическото обучение и здравно-физиологичните изисквания към седмичните разписания, както и контролира изпълнението им чрез органите на Държавния здравен контрол;
- определя свои представители в управителния съвет и в експертната комисия по професионално ориентиране на Националната агенция за професионално образование и обучение.

5.2.1.5 Отрасловите министерства:

- участват в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват в разработването, съгласуването и актуализирането на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- участват в съгласуването на държавния план-прием в училищата, които финансират;
- разпределят утвърдените по бюджета им финансови средства за професионално образование и професионално обучение и контролират тяхното използване;

- определят свои представители в управителния съвет и в експертните комисии по професионални направления на Националната агенция за професионално образование и обучение.

5.2.1.6 Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО)

Националната агенция за професионално образование и обучение е държавен орган за лицензиране на дейности в системата на професионалното образование и обучение, както и за координация на институциите, имащи отношение към професионалното ориентиране, обучение и образование.

Националната агенция за професионално образование и обучение:

- издава и отнема лицензии за професионално обучение и професионално ориентиране;
- осъществява контрол на дейността на лицензираните институции в системата на професионалното обучение;
- разработва и предлага на министъра на образованието, младежта и науката: списъка на професиите за професионално образование и обучение и държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участва при разработването на държавните образователни изисквания за документите за системата на народната просвета и за системата за оценяване в частта им за професионалното образование и обучение;
- въз основа на анализ на дейността на центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране прави предложения за усъвършенстване на системата на професионалното образование и обучение;
- възлага провеждането и внедряването на научни изследвания в областта на професионалното образование, обучение и ориентиране;
- координира дейностите по разработване на стратегии за развитие и усъвършенстване на професионалното образование и обучение;
- съдейства за международното признаване на документите за професионално образование и професионално обучение;
- създава и поддържа регистър на центровете за професионално обучение и на центровете за информация и професионално ориентиране и за издадените и отнетите лицензии;
- разработва и утвърждава формуляри и образци на документи за лицензиране.

5.2.2 Държавни институции на регионални ниво

5.2.2.1 Общини

Общините участват във формирането на политика в областта на професионалното образование и обучение на територията им по отношение на:

- потребностите от кадри;
- професионалното ориентиране на ученици, безработни, както и на други лица;
- разпределянето на утвърдените по бюджета им финансови средства за професионално образование, обучение и ориентиране и контролира тяхното използване;

- развитието на материално-техническата база на училищата, центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране чрез финансови средства от общинските бюджети;
- определянето на държавния план-прием в училищата.

5.2.2.2 Регионалните инспекторати по образованието (РИО) на Министерството на образованието, младежта и науката

РИО провеждат държавната политика в областта на професионалното образование и обучение в съответния регион, като:

- координират взаимодействието между училищата, центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране с регионалните служби по заетостта и бюрата по труда, с регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве, с органите на местното самоуправление и с регионалните структури на социалните партньори;
- съгласуват предложенията на училищата за държавния план-прием;
- участват в организирането на изпитите за придобиване на професионална квалификация.

5.2.3 Организациите на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище

5.2.3.1 Организациите на работодателите

- участват в разработването, актуализирането и съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- участват в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват в организирането и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация и предлагат представители за участие в изпитните комисии;
- определят своите представители в управителния съвет и в експертните комисии на Националната агенция за професионално образование и обучение.

5.2.3.2 Организации на работниците и служителите

- участват в актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват в разработването, актуализирането и съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определят свои представители в управителния съвет и в Експертната комисия по професионалното ориентиране на Националната агенция за професионално образование и обучение.

5.2.4 Периодично обучение по здравословни и безопасни условия на труд

Периодичното обучение и инструктаж по ЗБУТ се извършва на основата на Наредба РД 07-2 от 16.12.2009 г.

Работодателят писмено определя :

- Видовете обучения;
- Лицата, които ще бъдат обучавани;
- Програма за провеждане на обучението;
- Лицата, които ще провеждат обучение.

Работодателят не допуска до работа работник и служител, който не притежава необходимите знания и умения по ЗБУТ за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

Обучението по безопасност и здраве при работа се провеждат в работно време, като всички разходи са за сметка на работодателя.

Обучението по безопасност и здраве при работа има за цел :

- Усвояване на методите, формите и средствата за осъществяване на дейността по безопасност и здраве при работа;
- Усвояване на основните законови и подзаконови нормативни изисквания, нормите, правилата и мерките за безопасен и здравословен труд;
- Поддържане на необходимото ниво знания и умения по безопасност и здраве при работа на работещите през целия период на трудовата им дейност в съответствие с изискванията на съответната професия.

Провеждане на обучения по БЗР

Лицата, които се обучават	Регламентиране честота на провежданите обучения
длъжностните лица, които ръководят и управляват трудовите процеси;	не по-рядко от веднъж на 2 години и продължителност не по-малко от 6 учебни часа;
длъжностните лица и специализираните служби по чл. 24 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд;	не по-рядко от веднъж на 1 година и продължителност не по-малка от 6 учебни часа;
лицата, които са определени от работодателя да провеждат инструктажите по безопасност и здраве при работа;	не по-рядко от веднъж на 1 година и продължителност не по-малка от 6 учебни часа;
членовете на комитета / групата по условия на труд	съгласно изискванията на Наредба №4 за обучението на представителите в комитетите и групите по условия на труд в предприятията (обн., ДВ, бр.133 от 1998 г.; изм. и доп., бр.85 от 2000 г.)
работниците и служителите, работата на които е свързана с използване, обслужване и поддържане на машини и други технически съоръжения, за които се изисква правоспособност за работа;	съгласно изискванията на съответните нормативни актове;
работници и служители, заети в дейности, които създават опасност за тяхното и на други лица здраве и живот.	съгласно изискванията на съответните нормативни актове.

С колективен трудов договор могат да се определят и други работници и служители, на които да се провежда обучение по безопасност и здраве при работа.

Формите за обучение по безопасност и здраве при работа са редовна и дистанционна. Обучението по безопасност и здраве при работа се провежда по утвърдени от работодателя писмени програми, които включват образователен минимум за теоретична и практическа подготовка.

Програмите се съобразяват със :

- Общата, отрасловата и специфичната за дадена професия задължителна подготовка по правилата за осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд;
- Входящото образователно равнище;
- Целите на обучението;
- И други условия посочени в Наредбата.

За ИД " Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" съгласно Наредба за изискванията за третиране и транспортиране на производствени и на опасни отпадъци, приета с ПМС № 53 от 19.03.1999 г., обн., ДВ, бр. 29 от 30.03.1999 г., в сила от 30.03.1999 г., чл. 2, (2), третирането на производствени и опасни отпадъци се извършва в проектирани или преустроени за целта съоръжения и инсталации при спазване на изискванията за осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд и повишаване на квалификацията и обучението на ангажирания с експлоатацията персонал.

При условията на чл. 6, (1), т. 2 на същата притежателят на разрешението по чл. 37 ЗОВВООС е длъжен да осигури здравословни и безопасни условия на труд, включително да извършва встъпителен и периодичен инструктаж и обучение на персонала в съответствие със Закона за здравословни и безопасни условия на труд.

Също така, при транспортиране на производствени и опасни отпадъци, по реда на чл. 25, ал. 12 и 2, целият процес на транспортиране се извършва след извършено обучение на персонала.

Съществува Наредба за условията и реда за издаване на лицензии за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност и за реда за водене на регистър на съоръженията (Загл. изм. - ДВ, бр. 17 от 2003 г., бр. 59 от 2006 г., последно обн., ДВ бр. 103 от 28.12.2012 г., в сила от 1.01.2013 г.), чл. 3, ал. 1, т. 4, където се изисква от работодателите, подлежащи на лицензиране по реда на тази наредба, да прилагат документирана система за обучение, чрез която да поддържат непрекъснато техническата и организационната компетентност на персонала си, необходима за осъществяване на техническия надзор от ДАМТН чрез ГД ИДТН. Тук следва да се уточни, че съществува регистър на съоръжения с повишена опасност (СПО), където са включени резервоари, предназначени за транспортиране на вещества от клас 2 по ADR[77] или RID[78]; повдигателни съоръжения (кранове, багери, товароподемни електрически колички, електрически телфери, немонтирани на кранове, подвижни работни площадки и др.) и висящи товарни въжени линии.

[77] Европейската спогодба за международен превоз на опасни товари по пътищата;
[78] Регламент за международен превоз на опасни товари.

5.2.5 Условия и ред за придобиване на правоспособност за работа със специфична техника

Не бяха открити правилници или други нормативни документи, по силата на които се придобива правоспособност при работа със специфична техника в сектор "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали".

5.2.6 Информация за центровете за професионално обучение

Актуална информация за Центровете за професионално обучение е достъпна на сайта на Националната агенция за професионално образование и обучение http://www.navet.government.bg/.

Националната агенция за професионално образование и обучение е държавен орган за лицензиране на дейности в системата на професионалното образование и обучение, както и за координация на институциите, имащи отношение към професионалното ориентиране, обучение и образование.

Националната агенция за професионално образование и обучение:

- издава и отнема лицензии за професионално обучение и професионално ориентиране;
- осъществява контрол на дейността на лицензираните институции в системата на професионалното обучение;
- разработва и предлага на министъра на образованието, младежта и науката: списъка на професиите за професионално образование и обучение и държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участва при разработването на държавните образователни изисквания за документите за системата на народната просвета и за системата за оценяване в частта им за професионалното образование и обучение;
- въз основа на анализ на дейността на центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране прави предложения за усъвършенстване на системата на професионалното образование и обучение;
- възлага провеждането и внедряването на научни изследвания в областта на професионалното образование, обучение и ориентиране;
- координира дейностите по разработване на стратегии за развитие и усъвършенстване на професионалното образование и обучение;
- съдейства за международното признаване на документите за професионално образование и професионално обучение;
- създава и поддържа регистър на центровете за професионално обучение и на центровете за информация и професионално ориентиране и за издадените и отнетите лицензии;
- разработва и утвърждава формуляри и образци на документи за лицензиране.

Центрове за професионално обучение[79] (ЦПО), лицензирани от Националната агенция за професионално образование и обучение, притежаващи лицензия за професии, специалности и квалификации, приложими за икономическата дейност

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
ЦПО към Централен кооперативен съюз, Лицензия №200211024	София, ул. "Раковски" № 99 тел.: 02/ 987 66 73 e-mail: mimidimitrova@abv.bg Мариана Димитрова	III СПК	851010 Еколог 8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Консорциум "БРАЯН" ООД, Лицензия №200211032	Стара Загора, ул."Св.Княз Борис I" № 93, ет.10 тел.: 042/ 604 534 e-mail: brian@starazagora.net Марияна Ганева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "Национален център за професионално обучение в системата на Българската търговско промишлена палата", Лицензия №200212019	София, ул. "Княз Борис I" №123 тел.: 02 988 13 15 e-mail: ceo@elearningbg.eu Донка Фурнаджиева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "КРАС" ООД, Лицензия №200212021	Пловдив, ул. "Марин Дринов" № 1 тел.: 0878134795 e-mail: cpo_kras@abv.bg Владимир Иванов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ЕЛБИ Плюс" ООД, Лицензия №200212033	София, ж.к. Младост, бл. 313 (терасата) тел.: 028819930; 02/88626750 e-mail: elbiplus@abv.bg Магдалинка Василева, Биляна Стефанова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "Професионален учебен център" ЕООД, Лицензия №200311044	Търговище, бул. "Трайко Китанчев" № 45, бл. 9, вх. Б ап. 38; пл. Свобода, хотел Мизия, офис 317 тел.: 0888688534 e-mail: mihailov37@abv.bg Михаил Михайлов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ЕТ "Андела - Анна Трифонова", Лицензия №200312047	Казанлък, ул. "Добри Кехайов № 12, ет. 4, ап. 7 тел.: 043171045,0898617601 e-mail: andela@abv.bg Анна Трифонова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение "БЪЛГАРСКА СТОПАНСКА КАМАРА - СЪЮЗ НА БЪЛГАРСКИЯ БИЗНЕС", Лицензия №200312048	София, ул. "Алабин" №16-20 тел.: 029879703 e-mail: danisimi@bia-bg.com Даниела Симидчиева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Федерацията на научно-техническите съюзи, Лицензия №200312074	София, ул. "Г.С.Раковски" № 108 тел.: 02/ 9893379 e-mail: kvvo@fnts-bg.org Надка Петранова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "АВС-Е" ЕООД,	Благоевград, ул. Св. Димитър Солунски" 77А	III СПК	8510101 Екология и опазване

[79] ЦПО със статут "съществуващ център".

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
Лицензия №200312109	тел.: 073/ 83 00 23 e-mail: abc_e.cpo@abv.bg Иван Христов		на околната среда - III СПК
ЦПО към Фондация "Регионален център за икономическо развитие", Лицензия №200312110	Сливен, ул."Димитър Пехливанов" №3-А тел.: 044623747 e-mail: redc_sliven@abv.bg Жулиета Николова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение "Национална мрежа за бизнес развитие", Лицензия №200312111	София, ул. "Димитър Манов" № 66, ап. 1 тел.: 02 943 44 10 e-mail: office@nbdn-bg.org Мариета Николова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ЕТ "Григор Купандолски-Гришасмил", Лицензия №200312113	Дупница, ул. "Николаевска" 55А тел.: 0888216431; 08898770072 e-mail: shkola_kupandolski@abv.bg Григор Купандолски	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "Регионален център за професионална квалификация" ООД, Лицензия №200312133	Плевен, ул."Димитър Константинов" №23 тел.: 064800773 e-mail: dzmarinova@abv.bg Емилия Дакова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "Секюрити Група Алфа" ЕООД, Лицензия №200312138	София, бул."Асен Йорданов" №12 ет.6 тел.: 02/9791886 e-mail: alpha_bg@abv.bg Томо Борисов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Национална асоциация за икономическа и социална интеграция, Лицензия №200312139	София, жк Младост 1 бл.25 вхГ тел.: 02/ 9753824 e-mail: naisi_sofia@abv.bg Цветанка Смилева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Селскостопанска академия, гр. София, Лицензия №200312145	София, ул. "Шосе Банкя" № 9 тел.: 02/ 824 89 94 e-mail: ssa_cpo@abv.bg Красимира Аристотелова Павлова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение "Център за аграрна информация и консултации", Лицензия №200412162	София, ж.к."Банишора" бл.29 вх.А тел.: 02/ 9813416 e-mail: info@agroconsult.org Иван Бъчваров	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ЕТ "АЛФА - Христо Стефанов", Лицензия №200412166	Стара Загора, бул."Христо Ботев" №112 вх.Оет.1 ап.2 тел.: 0896503043 e-mail: alfa_mxk@mail.bg Христо Стефанов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ЕТ "ИТИ - Пламка Георгиева", Лицензия №200412173	Монтана, ул."Св.Патриарх Евтимий" №61 ап.3 тел.: 096/ 310361 e-mail: pl_georgieva@abv.bg Пламка Георгиева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение "Мост",	Ботевград, пл."Незнаен войн" №2	III СПК	8510101 Екология и опазване

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
Лицензия №200412210	тел.: 0723/ 66640; 0888836034 e-mail: ptzeneva@hotmai.com; projectmost2003@yahoo.com Петя Ценева		на околната среда - III СПК
ЦПО към "Контеса" АД, Лицензия №200512242	Ботевград, ул."Чеканица" №1, Индустриална зона Юг тел.: 02/ 8700502 e-mail: contessa_botevgrad@abv.bg Ганка Кольовска	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "СТИК" ЕООД, Лицензия №200512251	Варна, бул."Владислав Варненчик" №16 вх.Б ап.7 тел.: 052/ 500043 e-mail: stikcenter@avb.bg Ивайло Душев	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "Център за управление и професионално обучение" АД, Лицензия №200512253	София, ж.к."Младост 2", ул."Св. Киприян" бл.243 вх.А ап.1 тел.: 02/ 902 65 02 e-mail: m.mihailova@cmvt-bg.org Милена Милчова Христова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение "Информа", Лицензия №200512272	София, ул. "Лайош Кошут" № 13 тел.: 0888476473 e-mail: vilivi2000@yahoo.com Виолета Владимирова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ЕТ "ДАЯНА-Х-ЙОРДАНКА ИВАНОВА", Лицензия №200512283	Люляково, общ.Руен, обл.Бургас, ул."Хр. Ботев" № 4 тел.: 056/ 825293 e-mail: e-mail; daqna_x@abv.bg Йорданка Бинева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ИКоМС" ЕООД, Лицензия №200512289	Плевен, ул. "Кирил и Методий" № 18, офис 22 тел.: 064/827270; 0898/446988 e-mail: icoms_bg@abv.bg Венцислав Хинов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение с нестопанска цел "Национален институт за професионално образование и обучение", Лицензия №200512296	Дупница, ул."Драгой Болярин" №2 тел.: 0701/ 53270 e-mail: nipoo@mail.bg Димитър Шопов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "Бейском" ООД, Лицензия №200612314	Русе, ул."Плевен" 2 вх.2 ет.4 тел.: 0897968719 e-mail: leman_ahmed@abv.bg; base_com@abv.bg Леман Ахмед	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "СИВАНИ" ООД, Лицензия №200612321	Ихтиман, ул."Георги Раковски" № 24 тел.: 0885868924 e-mail: silvia.nedkova@gmail.com Силвия Недкова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение с нестопанска цел "Център за професионално обучение, знание и прогрес", Лицензия №200612339	Девин, ул."Явор", № 1 тел.: 070010494 e-mail: cpo_znanie@abv.bg Марина Лисица	III СПК, II СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК 8510102 Експлоатация на съоръжения за пречистване на води - II СПК

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
ЦПО към ЕТ "Електра - Петър Петров", Лицензия №200612341	Аксаково, ул."Кокиче" №2А тел.: 052762645 e-mail: ultratropic@yahoo.com Петър Петров	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение "Иновационен регионален университет", Лицензия №200612353	Русе, ул."Никола Вапцаров" 18 вх.4 тел.: 082/ 823600 e-mail: ppenchev53@abv.bg Пенчо Пенчев	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ДЕКСИ КОНСУЛТ" ЕООД, гр. Плевен, Лицензия №200612389	Плевен, ул. "Стефан Караджа" № 55 тел.: 064900582 e-mail: dexi_consult@abv.bg Даниела Димитрова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ЕТ "Интензив - Анелия Атанасова", Лицензия №200612403	Габрово, ул."Св.св.Кирил и Методий" №15 тел.: 066/805009 e-mail: intenziv@mail.bg Анелия Атанасова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "БГ Визия" ЕООД, Лицензия №200612404	София, ул."Пиротска" №52Б тел.: 02/9816075, 0882005374 e-mail: bgvision@abv.bg Мария Василева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ЧАСТЕН ПРОФЕСИОНАЛЕН КОЛЕЖ "ОМЕГА" ЕООД, гр. Пловдив, Лицензия №200712430	Пловдив, ул. "Кольо Фичето" № 7А тел.: 0878644799 e-mail: plovdiv@omegacollege.org Петър Петров	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "КЪНЕКТЕД" ЕООД, гр. Монтана, Лицензия №200712446	Монтана, ул. "Трети март" № 78 тел.: 096399999 e-mail: kami@net-surf.net Камелия Игнатова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ИНФОГРУП БГ" ООД, гр. София, Лицензия №200712449	София, бул. "Ал. Стамболийски" № 127, вх. В, ет.3, ап. 12 тел.: 028292425 e-mail: office@infogroup.bg Ива Касабова	III СПК, II СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК 8510102 Експлоатация на съоръжения за пречистване на води - II СПК
ЦПО към "ДЕИЗА КОНСУЛТ" ЕООД, гр. Варна, Лицензия №200712463	Варна, ул. "Софроний Врачански" № 30, ет. 1, ап. 1 тел.: 052641488 e-mail: demetrabg@gmail.com Десислава Петранова	III СПК, II СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК 8510102 Експлоатация на съоръжения за пречистване на води - II СПК
ЦПО към Сдружение с нестопанска цел "Научно технологичен съюз - Плевен", Лицензия №200712487	Плевен, ул. "Св.Св.Кирил и Методий" № 18 тел.: 0878720208 e-mail: vesi1973@abv.bg Веселинка Димитрова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към сдружение с нестопанска цел "ЕВРОПЕЙСКО РАЗВИТИЕ", гр. Тетевен,	Тетевен, ул. "Страхил войвода" №20 тел.: 0888/558381	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
Лицензия №200712530	e-mail: dimitrova.npo@abv.bg Цанка Димитрова Димитрова		
ЦПО към "ДЕЛФИ ГРУП" ЕООД, гр. София, Лицензия №200712532	София, ж.к."Красно село", кв.Борово, бл.222 Б,вх.Б, ет.1, ап.25 тел.: 0878502117; 0898556296 e-mail: program.delfi@abv.bg Мирослав Писов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "Б.И.Г. Проджект" ООД, гр. София, Лицензия №200712548	София, ул. "Галичица" № 37, вх. 2 тел.: 0878644747 e-mail: gggyokov@yahoo.com Горчо Гьоков	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ЕВРОБУЛ ТРЕНИНГ" ООД, гр. София, Лицензия №200712554	София, ул. "Христо Белчев" № 8, ет. 4 тел.: 029848945 e-mail: eurobultraining@eurobulholding.com Мария Динчева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "Девня Цимент" АД, гр. Девня, Лицензия №200712560	Девня, Промишлена зона тел.: 0884995955 e-mail: m.gocheva@devnyacement.bg Мая Атанасова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ЕВРОКВАЛИФИКАЦИОНЕН ЦЕНТЪР" АД, гр. София, Лицензия №200812558	София, ул. "Кн. Клементина" № 39, район "Красно село" тел.: 02818977 e-mail: eurocenter@personnel-hold.com Ивайло Игнатов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "БЕРЕТА ТРЕЙДИНГ" ООД, гр. София, Лицензия №200812564	София, бул. "Г. М. Димитров" № 51 тел.: 02 9766012; 02 976 60 18 e-mail: beretabg@beretaguns.com dima@beretaguns.com Десислав Делев	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ЗЛАТАНИ" ЕООД, гр. Варна, Лицензия №200812593	Варна, ул. "Цоньо Тодоров" № 11 тел.: 052757888 e-mail: office@zlatani.net Донко Златанов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "АрСи Професионъл център" ЕООД, Лицензия №200812598	София, бул. Джавахарлал Неру № 28, Силвър център, ет. 3 тел.: 02 925 14 44 e-mail: arcipro.bg@dir.bg ; office@arciprof.com Саша Райчева Василева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "АВАЛОН - 52" ЕООД, Лицензия №200812613	София, ул. Лерин № 21 тел.: 0889260040, 0897004595 e-mail: b_kosateva@abv.bg Богомила Радославова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ЕВРОПЕЙСКИ ЦЕНТЪР ЗА НАУКА, ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛТУРА" ЕООД, гр. Бургас, Лицензия №200812626	Бургас, ул. Александровска № 16, ет. 3 тел.: 056840606 e-mail: ecnok@abv.bg Аспарух Спиртов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение с нестопанска цел "Териториална	Ямбол, ул. "Джон Атанасов" № 8	III СПК	8510101 Екология и опазване

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
организация на научно-техническите съюзи – Ямбол", Лицензия №200812648	тел.: 046663383 e-mail: cpo_ntsyambol@abv.bg инж. Таня Баракова		на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение с нестопанска цел "Съюз по хранителна промишленост към ФНТС", гр. София, Лицензия №200812655	София, ул. "Раковски" № 108 тел.: 09874744, 0888 72 24 82 e-mail: ufi_sb@abv.bg Милчо Бошев	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение с нестопанска цел "Териториална организация на научно-техническите съюзи – Ловеч", гр. Ловеч, Лицензия №200812659	Ловеч, пл. "Свобода", Дом на техниката тел.: 068603414 e-mail: nts_lovech@abv.bg Милко Петров	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение с нестопанска цел "Дом на науката и техниката", гр. Враца, Лицензия №200812662	Враца, ул. "Лукашов" №14 тел.: 092/62-03-20 e-mail: dnt_vratsa@abv.bg Светлин Вутов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ЕТ "Деметра – Мая Антова", гр. Враца, Лицензия №200812665	Враца, ул. "Манастирска" № 36; ул. "Алеко Константинов" № 2-Б-10; гр. Враца, бул. "Никола Войводов" № 1, ет. 3, офис 12 тел.: 092/985633 e-mail: demetra_vraca@abv.bg Мая Антова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "Европейски образователен и консултативен център" ООД, гр. София, Лицензия №200812681	София, ул.Христо Ботев №48 тел.: 0888780422 e-mail: eokc_sofia@abv.bg Борислава Атанасова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Районен кооперативен съюз, гр. Хасково, Лицензия №200812692	Хасково, ул. "Скопие" № 1 тел.: 038/ 62-23-09 e-mail: nondova54@gmail.com Иванка Гъркова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "РИС 2004" ООД, гр. София, Лицензия №200812698	София, ул. "Българска морава" № 105, ет. 4 тел.: 028320191 e-mail: rumi.borisova@abv.bg Румяна Борисова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ДЖОБ СЪПОРТ" ЕООД, гр. София, Лицензия №200812701	София, ул. "Нишава" № 40, ет. 1, ап. 3 тел.: 0887811822 e-mail: peter@lazarov.cc Петър Лазаров	III СПК, II СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК 8510102 Експлоатация на съоръжения за пречистване на води - II СПК
ЦПО към "ШАМО" ЕООД, гр. Ветово, Лицензия №200912719	Ветово, ул. Пирин № 3 тел.: 0877659018 e-mail: vurbanova@abv.bg Снежанка Върбанова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "РОСЕН - 85" ООД, Лицензия №200912721	София, ул. "Въстаник" № 8 тел.: 028409129	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
	e-mail: auto_rosen85@abv.bg Таня Георгиева		
ЦПО към СНЦ "Европейски център в подкрепа на бизнеса", Лицензия №200912761	Русе, ул. "Буров" № 2 тел.: 082870400 e-mail: ngo.ebsc@gmail.com Албена Аврамова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение "Шуменска търговско промишлена палата" - Заповед № 772/ 20.07.2009 г. на Председателя на НАПОО, Лицензия №200912773	Шумен, ул. Съединение № 71 тел.: 054800360 e-mail: shcci@bcci.bg Зоя Андреева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ""ХЕКС ИНТЕРНЕШЪНЪЛ" ООД, Лицензия №200912778	София, бул. Витоша № 85 тел.: 02/9899044 e-mail: hecs09@gmail.com София Иванова Циканделова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Академия за професионално развитие "Експерт" ЕООД, Лицензия №200912783	Пловдив, ул. Генерал Колев № 14 тел.: 032660160 e-mail: ekspertmn@abv.bg Мариана Николова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ЕСКАРГО -2002" ЕООД, Лицензия №200912810	София, ж.к. Надежда бл. 107, вх. А ап. 25 тел.: 028703906 e-mail: office@escargot2002.com Димитър Терзиев	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "МАКС ИНОВЕЙШЪНС – МИ5" ООД, Лицензия №200912823	София, ж.к. Хаджи Димитър, бл. 106 тел.: 0887102595 e-mail: stoyan.tashkov@gmail.com Стоян Ташков	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ПС Гард" ЕООД, Лицензия №201012840	София, бул. "Владимир Вазов" № 40 тел.: 02/4911284 e-mail: t.mavrodiev@makmetal.eu Тодор Мавродиев	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към АКВАХИМ АД, Лицензия №201012878	София, Бул. "Професор Цветан Лазаров" 83 тел.: 02 807 50 24, 0889 30 50 01 e-mail: zdravka.sholeva@aquachim.bg Здравка Валентинова Шолева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ШКОЛА 2" ЕООД, гр. Пазарджик, Лицензия №201112887	Пазарджик, "П. Яворов" 6 тел.: 034442051 e-mail: shkola@pasat.bg; bogigecheva@abv.bg Богданка Гечева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Бургаска търговско - промишлена палата, Лицензия №201112892	Бургас, ул. "Любен Каравелов" 12 Б тел.: 056 81 00 72 e-mail: bscc@bcci.bg Боряна Желева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ХЛИМИЯ" ООД, Лицензия №201112900	София, ул. "Тинтява", № 14, ет. 10, ап.44 тел.: 0870 26 74,	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
	e-mail: hlimia.bg@gmail.com Христина Борисова Йонова		
ЦПО към Солидарност 2006" ЕООД, Лицензия №201112902	Пловдив, ул. Мизия № 2 тел.: 032966556 e-mail: solidarnost2003@yahoo.com Елка Василева Янакиева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ПРЕМА 2010" ООД, Лицензия №201112906	Ловеч, ул."Цар Асен I"No 33 тел.: 0887525767 e-mail: svetoslavmarkov@yahoo.com ; tt2004@abv.bg Светослав Петков Марков	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Фондация «РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ЗНАНИЕ И СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ – АВИЦЕНА», Лицензия №201112909	Смолян, бул. България № 31, офис 2 тел.: 0893316049 e-mail: cpoavicena@abv.bg Йорданка Анастасова Андреева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ВИКТОРИЯ-ПМ" ЕООД, Лицензия №201112910	Варна, Студентска, бл. 21, вх. Б, ап. 33 тел.: 052/ 710 454 e-mail: pepi_mitreva@abv.bg Петранка Тодорова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ОМЕГА 2011" ЕООД, Лицензия №201112914	Русе, ул. "Александровка" 75 тел.: 0885419415 e-mail: cpo_omega@abv.bg ЕЛЕНА ИВАНОВА СТАНЬОВА	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ДП "Българо-германски център за професионално обучение", гр. София, Лицензия №201112916	София, ул. "Триадица"№2 тел.: 0887 86 93 74 e-mail: lubovpopovabg@qmail.com Любов Найденова Попова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "БОГОЯ-М" ЕООД, Лицензия №201112918	Варна, ул. "Македония" №82-84 тел.: 052/ 613 071 e-mail: bogoia_m@abv.bg Милка Митрева Кънева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ХИТКО РХ ЕООД, Лицензия №201112931	Разград, ул. Люлин №1 тел.: 0898769606, 0878492810 e-mail: hitko_rh@abv.bg Христо Николов Христов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Конфедерация на независимите синдикати в България, Лицензия №201112940	София, пл. "Македония" 1 тел.: 024010479 e-mail: idenkova@citub.net Илияна Александрова Денкова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружние "Социална подкрепа и информация", Лицензия №201112949	София, жк. "Света Троица", бл.366, вх.А, ет.1, ап.1 тел.: 0898772097 e-mail: d.georgyev@gmail.com Димитър Георгиев Георгиев	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ГИВЕЛ КОНСУЛТ ООД, Лицензия №201112950	София, ж.к."Овча купел 1", бл.423, вх.А, ет.9, ап.42 тел.: 0888708345	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
	e-mail: george@givelconsult.com Георги Стоянов Кехайов		
ЦПО към "ЗИ ТИ ЕМ Консулт" ЕООД, Лицензия №201112962	Труд, общ. "Марица", обл. Пловдивска, ул. "Братя Чапликови" № 4 тел.: 0893 86 41 41 e-mail: ivtt@abv.bg Иванка Тодорова Тотинова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ЕТ "РЕНИ 08 РЕНЕТА НИКОЛОВА, Лицензия №201212971	София, ул. "Цар Иван Асен II" №12, вх. Б, ап.5 тел.: 094607117 e-mail: cpo_reni@mail.bg Цецка Лукиянова Димитрова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Фондация (център за устойчиво развитие на Община Неделино гр. Неделино) -ЦУРОН, Лицензия №201212973	Неделино, ул.Напредък 99 тел.: 0897941640 e-mail: elit_nedelino@abv.bg Емил Костов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към Сдружение "Наука и Развитие", Лицензия №201212984	Плевен, Св.Сава 4 тел.: 0878766695 e-mail: nauka_razvitie@mail.bg Цветан Владимиров Михайлов	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ЕВРИКА 3М ЕООД, Лицензия №201212985	Варна, ул. "Велес" №19 тел.: 052607820 e-mail: evrikacenter@abv.bg Живка Тодорова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ГРАНД ЦЕНТЪР ООД, Лицензия №201212988	Сливен, ж.к. "Сини камъни", бул. "Стефан Стамболов" 30 тел.: 0888605834 e-mail: denchev_ii@abv.bg Иван Колев Иванов и Галина Иванова Иванова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "ЗК" АД, Лицензия №201212996	Варна, Марин Дринов №57, ап.10 тел.: 052 383710, 0878 749 860 e-mail: g.georgiev@bulpower.eu Георги Димитров Георгиев	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ПАРАДОКС ЕООД, Лицензия №201212997	София, ж.к. Борово, бл. 217А тел.: 029655515 e-mail: bbr@gbg.bg Евгений Иванов Сачев	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към ЕЛЕКТРОННИ УСЛУГИ. БГ ЕООД, Лицензия №2012121006	София, бул. Г. М. Димитров №51 тел.: 02/9766018 e-mail: dima@beretaguns.com Дима Настева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "Корект-консулт Румяна Петрова 79"ЕООД, Лицензия №2012121020	Мадан, ул.Република №24 тел.: 0893563550 e-mail: corect_consult79@abv.bg Румяна Христова Петрова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към МЛАДЕНОВ КОНСУЛТИНГ ЕООД,	Златоград, ул. "Беловидово" 33 вх. Б, ет1 , ап1	III СПК	8510101 Екология и опазване

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
Лицензия №2012121022	тел.: 0894744470 e-mail: mladenova_3@abv.bg Красимир Захариев Младенов		на околната среда - III СПК
ЦПО към "Влади Кар" ЕООД, Лицензия №2012121029	Дупница, ж.к."Дупница" бл. 3А вх.А ет.5 ап.23 тел.: 0898966082 e-mail: vladi_kar@abv.bg Спаска Василева Сиврийска	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "СиСтаКом" ЕООД, Лицензия №2012121036	София, ул. "Ловен парк" № 1 тел.: 0537/23151 e-mail: office@sistacom.bg Сирма Станиславова Комитова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "АН РЕСПЕКТ"ЕООД, Лицензия №2013121041	Варна, ул. "Братя Миладинови" комплекс Атриум - офис тел.: 0886/ 22 23 25 e-mail: a_respect@abv.bg Анелия Христова Танева	III СПК, II СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК 8510102 Експлоатация на съоръжения за пречистване на води - II СПК
ЦПО към Сдружение "ВЕДА", Лицензия №2013121042	Плевен, ул. "Сан Стефано" №12, офис 16 тел.: 064803952 e-mail: vkl@gbg.bg Сашка Георгиева Христова	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК
ЦПО към "Профит" ООД, Лицензия №2013121048	Смолян, "Хан Аспарух" 4а тел.: 0888763393 e-mail: profit_sm@abv.bg Лидия Филипова Карамитева	III СПК	8510101 Екология и опазване на околната среда - III СПК

(Информацията е актуална към 28.03.2013 г.)

6 Социално осигуряване и застраховане

6.1 Законодателната рамка, свързана със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване

Нормативните документи, с които се регулират обществените отношения, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване са:

- Закон за здравословни и безопасни условия на труд;
- Кодекс за социално осигуряване;
- Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест.

Работещите се осигуряват задължително за професионално заболяване и трудова злополука, като осигурителните вноски са за сметка на работодателите (чл. 51 ЗЗБУТ).

6.1.1 Задължително осигурени лица за трудова злополука и професионална болест

- работниците и служителите, наети на работа за повече от пет работни дни, или 40 часа, през един календарен месец, независимо от характера на работата, от начина на заплащането и от източника на финансиране, с изключение на лицата по чл. 4а, ал. 1 КСО;
- държавните служители;
- съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители;
- военнослужещите по Закона за отбрана и въоръжените сили на Р. България, държавните служители-офицери, сержанти и граждански лица по Закона за МВР;
- членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение в кооперацията;
- лицата, които работят по втори или по допълнителен трудов договор;
- изпълнители по договори за управление и контрол на търговските дружества;
- лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи доходи на изборни длъжности, служителите с духовно звание на Българската православна църква и други регистрирани вероизповедания;
- специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност;
- работниците и служителите, наети на работа при един работодател за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец или наети на работа при повече работодатели - при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец.

Морските лица задължително се осигуряват изцяло за своя сметка за трудова злополука и професионална болест върху избран месечен осигурителен доход между минималния и максималния размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година (чл. 4а КСО).

6.1.2 Размер на осигурителната вноска

Осигурителните вноски за трудова злополука и професионална болест се внасят във фонд "Трудова злополука и професионална болест" на фондовете на държавното обществено осигуряване в размер от 0,4 до 1,1 на сто, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година по групи основни икономически дейности.

Размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест за морските лица е 1,1 на сто.

Осигурителните вноски за фонд "Трудова злополука и професионална болест", с изключение на вноските за морските лица, са за сметка на осигурителите[80].

Размерите на осигурителните вноски, които внасят осигурителите, се определят от Националния осигурителен институт по методика и ред, определени с акт на Министерския съвет[81]. Те са диференцирани по групи икономически дейности и в зависимост от степента на риска в съответната икономическа дейност.

Ниво на риск	Стойност на коефициента за степен на риск (Кср)	Размер на осигурителната вноска (в %)
I	от 0 до 0,15	0,4
II	от 0,16 до 0,30	0,5
III	от 0,31 до 0,60	0,7
IV	от 0,61 до 0,90	0,9
V	над 0,91	1,1

6.1.3 Осигурителни плащания – видове парични обезщетения

Осигурените за трудова злополука или професионална болест лица имат право на:

- парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение, належащ медицински преглед, изследване и/или лечение;
- парични помощи за профилактика и рехабилитация;
- пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест;
- парични помощи за помощно-технически средства, свързани с увреждането.

При смърт на осигуреното лице, която е в причинна връзка със злополуката или професионалната болест, съпругът (съпругата), децата и родителите имат право на еднократна помощ и на наследствена пенсия (чл. 11, ал. 1 – 2 КСО).

6.1.3.1 Обезщетения при временна неработоспособност и трудоустрояване

Паричното обезщетение за трудова злополука или професионална болест, както и обезщетението при трудоустрояване се изплащат независимо от продължителността на осигурителния стаж на осигурените лица за трудова злополука и професионална болест. Те се изчисляват и изплащат от

[80] Осигурител е всяко физическо лице, юридическо лице или неперсонифицирано дружество, както и други организации, които имат задължение по закон да внасят осигурителни вноски за други физически лица.
[81] Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест.

Националния осигурителен институт на осигурените лица по декларирана от тях лична банкова сметка. Ако лицето няма право на обезщетение или помощ, длъжностното лице, на което е възложено ръководството по изплащането на обезщетенията и помощите или друго длъжностно лице, определено от ръководителя на териториалното поделение на Националния осигурителен институт, издава разпореждане за отказ. Разпореждането за отказ може да се отмени, ако в давностния срок по чл. 115, ал. 4 КСО лицето или осигурителят представят нови или допълнителни доказателства, установяващи правото на обезщетение или помощ.

Изплащането на обезщетенията за временна неработоспособност, трудова злополука и професионална болест и трудоустрояване се спира с разпореждане за спиране изплащането на обезщетенията, когато са обжалвани актовете на медицинската експертиза или когато са представени доказателства, които могат да доведат до издаване на разпореждане за отказ или прекратяване изплащането на обезщетението (чл. 40, ал. 4 КСО).

Осигурителят изплаща на осигуреното лице за първия работен ден от временната неработоспособност среднодневното брутно възнаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспособност, но не по-малко от среднодневното уговорено възнаграждение.

Документите за изплащане на парично обезщетение за временна неработоспособност или трудоустрояване се представят от работодателите, осигурителите и техните клонове и поделения в съответното териториално поделение на Националния осигурителен институт, като се спазват следните срокове: за всеки календарен месец не по-късно от два работни дни след деня на изплащане на дължимите възнаграждения или част от тях, а когато възнагражденията са начислени, но не са изплатени или не са начислени - не по-късно от два работни дни след последния ден на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът. (чл. 40а, ал. 1., т. 1 КСО).

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест се изчислява в размер 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски (чл. 41, ал. 1 КСО).

Начинът на изчисляване на обезщетението се урежда с акт на Министерския съвет[82].

Паричното обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест се изплаща от първия ден на настъпването до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност (чл. 42, ал. 1 КСО).

Когато временната неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест е настъпила до 30 календарни дни от прекратяването на трудовия договор или осигуряването, паричното обезщетение се изплаща за срока на неработоспособността, но за не повече от 30 календарни дни. В тези случаи паричното обезщетение не се изплаща на лица, които получават пенсия или обезщетение за оставане без работа, изплащано по Кодекса на труда, Закона за държавния служител и Закона за висшето образование. Изплатените парични обезщетения за

[82] Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

временна неработоспособност се възстановяват от лицата за периода, за който им е отпусната пенсия. (чл. 42, ал. 2 КСО)

Когато временната неработоспособност е настъпила преди прекратяване на срочни трудови и служебни правоотношения, договори за военна служба и договори за управление и контрол на търговски дружества, паричното обезщетение поради трудова злополука и професионална болест се изплаща до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност. (чл. 42, ал. 3 КСО)

Парично обезщетение за временна неработоспособност не се изплаща на осигурени лица, които:

- умишлено увреждат здравето си с цел да получават отпуск или обезщетение;
- нарушават режима, определен от здравните органи - само за дните на нарушението;
- са станали неработоспособни поради употреба на алкохол, приемане на силно упойващо средство без лечебна цел или поради прояви, извършвани под въздействието на такива средства;
- са станали неработоспособни поради хулигански и други техни противообществени прояви, установени по съответния ред;
- са станали неработоспособни поради неспазване от тях на правилата за безопасна работа, установено по съответния ред.

6.1.3.2 Парично обезщетение при трудоустрояване

При трудоустрояване поради временно намалена работоспособност вследствие на трудова злополука или професионална болест на осигурения се изплаща парично обезщетение, ако на новата работа се намали трудовото му възнаграждение. (чл. 47, ал. 1 КСО)

Размерът на дневното парично обезщетение е равен на разликата между полученото среднодневно брутно трудово възнаграждение през 18-те календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването, но не повече от среднодневния размер на максималния месечен осигурителен доход, и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Когато осигуреният е работил по-малко от 18 месеца до деня на трудоустрояването, обезщетението се определя като разлика между среднодневното възнаграждение, определено по чл. 41 на КСО и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването. (чл. 47, ал. 1 КСО)

Паричното обезщетение при трудоустрояване се изплаща за времето на трудоустрояването, но за не повече от 6 месеца.

6.1.3.3 Пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест

Осигурените, загубили 50 или над 50 на сто работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест, независимо от продължителността на осигурителния стаж. (чл. 78 КСО)

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест се определя, като средномесечният осигурителен доход за страната по чл. 70, ал. 2 на КСО се

умножи по индивидуалния коефициент, изчислен по реда на чл. 70, ал. 3 - 6 на КСО до датата на пенсионирането и по следните коефициенти:

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто - 0,4;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто - 0,35;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто - 0,30.

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест не може да бъде по-малък от:

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто - 125 на сто от минималния размер по чл. 70, ал. 7 КСО;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто - 115 на сто от минималния размер по чл. 70, ал. 7 КСО;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто - минималния размер по чл. 70, ал. 7 КСО.

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест не може да бъде по-малък от размера, изчислен като за пенсия за инвалидност поради общо заболяване.

6.1.4 Други изисквания

- Осигурителни вноски и осигурителен доход: Елементите на възнаграждението, както и доходите, върху които се правят осигурителни вноски, се определят с акт на Министерския съвет по предложение на Националния осигурителен институт[83].
- Ред за внасяне на осигурителните вноски (чл. 7 КСО). Осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване, които са за сметка на осигурителите, се внасят едновременно с изплащането на дължимото възнаграждение или на част от него. Когато възнагражденията са начислени, но не са изплатени или не са начислени, осигурителят внася осигурителните вноски до края на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът.
- Осигурителен стаж (чл. 9 КСО). Осигурителният стаж се изчислява в часове, дни, месеци и години. Условията, при които се зачита осигурителен стаж са определени в чл. 9 – 9а КСО.
- Възникване, времетраене, прекратяване и прекъсване на осигуряването(чл. 10 КСО). Осигуряването възниква от деня, в който лицата започват да упражняват трудова дейност по чл. 4 или чл. 4а, ал. 1 КСО и за който са внесени или дължими осигурителни вноски и продължава до прекратяването й. Осигуряването се прекъсва през периодите, които не се зачитат за осигурителен стаж, независимо че дейността по чл. 4 или чл. 4а, ал. 1 КСО не е прекратена.

[83] Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

6.1.5 Размер на осигурителната вноска за трудова злополука и професионално заболяване за 2006 – 2012 г.

Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се определя размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест по групи основни икономически дейности.

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2006 г.

(Приложение №2, към чл. 11, ал. 1, т. 3 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2006 г. (обн., ДВ, бр. 104 от 2005 г.)

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
Горско стопанство, дърводобив и свързани с тях услуги	02	1,1
Добив на въглища и торф	10	1,1
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	1,1
Добив на метални руди	13	1,1
Добив на неметални материали и суровини	14	1,1
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	20	1,1
Производство и леене на метали	27	1,1
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	34	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	35	1,1
Рециклиране на отпадъци	37	1,1
Строителство	45	1,1
Воден транспорт	61	1,1
Селско и ловно стопанство и свързани с тях услуги	01	0,9
Производство на дървена маса,хартия, картон и изделия от хартия и картон	21	0,9
Производство на изделия от каучук и пластмаси	25	0,9
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	26	0,9
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	28	0,9
Производство на машини, оборудване и домакински уреди	29	0,9
Производство на мебели; производство, некласифицирано другаде	36	0,9
Производство и разпределение на ел. енергия, газообразни горива и топлинна енергия	40	0,9
Сухопътен транспорт, включително тръбопроводен	60	0,9
Въздушен транспорт	62	0,9
Добив на суров нефт и природен газ; услуги, без проучвателни работи	11	0,7
Производство на хранителни продукти и напитки	15	0,7
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	17	0,7
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	23	0,7
Производство на електрически машини и апарати, некласифицирани другаде	31	0,7
Събиране, пречистване и разпределение на вода	41	0,7
Спомагателни дейности в транспорта; дейности на туристически агенции	63	0,7
Държавно управление; задължително обществено осигуряване	75	0,7
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и Възстановяване	90	0,7
Производство на тютюневи изделия	16	0,5
Производство на обработени кожи без косъм; производство на изделия за пътуване, сарашки изделия и обувки	19	0,5
Издателска и полиграфическа дейност; възпроизвеждане на записани носители	22	0,5
Производство на канцеларска и електронноизчислителна техника	30	0,5
Производство на радио-, телевизионна и далекосъобщителна техника	32	0,5
Производство на медицински, прецизни и оптични апарати и инструменти; производство на часовници	33	0,5
Търговско, техническо обслужване и ремонт на автомобили и мотоциклети; части и принадлежности за тях; търговия на дребно с ГСМ	50	0,5
Търговия на едро и търговско посредничество, без търговия с автомобили и мотоциклети	51	0,5
Поща и далекосъобщения	64	0,5
Дейности в областта на компютърните технологии	72	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	73	0,5
Здравеопазване и социални дейности	85	0,5

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
Дейности в областта на културата, спорта и развлеченията	92	0,5
Други услуги за населението	93	0,5
Рибно стопанство и свързани с него услуги	05	0,4
Производството на облекло, включително кожено; обработка на кожухарски кожи	18	0,4
Търговия на дребно, без търговия на дребно с АиМ; ремонт на лични вещи и стоки за дома	52	0,4
Хотели и ресторанти	55	0,4
Финансово посредничество, без застраховане и осигуряване чрез самостоятелни фондове	65	0,4
Застрахователна дейност и дейност на самостоятелни осигурителни фондове, без задължително обществено осигуряване	66	0,4
Спомагателни дейности по финансово посредничество	67	0,4
Операции с недвижими имоти	70	0,4
Даване под наем на превозни средства, машини и др. техника, без опер., на домакински и лични вещи	71	0,4
Други бизнес услуги	74	0,4
Образование	80	0,4
Дейности на професионални, синдикални, политически, религиозни и обществени организации	91	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	95	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства като производители на стоки за собствено потребление	96	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства като производители на услуги за собствено потребление	97	0,4
Екстериториални организации и служби	99	0,4

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2007 г.

(Приложение №2, към чл. 12, ал. 1, т. 3 от Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (обн., ДВ, бр. 105 от 2006 г., изм. бр. 77 от 2007 г.)

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
Горско стопанство, дърводобив и свързани с тях услуги	02	1,1
Добив на въглища и торф	10	1,1
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	1,1
Добив на метални руди	13	1,1
Добив на неметални материали и суровини	14	1,1
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	20	1,1
Производство и леене на метали	27	1,1
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	34	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	35	1,1
Рециклиране на отпадъци	37	1,1
Строителство	45	1,1
Воден транспорт	61	1,1
Селско и ловно стопанство и свързани с тях услуги	01	0,9
Производство на дървена маса,хартия, картон и изделия от хартия и картон	21	0,9
Производство на изделия от каучук и пластмаси	25	0,9
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	26	0,9
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	28	0,9
Производство на машини, оборудване и домакински уреди	29	0,9
Производство на мебели; производство, некласифицирано другаде	36	0,9
Производство и разпределение на ел. енергия, газообразни горива и топлинна енергия	40	0,9
Сухопътен транспорт, включително тръбопроводен	60	0,9
Добив на суров нефт и природен газ; услуги..., без проучвателни работи	11	0,7
Производство на хранителни продукти и напитки	15	0,7
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	17	0,7
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	23	0,7
Производство на химични продукти	24	0,7
Производство на електрически машини и апарати, некласифицирани	31	0,7

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
другаде		
Производство на медицински, прецизни и оптични апарати и инструменти; производство на часовници	33	0,7
Събиране, пречистване и разпределение на вода	41	0,7
Въздушен транспорт	62	0,7
Спомагателни дейности в транспорта; дейности на туристически агенции	63	0,7
Държавно управление; задължително обществено осигуряване	75	0,7
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и Възстановяване	90	0,7
Производство на тютюневи изделия	16	0,5
Производство на обработени кожи без косъм; производство на изделия за пътуване, сарашки изделия и обувки	19	0,5
Издателска и полиграфическа дейност; възпроизвеждане на записани носители	22	0,5
Производство на радио-, телевизионна и далекосъобщителна техника	32	0,5
Търговия на едро и търговско посредничество, без търговия с автомобили и мотоциклети	51	0,5
Поща и далекосъобщения	64	0,5
Финансово посредничество, без застраховане и осигуряване чрез самостоятелни фондове	65	0,5
Операции с недвижими имоти	70	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	73	0,5
Други бизнес услуги	74	0,5
Дейности в областта на културата, спорта и развлеченията	92	0,5
Други услуги за населението	93	0,5
Рибно стопанство и свързани с него услуги	05	0,4
Производство на облекло, включително кожено; обработка на кожухарски кожи	18	0,4
Производство на канцеларска и електронноизчислителна техника	30	0,4
Търговско, техническо обслужване и ремонт на автомобили и мотоциклети; части и принадлежности за тях; търговия на дребно с ГСМ	50	0,4
Търговия на дребно, без търговия на дребно с АиМ; ремонт на лични вещи и стоки за дома	52	0,4
Хотели и ресторанти	55	0,4
Застрахователна дейност и дейност на самостоятелни осигурителни фондове, без задължително обществено осигуряване	66	0,4
Спомагателни дейности по финансово посредничество	67	0,4
Даване под наем на превозни средства, машини и др. техника, без опер., на домакински и лични вещи	71	0,4
Дейности в областта на компютърните технологии	72	0,4
Образование	80	0,4
Здравеопазване и социални дейности	85	0,4
Дейности на професионални, синдикални, политически, религиозни и обществени организации	91	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	95	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства като производители на стоки за собствено потребление	96	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства като производители на услуги за собствено потребление	97	0,4
Екстериториални организации и служби	99	0,4

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2008 г.

(Приложение №2, към чл. 12, ал. 1, т. 3 от Закона за бюджета на ДОО за 2008 г. (обн., ДВ, бр. 113 от 2007 г., изм. бр. 58 от 2008 г.)

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
Горско стопанство, дърводобив и свързани с тях услуги	02	1,1
Добив на въглища и торф	10	1,1
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	1,1
Добив на метални руди	13	1,1
Добив на неметални материали и суровини	14	1,1
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	20	1,1

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
Производство и леене на метали	27	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	35	1,1
Строителство	45	1,1
Воден транспорт	61	1,1
Селско и ловно стопанство и свързани с тях услуги	01	0,9
Производство на дървена маса,хартия, картон и изделия от хартия и картон	21	0,9
Производство на изделия от каучук и пластмаси	25	0,9
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	26	0,9
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	28	0,9
Производство на машини, оборудване и домакински уреди	29	0,9
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	34	0,9
Производство и разпределение на ел. енергия, газообразни горива и топлинна енергия	40	0,9
Добив на суров нефт и природен газ; услуги..., без проучвателни работи	11	0,7
Производство на хранителни продукти и напитки	15	0,7
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	17	0,7
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	23	0,7
Производство на химични продукти	24	0,7
Производство на електрически машини и апарати, некласифицирани другаде	31	0,7
Производство на медицински, прецизни и оптични апарати и инструменти; производство на часовници	33	0,7
Производство на мебели; производство, некласифицирано другаде	36	0,7
Събиране, пречистване и разпределение на вода	41	0,7
Сухопътен транспорт, включително тръбопроводен	60	0,7
Спомагателни дейности в транспорта; дейности на туристически агенции	63	0,7
Операции с недвижими имоти	70	0,7
Държавно управление; задължително обществено осигуряване	75	0,7
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и Възстановяване	90	0,7
Производство на тютюневи изделия	16	0,5
Издателска и полиграфическа дейност; възпроизвеждане на записани носители	22	0,5
Производство на канцеларска и електронноизчислителна техника	30	0,5
Производство на радио-, телевизионна и далекосъобщителна техника	32	0,5
Търговия на едро и търговско посредничество, без търговия с автомобили и мотоциклети	51	0,5
Въздушен транспорт	62	0,5
Поща и далекосъобщения	64	0,5
Финансово посредничество, без застраховане и осигуряване чрез самостоятелни фондове	65	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	73	0,5
Други бизнес услуги	74	0,5
Дейности в областта на културата, спорта и развлеченията	92	0,5
Други услуги за населението	93	0,5
Рибно стопанство и свързани с него услуги	05	0,4
Производство на облекло, включително кожено; обработка на кожухарски кожи	18	0,4
Производство на обработени кожи без косъм; производство на изделия за пътуване, сарашки изделия и обувки	19	0,4
Рециклиране на отпадъци	37	0,4
Търговско, техническо обслужване и ремонт на автомобили и мотоциклети; части и принадлежности за тях; търговия на дребно с ГСМ	50	0,5
Търговия на дребно, без търговия на дребно с АиМ; ремонт на лични вещи и стоки за дома	52	0,4
Хотели и ресторанти	55	0,4
Застрахователна дейност и дейност на самостоятелни осигурителни фондове, без задължително обществено осигуряване	66	0,4
Спомагателни дейности по финансово посредничество	67	0,4
Даване под наем на превозни средства, машини и др. техника, без опер., на домакински и лични вещи	71	0,4
Дейности в областта на компютърните технологии	72	0,4
Образование	80	0,4
Здравеопазване и социални дейности	85	0,4
Дейности на професионални, синдикални, политически, религиозни и обществени организации	91	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	95	0,4

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
Недиференцирани дейности на домакинства като производители на стоки за собствено потребление	96	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства като производители на услуги за собствено потребление	97	0,4
Екстериториални организации и служби	99	0,4

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2009 г.

(Приложение №2, към чл. 12 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2009 г. (обн., ДВ, бр. 109 от 2008 г.)

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Горско стопанство	02	1,1
Добив на антрацитни и черни въглища	05	1,1
Добив на метални руди	07	1,1
Спомагателни дейности в добива	09	1,1
Добив на неметални материали и суровини	08	1,1
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	1,1
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	1,1
Производство на основни метали	24	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	30	1,1
Строителство на сгради	41	1,1
Строителство на съоръжения	42	1,1
Специализирани строителни дейности	43	1,1
Воден транспорт	50	1,1
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	0,9
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	0,9
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	0,9
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	0,9
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	29	0,9
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	0,9
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	0,9
Сухопътен транспорт	49	0,9
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	0,9
Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации	79	0,9
Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности	01	0,7
Производство на хранителни продукти	10	0,7
Производство на напитки	11	0,7
Производство на тютюневи изделия	12	0,7
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	0,7
Производство на химични продукти	20	0,7
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,7
Производство на електрически съоръжения	27	0,7
Производство на мебели	31	0,7
Производство, некласифицирано другаде	32	0,7
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	0,7
Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	46	0,7
Пощенски и куриерски дейности	53	0,7
Далекосъобщения	61	0,7
Операции с недвижими имоти	68	0,7
Държавно управление	84	0,7
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	0,7
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	0,7
Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	39	0,7
Други персонални услуги	96	0,7
Добив на нефт и природен газ	06	0,5
Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители 0,5	18	0,5
Издателска дейност	58	0,5

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	19	0,5
Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	26	0,5
Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	45	0,5
Въздушен транспорт	51	0,5
Предоставяне на финансови услуги, без застраховане и допълнително пенсионно осигуряване	64	0,5
Спомагателни дейности във финансовите услуги и застраховането	66	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	72	0,5
Юридически и счетоводни дейности	69	0,5
Дейност на централни офиси; консултантски дейности в областта на управлението	70	0,5
Архитектурни и инженерни дейности; технически изпитвания и анализи	71	0,5
Рекламна дейност и проучване на пазари	73	0,5
Други професионални дейности	74	0,5
Дейности по наемане и предоставяне на работна сила	78	0,5
Дейности по охрана и разследване	80	0,5
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	0,5
Административни офис дейности и друго спомагателно обслужване на стопанската дейност	82	0,5
Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика	59	0,5
Радио- и телевизионна дейност	60	0,5
Артистична и творческа дейност	90	0,5
Други дейности в областта на културата	91	0,5
Организиране на хазартни игри	92	0,5
Спортни и други дейности, свързани с развлечения и отдих	93	0,5
Рибно стопанство	03	0,4
Производство на облекло	14	0,4
Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	15	0,4
Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	47	0,4
Ремонт на компютърна техника, на лични и домакински вещи	95	0,4
Хотелиерство	55	0,4
Ресторантьорство	56	0,4
Застраховане, презастраховане и допълнително пенсионно осигуряване	65	0,4
Даване под наем и оперативен лизинг	77	0,4
Дейности в областта на информационните технологии	62	0,4
Информационни услуги	63	0,4
Образование	85	0,4
Ветеринарномедицинска дейност	75	0,4
Хуманно здравеопазване	86	0,4
Медико-социални грижи с настаняване	87	0,4
Социална работа без настаняване	88	0,4
Дейности на организации с нестопанска цел	94	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	97	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление	98	0,4
Дейности на екстериториални организации и служби	99	0,4

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2010 г.

(Приложение №2, към чл. 13 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2010 г. (обн., ДВ, бр. 99 от 2009 г., изм. и доп. бр. 49 от 2010 г.)

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Добив на антрацитни и черни въглища	05	1,1
Добив на метални руди	07	1,1
Добив на неметални материали и суровини	08	1,1
Спомагателни дейности в добива	09	1,1

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	1,1
Производство на основни метали	24	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	30	1,1
Горско стопанство	02	0,9
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	0,9
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	0,9
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	0,9
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	0,9
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	29	0,9
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	0,9
Строителство на сгради	41	0,9
Строителство на съоръжения	42	0,9
Специализирани строителни дейности	43	0,9
Сухопътен транспорт	49	0,9
Воден транспорт	50	0,9
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	0,9
Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации	79	0,9
Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности	01	0,7
Производство на хранителни продукти	10	0,7
Производство на напитки	11	0,7
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	0,7
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	0,7
Производство на химични продукти	20	0,7
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,7
Производство на мебели	31	0,7
Производство, некласифицирано другаде	32	0,7
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	0,7
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	0,7
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	0,7
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	0,7
Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	39	0,7
Въздушен транспорт	51	0,7
Пощенски и куриерски дейности	53	0,7
Далекосъобщения	61	0,7
Даване под наем и оперативен лизинг	77	0,7
Други персонални услуги	96	0,7
Добив на нефт и природен газ	06	0,5
Производство на тютюневи изделия	12	0,5
Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	15	0,5
Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители 0,5	18	0,5
Производство на електрически съоръжения	27	0,5
Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	45	0,5
Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	46	0,5
Издателска дейност	58	0,5
Предоставяне на финансови услуги, без застраховане и допълнително пенсионно осигуряване	64	0,5
Операции с недвижими имоти	68	0,5
Юридически и счетоводни дейности	69	0,5
Дейност на централни офиси; консултантски дейности в областта на управлението	70	0,5
Архитектурни и инженерни дейности; технически изпитвания и анализи	71	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	72	0,5
Рекламна дейност и проучване на пазари	73	0,5
Други професионални дейности	74	0,5
Дейности по наемане и предоставяне на работна сила	78	0,5
Дейности по охрана и разследване	80	0,5
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	0,5
Административни офис дейности и друго спомагателно обслужване на стопанската дейност	82	0,5
Държавно управление	84	0,5

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Рибно стопанство	03	0,4
Производство на облекло	14	0,4
Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	19	0,4
Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	26	0,4
Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	47	0,4
Хотелиерство	55	0,4
Ресторантьорство	56	0,4
Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика	59	0,4
Радио- и телевизионна дейност	60	0,4
Дейности в областта на информационните технологии	62	0,4
Информационни услуги	63	0,4
Застраховане, презастраховане и допълнително пенсионно осигуряване	65	0,4
Спомагателни дейности във финансовите услуги и застраховането	66	0,4
Ветеринарномедицинска дейност	75	0,4
Образование	85	0,4
Хуманно здравеопазване	86	0,4
Медико-социални грижи с настаняване	87	0,4
Социална работа без настаняване	88	0,4
Артистична и творческа дейност	90	0,4
Други дейности в областта на културата	91	0,4
Организиране на хазартни игри	92	0,4
Спортни и други дейности, свързани с развлечения и отдих	93	0,4
Дейности на организации с нестопанска цел	94	0,4
Ремонт на компютърна техника, на лични и домакински вещи	95	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	97	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление	98	0,4
Дейности на екстериториални организации и служби	99	0,4

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2011 г.

(Приложение №2, към чл. 12 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2011 г. (обн., ДВ, бр. 98 от 14.12.2010 г., доп. бр. 32 от 19.04.2011 г.)

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Добив на антрацитни и черни въглища	05	1,1
Добив на метални руди	07	1,1
Спомагателни дейности в добива	09	1,1
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	1,1
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	1,1
Производство на основни метали	24	1,1
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	30	1,1
Воден транспорт	50	1,1
Добив на неметални материали и суровини	08	0,9
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	0,9
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	0,9
Производство на химични продукти	20	0,9
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,9
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	0,9
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	0,9
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	0,9
Строителство на съоръжения	42	0,9
Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности	01	0,7
Горско стопанство	02	0,7
Добив на нефт и природен газ	06	0,7
Производство на хранителни продукти	10	0,7

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Производство на напитки	11	0,7
Производство на тютюневи изделия	12	0,7
Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители	18	0,7
Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	19	0,7
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	0,7
Производство на електрически съоръжения	27	0,7
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	29	0,7
Производство на мебели 0,7	31	0,7
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	0,7
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	0,7
Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	39	0,7
Строителство на сгради	41	0,7
Специализирани строителни дейности	43	0,7
Сухопътен транспорт	49	0,7
Въздушен транспорт	51	0,7
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	0,7
Пощенски и куриерски дейности	53	0,7
Далекосъобщения	61	0,7
Даване под наем и оперативен лизинг	77	0,7
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	0,7
Държавно управление	84	0,7
Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	15	0,5
Производство, некласифицирано другаде	32	0,5
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	0,5
Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	45	0,5
Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	46	0,5
Издателска дейност	58	0,5
Операции с недвижими имоти	68	0,5
Дейност на централни офиси; консултантски дейности в областта на управлението	70	0,5
Архитектурни и инженерни дейности; технически изпитвания и анализи	71	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	72	0,5
Други професионални дейности	74	0,5
Дейности по наемане и предоставяне на работна сила	78	0,5
Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации	79	0,5
Административни офис дейности и друго спомагателно обслужване на стопанската дейност	82	0,5
Хуманно здравеопазване	86	0,5
Медико-социални грижи с настаняване	87	0,5
Социална работа без настаняване	88	0,5
Артистична и творческа дейност	90	0,5
Други персонални услуги	96	0,5
Рибно стопанство	03	0,4
Производство на облекло	14	0,4
Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	26	0,4
Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	47	0,4
Хотелиерство	55	0,4
Ресторантьорство	56	0,4
Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика	59	0,4
Радио- и телевизионна дейност	60	0,4
Дейности в областта на информационните технологии	62	0,4
Информационни услуги	63	0,4
Предоставяне на финансови услуги, без застраховане на допълнително пенсионно осигуряване	64	0,4
Застраховане, презастраховане и допълнително пенсионно осигуряване	65	0,4
Спомагателни дейности във финансовите услуги и застраховането	66	0,4
Юридически и счетоводни дейности	69	0,4
Рекламна дейност и проучване на пазари	73	0,4
Ветеринарномедицинска дейност	75	0,4
Дейности по охрана и разследване	80	0,4

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Образование	85	0,4
Други дейности в областта на културата	91	0,4
Организиране на хазартни игри	92	0,4
Спортни и други дейности, свързани с развлечения и отдих	93	0,4
Дейности на организации с нестопанска цел	94	0,4
Ремонт на компютърна техника, на лични и домакински вещи	95	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	97	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление	98	0,4
Дейности на екстериториални организации и служби	99	0,4

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2012 г.

(Приложение №2, към чл. 13 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2011 г. (обн., ДВ, бр. 100 от 2011 г.)

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Добив на антрацитни и черни въглища	05	1,1
Добив на метални руди	07	1,1
Добив на неметални материали и суровини	08	1,1
Спомагателни дейности в добива	09	1,1
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	1,1
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	1,1
Производство на химични продукти	20	1,1
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	1,1
Производство на основни метали	24	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	30	1,1
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	1,1
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	1,1
Строителство на съоръжения	42	1,1
Воден транспорт	50	1,1
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	0,9
Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	19	0,9
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	0,9
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	0,9
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	0,9
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	0,9
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	0,9
Строителство на сгради	41	0,9
Специализирани строителни дейности	43	0,9
Сухопътен транспорт	49	0,9
Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности	01	0,7
Горско стопанство	02	0,7
Производство на хранителни продукти	10	0,7
Производство на напитки	11	0,7
Производство на тютюневи изделия	12	0,7
Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители	18	0,7
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,7
Производство на електрически съоръжения	27	0,7
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	29	0,7
Производство на мебели	31	0,7
Производство, некласифицирано другаде	32	0,7
Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	39	0,7
Въздушен транспорт	51	0,7
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	0,7
Пощенски и куриерски дейности	53	0,7
Далекосъобщения	61	0,7
Дейност на централни офиси; консултантски дейности в областта на управлението	70	0,7

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Други професионални дейности	74	0,7
Даване под наем и оперативен лизинг	77	0,7
Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации	79	0,7
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	0,7
Административни офис дейности и друго спомагателно обслужване на стопанската дейност	82	0,7
Държавно управление	84	0,7
Други персонални услуги	96	0,7
Добив на нефт и природен газ	06	0,5
Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	15	0,5
Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	26	0,5
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	0,5
Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	46	0,5
Издателска дейност	58	0,5
Радио- и телевизионна дейност	60	0,5
Операции с недвижими имоти	68	0,5
Архитектурни и инженерни дейности; технически изпитвания и анализи	71	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	72	0,5
Ветеринарномедицинска дейност	75	0,5
Дейности по наемане и предоставяне на работна сила	78	0,5
Дейности по охрана и разследване	80	0,5
Хуманно здравеопазване	86	0,5
Медико-социални грижи с настаняване	87	0,5
Социална работа без настаняване	88	0,5
Артистична и творческа дейност	90	0,5
Спортни и други дейности, свързани с развлечения и отдих	93	0,5
Ремонт на компютърна техника, на лични и домакински вещи	95	0,5
Дейности на екстериториални организации и служби	99	0,5
Рибно стопанство	03	0,4
Производство на облекло	14	0,4
Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	45	0,4
Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	47	0,4
Хотелиерство	55	0,4
Ресторантьорство	56	0,4
Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика	59	0,4
Дейности в областта на информационните технологии	62	0,4
Информационни услуги	63	0,4
Предоставяне на финансови услуги, без застраховане на допълнително пенсионно осигуряване	64	0,4
Застраховане, презастраховане и допълнително пенсионно осигуряване	65	0,4
Спомагателни дейности във финансовите услуги и застраховането	66	0,4
Юридически и счетоводни дейности	69	0,4
Рекламна дейност и проучване на пазари	73	0,4
Образование	85	0,4
Други дейности в областта на културата	91	0,4
Организиране на хазартни игри	92	0,4
Дейности на организации с нестопанска цел	94	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	97	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление	98	0,4

ДИФЕРЕНЦИРАНИ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ за фонд "Трудова злополука и професионална болест"

Наименование на позицията	Код по	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване	НКИД - 2003 - 90; / КИД - 2008 г. - 38	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,9

Размерът на осигурителната вноска за периодът 2006- 2010 г. е постоянен.

Размерът на осигурителната вноска за периодът 2006- 2009 г. се запазва постоянен, като се увеличава до 0,9 през 2010 г.

6.1.6 Изплатени парични обезщетения и помощи от ДОО[84] (2006 г. – 2010 г.)

Въз основа на данни от информационната система на Националния осигурителен институт за последните пет години (от 2006 г. до 2010 г. включително) се представя информация за изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО по видове, както следва: трудова злополука по време на работа, трудова злополука на път за работа, професионална болест, изследване поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение при трудова злополука или професионална болест.

ГОДИНА	2006	2007	2008	2009	2010
КИД - 2008	38	38	38	38	38
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	15 819,42	28 896,47	34 673,92	63 527,94	56 104,92
Парични обезщетения за изследване поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	2 280,01	1 735,71	0,00	152,03	0,00
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	205,28	1 553,38	9 132,33	1 555,02	513,33
Парични обезщетения за изследване поради трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	77,25	472,57	0,00	0,00
Парични обезщетения за изследване поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	125,90	6,70	127,28
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	15,81	0,00	0,00	0,00	0,00

[84] Източник: Информационна система на Националния осигурителен институт.

ГОДИНА	2006	2007	2008	2009	2010
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Разходите на ДОО за "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" като дял от общите за страната варират от 0,5% през 2006 г. до 1,0% през 2009 г.

За раздел "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" парични обезщетения са отчетени предимно за временна неработоспособност поради трудова злополука по чл.55, ал.1 от КСО, като се забелязва тенденция на увеличаване.

Парични обезщетения за изследване поради трудова злополука и професионална болест са отчетени в най-голяма стойност за 2006 г, като размера им намалява драстично през периода 2008-2010 г.

Разходи за парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради трудова злополука и професионална болест, както и парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест не са отчетени.

6.2 Компетентните органи, с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване.

Съгласно чл. 64 на КСО размерите на диференцираната осигурителна вноска за трудова злополука и професионална болест, се определят от Националния осигурителен институт, като диференцирането се извършва по групи икономически дейности в зависимост от степента на риска в съответната икономическа дейност.

Степента на риска се определя чрез коефициент на базата на статистическа информация за трудовите злополуки и професионалните болести по икономически дейности за 3 годишен период, предхождащ годината, в която се правят изчисленията. Информацията съдържа окончателни данни за всяка календарна година от персоналния регистър, от системата за трудовите злополуки и от системата за краткосрочните и дългосрочните обезщетения на Националния осигурителен институт за:

- разходите за краткосрочни и дългосрочни обезщетения;
- коефициента на честота и коефициента на тежест за трудовите злополуки и професионалните болести;

- броя на осигурените лица и осигурителния им доход;
- приходите от осигурителни вноски.

Предвид функциите, които изпълнява НОИ като част от системата по БЗР и задълженията, които изпълнява във връзка с диференцирането на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест, Националният осигурителен институт е компетентната българска институция в областта на задължителното осигуряване за трудова злополука и професионална болест.

6.3 Законодателната рамка, свързана със задължителната застраховка за риска "трудова злополука"

Нормативните документи, с които се регулират обществените отношения, свързани със задължителното застраховане за риска "трудова злополука" са:

- Закон за здравословни и безопасни условия на труд (обн., ДВ, бр. 124 от 1997 г., изм., бр. 86 от 1999 г., бр. 64 и 92 от 2000 г., бр. 25 и 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 70 от 2004 г., бр. 76 от 2005 г., изм., бр. 33 от 2006 г., изм. и доп., бр. 48 от 2006 г., изм., бр. 102 от 2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 2006 г., бр. 40 от 2007 г., изм., бр. 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 108 от 2008 г., изм., бр. 93 от 2009 г., доп., бр. 12 и 58 от 2010 г., изм., бр. 88 и 98 от 2010 г., бр. 60 от 2011 г., бр. 7 от 2012 г.);
- Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска "трудова злополука" (НЗЗРТЗ), приета с ПМС №24 от 2006 г. (обн., ДВ, бр. 15 от 2006 г., изм. и доп., бр. 68 от 2006 г., изм., бр. 46 от 2007 г., бр. 5 от 2010 г.);
- Заповед на Министъра на труда и социалната политика за определяне на Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности[85].

Работещите, които извършват работа, при която съществува опасност за живота и здравето им, се застраховат задължително за риска "трудова злополука" за сметка на работодателя при условия и по ред, определени с акт на Министерския съвет[86](чл. 52, ал. 1 ЗЗБУТ).

6.3.1 Обхват на застраховането за риска "трудова злополука"

На задължително застраховане подлежат работниците и служителите, които извършват работа в основната и спомагателната дейност на предприятия, принадлежащи към икономическа дейност с трудов травматизъм, равен или по-висок от средния за страната(чл. 2, ал. 1 НЗЗРТЗ).

Не подлежат на задължително застраховане по реда на наредбата работниците и служителите, които са застраховани на друго основание за риска "злополука", включително военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и служителите от Министерството на вътрешните работи (чл. 2 НЗЗРТЗ).

[85] Заповедта се утвърждава ежегодно и определя Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през следващата година
[86] Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска "трудова злополука"

Работниците и служителите, които подлежат на задължително застраховане за риска "трудова злополука", се определят с писмена заповед от работодателя след консултации със службата по трудова медицина и с комитета/групата по условия на труд и в съответствие с оценката на риска. Провеждането на консултации се удостоверява с протокол (чл. 4, ал. 1 НЗЗРТЗ).

С колективен трудов договор могат да се определят допълнително работници и служители, които задължително се застраховат за риска "трудова злополука" при доказана необходимост и реализиран риск (чл. 4, ал. 2 НЗЗРТЗ).

6.3.2 Покрити застрахователни рискове и застрахователни суми

Задължителната застраховка "трудова злополука" покрива следните рискове:

- смърт на застрахованото лице в резултат на трудова злополука;
- трайно намалена работоспособност в резултат на трудова злополука;
- временна неработоспособност в резултат на трудова злополука.

Застрахователната сума по застраховка "Трудова злополука" се определя на базата на месечната брутна работна заплата на застрахованите работници и служители към момента на сключване на застраховката. Тя не може да бъде по-малка от 7-кратния размер на годишната брутна работна заплата на съответния работник или служител.

6.3.3 Застрахователни обезщетения

6.3.3.1 Размер на застрахователното обезщетение (чл. 9 НЗЗРТЗ)

- при смърт на застраховано лице - в размер на застрахователната сума за съответния работник или служител, определена при сключване на застрахователния договор, но не по-малък от 7-кратния размер на годишната брутна работна заплата на работника или служителя;
- при трайно намалена работоспособност - процент от застрахователната сума за съответния работник или служител, равен на процента трайно намалена работоспособност на работника или служителя, установен от съответния компетентен орган на медицинската експертиза на работоспособността;
- при временна неработоспособност - процент от месечната брутна работна заплата на работника или служителя, при която е сключена застраховката, за всеки започнат месец временна неработоспособност в зависимост от продължителността на загубената работоспособност:
  - над 10 до 30 календарни дни включително - 3 на сто;
  - над 30 до 60 календарни дни включително - 5 на сто;
  - над 60 до 120 календарни дни включително - 7 на сто;
  - над 121 календарни дни - 10 на сто.

6.3.3.2 Изплащане на застрахователното обезщетение (чл. 10 – 13 НЗЗРТЗ)

- При временна неработоспособност на работник или служител с определена продължителност, която обхваща последователни месеци, се изплаща обезщетение в дължимия размер за всеки от месеците.

- Когато застрахованото лице е имало определен процент трайно намалена работоспособност преди настъпване на трудовата злополука, този процент не се отчита при определяне процента на трайно намалената работоспособност вследствие на злополуката.
- В случай на изплатено обезщетение за временна неработоспособност вследствие на трудова злополука и последваща трайно намалена работоспособност на застрахованото лице до една година от датата на злополуката, дължимото застрахователно обезщетение или сумата за трайно намалена работоспособност се намалява с размера на изплатеното обезщетение за временно намалена работоспособност.
- Когато е изплатено обезщетение за временна неработоспособност и/или трайно намалена работоспособност вследствие на трудова злополука и последваща смърт на застрахованото лице до една година от датата на злополуката, дължимото застрахователно обезщетение или сумата за смърт се намалява с размера на изплатените обезщетения.
- Дължимото застрахователно обезщетение или сума се изплаща на застрахованото лице, а в случаите на смърт на законните му наследници.
- Когато застрахованото лице, съответно неговите наследници не са навършили пълнолетие или са запретени, застрахователното обезщетение се внася на тяхно име в търговска банка, получила разрешение от Българската народна банка за извършване на банкова дейност, за което застрахователят ги уведомява писмено.

Застрахователят трябва да изплати на работниците и служителите или на техните наследници дължимите застрахователни обезщетения, или сума по задължителната застраховка "трудова злополука" в 15-дневен срок след представянето на всички, посочени в договора документи.

Правата по договора за задължителната застраховка "Трудова злополука" се погасяват с 5 годишна давност от датата на настъпване на застрахователното събитие.

6.3.4 Документи, необходими за изплащане на застрахователната сума или застрахователното обезщетение

За изплащане на застрахователната сума или застрахователното обезщетение работодателят трябва да представи на застрахователя следните документи:

- писмено искане;
- копие от застрахователния договор;
- препис от акта за смърт и удостоверение за наследници;
- копие от документите за временна неработоспособност или за трайно намалена работоспособност (болничен лист, експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК и др.);
- разпореждане на съответното териториално поделение на Националния осигурителен институт за приемане на злополуката за трудова;
- други документи, имащи значение за определяне на застрахователната сума или обезщетение.

6.3.5 Застрахователна премия

Застрахователната премия по задължителна застраховка "Трудова злополука" е годишна или месечна в зависимост от срока на трудовото правоотношение между работника или служителя и работодателя. Тя може да бъде разсрочвана на месечни, тримесечни или шестмесечни вноски, както и при други схеми, договорени между страните.

Конкретните размери на застрахователните премии се определят в застрахователния договор.

6.3.6 Сключване и срок на застраховката

Договорът за задължителната застраховка "Трудова злополука" се сключва от работодателя и застрахователя или от упълномощени от тях лица за всяка календарна година, като срокът му не може да бъде по-дълъг от 12 месеца и по-кратък от един месец.

6.3.7 Отговорност на застрахователя

Застрахователят носи отговорност за причинени вреди на здравето на работниците и служителите при трудова злополука до размера на застрахователната сума, определени в договора за застраховане.

Договор за задължителна застраховка "Трудова злополука" се сключва само със застраховател, притежаващ разрешение за извършване на дейност по т. 1 от раздел II на приложение №1 към Кодекса за застраховането (чл. 3, ал. 2 НЗЗРТЗ).

6.3.8 Коефициент на трудовия травматизъм за страната

Съгласно Наредба за застраховане на работници и служители – утвърдена с постановление на МС №24 от 06.02.2006 г. (ДВ бр. 15/2006), ежегодно Министерство на труда и социалната политика (МТСП) издава заповед и определя коефициента на трудов травматизъм Ктт.

Коефициентът на трудов травматизъм се определя на базата на статистическа информация за трудовите злополуки по икономически дейности за 3 годишен период, предхождащ годината, в която се правят изчисленията. Информацията съдържа окончателни данни за всяка календарна година от информационната система за трудовите злополуки на НОИ.

Икономическите дейности, които имат Ктт над средния за страната, подлежат на задължително застраховане.

Още през 2006 г., когато започва да се прилага наредбата, в приложение на заповед 151 на МТСП от 01.03.2006 г., публикувана в ДВ бр. 24 / 2006 г. са определени ИД с Ктт над средните за страната:

- Добив на метални руди;
- Добив на въглища и торф;
- Рециклиране на отпадъци;
- Добив на неметални материали и суровини;
- ГС, Дърводобив и свързаните с тях услуги;
- Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване.

Ктт – ср. За страната за 2006 г. е 1,51.

Ктт – ср. За страната за 2010 г. е 0,96.

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2007 г.

Заповед №151 от 1 март 2006 г. (обн. ДВ, бр. 24 2006 г.)

Икономическа дейност	Код по НКИД - 2003 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Добив на метални руди	13	17,85
Добив на въглища и торф	10	8,99
Производство и леене на метали	27	7,17
Производство на превозни средства, без автомобили	35	5,93
Воден транспорт	61	4,76
Рециклиране на отпадъци	37	4,54
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	20	4,48
Добив на неметални материали и суровини	14	3,96
Горско стопанство, дърводобив и свързани с тях услуги	02	3,11
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	26	3,08
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	28	2,88
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	34	2,88
Производство на мебели; производство, некласифицирано другаде	36	2,88
Производство и разпределение на електрическа енергия, газообразни горива и топлинна енергия	40	2,83
Строителство	45	2,73
Производство на дървесна маса, хартия, картон и изделия от хартия и картон	21	2,64
Производство на машини, оборудване и домакински уреди	29	2,62
Производство на изделия от каучук и пластмаси	25	2,42
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	23	2,17
Сухопътен транспорт, вкл. тръбопроводен	60	2,15
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	2,14
Въздушен транспорт	62	2,09
Добив на суров нефт и природен газ; услуги, свързани с добива на нефт и газ, без проучвателните работи	11	2,02
Производство на хранителни продукти и напитки	15	2,02
Производство на електрически машини и апарати, некласифицирани другаде	31	1,84
Събиране, пречистване и разпределение на вода	41	1,79
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	17	1,69
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване	90	1,60
Производство на химични продукти	24	1,59
Селско и ловно стопанство и свързани с тях услуги	01	1,59
Спомагателни дейности в транспорта; дейности на туристически агенции	63	1,55

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 1,51

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2008 г.

Заповед №809 от 1 ноември 2007 г. (обн. ДВ, бр. 97 от 2007 г.)

Икономическа дейност	Код по НКИД - 2003 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1

Икономическа дейност	Код по НКИД - 2003 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Добив на метални руди	13	15,48
Производство на превозни средства, без автомобили	35	6,82
Добив на въглища и торф	10	6,46
Производство и леене на метали	27	5,93
Воден транспорт	61	5,35
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	20	3,32
Добив на неметални материали и суровини	14	2,98
Добив на уранови иториеви руди и техните концентрати	12	2,97
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	26	2,75
Производство и разпределение на електрическа енергия, газообразни горива и топлинна енергия	40	2,54
Производство на машини, оборудване и домакински уреди	29	2,38
Горско стопанство, дърводобив и свързани с тях услуги	02	2,30
Строителство	45	2,25
Производство на мебели; производство, некласифицирано другаде	36	2,19
Производство на изделия от каучук и пластмаси	25	2,18
Производство на дървесна маса, хартия, картон и изделия от хартия и картон	21	2,18
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	34	2,02
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	28	2,01
Спомагателни дейности в транспорта; дейности на туристически агенции	63	1,96
Събиране, пречистване и разпределение на вода	41	1,95
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване	90	1,80
Производство на хранителни продукти и напитки	15	1,65
Производство на електрически машини и апарати, некласифицирани другаде	31	1,57
Сухопътен транспорт, вкл. тръбопроводен	60	1,56
Производство на химични продукти	24	1,36
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	23	1,33
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	17	1,25
Селско и ловно стопанство и свързани с тях услуги	01	1,21

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 1,17

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2009 г.

Заповед №РД01/768 от 3 септември 2008 г. (обн. ДВ, бр. 83 от 2008 г.)

Икономическа дейност	Код по НКИД - 2003 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Добив на метални руди	13	12,88
Производство на превозни средства, без автомобили	35	6,46
Добив на въглища и торф	10	5,61
Производство и леене на метали	27	4,98
Воден транспорт	61	4,63
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	20	3,06
Добив на уранови иториеви руди и техните концентрати	12	2,97
Добив на неметални материали и суровини	14	2,79
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	26	2,40
Производство и разпределение на електрическа енергия, газообразни горива и топлинна енергия	40	2,39
Производство на машини, оборудване и домакински уреди	29	2,37
Строителство	45	2,13
Спомагателни дейности в транспорта; дейности на туристически агенции	63	2,10
Производство на изделия от каучук и пластмаси	25	2,01
Събиране, пречистване и разпределение на вода	41	1,98

Икономическа дейност	Код по НКИД - 2003 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	28	1,91
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване	90	1,91
Производство на дървесна маса, хартия, картон и изделия от хартия и картон	21	1,88
Производство на мебели; производство, некласифицирано другаде	36	1,86
Горско стопанство, дърводобив и свързани с тях услуги	02	1,85
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	34	1,67
Сухопътен транспорт, вкл. тръбопроводен	60	1,55
Производство на хранителни продукти и напитки	15	1,49
Производство на електрически машини и апарати, некласифицирани другаде	31	1,46
Производство на тютюневи изделия	16	1,28
Производство на химични продукти	24	1,26
Рециклиране на отпадъци	37	1,23
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	17	1,21
Поща и далекосъобщения	64	1,15

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 1,10

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2010 г.

Заповед №РД-01-871 от 12 октомври 2009 г. (обн. ДВ, бр. 89 от 2009 г.)

Икономическа дейност	Код по КИД – 2008 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Добив на метални руди (без "Добив на уранови и ториеви руди")	07 (без 07.21)	14,10
Производство на превозни средства, без автомобили	30	5,72
Добив на въглища	05	4,82
Производство на основни метали	24	4,47
Воден транспорт	50	3,95
Добив на неметални материали и суровини	08	2,83
Спомагателни дейности в добива (без "Спомагателни дейности в добива на нефт и природен газ")	09 (без 09.10)	2,83 – 14,10
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	2,62
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	2,37
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	2,32
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	2,23
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	1,99
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	1,99
Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации	79	
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	1,91 – 2,79
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	
Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	39	
Строителство на сгради	41	1,89
Строителство на съоръжения	42	
Специализирани строителни дейности	43	
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	1,72
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	1,70
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	1,66
Сухопътен транспорт	49	1,58
Производство на мебели	31	1,57
Производство, некласифицирано другаде	32	
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	29	1,39
Производство на хранителни продукти	10	1,39

Икономическа дейност	Код по КИД – 2008 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Производство на напитки	11	
Пощенски и куриерски дейности	53	1,34
Далекосъобщения	61	
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване (без "Ремонт на електронни и оптични уреди и апарати")	33 (без 33.13)	1,31 – 5,72
Производство на електрически съоръжения	27	1,31 – 2,32
Производство на химични продукти	20	1,30
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	
Горско стопанство	02	1,19
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	1,14
Производство на тютюневи изделия	12	1,08
Въздушен транспорт	51	1,05

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 1,03

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2011 г.

Заповед №РД-01-759 от 27 октомври 2010 г. (обн. ДВ, бр. 90 от 2010 г.)

Икономическа дейност	Код по КИД - 2008	Коефициент на трудов травматизъм (Ктт)
Добив на метални руди	07	13,24
Спомагателни дейности в добива	09	10,57
Воден транспорт	50	4,34
Добив на въглища	05	4,21
Производство на превозни средства, без автомобили	30	4,18
Производство на основни метали	24	3,87
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	2,89
Строителство на съоръжения	42	2,71
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	2,28
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	2,20
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	1,99
Добив на неметални материали и суровини	08	1,96
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	1,94
Сухопътен транспорт	49	1,85
Специализирани строителни дейности	43	1,82
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	1,75
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	1,69
Производство на мебели	31	1,65
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	1,63
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	1,62
Строителство на сгради	41	1,61
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	1,56
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	1,53
Пощенски и куриерски дейности	53	1,51
Производство на химични продукти	20	1,43
Производство на електрически съоръжения	27	1,39
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	1,34
Далекосъобщения	61	1,28
Даване под наем и оперативен лизинг	77	1,27
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	1,12
Производство на напитки	11	1,08
Производство на хранителни продукти	10	1,08
Производство, некласифицирано другаде	32	1,01
Въздушен транспорт	51	1,00
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,99

Икономическа дейност	Код по КИД - 2008	Коефициент на трудов травматизъм (Ктт)
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	0,99

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 0,96

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2012 г.

Заповед №РД01-815 от 07.11.2011 г. (обн. ДВ, бр. 93 от 2011 г.)

Икономическа дейност	Код по КИД - 2008	Коефициент на трудов травматизъм (Ктт)
Добив на метални руди	07	12,09
Воден транспорт	50	4,52
Производство на превозни средства, без автомобили	30	4,19
Добив на въглища	05	3,62
Производство на основни метали	24	3,31
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	2,38
Строителство на съоръжения	42	2,22
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	1,95
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	1,84
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	1,82
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	1,62
Специализирани строителни дейности	43	1,61
Сухопътен транспорт	49	1,60
Добив на неметални материали и суровини	08	1,56
Строителство на сгради	41	1,52
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	1,44
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	1,43
Пощенски и куриерски дейности	53	1,40
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	1,39
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	1,37
Производство на химични продукти	20	1,29
Производство на електрически съоръжения	27	1,27
Производство на мебели	31	1,22
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	1,21
Производство, некласифицирано другаде	32	1,19
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	1,16
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	1,11
Производство на хранителни продукти	10	1,07
Далекосъобщения	61	1,01
Производство на напитки	11	1,00
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,94
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	0,92
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	0,84

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 0,84

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2013 г.

Заповед №РД01-865 от 30.10.2012 г. (обн. ДВ, бр. 92 от 2012 г.)

Икономическа дейност	Код по КИД - 2008	Коефициент на трудов травматизъм (Ктт)
Добив на метални руди	7	10,65
Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	39	4,59
Воден транспорт	50	4,37

Икономическа дейност	Код по КИД - 2008	Коефициент на трудов травматизъм (Ктт)
Производство на превозни средства, без автомобили	30	4,02
Производство на основни метали	24	3,00
Добив на въглища	5	2,75
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	2,18
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	2,06
Строителство на съоръжения	42	1,99
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	1,63
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	1,58
Пощенски и куриерски дейности	53	1,45
Сухопътен транспорт	49	1,45
Производство на химични продукти	20	1,42
Специализирани строителни дейности	43	1,40
Строителство на сгради	41	1,37
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	1,29
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	1,28
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	1,27
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	1,25
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	1,14
Добив на неметални материали и суровини	8	1,11
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	1,05
Производство, некласифицирано другаде	32	1,04
Производство на електрически съоръжения	27	1,02
Производство на мебели	31	1,01
Производство на машини и оборудване с общо и специално предназначение	28	0,96
Производство на хранителни продукти	10	0,93
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	0,89
Далекосъобщения	61	0,89
Производство на напитки	11	0,88
Горско стопанство	2	0,85
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,84
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	0,84

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 0,75

Коефициент на трудов травматизъм за страната и ИД "Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване"

	Код по НКИД-2003 и КИД-2008	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Среден за страната		1,51	1,17	1,1	1,03	0,96	0,84	0,75
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване	90 и 38	1,6	1,8	1,91	1,91-2,79	1,94	1,82	2,06

Коефициентът на трудовия травматизъм в ИД "Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване" е по-висок от средния за страната, като се забелязва тенденция към увеличаване. Поради това е посочен в Заповед №РД-01-865 от 30.10.2012 г. за определяне на коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2013 г., издадена от министъра на труда и социалната политика, обн., ДВ, бр. 92 от 23.11.2012 г. Отраслите, посочени в заповедта подлежат на задължително застраховане.

6.4 Компетентни органи, с функции и отговорности по задължителната застраховка за риска "трудова злополука"

Публична информация за застрахователите, които притежават разрешение за извършване на дейност по т.1 от Раздел II на Приложение №1 към Кодекса за застраховане, т.е. "злополука (включително производствени злополуки и професионални заболявания)" се поддържа от Комисията за финансов надзор в рубриката "Регистри и справки" (http://www.fsc.bg/Registri-i-spravki-bg-49).

В публичен регистър[87] се осигуряват данни за застрахователи, лицензирани за застраховане и за отделните видове застраховки, в т.ч. за злополука.

По данни от регистъра, към м. 30 август 2012 г. лиценз за застраховане притежават 45 застрахователи, като разрешение за извършване на застраховка злополука имат:

№	Застраховател	Адрес за кореспонденция
1	"Алико България Животозастрахователно Дружество" ЕАД	София, ж.к. "Гоце Делчев", бул. "България" 51Б тел.: 8186200, факс 8186201, headoffice@aiglife.bg
2	"Граве България Животозастраховане" АД	София, бул. Цар Борис III №1, тел.: 9806358
3	"Групама Животозастраховане" ЕАД	София, бул."Цариградско шосе" 47А, бл.В, ет.3 , тел.: 915 88 88; факс 915 88 99, 915 88 77
4	"Дженерали Животозастраховане" АД	София, бул."Никола Габровски" 79 тел.: 926 73 11

[87] http://www3.fsc.bg/ERiK/runner?backId=6&tplId=Tpl_414&act=DISPLAY&docId=0

№	Застраховател	Адрес за кореспонденция
5	"Дженерали Застраховане" АД	София, бул."Никола Габровски" 79, тел.: 02/926 71 11, факс:2/9267112, information@generali.bg, www.generali.bg
6	"Джи Пи Презастраховане" ЕАД	София, бул. "Княз Ал.Дондуков "68, тел.: 02/9267444; факс:02/9267412, daniela.konova@generali.bg
7	"ДЗИ - Общо застраховане" ЕАД	София, ул. "Георги Бенковски" №3 тел.: 981 57 99, факс 9874533
8	"Животозастрахователен Институт" АД	София, бул. "Черни връх" №51 Д тел.: 8055388, факс:9522481
9	ЗАД "Алианц България" АД	София, бул. "Княз Дондуков" №59 тел.: 9302161 факс 9860810, www.allianz.bg
10	ЗАД "Алианц България Живот" АД	София, бул. "Княз Дондуков" №59, тел.: 02/9302200, факс: 02/9302230, life@allianz.bg, www.alianz.bg
11	ЗАД "Булстрад Живот Виена Иншурънс Груп" АД	София, ул. "Света София" №6, тел.: 915 30 10, факс 915 30 50, bullife@bulstradlife.bg, www.bulstradlife.bg
12	ЗАД "Виктория" АД	София, ул. "Екзарх Йосиф" №65, тел.: 981 02 94; 9350853; 9807890; 9811247 office@victoria-insbg.com
13	ЗАД "ДЗИ-София"	София, бул. Цар Освободител 6 тел.: +35929815799, life.ins@dzi.bg, www.dzi.bg
14	ЗК "Лев Инс" АД	София, бул. "Черни връх" №51 Д, тел.: 952 33 23; факс:9522481, info@lev-ins.com, www.lev-ins.com
15	ЗК "Български имоти" АД	София, ж.к.. "Иван Вазов", ул."Балша" бл.8, тел.: 987 71 00
16	ЗАД "Армеец" АД	София, ул. "Стефан Караджа" №2 , тел.: 9811369, 9811340 факс 8119103, www.armeec.bg
17	ЗАД "Булстрад Виена Иншурънс Груп" АД	София, ул. "Позитано" 5, тел.: 02/9856610, факс 02/9856103, public@bulstrad.bg, www.bulstrad.bg
18	ЗАД "ОЗК - Застраховане" АД	София, ул. "Св. София" №7 ет.5 тел.: 946 11 00, 946 11 01
19	ЗАД "Сожелайф България" АД	София, бул. "Александър Стамболийски №73, ет. 3 , тел.: 9 812 833, факс: 9 814 032, yann.a.louarn@socgen.com
20	ЗЕД "ЦКБ Живот"	София, ул. "Стефан Караджа 2
21	ЗД "Бул инс" АД	София, ул. "Лавеле" №19 тел.: 988 54 23
22	ЗД "Евро инс АД-София	София, бул. "Христофор Колумб" 43, тел.: +359 2 9651525 office@euroins.bg, www.euroins.bg
23	ЗД "Уника" АД /предишно наименование ЗД "Витоша" АД/	София, ул. "Софийски юнак" №11-13, тел.: 9156 333, факс: 9156 300, http://www.uniqa.bg/home; petar.ilieva@uniqa.bg
24	ЗК "Уника Живот" АД /предишно наименование ЗК "Витоша - Живот" АД/	София, ул. "Софийски юнак" №11-13 тел.: 935 95 95; факс 935 95 96
25	ЗПАД "Енергия"	София, бул. "Княз Александър Дондуков" №33 тел.: 987 96 80
26	"Интерамерикан България" ЗЕАД"	София, бул. "Ал. Стамболийски"55, ет.5, офис 12 тел.: 02/8013700, факс:986 76 51
27	Кардиф - Общо Застраховане - Клон България	София, ул. "Стара планина" 5 тел.: 8106970
28	"Кю Би И Интернешънъл Иншурънс (Юръп) Лимитид - клон София"	София, ул. "Бачо Киро" №26-28-30 тел.: 02/ 930 19 19
29	ОББ – Чартис Застрахователно Дружество АД	София, ж.к. Изток, ул. "Никола Хайтов" 3А, бл.8, ет.4, тел.: 9309330, факс 9309331
30	ОББ-Алико Животозастрахователно Дружество АД	София, ж.к. "Гоце Делчев" бул. "България" №51Б тел.: 8186200, факс 8186201
31	ХДИ "Застраховане АД	София, ул. "Г.С.Раковски" №99, ет.12, тел: 988 44 73; 9309050, факс: 9879167, insurance@hdi.bg, www.hdi.bg

7 Условия на труд

7.1 Трудова заетост

Трудовата заетост е първият фактор от условията на труд, защото той предопределя начина, формите и сигурността на включване на лицата в трудовия процес.

Спорен е въпросът доколко заетостта, в която се обхващат трудовите правоотношения е в състава на ЗЗБУТ. Те със сигурност имат отношение към тези условия и това е безспорно.

Сигурността на работещия на работното място е елемент, който потвърждава това. Когато работникът е назначена на постоянна работа с трудов договор, това е първото му усещане за стабилност.

От редица изследвания е установено, че характеристиката на трудовата заетост може да се определи от три индикатора: трудови отношения, трудов стаж и полагане на допълнителен труд.

Предварителни данни по разглеждания фактор могат да се получат от някои национални изследвания[88], които са обхванали сектор "Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали". Тези данни се цитират при извършеното изследване "Профил по БЗР на национално ниво"[89]. Интересно е да се отбележи, че при идентифицирането на сиви трудови отношения в обхвата им попадат и сектор "Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали". Тук е установена една от най-масовите практики за работа без договор, заедно с още 4 сектора.

Същевременно разглежданата дейност[90] се отличава с известна стабилност на работната сила. При изследването е установено, че след един спад през 2005 г., процентовото ниво на заетост[91] се задържа стабилно.

От данните при извършените проучвания за целите на профил по БЗР на национално ниво се установява, че близо 100% от наетите в дейност управление на отпадъци и възстановяване са на безсрочни трудови договори.

Ръководството на предприятията са опитни лица от по високите възрастови групи. Това също говори за една стабилност в тази дейност. Установено е, че се полага ограничено количество допълнителен труд.

От този профил се разбира, че във възрастова група 46-50 години 60% са с трудов стаж от 16 до 20 години. Това потвърждава също, че няма категорична стабилност в заетостта защото не съществува ритмично натрупване на трудовия стаж. Подобно е положението с възрастова група 31-35 години, където 70% са с трудов стаж от 6 до 10 години. Следва да се посочи, че в сектора работят лица от ромски произход, които масово са ангажирани във фирми за събиране на битови отпадъци, при които има неритмичност в натрупването на труд стаж. От същия този национален профил се изведени данни за заетостта в цялата страна (за всички икономически дейности), които могат да послужат за сравнение с данните, които са получени по настоящия проект. За страната се установява, че 88% от всички работещи са на безсрочни трудови договори, 7,8% са със срочни, 1% са с договор за стаж и без договор са 3,2%.

От анкетите извършени в рамките на социологическото изследване по настоящия проект се установява, че в сектора 76,7% от работещите са на безсрочни трудови договори, 19,8% са на срочни, 0,9% с договори за управление и без договори са 2,6%. Прави впечатление, че в тази дейност са по-малко лицата с безсрочни трудови договори, повече са със срочни (над 2 пъти) от средното за страната. Също се установява, че 75% не полагат допълнителен труд докато за

[88] Доклад за резултатите от Национално изследване на условията на труд в България, София, 2012 г.
[89] Профил по БЗР на национално ниво, 2012 г.
[90] Да се има предвид Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване;
[91] Доклад за резултатите от Национално изследване на условията на труд в България, София, 2012 г.

страната този показател е със стойност от 91,4%. Посоченото в анкетите, че 21% полагат допълнителен труд, се разминава с някои предишни изследвания, където този процент е по-нисък. От полагащите допълнителен труд 19,8% го полагат при същия работодател с допълнително заплащане. Освен това 69% от анкетираните считат, че този труд основно се полага в събота и неделя.

7.1.1 Видове трудови отношения

Икономическата дейност обхваща общо 460 предприятия с общо 18 532 наети лица, като преобладаваща част работят в средни и големи предприятия. Лицата наети по срочно трудово правоотношение са 2 191, или 12%.

	Малки (до 50)	Средни (50-249)	Големи (над 250)	Общо
Бр. предприятия	370	73	17	460
Бр. наети лица	3687	7903	6942	18532
% (наети лица)	20%	42%	38%	100%
Среден брой лица в предприятие	10	108,3	408,3	40,3

Данни от ИА ГИТ – декларация по чл.15 от ЗЗБУТ за 2011 г.

По данни от изследването в икономическата дейност преобладават наетите на безсрочен договор - около 2/3 или 76,7% от респондентите. Делът на посочилите, че са заети на срочен трудов договор обаче е 19,8%, което не отразява точно данните от ИА ГИТ, като още 0,9% посочват, че имат договор за управление. Без договори са 2,6% от заетите в икономическата дейност. При мениджърите се наблюдава близко до това положение, като различието е в по-малкия дял посочили, че са наети в икономическата дейност със срочен договор – 5,0%.

Q7.1.H16 Какъв е типът договор на основната Ви работа?	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Безсрочен	76,7	75,0
Срочен	19,8	5,0
Договор за управление	0,9	5,0
Нямам сключен договор	2,6	15,0

7.1.2 Трудов стаж

Макар наетите със стаж под 10 години да са над ½ от наетите в икономическата дейност, в сравнение с други икономически дейности този дял е доста по-голям. За това, че в тази дейност преобладават заетите с по-малък трудов стаж, говори фактът, че дяловете на заетите със стаж над 20 години е едва 14,7%, колкото са и заетите със стаж от 11 до 15 години., а делът на заетите със стаж от 16 до 20 години е още по-малък – 7,8%. Очевидно спецификите на дейността не изисква от наетите значим трудов стаж.

При ръководителите се наблюдава биполярен модел, в който най-големите дялове са при заетите със стаж от 1 до 5 години и съответно със стаж над 20 години – 30,0% и за двете групи, като още 25,0% са в средната между тях група на заети със стаж от 11 до 15 години.

Q7.1.H13 От колко години общо работите на платена работа?	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
По-малко от 1 година	4,3	-
От 1 до 5 години	27,6	30,0
От 6 до 10 години	31,0	5,0
От 11 до 15 години	14,7	25,0

Q7.1.H13 От колко години общо работите на платена работа?	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
От 16 до 20 години	7,8	10,0
Повече от 20 години	14,7	30,0

7.1.3 Допълнителен труд (при същия и при друг работодател)

Разпространението на полагане на допълнителен труд обхваща малко над 1/4 от заетите в икономическата дейност – общо 25% от всички анкетирани посочват, че полагат допълнителен труд. Допълнителен труд при същия работодател без допълнително заплащане полагат много значим дял от около 1/5 – 19,8% от всички анкетирани, още 3,4% посочват, че полагат такъв но с допълнително възнаграждение. В икономическата дейност се наблюдава дял заети, които полагат допълнителен труд при друг работодател – 1,7% от всички анкетирани.

При ръководителите в икономическата дейност полагането на допълнителен труд е малко по-ограничено – такъв полагат 1/5 от ръководителите, като това е предимно труд срещу допълнително възнаграждение и при друг работодател.

Q7.1.G1 Полагате ли допълнителен труд?	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Да, при същия работодател с доп. заплащане	19,8	10,0
Да, при същия работодател без доп. заплащане	3,4	-
Да – при друг работодател	1,7	10,0
Не	75,0	80,0

Полагането на допълнителен труд става в масовия случай инцидентно – 93,1% от отговорилите на въпроса "Ако полагате допълнителен труд, бихте ли посочили дали това се случва регулярно или инцидентно?" посочват, че това става по-рядко от 5-6 пъти годишно. Полагащите допълнителен труд регулярно са нищожен дял - 6,9% от наетите в икономическата дейност, като това не важи и за ръководителите от дейността, от които ¼ полагат регулярно допълнителен труд.

Q7.1.G2 Ако полагате допълнителен труд, бихте ли посочили дали това се случва регулярно или инцидентно?	Отговорили анкетирани – 35%	Отговорили ръководители – 20%
Регулярно (по-често от 5-6 пъти годишно)	6,9	25,0
Инцидентно (по-рядко от 5-6 пъти годишно)	93,1	75,0

Полагането на допълнителен труд при всички наети, които полагат допълнителен труд, се осъществява в повечето случаи през съботите и неделите – 69% от всички отговорили на този въпрос в общата анкета, но разпространението на допълнителния труд е значително и през делничните дни – 31% от анкетираните. При ръководителите от икономическата дейност полагането на допълнителен труд не се различава същностно в това отношение от останалите заети в дейността.

Q7.1.G3 Случва се основно в събота и неделя или основно в делнични дни	Отговорили анкетирани – 35%	Отговорили ръководители – 20%
Основно в събота и неделя	69,0	75,0
Основно в делнични дни	31,0	25,0

7.2 Работно време

Работното време е ключов елемент в оценката на условията на труд. То съществено определя ритъма на живот на трудещите се индивиди и е важно както за създаване на подходящи условия за възпроизводството на работната сила, така и за представянето на фирмите/организациите. Работното време има силно икономическо значение. Не случайно то подлежи на регулация във всички страни. България не прави изключение от това. Възприетата продължителност на работното време в часове е до 40 часа седмично, при до 5 дневна работна седмица. Българското законодателство регламентира правото на наетите да работят на повече от една платена работа, като в тези случаи работното време общо за всички платени работи се ограничава до 48 часа седмично, с допускане, при писмено съгласие на наетия, то да бъде и повече от 48 часа. Възможни са също така и различни схеми на организация на работното време, като работодателите могат да ги определят чрез вътрешния правилник на предприятието или чрез колективния трудов договор.

Режимът и продължителността на работа са много важен аспект от възприятието на работниците/служителите за трудовата им ситуация. Повечето наети чувстват, че им се плаща за време, а не толкова за усилия и поради това възприемат "сделката" с работодателя като размяна на време за пари. Затова качеството на разменяното време е много важна част от уравнението. Времето, което има висока стойност за работника, може да е по-скъпо и да изисква допълнителна финансова компенсация, в сравнение с нормалното "дневно работно време", когато повечето приятели и членове на семейството на наетия са също на работа или на училище. Балансът на тази "сделка" може да се променя също и както времето, прекарано на работа да се направи по-привлекателно за работника, например чрез подобряване на условията на труд. Пътуването до и от работа не е на разположение на работника за възстановяване, затова то трябва също да се счита за "сиво време" и поради това, за "разход" за работника. Именно тук балансът може да бъде променен чрез компенсиране на работни седмици, което намалява броя на пътувания до и от работа на седмица, или гъвкавото работно време, което намалява времето за пътуване, тъй като позволява на работника да избегне пиковия трафик.

Работното време е едно от основните измерения на условията на труд, което е в основата на трудовото правоотношение и което оказва влияние на аспекти отвъд понятието "полагане на труд". Това означава, че работното време е ключова детерминанта не само за условията на труд, но и за трудовото правоотношение. Продължителността, графикът и организацията на работното време са определящи за качеството на работа. Извън работното място, работното време е съществен елемент при свързването и балансирането на труда и личния живот: организацията на времето на работното място има огромно влияние върху организацията на времето извън него.

Продължителността на работното време не е единственият значим фактор във връзката между режим на работа и здраве. Важно е да се взема предвид и доколко работното време се вписва в останалите нетрудови дейности.

Предварителни данни за състоянието на работното време в сектора са установени основно в две изследвания, отнасящи се за **„Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на**

материали". Това са „Национално изследване на условията на труд в България – 2012" и проект „Профил по БЗР на национално ниво", 2012 г[92].

От националното изследване могат да се направят няколко извода, по отношение на следните критерии:

I. По продължителността на работното време

- 2,9% от работното време е при продължителност на работната седмица в часове над 50 часа, което е под средното за страната;
- 18,9 от работното време е над 40 часа седмично и е над средното за страната, което е 13%;
- 2,8% от работното време е свързано с работа над 5 дни седмично, което е по-малко от средното за страната (7%);
- 3% от работното време е при 6 дневен работен режим, което е близо до средното за страната.

Прието е нестандартно работно време като:

- 40% е работата в събота, което е близко и малко по-малко от средното за страната (43,3%);
- 41,7% е работата в неделя, което е над средното за страната (28,7%);
- 32,4% е работата през вечерно време, което е под средното за страната (39,9);
- 16,7% е работата определена като нощен труд, което е над средното за страната (14%);
- 19,4% от работното време е при работа повече от 10 часа, което е по-малко от средното за страната – 25%.

II. Организация на работното време

От същото изследване е установено, че:

- 86,1% от работното време се работи при един и същ брой часове всеки ден, което е над средното за страната (81,55%);
- Работи се един и същ брой дни всяка седмица в 91,7% от работното време, което е над средното за страната (83,1%);
- 91,7% от работното време е с фиксиран начален и краен час, което е над средното за страната 85,1%;
- 10,8% от работното време е работа на смени, което е под средното 20,9%.

Някои по-важни изводи от това изследване са:

[92] Профил по БЗР на национално ниво", 2012 г[92]., стр. 151, 155, 156, 162

- 18,9% от раб време е при работа над 40 часа седмично, което е над средното за страната (13%);
- Значителна част от работното време е в неделен ден - 41%;
- Нощният труд също е над средното за страната;
- Експертната оценка се разминава с посоченият обем работно време, при което се работи при един и същ брой часове всеки ден и се счита, че то не би могло да е над средното за страната. Аргумент за това е динамиката на дейността по събиране на битови отпадъци, представляваща преобладаващата дейност в този сектор.

За да се установи състоянието на основните показатели на работното време самостоятелно в икономическата дейност **"Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали"** се извърши социологическо проучване. То обхвана 5 въпроса, отнасящи се до пълнотата на работното време, начина за определянето му, неговата продължителност, работата в събота и неделя, и самооценката на работещите за влиянието на формата му върху тяхното здраве и живот.

Почти изцяло в икономическата дейност наетите работят на пълен работен ден – това посочват над 99,1% от анкетираните. Делът на работещите на непълен работен ден е нищожен и показва, че това е по-скоро изключение в икономическата дейности – 0,9% от анкетираните посочват, че са заети на непълен работен ден. Най-значимият дял в изследването от 96,6% посочват, че работното им време е с нормална продължителност от 8 часа, като се наблюдават нищожни дялове на посочващи, че работят на удължено – 1,7% от всички анкетирани и намалено работно време – също 1,7%. В това отношение ръководителите от икономическата дейност не се различават същностно от останалите наети.

Q7.2.A.11 Вие работите на: - %	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Пълен работен ден	99,1	100
Непълен работен ден	0,9	-

Q7.2.G4 Работното време на вашата основна работа е:	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
С нормална продължителност (8 часа)	96,6	95,0
Удължено	1,7	5,0
Намалено	1,7	-

По данни от ИА ГИТ (подадени декларации по чл.15 от ЗЗБУТ) няма лица с намалено работно време, но над ¼ (26%) или 4 750 лица имат някакъв специализирани режими на работно време (смени, нощен труд, дежурства или на разположение).

Във фирмите/организациите от икономическата дейност работното време е твърдо фиксирано - при 95,5% от всички анкетирани работното време е определено от фирмата/организацията без възможност за промяна. В нищожни дялове са представени наети, които посочват, че могат да избират работните си часове от няколко възможни работни графика – 3,6% или че сами определят работните си часове – 0,9%. Ръководителите от икономическата дейност не се отличават в това отношение от всички наети.

Q7.2.A.15 Как е определено работното Ви време? - %	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Определено е от фирмата/организацията без възможности за промяна	95,5	89,5
Мога да избирам работните си часове в рамките на определени граници	3,6	5,3
Работните ми часове изцяло се определят от мен	0,9	5,3

7.2.1 Работа през почивните дни събота и неделя

В икономическата дейност се наблюдава сравнително висок дял на работещите през събота и неделя по график в сравнение с други икономически дейности на икономиката – това са посочили 44,8% от анкетираните, като едва малко над 1/3 от анкетираните посочват, че не работят през съботите и неделите – 37,1%. За извънреден труд, когато това се налага от някакви обстоятелства и без допълнително възнаграждение съобщават 12,1% анкетирани, а за извънредна работа през уикенда, но срещу допълнително възнаграждение още 6,0% от всички анкетирани. Като цяло ръководителите в икономическата дейност малко по-рядко полагат извънреден труд по график или по необходимост през уикенда в сравнение с наетите в икономическата дейност, но за сметка на това, когато им се наложи по необходимост в значимо по-висок дял полагат този труд без допълнително възнаграждение.

Q7.2.G5 Вашето основно работно място предполага ли работа в събота и неделя? - %	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Да, периодично, когато ми се падне по график (смени, сезонна)	44,8	35,0
Да, извънредно – ако има необходимост - без допълнително заплащане	12,1	20,0
Да, извънредно – ако има необходимост - с допълнително заплащане	6,0	20,0
Не	37,1	25,0

Най-значимият дял от анкетираните посочва, че формата на работното време на тяхната работа не се различава от тази в останалите икономически дейности – 63,5%, като малко по-малък е делът на посочилите, че формата е по-благоприятна – 34,8%. Делът на посочващите, че работното време при тях е по-неблагоприятно е нищожен и много по-малък от други икономически дейности – 1,7%.

Q7.2.G6 Как бихте оценили формата на работното време на вашата работа в сравнение с други браншове? - %	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
По-благоприятно	34,8	57,9
По-неблагоприятно	1,7	-
Няма разлика	63,5	42,1

Прави впечатление от анкетите извършени в рамките на проекта, че само 1,7% посочват наличието на удължено работно време. От националното изследване на условията на труд през 2012 г. се посочва значително по-голям процент на работа в удължено работно време. Посочено е че 18,9% работят над 40 часа седмично. Също от анкетата по настоящия проект е по-малък процентът на посочилите работа в събота и неделя – 62,9 при данни от националното изследване 82,7%. Тази съпоставка се дава за една по-добра ориентация по отношение наличието на нестандартно работно време.

7.3 Отпуски и почивки

Отпуските и почивките са най-важните способи за възстановяване на жизнените сили на работещите. Те са и елемент на удовлетвореността на работещите от условията на труд.

Кодекса на труда установява правото на работещите на платени отпуски – основен платен годишен отпуск, удължен годишен отпуск и допълнителни отпуски за работа при ненормиран работен ден или за работи, извършвани при специфични условия и рискове за живота и здравето, които не могат да бъдат отстранени, ограничени или намалени, независимо от предприетите мерки (т. нар. отпуски, познати в близкото минало като отпуски за вредни и специфични условия – чл. 155 и 156 от КТ).

Тези отпуски са субективно право на работещия и при изпълнение изискванията за придобиване на право да се ползват, работодателят не може да лиши лицето от тях.

Разпоредбата на чл. 156 а от КТ предвижда, че по-големи р-ри на отпуските по чл. 155 и 156 от КТ могат да се уговарят по два начина: с колективните трудови договори (КТД), както и между страните по трудово правоотношение.

Почивките също са уредени в КТ. Установени са почивки за хранене, междудневна и седмична почивка. Има и почивки при работа със специфичен характер и/или организация на труда. Тези почивки се определят във връзка с утвърдения физиологичен режим на труд и почивка.

При изследването на тези показатели се обръща внимание на 3 основни индикатора. Това е начина и удовлетвореността от ползването на отпуска, от ползването на регламентираните почивки и от начина и мястото за ползването им.

Има някои предварителни данни по тези показатели за дейности, обхващащи и разглеждащи сектора „Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали".

От Националното изследване на условията на труд – 2011 г. е установено, че за разлика от другите сектори, в този сектор по-рядко се ползват платени годишни отпуски. Това увеличава риска за наетите в сектора, конкретно за тяхното здраве, поради непълноценно използване на полагаемия отпуск.

Друг резултат от тези изследвания е, че е установено разпределение на наетите лица, според оценките им за начина на ползване годишния платен отпуск ("Профил по БЗР на национално ниво", стр. 399):

- ползване на отпуск на няколко пъти в годината - 42%;
- ползване отпуск 2 пъти в годината – 36%;
- ползване отпуск веднъж годишно – 22%.

От Националното изследване на условията на труд – 2011 г. е установено, че за разлика от другите сектори, в този целевите отпуски се ползват много по-рядко. Посочва се, че отпуската за работещите в тази икономическа дейност е важен поради наличието на тежък и свързан със специфични рискове труд. Това се потвърждава от факта, че почти всяка година има

регистрирани лица за професионална болест. Така например през 2008 г. те са 2 а през 2009 е 1 лице.

От профил по БЗР на национално ниво 2012[93] за дейността управление на отпадъци и възстановяване се установява, че лицата ползват годишните си платени отпуски по следния начин:

- Отпуската се ползва няколко пъти годишно – 33,3%;
- Отпуската се ползва 2 пъти годишно - 61,3%;
- Отпуската се ползва 1 годишно – 5,5%.

От същия профил са валидни изведени резултати общи за цялата страна и които могат да послужат за сравнение по отношение ползването на годишния платен отпуск:

- До 20 дни годишно - 61% от наетите;
- До 30 дни годишно – 25% от наетите;
- До 10 дни годишно – 14% от наетите.

По отношение на ползваните почивки 79,4% оценяват ползването на почивките като пълноценни. За работодателите този процент е 99,9%. Работещите считат, че имат обособени места за отдих 72,8% от тях. За работодателите този процент е 81,71%.

7.3.1 Платен годишен отпуск

Много значим дял от наетите в икономическата дейност посочват, че ползват до 20 дни платен отпуск годишно – 65,5% от всички анкетирани, малко над ¼ - 22,4% - че ползват до 30 дни, като останалите ползващи до 10 дни или повече от 30 дни са сравнително с много малък обем. Нищожен като дял е и на наетите, които посочват, че не ползват годишен отпуск – 4,3%. Ръководителите в икономическата дейност ползват сравнително по-големи отпуски от тези на всички заети – до 20 и до 30 дни предимно.

Q7.3.A.27 Обикновено колко дни годишно излизате в платен отпуск? - %	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Не ползвам платен годишен отпуск	4,3	-
До 10 дни	6,0	-
До 20 дни	65,5	50,0
До 30 дни	22,4	50,0
Повече от 30 дни	1,7	-

Най-голям дял от респондентите посочват, че наведнъж са вземали най-много по 20 дни отпуск - 36,2% от всички анкетирани, следвани от тези ползвали наведнъж до 10 дни – 16,4%. Малко по-малък е делът на тези, ползвали наведнъж 15 дни – 11,2%.

В масовия случай от 94,7% от наетите в икономическата дейност същите изразяват удовлетвореност от начина на използване на платения годишен отпуск, като ръководителите от икономическата дейност дават аналогична оценка.

[93] стр. 280-399

Q7.3.G8 Вие лично доколко сте удовлетворен/а от начина/графика на използване на платения годишен отпуск? - %	Отговорили анкетирани (%)	Отговорили ръководители (%)
По-скоро съм удовлетворен	94,7	100
По-скоро съм неудовлетворен	5,3	-

7.3.2 Допълнителен платен годишен отпуск

Право на допълнителен платен годишен отпуск са декларирали 2 434 лица (13%).

7.3.3 Регламентирани почивки

Таблицата по-долу показва, че 6% от предприятията, в които има необходимост от ФРТП нямат разработени режими на труд и почивка, а в 2% от предприятията не са регламентирани и почивки.

Общ брой предприятия в ИД	460	%	Приблизителен брой наети лица на база среден брой лица в предприятие в ИД
Предприятия, в които няма необходимост от ФРТП	116	25	4675
Предприятия, в които има необходимост от ФРТП	344	75	13 863
Предприятия в които има разработени ФРТП	324	94	13 057
Предприятия в които няма разработени ФРТП	20	6	806
Общо предприятия с регламентирани почивки	450	98	18 135
Предприятия с регламентирани активни почивки	129		
Предприятия с регламентирани полупасивни почивки	147		
Предприятия с регламентирани пасивни почивки	174		

** Данни от ГИТ – декларация по чл.15 от ЗЗБУТ за 2011 г.*

Данните от проучването показват, че в икономическата дейност в по-голямата си част наетите ползват в работата си регламентирани почивки по време на работния ден – това посочват 66,1% от анкетираните, докато едва 0,9% са посочили, че не ползват такива почивки, което е признак за добре уредено работно време, свързано с тежкия труд в икономическата дейност. Същевременно 1/3 от анкетираните – 33,0% почиват без да има регламент и когато има възможност за това.

При регламентираните почивки най-често се среща ползването на 1 час в 1 почивка или 1 час в 3 почивки.

Q7.3.G9_1 На Вашата работа има ли определени регламентирани почивки по време на работния ден?	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Да	66,1	65,0
Почивките не са регламентирани – почиваме когато има възможност	33,0	35,0
Не ползваме почивки	0,9	-

В икономическата дейност почивките се ползват най-често чрез напускане на работното място – 67,5% от анкетираните посочват това докато почиващите на работното си място са двойно по-малко – 30,7% от всички анкетирани, което е специфично за икономическата дейност вероятно поради спецификата на дейността, в която основното работно място е неподходящо за почивка. Това още в по-голяма степен се отнася до ръководителите от икономическата дейност, които в най-голям дял почиват извън работното си място – 85,0% от всички ръководители, вероятно защото и имат по-голяма възможност за това.

Нищожен дял от 1,8% от отговорилите анкетирани посочват, че на практика не почиват като продължават да са ангажирани с работната си дейност, което е специфично за дейността в сравнение с други икономически дейности.

Q7.3.G10 Най-често как почивате през работния ден:	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Напускам работното си място	67,5	85,0
Почивам на работното си място	30,7	15,0
Продължавам да съм ангажиран/а с работната си дейност	1,8	-

Специално обособени места за отдих ползват през почивката си половината от наетите в икономическата дейност – 50,0%, докато при 20,7% от тях се посочва, че в предприятието им няма такова място. Очевидно в тази икономическа дейност са подсигурени от работодателите добри условия за регламентирани почивки и за отдих на работещите.

Q7.3.A.24 Ползвате ли специално обособени места за отдих Във Вашето предприятие? - %	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Да	50,0	65,0
Не	29,3	25,0
Няма такива	20,7	10,0

От анкетите по проекта става ясно, че преобладаващо се ползват отпуски до 20 дни, което е над средното за страната и до 10 и до 30 дни, което е под средното за страната.

От декларациите на предприятията подадени по чл.15 от ЗЗБУТ се установява, че при физиологичен режим на труд и почивка работят 87,3% от работещите. Допълнителен отпуск по чл. 156, ал. 1, т.1 от КТ ползват 13,1% от работещите.

7.4 Рискове за здравето и безопасността на работещите

Според данните на изследването в икономическата дейност се наблюдава много висок дял на посочващи, че за работното им място е типично наличието на характерните за работа при замърсена среда на открито – прах, шум, лоши климатични температури (съответно 66,1%, 66,1% и 55,9% от всички анкетирани). Очевидно тези неблагоприятни фактори, съчетани и с наличието на ръчна работа при болезнени пози (50,4%), монотоност на работата (43,9%) и наличие на ръчна работа с тежести (42,1%) са отличаваща страна за икономическата дейност и се изживяват субективно от наетите като неблагоприятни и съпровождащи в друга последователност, различна от тази в данните на ИА ГИТ. Стресът като най-често посочван фактор в т.нар. "градски индустрии", в този икономическа дейност е по-рядко посочван от анкетираните в сравнение с други икономически дейности – 38,2%.

Повече от 1/3 от анкетираните са посочили като съпътстващи работата им негативни фактори и наличието на вибрации и на химични и биологични агенти. Дори посочвания най-рядко като негативен фактор на работното място в икономическата дейност – наличието на лъчения (25,3% от анкетираните) е многократно по-голям от съответния за повечето други икономически дейности в страната.

Работещи, изложени на:	Данни от ГИТ (%)	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Прах	21,4	66,1	50
Шум	12,0	66,1	55
Ниски/високи температури	29,5	55,9	45
Работа при болезнени пози	-	50,4	65
Повтаряща се/монотонна работа	-	43,9	60
Ръчна работа с тежести	17,3	42,1	35
Вибрации	5,2	40	35
Стрес	-	38,2	30
Химични и биологични агенти	13,2	37,4	40
Лъчения	0,8	25,3	35

Отговори "много характерно" и "по-скоро характерно"

7.4.1 Рискове свързани с дейността по събиране и транспортиране на отпадъците

- Опасност от преместващи се машини, съоръжения и транспортни средства

Риск: смазване, премазване, омотаване, увличане или захващане, удар, охлузване или протриване в процеса на преместване на транспортните средства

Източник: сметосъбиращи транспортни средства при събирането и транспортирането на отпадъците, моторни превозни средства при събиране на отпадъците по инфраструктурата на населеното място, челни товарачи и сметосъбиращи машини при депонирането на отпадъците и тяхното третиране).

- Опасност от преместващи се елементи на машини и съоръжения и транспортни средства

Риск: смазване, омотаване, увличане или захващане, удар, охлузване или протриване от въртящи се, люлеещи се, праволинейно, кръгово и сложно движещи се елементи на машини, съоръжения и транспортни средства

Източник: механизмите за захващане на кофи, контейнери и за товарене на отпадъците при сметоизвозващите транспортни средства, транспортни ленти при сепарирането, натрошаването и др. на отпадъците и др.

- Опасност от удар в препятствие и от подхлъзване и загуба на равновесие и падане на едно ниво

Риск: удар в стърчащи и изпъкнали елементи, удар в препятствие, спъване и подхлъзване и загуба на равновесие при движение на хора

Източник: неравности в настилките на инфраструктурата (улици и тротоари), лежащи предмети и отпадъци около контейнерите и кофите за смет, заледявания и снежна покривка през студената част от годината.

- Опасности създавани от материали и вещества

Това са опасности, които могат да създадат материали и вещества, които влизат в състава на смесените отпадъци или които са резултат от последващата преработка на отпадъците

Риск: допир или вдишване на течности, газове, изпарения пушеци прах с вреден токсичен, разяждащ и/или дразнещ ефект, опасност от запалване и избухване или биологични и микробиологични опасности

Източници: битови и промишлени отпадъци при събирането, транспортирането и преработването им. Опаковки от продукти съдържащи опасни вещества, продукти съдържащи опасни вещества, използвани в бита и в производството, азбестов прах и влакна при строителните отпадъци, опаковки на аерозолни продукти използвани в (флакони от дезодоранти, почистващи препарати др.), акумулаторни батерии и т.н.

- Опасности свързани с работа на открито

Риск: подлагане на променливи климатични условия – дъжд, сняг, вятър и слънчева радиация; шум

Източник: климатични условия на страната; движещи се части на съоръженията и машините, улично движение и др.

7.4.2 Рискове при преработката на отпадъците

- Опасност от движещи се части на машини и съоръжения;
- Опасност от електрически ток;
- Физическо натоварване;
- Инфекциозни заболявания след контакт биологични и медицински отпадъци;
- Остри и хронични отравяния с битови химикали, разтворители и други химични средства. Този риск не е много голям доколкото твърдите битови отпадъци не са много токсични, и не са в големи количества;
- Въздействие на топлината, студа и лошите климатични условия, тъй като работата се извършва на открито;
- Шум от машините, тежкото оборудване и т.н.;
- Подхлъзвания, падане;
- Убождане и порязване;
- Прах и аерозоли;
- Експлозии от неоткрити експлозивни вещества.

Събирането и превозването на отпадъци представлява ръчна работа с тежести и по смисъла на Наредба №16 от 31.05.1999 година за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести /ДВ, бр.54 от 15.06.1999год/ е "Редовна ръчна работа с тежести" т.е.предимно и изцяло се състои от ръчна работа с тежести или обикновено съдържа, макар и непостоянно, ръчна работа с тежести.

От посоченото по-горе става ясно, че в тази икономическа дейност се отбелязват разнообразни рискове. Най-голям дял от посочените опасности се пада на предизвиканите от транспортни средства. Има данни, че 217 (47%) от всички предприятия в сектора са декларирали този риск. Това се обяснява с факта, че събирането и транспортирането на отпадъците са най-често повтарящите се операции.

На второ място – 39 от предприятията (179 броя) – като лимитиращ риск посочват този, който е предизвикан от ползва на машини и съоръжения. Тук спадат механизмите за захващане на кофите, ползването на транспортни ленти, сепариращи машини, натрошаващи и пресоващи отпадъците съоръжения и други.

На следващо място е посочен риск от ел ток. Всички стационарни машини, ленти – сепаратори, преси и повдигателни съоръжения се задвижват от ел ток. Опасностите са свързани с директен и индиректен допир.

За осъществяване дейностите складиране и третиране на отпадъците се използват съоръжения с повишена опасност (СПО) – съдове под налягане, повдигателни съоръжения и газови инсталации. Предприятията посочили риск от съдове под налягане (ресивери, бутилки и други) са 42 броя или 9% от всички предприятия. Декларираните риск от повдигателни съоръжения (кранове и делфери) са 67 от предприятията или 14% от всички.

С оценен риск от въздействие на шума са 117 предприятия или 25%. Може да се посочи, че 322 предприятия са декларирали, че няма необходимост от такава оценка. Ако се отчете това, предприятията, които са оценили риска от шума са 85%.

С оценен риск от вибрации са 48 броя или 10% от всички. Голяма част от тях - 386 са посочили че няма подобна необходимост. На основата на това може да се заключи, че реалния брой които са оценили са 65%.

Най-много от всички заети в тази дейност работят при неблагоприятен микроклимат – 30%. Това е обяснимо. Отпадъците се събират на открито и лицата работят през всички сезони. През лятото температурите са високи, а през зимата ниски. Също има въздействие на вятър, дъжд и сняг.

Важен акцент от неблагоприятните факторите при тази икономическа дейност е физическото натоварване което е придружено и със заемане на болезнени пози. (резки обръщания на тялото, изкривявания на гръбначния стълб, движения при наклоняване на торса и пренасяне на тежки товари – контейнери и други). При подобно натоварване са 23,5% от всички заети (4361 човека).

Работникът-сметосъбирач, при интензивна работа повдига до 2,4 тона отпадъци за 1 час, което недвусмислено говори за голямото натоварване.

Събирането и пренасянето на отпадъци е свързано с ръчна работа с тежести. С такава са ангажирани 3 863 от всички работещи, или 20,8%. Това основно също са работниците – сметосъбирачи. Важно е спазването на изискванията на наредба 16 от 1999 г., за физиологически норми и правила за ръчна работа с тежести. Освен оценката на риска е необходимо изработване на програма за ограничаване и облекчаване на ръчния труд.

В условия на запрашеност работят 3 962 човека или 21,3%. Това са лица ангажирани с почистване на улиците, работещи при бункери, брикетиране и др. Запрашеност създават и преминаващите около сметосъбирачите МПС-та.

При експозиция на шум работя 2 220 човека или 12% от заетите. Самото прикачване на кофите към сметосъбирачните машини и засмукването на отпадъците е придружено с шум. Шум се създава и при операциите на сепариране, на изсипване на отпадъците, при работа с трактори и други.

При шум по-голям или равен на 80 dB работят 1 329 човека (78% от изложените на шум).

При шум по-голям или равен на 85 dB работят 199 човека (12% от експонираните на шум).

При шум по-голям или равен на 87 dB работят 178 човека (10% от експонираните на шум).

Следва да се отбележи, че 25% от всички предприятия са оценили риска от шум. Това фактически е 85% от тези, при които е имало такава необходимост.

При вибрации работят 5,1% от заетите в дейността. Основно това са трактористи, работещите със сортировъчна техника, с ръчни ел инструменти и др. Рискът от вибрации е оценен в 10% от всички предприятия, а там където е имала такава необходимост в 65%.

Характерни са и биологичните агенти при работа. Такива съществуват при събиране на битови, болнични отпадъци, спринцовки, отпадъци от екарисажи, растителни животински отпадъци и др. В такава среда работят 1 810 човека, или 9,7% от заетите.

Част от дейността обхваща събиране, транспортиране, депониране и обезвреждане на опасни химически вещества с изтекъл срок на годност. Тук участва преимуществено пестицидите. При експониране на химически агенти, работят 638 човека или 3,5% от заетите.

От декларациите се установява, че има данни за 3 предприятия, които изцяло са ангажирани със съхраняването, третирането (обезвреждане) на опасни химически агенти. Те са оценили риска при работа с тези агенти.

Посочени са 26 човека които работят с канцерогени и мутагени, което е незначителна част от заетите. Декларирането на тази бройка е доста спорна. Предполага се, че тя е занижена.

Посочено е, че в условия на йонизиращи лъчения работят 453 човека или 2,4% от заетите.

Сред разнообразието от отпадъци, които се събират и депонират има и много, които са пожароопасни, а в някои случи и взривоопасни. Към тях спадат хартията, отработените масла, флакони и съдове с неясно съдържание, негодни химически препарати и много други. В пожароопасна среда работят 726 човека (3,9% от заетите), а във взривоопасна – 116 или 0,6%.

В условия на недостатъчна осветеност работа 710 човека. Подобни условия създават не само риск за зрителния апарат, но и предизвикват т. нар. вторичен риск, който води до усилване на останалите опасни фактори. Това е така, защото работещите не могат да се ориентират добре, особено тези, които работя с машини, следят сепарация и работят при наличието на движещи се части.

7.5 Осигуряване на работно и униформено облекло, и ЛПС;

В икономическата дейност събиране и обезвреждане на отпадъци се полага труд свързан с разнообразни рискове. Вдигат се и се преместват тежести, извършва се дейност с транспортни средства, а същевременно при осъществяването на сметосъбирането самите работници се намират до движещи се МПС. Последното налага те да бъдат сигнализирани като ползват специални за тази цел жилетки.

При транспортирането и особено при обезвреждане на отпадъците, както се посочи, се установяват различни рискове, свързани с експозиция на опасни химически вещества, прах и др. Всичко това налага работата в тази икономическа дейност да са снабдени с ЛПС. В състава им се включват специални работни обувки, предпазващи краката, сигналните жилетки и ръкавици. Това е в общия случай. Често се налага да ползват противопрахови маски, а в по специални случаи се използват газови маски или комбинирани – за газови и прахови частици. Във връзка с работа с опасни химически вещества е наложително ползването на гумирано специално работно облекло, ботуши и качулки.

В декларациите по чл.15 от ЗЗБУТ предприятията са посочили, че:

- 69% от тях са установили чрез оценката на риска необходимост от използване на ЛПС;
- На 61,9% от работещите в предприятията са предоставени повече от едно ЛПС.

По мнение на работата, а то съвпада и с мнението на работещите, за дейности където е най-необходимо ползване на ЛПС, такива са осигурени.

Единични са случаите, при които контролните органи по труда са установили липса или ползване на неподходящи ЛПС. Установено е също ползването на ЛПС, които не са определени чрез оценка на риска.

Осигуряването на ЛПС и задължението за тяхното използване се посочва в правилата по чл. 277 от КТ, в инструкциите за безопасна работа и почти винаги в правилниците за вътрешния трудов ред.

Осигуряването на работно облекло е друго задължение на работодателите. Това облекло няма тези защитни функции като специализираното работно облекло и на практика е по-скоро социална придобивка, чрез която се опазва собственото облекло на работещите. Безспорно същото влияе върху социалния статус на работещите.

Показател	Данни от ИА ГИТ (брой)	Данни от ИА ГИТ (%)	Данни от анкетата (%)
Брой предприятия, в които е необходимо използването на ЛПС	318	69	87,9

Данните на ИА ГИТ посочват, че в 69% от предприятията на икономическата дейност е необходимо ползването на ЛПС, но по-вероятно е данните от изследването да са по-достоверни, като показват, че при един доста по-голям дял от 87,9% от анкетираните в предприятието им е необходимо ползването на ЛПС. Малък дял от 12,1% анкетирани са посочили, че в тяхното предприятие не е необходимо ползването на ЛПС.

Q7.5.Б.31 За работата във Вашето предприятие необходими ли са лични предпазни средства (ЛПС)?	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Да	87,9	100
Не	12,1	-

Работодателите в икономическата дейност са подсигурили в много голяма част нуждите от ЛПС в икономическата дейност. Затова и повечето анкетирани – 81,0% са посочили, че ЛПС са осигурени в предприятието им, малко по-малко – 72,2% намират, че няма проблеми при осигуряването им, срещу само 3,4%, които посочват,че не са подсигурени и само 4,3% от всички анкетирани, които оценяват състоянието по отношение на ЛПС в тяхното предприятие като по-скоро проблематично.

В масовия случай анкетираните посочват, че в работата им са необходими такива ЛПС като ръкавици, каски, очила, маски. По-рядко са необходими и ЛПС обувки, светлоотразителни жилетки и противогази.

Q7.5.Б.32 Ако да, осигуряват ли се необходимите ЛПС за работещите във Вашето предприятие?	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Не са необходими такива	15,5	5,0
Да	81,0	90
Не	3,4	5,0

Q7.5.G12 По Ваше мнение, кои ЛПС са най-необходими във Вашата работа (бранш) - % от отговорилите	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Ръкавици	65,2	61,1
Каска	32,6	27,8
Очила	21,3	22,2
Маска	13,5	27,8
Обувки	6,7	-
Светлоотразителни жилетки	6,7	5,6
Противогаз	6,7	5,6
Престилки	4,5	5,6
Дезинфектанти	1,1	-

Q7.5.G13 А как бихте оценили като цяло състоянието по отношение на ЛПС във Вашето предприятие - %	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
По-скоро безпроблемно	72,2	80,0
По-скоро проблематично	4,3	5,0
Не мога да преценя	23,5	15,0

По-голямата част от анкетираните посочват, че за работата в тяхното предприятие е необходимо работно облекло – 66,1%, а още 31,3% - че е необходимо, но само за някои работни места. Едва 2,7% от анкетираните посочват, че в работата им не е необходимо такова, което означава, че за този икономическа дейност работното облекло е необходимо почти за всички наети в него. Като цяло масата от анкетираните са удовлетворени от предоставянето на работно облекло в предприятията от икономическата дейност, като нищожно малък дял от тях посочват, че това предоставяне е проблемно – 0,9%, което показва, че работодателите са положили необходимите усилия за подсигуряване на тази необходимост.

Q7.5.Б.33 За работата на заетите във Вашето предприятие необходимо ли е работно облекло?	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
Да	66,1	70
Да – за някои работни места	31,3	25
Не	2,7	5

Q7.5.G14 А как бихте оценили като цяло състоянието по отношение на работно облекло във Вашето предприятие?	Всички анкетирани (%)	Ръководители (%)
По-скоро безпроблемно	91,4	95
По-скоро проблематично	0,9	-
Не мога да преценя	7,8	5

От тази анкета става ясно, че в общия случай работодателят изпълнява задължението си, което е включено в КТ.

Смущава фактът, че в анкетите извършени в рамките на проекта 12,1% от работещите считат, че не са им необходими ЛПС, но и там където е установено, че са необходими 15,5% считат, че такава необходимост няма. Това показва, че работещите не винаги могат да преценят сами тази необходимост. По-скоро тук оценката трябва да е на експертите по ЗБУТ и предприятията.

Също от анкетите може да се каже, че както по мнение на работещите, така и на работодателите най-необходимите ЛПС за сектора са свързани със защита на ръцете, дихателните органи, главата и очите.

Не се установи в тази икономическа дейност ползване на униформено облекло.

7.6 Медицинско обслужване, включително предварителни и периодични медицински прегледи

В страната няма нормативен акт, който да регламентира организирането на здравно обслужване в предприятията. Решението дали да има или не такова обслужване е оставено на добрата воля на работодателите.

Изключение правят само задължителните предварителни и периодични медицински прегледи. Те следва задължително да се организират и проследяват от работодателите. Нормативният акт, изискващ това е Наредба №3 на МНЗ от 1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи. Тя е издадена в условията на друга социално - икономическа среда и от години се очаква нейната актуализация. Забележки към нея имат както здравните специалисти, така и работодателските организации. Сроковете за тези прегледи са дадени към наредбата. Парадокс е, че те не са публикувани в ДВ и са достояние само на част от медицинските кадри.

В помощ на работодателите при организирането на тези прегледи се явяват службите по трудова медицина (СТМ). Те са задължени да консултират и подпомагат работодателите при организиране на тези прегледи. Също те следва да предоставят информация на медицинските специалисти, извършващи прегледите, по отношение на идентифицираните опасности и установения риск за здравето и безопасността на работещите. След прегледите СТМ анализират здравното състояние на работещите и връзката му с условията на труд.

От данните, които предприятията от тази икономическа дейност са декларирали пред ИА ГИТ се установява, че 83% от всички предприятия в сектора извършват задължителните предварителни и периодични медицински прегледи. Ако този процент е реалистичен за предварителните прегледи, то той се предполага, че е завишен за периодичните. Основание за това дава зададения въпрос в декларацията по чл. 15 от ЗЗБУТ, на който е следвало да отговорят предприятията. Този въпрос е зададен като обхваща едновременно и двата вида прегледа. Проучване в предприятията показват, че неизвършването на предварителните прегледи е по-скоро в рамките на изключенията.

Ако се разгледа дела в проценти на извършени прегледи на наети лица, по групи предприятия, разделени в зависимост от броя на наетите в сектора, се установява, че през прегледи са преминали около 80% от работещите, като процентът е по-малък в групата на предприятията с най-малък брой работещи, която е и на-многобройната.

Както бе посочено, СТМ нямат пряко отношение към медицинското обслужване в предприятията. Те по-скоро влияят върху "оздравяването" на работните места. Доколкото те консултират и подпомагат работодателите при организиране на тези прегледи, то все пак е полезно да се види колко работници се обслужват от СТМ. От декларацията по чл. 15 от ЗЗБУТ, подадени от предприятията, става ясно, че 66% от тези предприятия се обслужват от СТМ, като от него се ползват 95% от работещите в сектора. В групата предприятия с най-малък брой заети лица е и най-малкият процент на обслужваните предприятия със СТМ.

Има нормативни актове, които изискват извършването на специфични медицински прегледи. Така например, на работещите с видеодисплеи, на работещите при шумово натоварване над dB и при вибрации над граничните стойности, следва да се извършват такива прегледи. В сектора 1364 работещи ползват повече то половината от законоустановеното си работно време за работа с видеодисплеи. Същевременно преглед за оценка на зрението е извършен на 2 245 човека. Става ясно, че освен на този контингент, преглед на зрението е извършен и на други работещи, в рамките на периодичните медицински прегледи.

В тази икономическа дейност работещите с видеодисплеи повече от половината над законоустановеното работно време са 1 737 човека. Същевременно, преглед за оценка на зрението е извършен на 1 938 работещи, което показва, че такъв е извършен и на лица извън задължителния контингент работещи на видеодисплеи, но и на такива, където зрението е важен фактор за безопасно изпълнение на работата.

Броят на работните при експозиция на шум повече или равен на 85 dB е 199. Броят на работещите изложени на шум повече от 87 dB е 178. Общо при двете шумови натоварвания работят 377 човека. Прегледи свързани с аудиометрични изследвания са извършени на 2 384 работещи. Горното е положително и показва, че изследвания са извършени и на по-широк кръг от ангажираните в сектора.

Броят на работещите изложени на вибрации над гранитите е 616. Здравно наблюдение поради излагане на вибрации е извършено на 532 души. Това представлява 86% от лицата, на които задължително е следвало да се извърши подобно наблюдение.

Работата при такива неблагоприятни условия на труд е налична в тази икономическа дейност, но здравното наблюдение по отношение на влиянието на вибрациите върху работещите е недостатъчно и в бъдеще може да даде негативни резултати върху здравния статус на работещите. Според нас са необходими спешни превантивни мерки срещу вибрационната болест, която е с изключително негативни последици за здравето на работещите. Превантивни мерки в разглеждания сектор при проучванията не бяха открити.

Предприятия, обслужвани от СТМ, по данни то 2011 г.

Показатели	брой	%	наети лица, оценен на база среден брой лица в предприятие в ИД
Общ брой предприятия в ИД	460	100	18 538
Предприятия с осигурено обслужване от СТМ	405	88	
Предприятия, в които са проведени предварителни и периодични медицински прегледи	381	83	

** Данни от ИА ГИТ – декларация по чл.15 от ЗЗБУТ за 2011 г.*

За да се добие още по-конкретна представа по отношение на медицинското обслужване в сектора се извърши проучване (анкетиране), като въпросите се фокусираха около прегледите на работещите, наличието на медицинско обслужване в предприятията и неговия обхват, наличие на външно здравно обслужване и възможност за допълнително здравно осигуряване и застраховки.

За да се постъпи на работа в предприятие от икономическата дейност се преминава през задължителен предварителен медицински преглед, което посочват 79,3% от анкетираните. Само 1,7% посочват, че това не е необходимо в тяхното предприятие.

Q7.6.G16 За да се постъпи на работа в това предприятие, преминава ли се задължителен предварителен медицински преглед?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да	79,3	95,0
Не	1,7	5,0
Не знам	19,0	-

Според изследването в икономическата дейност периодичните медицински изследвания са силно застъпени като масово анкетираните посочват, че в тяхното предприятие се организират периодични медицински прегледи – 76,7%, срещу едва 6,0% на посочили, че при тях не се организират такива. Това показва една сравнително добра подсигуреност на наетите в икономическата дейност по отношение на необходимите превантивни медицински грижи.

От анкетите се установява, че 76,7% от работещите считат, че се извършват задължителните периодични медицински прегледи, докато за работодателите този процент 90. Експертното предположение е, че реалното състояние е близко до 90%. Според декларациите, 83% от предприятията извършват задължителни периодични медицински прегледи. Известна корекция може да се направи при отговорите получени при наличието на здравен пункт. Повечето от анкетираните отговорили положително на този въпрос по в яка вероятност имат предвид пункт за първа до лекарска помощ, а не на пълно обзаведен здравен пункт.

Q7.6.G17 А организират ли се периодични медицински прегледи Във Вашето предприятие?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да	76,7	90
Не	6	10
Не знам	17,2	-

Там където все провеждат периодични медицински прегледи най-често те се провеждат 1 път годишно (това посочват 58,1% от отговорилите на този въпрос) и малко по-малък дял - 2 пъти годишно (32,4%).

Q7.6.G18 Ако се организират периодични медицински прегледи, колко често? - % от отговорилите	Отговорили анкетирани – 63,8%	Отговорили ръководители – 80%
1 път годишно	58,1	45
2 пъти годишно	32,4	25
на 3 месеца	9,5	10

Близо половината от анкетираните (47,4%) посочват, че предприятието им има договор с медицинско заведение за здравно обслужване, само малко повече от 1/10 или 12,9% - че предприятието им няма такъв договор и значим дял от отговорили, че не знаят – 39,7%, при които на практика най-вероятно няма такъв договор. Медицинските грижи за наетите в икономическата дейност са застъпени, макар и в неголяма степен - 1/3 от наетите са посочили в анкетата, че работодателите им са им осигурили допълнително здравно осигуряване и още 1/5– че им е подсигурена от работодателя и здравна осигуровка. Около 1/3 анкетирани (31,9%) посочват, че в предприятията им има здравен/медицински пункт, но нищожен дял от 0,9% посочват, че има и практикуващ лекар, а нито един от анкетираните не посочва, че в пункта е наличен фелдшер или стоматолог. Сравнително малки дялове от съответно 19,0% и 27,6% съобщават за наличие на медицинска сестра и медикаменти в здравния пункт, което също подсказва налична немного добра материална база за поддържане здравето на наетите в предприятията от икономическата дейност.

Q7.6.G19 Има ли предприятието договор с медицинско заведение за здравно обслужване?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да	47,4	60
Не	12,9	25
Не знам	39,7	15

Q7.6.G20 Има ли осигурени от работодателя: - % на отговори "Да"	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Допълнително здравно осигуряване	30,2	65
Здравна застраховка	22,4	55

Q7.6.B17 Има ли в предприятието? - % на отговори "Да"	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
здравен пункт/ медицински център	31,9	30
общо практикуващ лекар	0,9	5
медицинска сестра	19	20
стоматолог	0	0
фелдшер	0	0

Q7.6.B17 Има ли в предприятието? - % на отговори "Да"	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
медикаменти	27,6	30

7.7 Използване на информационните технологии в работата

В тази икономическа дейност информационните технологии навлизат сравнително по-бавно. По данни на предприятията (от декларациите) се установява, че в 206 от тях няма работни места с видеодисплеи. Това представлява 48% от всички предприятия.

Ангажираните за работа с видеодисплеи са 1 797 човека или 9,6% от всички заети. Работещите с видеодисплеи повече от законоустановеното работно време са 5,1% от всички и 55% от тези, които работят с видеодисплеи. Оценка на риска за работа с видеодисплеи е извършена в 233 предприятия (51%). След като 254 предприятия се работи с видеодисплеи става ясно, че оценка на риска е направена в 92% от предприятията, където това е било задължително. Това показва, че все още съществува неоценен риск свързан с работата с видеодисплеи.

Национално изследване на условията на труд в България 2012 (стр. 62) установи, че от 51% от работещите в България при работата си ползват компютри. В тази икономическа дейност този показател е многократно по-нисък (9,6%) – посочен в декларациите.

От националното изследване на условията на труд 2012 г., таблица 4, 5, стр. 62 се вижда, че в дейностите доставка води, управление на отпадъци и възстановяване, компютри се използват от 34,2% от работещите, интернет и ел поща се използват от 21,6% от тях и ръчни инструменти машини и приспособления се използват от 11,5%.

Работещите в сектора за връзка помежду си използват мобилни телефони както и радиотелефони. Специално в сметосъбирането такива са осигурени до нива на бригадири (отговорници), както и на водачите на МПС.

Може да се направи извода, че информационни технологии са много слабо застъпени в тази икономическа дейност, включително такива, свързани с ползване на използването на видеодисплеи (компютри например).

Показатели	Брой	%
Брой предприятия без работни места с видеодисплеи	206	45
Брой работещи на видеодисплеи	1797	9,6
Брой работещи на видеодисплеи над половината от работното време	954	5

** Данни от ИА ГИТ – декларация по чл.15 от ЗЗБУТ за 2011 г.*

Анкетираните от изследването посочват по-широко в сравнение с данните от ГИТ разпространение в тяхната работа на информационните технологии – 30,8% от всички анкетирани в проучването посочват, че в своята работа използват компютри, 25,6% - Интернет и 43,6% от анкетираните – мобилни комуникации.

Q7.7.G21 Използват ли се във Вашата работа информационни технологии? Ако да, моля посочете по-точно (например компютри, интернет, моб. комуникации).	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Компютри	30,8	33,3
Интернет	25,6	35,2
Мобилни комуникации	43,6	31,5

7.8 Работа с външни за предприятието лица

Работата с външни за предприятието лица (ВПЛ) влияе пряко на условията на труд в следните аспекти:

- влияние върху темповете на работа, основаващи се на договорености с външни лица;
- действия на външни посетители или изпълнители на определени дейности, които влияят на безопасността на работещите;
- ниво на съгласуваност на действията на наети подизпълнители, влияещо на съвместната работа по отношение на качество, количество и особено на БЗР.

Изхождайки от гореизложеното, има два важни елемента, които влияят на БЗР. Те са в обхвата на законовото изискване, посочено в чл. 18 от ЗЗБУТ.

Когато един обект, работно помещение или оборудване, работна площадка или работно място се използват от няколко предприятия или организации, работодателите съвместно, по писмена договореност осигуряват БЗР, информират се взаимно за рисковете при работа и координират дейността си за предпазване на работещите от тези рискове.

Системите за управление и организация на ЗБУТ има изискване за изготвяне на процедура за допускане на външни лица в предприятията.

Тези изисквания следва да са обект на проучвания. В рамките на проекта то бе проведено основно като бяха поставени за изследване два въпроса. Единият е за наличието на определена процедура за допускане на ВЛП. Вторият се отнася до наличие на споразумение между предприятията, основаващо се на чл. 18 от ЗЗБУТ (за осигуряване на ЗБУТ при съвместна дейност).

Преди да се разгледа спазването на горните две условия, е добре да се посочи доколко характера на дейността в "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" предполага съвместна работа с външни изпълнители.

Проучването преди всичко показва, че предприятията от сектора имат нужда от подизпълнители при извършването на дейността си.

В тази дейност се наемат външни лица (фирми) от различен характер. Те обикновено са специализирани в строителство и услуги, както и за ремонт и поддръжка на механизация и стационарно оборудване. Наемат се фирми за ел обслужване. Ползват се услугите на транспортни фирми. Понякога в близост до работещите по сметосъбирането има лица с контролни функции от инспектората към съответните общини, както и случайно преминаващи граждани. Това налага маневрите и предвижването на сметосъбиращи машини да става внимателно. Обикновено то е в периоди, когато все още няма голямо движение на МПС и на граждани.

Има случаи, когато се ползват услуги на специализирани фирми по обезвреждане на опасни отпадъци (лицензирани). Това е така, защото тези отпадъци понякога не могат да се обработват на място или да се транспортират безопасно. Ползват се услуги и на СТМ и на акредитирани лаборатории за измерване факторите на работната среда и на елементите на безопасност. Във връзка с наемането на външни лица чрез анкетиране се извърши проучване, което показа следните.

Преобладаващо в предприятията от икономическата дейност е характерна най-вече работата с клиенти, доставчици, подизпълнители и по-рядко в предприятията се допускат посетители, стажанти и други външни лица , като в малко над половината от предприятията съществува процедура за допускане на външни лица.

Доколко характерна за Вашето предприятие е работата със: % отговори "много характерно" и "по-скоро характерно"	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
клиенти	64,6	90
доставчици	62	85
подизпълнители	50	60
посетители	37,1	50
други външни лица	19,8	30
стажанти	11,2	10

Q7.8.G23 А има ли определена процедура за допускане на външни лица в предприятието?	Всички анкетирани,%	Ръководители, %
Да	51,7	70
Не	14,7	25
Не знам	33,6	5

На въпроса "Има ли споразумение с някое от външните лица по чл. 18 от ЗЗБУТ?" над 1/3 – 35% от всички ръководители са отговорили утвърдително, като останалата част са посочили, че нямат споразумение, не знаят или не са отговорили, което показва, че тази процедура е по-скоро неясна и неизвестна за по-голямата част от ръководителите в икономическата дейност.

Q7.8.G24 Има ли споразумение с някое от външните лица по чл. 18 от ЗЗБУТ - % от всички ръководители	Ръководители, %
Да	35
Не	10
Не знам	20
Неотговорили	35

7.9 Самостоятелност и контрол при изпълнение на основните трудови задължения

В тази икономическа дейност контролът по изпълнение на задълженията върви по две линии. Той е вътрешен, на основата на йерархическа структура и силен външен контрол по отношение на контролните органи на МОСВ, като и на контролните органи на общините. Последните със своите инспектори следят събирането на битовите отпадъци. Външният контрол се осъществява на база на законови изисквания.

Би могло да се каже, че по отношение събирането на битовите отпадъци (сметосъбирането) отношение имат и гражданите.

Има случаи, при които на отделни работници или на няколко работника се възлага изпълнение на определени задачи за почистване на отделни участъци. Впечатлението е, че тази самостоятелност не винаги е придружена и със самодисциплина. Това зависи от самите работници, от качествения им състав. Тяхната самовзискателност в общия случай е недостатъчна. Това особено важи за работниците по сметосъбирането по ръчен способ, които се контролират от инспектората към съответните общини. Когато това сметосъбиране се извършва от мобилни групи с механизация, наличието на ръководител (бригадир) влияе позитивно на дисциплината и качеството на работа.

В останалите фирми, включени в сектора (извън сметосъбирането), водеща роля имат ръководителите на обекти, складове, екипи и т.н. Те са лицата, осъществяващи регулярен контрол на дейността на работещите.

Самостоятелността в работата на част от работещите има понякога важно значение. Например, на лицата, работещи като сортировачи пада отговорността да не се допуснат до допълнителни манипулации отпадъци, които могат да предизвикат, експлозия, обгазяване, натравяне и т.н. Това е отговорна дейност, поради което се изисква тези хора да бъдат добре обучени и инструктирани. Тази отговорност пряко влияе върху живота и здравето както на работещите, така и на околни лица. В предприятията включени в тази дейност е необходим сериозен контрол, изготвяне на вътрешни актове за управляване на дейността и по-специално за спазване изискванията за ЗЗБУТ. Преобладаващата част от работещите следва да използват ЛПС, избрани чрез оценката на риска.

От декларациите по чл. 15 от ЗЗБУТ се установява, че в 72 на сто от всички предприятия в сектора имат определено длъжностно лице по БЗР. В останалите 28 на сто тази дейност следва да се осъществява от самите ръководители. Това се отнася за по-малките предприятия. В 248 броя предприятия следва да се има предвид, че работят до 9 човека (декларации по чл. 15 от ЗЗБУТ).

Важно значение за правилно насочване на работата и нейната безопасност, както бе споменато е извършването на специализирано и периодично обучение и инструктаж по ЗБУТ. Това е

регламентирано в наредба РД–07–2 от 2009 г. за условията и реда за провеждането на периодично обучение и инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

С оглед получаване на актуални данни бе извършено анкетиране, с цел оценка на създадените условия по отношение на:

- Необходимата самостоятелност при работа;
- Осъществяваният контрол – форми и честота;
- Извършваната отчетност – форми и честота;
- Даване на инструкции и насоки от работодателите относно изпълнение на определена работа.

В масовия случай наетите в икономическата дейност определят създадените в предприятията им условия като самостоятелност, контрол, отчетност и инструкции и насоки от ръководството на добро ниво като за изредените условия в най-голям дял считат, че те са в пълно съответствие с работата. В предприятията от икономическата дейност се отчита специфично настроение сред заетите в него за оценяване на изброените условия като завишени спрямо работата, което е значително по-високо в сравнение с други икономически дейности. Така например при оценката на състоянието на Инструкциите и насоки от ръководител относно изпълнение на работата делът на посочващите завишение е близо 1/3 от наетите (30,4%), близо 1/4 (23,3%) считат, че отчетността е завишена спрямо работата, малко повече от същия дял (25,0%) – че контролът е завишен спрямо работата им, 1/5 (19,6%) - че необходимата самостоятелност също е завишена спрямо работата им. Очевидно в икономическата дейност създадените условия от работодателите като самостоятелност, контрол, отчетност и инструкции субективно се оценяват от значими дялове наети като препятстващи и обременяващи работата им и като прекалено завишени.

Q7.9.G25_1 Каква оценка бихте дали относно създадените условия във Вашето предприятие по отношение на: Необходимата самостоятелност	**Всички анкетирани, %**	**Ръководители, %**
Занижени спрямо работата	2,7	5
В пълно съответствие с работата	77,7	70
Завишени спрямо работата	19,6	25

Q7.9.G25_2 Каква оценка бихте дали относно създадените условия във Вашето предприятие по отношение на: Контрол – форми и честота	**Всички анкетирани, %**	**Ръководители, %**
Занижени спрямо работата	2,7	5
В пълно съответствие с работата	72,3	60
Завишени спрямо работата	25,0	35

Q7.9.G25_3 Каква оценка бихте дали относно създадените условия във Вашето предприятие по отношение на: Отчетност – форми и честота	**Всички анкетирани, %**	**Ръководители, %**
Занижени спрямо работата	-	-
В пълно съответствие с работата	73,3	65
Завишени спрямо работата	23,3	35

Q7.9.G25_4 Каква оценка бихте дали относно създадените условия във Вашето предприятие по отношение на: Инструкции и насоки от ръководител относно изпълнение на работата	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Занижени спрямо работата	-	-
В пълно съответствие с работата	69,6	50
Завишени спрямо работата	30,4	50

7.10 Информиране и консултиране

Тъй като законът позволява информирането да стане чрез представителите на работещите, а това са членовете на КУТ/ГУТ, избрани от работещите, то може да се определи, че такива органи има изградени в 66,5 на сто от предприятията.

В част от плановете за дейността на тези органи е залегнало информиране по отношение на оценката на риска и мерките за отстраняване, ограничаване или контролиране на риска. С известно приближение може да се каже, че около половината от работещите са информирани, тъй като в техните предприятия са налице и двата задължителни компонента за да се осъществи това – имат оценка на риска и мерки и са изградили КУТ или ГУТ.

В предприятията изградили КУТ или ГУТ работят 91 на сто от работещите. При проучването се установи, че такива органи няма в най-малките предприятия.

Възможно е в по-малките фирми (до 9 души), които в тази дейност са 248 броя фирми, работодателите пряко да информират работещите за съществуващите рискове и мерки за ограничаването им. Тази възможност предоставят оперативките, които те провеждат с целия състав на колектива на фирмите. Това е нормално, тъй като законът не изисква, когато съставът е до 5 човека ГУТ.

Други въпроси, по които работодателите следва да се консултират с работещите или с техните представители, като създават възможност те да участват в обсъждането им:

- Приемането на всички мерки, които се отнасят до здравето и безопасността на работещите;
- Определяне на работещите, които ще извършват дейности по осигуряването на ЗБУТ, първа помощ, борба с пожарите и евакуацията на работещите;
- Планирането и организацията на обучения по ЗБУТ.

От наблюдения на експерти, участници в разпределянето на проекти и от разговори с длъжностни лица по БЗР се установява, че рядко работодателите се консултират с работещите преди и по време на предприемане на мерки и действия по осигуряване на ЗБУТ. Работодателите в сектора, в преобладаващата си част или не са запознати с това изискване, или го подценяват.

Също така, не се осигуряват предварителни консултации преди определянето на лицата, имащи отношение с аварийния план, с евакуацията и оказването на първата помощ. Възможни са единични случаи. Все пак, работещите се информират по тези въпроси след като те вече са решени от работодателите. Що се касае до обучението и инструктажа и планирането им, то може да се посочи, че там, където има изградени КУТ/ГУТ част то тях разглеждат този въпрос

(планирането на обученията и инструктажа). Не може да се твърди, че присъствието му в плановете на КУТ е преобладаващо.

За да се установи по-реални какво е състоянието в сектора по разглежданите въпроси, в рамките на проекта е извършено проучване по отношение степента на информираност на работещите, както и по някои детайли от тази информация отнасяща се до оценката на риска, аварийния план, представянето на инструкции по ЗБУТ, провеждането на периодичен инструктаж и др.

От изследването може да се направи извода, че наетите от икономическата дейност вероятно са добре информирани за рисковете за здравето и безопасността, свързани с изпълняването на своята работа, тъй като сравнително малки дялове от анкетираните изразяват мнение, че не са информирани (5,2% отговорили, че не са информирани).

Q7.10.A.30 В каква степен сте информиран за рисковете за здравето и безопасността, свързани с изпълняването на Вашата работа?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Много добре съм информиран	37,9	80
Добре съм информиран	50,9	20
Не съм информиран добре	5,2	-
Не мога да преценя	6	-

Най-често информирането се осъществява по линия на раздадени инструкции за безопасност и провеждани инструктажи и малко по-слабо по линия на запознаване с аварийния план и запознаване с оценката на риска.

Q7.10.G26_1 Как е организиран процесът на информиране относно рисковете и безопасността във Вашето предприятие: - % отговори "Да"	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Запознават ни с оценката на риска	80,2	85
Запознават ни с аварийния план	82,8	95
Дават ни инструкции по безопасност	96,6	100
Провеждат ни периодични инструктажи/ консултации	94,0	95

За високи нива на информираност по отношение на рисковете говори и фактът, че на контролния въпрос "Ако по време на работа се случи злополука, знаете ли към кого трябва да се обърнете за първа помощ?" сравнително малък дял от анкетирани – 6,9% посочват, че не знаят на кого.

Q7.10.A.31_1 Ако по време на работа се случи злополука, знаете ли към кого трябва да се обърнете за първа помощ?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да	81,9	85
Не	6,9	5
Неотговорили	11,2	10

В заключение по този въпрос може да се каже, че в тази икономическа дейност, работодатели и работещи в преобладаващата си част са запознати с основните въпроси по ЗБУТ, по които те следва да бъдат информирани (задължение, произтичащо то ЗЗБУТ).

Мнението на експертите, ангажирани с проекта съвпада с резултатите от анкетата, извършена в неговите рамки. Установява се все пак, че над 10 на сто от работещите остават като

неинформирани лица, което е недопустимо. Също така се счита, че е твърде завишен процентът на работещите с инструкции по БЗР (близо 100 процента). Счита се, че такива инструкции действително са разработени и се прилагат, но се установяват и дейности или операции, за които такива не са разработени. Висок е процентът на запознатите с оценката на риска и с аварийния план (над 80 процента). Все пак, близо 7 на сто от анкетираните работещи не знаят към кого да се обърнат за първа помощ при инцидент, което е показател за неспазване изисквания на ЗЗБУТ.

7.11 Дискриминация и насилие

Въпросът за дискриминацията и насилието е правно регламентиран със Закон от защита от дискриминация. Става дума за всеки тип дискриминация: пряка, непряка, и специфична, които са нормативно регулирани.

Следи се дали работодателите въвеждат свои правила и ги прилагат, както и действия за различно третиране на работещите. Особено грубо нарушение е, ако се въвежда различен статут на работещите на основание произход, пол, политически или религиозни убеждения, синдикална принадлежност и др.

Като дискриминационна форма се разглежда и тормоза на работното място. Може да има и сексуален тормоз.

Насилието на работното място върху работещ може да е вътрешно от лица, наети от работодателя или от самия него, или от външни лица, които по един или друг повод пребивават на или в близост до работното място. За ориентация по тази проблематика се използваха 2 източника. Първият източник е разговор с ръководител на синдикалните формирования и на работодателските организации.

Вторият източник е от извършено проучване (анкета) по зададени въпроси, обхващащи 11 случаи на дискриминация или друго събитие, което работещите считат за дискриминационно. Също така работещите са приканени да посочат конкретни събития, за които имат информация.

От разговора с ръководствата на синдикалните и работодателските организации се установи, че при тях няма официални сведения и сигнали за допуснато дискриминационно действие в сектора.

Извършеното проучване (анкетиране) установи следното:

Разпространението на негативни явления в икономическата дейност се отличава от останалите икономически дейности в нищожно малките дялове на посочващи основни негативни предизвикателства в тяхната работа. Така например най-високият дял е на посочващите физическо насилие от колеги и на посочващите заплахи за физическо насилие, но той като стойност е едва 2,6% от всички анкетирани. Дискриминация по линия на националност, религия и инвалидност посочват още по-малки дялове от по 1,7%. Дискриминация по отношение на пола и сексуалната ориентация, както и физическо насилие от други хора не е посочено като налично в предприятията на дейността от нито един респондент. Ръководителите в икономическата дейност не са докладвали за наличие на нито едно от изброените негативни явления.

Q7.11.G27_1 По Ваше мнение, доколко характерно е всяко от изброените явления за Вашето предприятие: - % отговори "много характерно" и "по-скоро характерно"	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Заплахи за физическо насилие	2,6	0
Физическо насилие от страна на колеги	2,6	0
Дискриминация заради инвалидност	1,7	0
Дискриминация по линия на националността	1,7	0
Дискриминация по линия на религия	1,7	0
Възрастова дискриминация	0,9	0
Нежелано сексуално ухажване	0,9	0
Малтретиране/тормоз	0,9	0
Дискриминация заради сексуална ориентация	0	0
Дискриминация, свързана с пола	0	0
Физическо насилие от други хора	0	0

Макар и единични случаи на насилие се установяват и от външни лица (2,6 на сто – от анкетата). Тези ниски стойности, все пак са установени заплахи от страна както на външни лица, така и на колеги. Това е характерно, както за дейността така и за състава на тези, които я осъществяват. В този състав следва да се има предвид, че са включени лица и от ромски произход. Също така, при предаване на отпадни материали се случва да се отправят заплахи от подобни лица.

Дискриминация по линия на националността също е установена в съвсем ограничени размери. За такава се съобщава от 1,7 от анкетираните.

Както се вижда, в общи линии, изводите от проучването съвпадат с изводите от проучването на национално ниво, при което стойностите на дискриминация са пренебрежимо ниски. Подобно мнение споделят както работодателите, така и работниците и служителите. Нещо, което се споменава, е че все пак единични прояви на физическо насилие съществуват от вътрешни или външни за предприятието лица.

Крайният извод е че дискриминацията и насилието не са типични за състоянието на работната среда в сектора.

7.12 Работа и здраве

Работата в сектора е много разнообразна. Това разнообразие влияе на възможните здравни рискове. Тези рискове са свързани с техниката, механизацията, с технологията на самата работа, която включва и работа с химически и биологични агенти. Техниката и технологията в много случаи инициират шумово натоварване. Работа в близост до пътища също допринася за шумовото натоварване на работещите от движещите с е транспортни средства.

По данни на предприятията (декларирани по чл. 15 от ЗЗБУТ) при шумово натоварване в сектора работят 2 220 човека или 12 на сто от заетите.

При вибрации от транспортни средства и стационарна техника – 965 човека или 5,1 на сто.

При физическо натоварване (а то е много характерно) – голяма част от работещите – предимно в сметосъбирането.

По справочни данни, в т.ч. и помагало на ИА ГИТ от 2005 г. "За ЗБУТ при събиране, транспортирани и преработка на отпадъци" се посочват данни, от канадски източник, че

работник по сметосъбирането повдига (премества) при интензивна работа 2,4 тона отпадъци за час, основно в контейнери.

Предприятията посочват, че с ръчна работа с тежести са ангажирани 3 863 души, което е 20,8 на сто от обща заетите.

По мнение на експертите, този процент, специално при сметосъбирането е значително по-висок и надхвърля 70 на сто. Предприятията също посочват, че при физическо натоварване, включващо болезнени пози и монотонна работа са ангажирани 4 361 човека – 23,5 процента от заетите в сектора.

Следва да се има предвид, че събирането на отпадъците представлява по същество ръчна работа с тежести и следва да се спазват изискванията на наредба 16 от 31.05.1999 г. за Физически норми и правила за ръчна работа с тежести (ДВ бр. 54 от 1999 г.).

Характерните здравни рискове при работа с отпадъци са свързани с допир или вдишване на течности, газове, изпарения, пушеци, прах с вреден, токсичен, разяждащ и/или дразнещ ефект. Съществуват биологични и микробиологични опасности. Предприятията също посочват, че значителна част от работещите са в среда на:

- Прах – 3 962 души (21,3 на сто от заетите);
- Химически агенти – 638 души (3,8 на сто);
- Биологични агенти – 1 810 души (9,7 на сто).

Тъй като голяма част от дейността е на открито, се посочва, че 5 467 (30 на сто) от работещите извършват производствени операции пи неблагоприятен микроклимат.

При проучването, в т.ч. и разговори със СТМ се установява, че в тази икономическа дейност са възможни следните увреждания на здравето на работещите:

- Болки в гърба и/или раменете;
- Травми на гърба;
- Травми на глезените и сухожилията;
- Фрактури на крайниците – ръце, пръсти, ключици и колене;
- Порязвания, разрязвания, убождания с различна дълбочина по китките и бедрата;
- Драскотини и подутини (синини от удар);
- Раздразнение на очите и дихателните пътища.

В направленията за превенция се включват колективните средства за защита (основно в секторите за преработка на отпадъци), включващи вентилационни и климатични инсталации. Важно е и снабдяването с ЛПС. Те се определят на основата на оценката на риска. Същите са различни за видовете технологични операции (събиране, товарене, транспортиране, депониране и преработка).

При избор на ЛПС е полезно да се знаят някои специфики на дейността, за да бъдат те по-добре адаптирани към конкретните операции. На пръв поглед в дейността са необходими обувки с предпазни бомбета, които да предпазват от удар. В преобладаващата част от случаите това е

така. Има обаче дейности, при които те не могат да се използват. Тези обувки не са съвместими с тесните полоси по високите платформи, на които се придвижват сметосъбирачите (сметосъбиращата техника). Ползването на подобни обувки е трудно и при повишения ритъм на работа, който е наложен при сметосъбирането.

За защита на ръцете на сметосъбирачите освен специално работно облекло, включващо и сигнални жилетки, са необходими здрави противоударни гъвкави петопръстни ръкавици. Същите трябва да са удобни за захващане, преместване и повдигане, като притежават необходимите предпазни качества.

За целите на превенцията се извършват периодични профилактични прегледи. През 2012 г. по данни на предприятията в икономическата дейност са извършените такива на 88,77 на сто от работещите.

Ясно е че над 10 на сто от работещите не са прегледани, което е нарушение на изискванията на наредбата за задължителните периодични медицински прегледи.

Важен показател за влиянието на условията на труд върху здравето на работещите е дали се допускат професионални болести.

За тази дейност, през 2009 г. (последни данни на НОИ) е установено едно професионално заболяване – вторична артроза. Причината за това е прекомерно натоварване на долните крайници, при рутинно извършваната работа, свързана със сметосъбирането.

За целите на настоящия проект е извършено проучване (анкетиране) сред предприятията. Същото показва следното:

В най-голям дял наетите в икономическата дейност смятат, че няма връзка между здравето и работата им и последната не влияе на здравето им – 56% от всички анкетирани. Това е свързано и с по-висок дял на посочващите, че работата им в предприятие от икономическата дейност по-скоро вреди на здравето им – близо ¼ или 22,4%, което фактически показва, че спецификите на дейността в икономическата дейността се отличават с по-висока опасност за здравето на работещите.

Q7.12.G29 Като цяло, как преценявате въздействието на сегашната Ви работа върху Вашето здраве?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
По-скоро вреди на здравето ми	22,4	5
По-скоро не влияе на здравето ми	56	75
Има по-скоро благоприятно въздействие върху здравето ми	1,7	-
неотговорили	19,8	20

Анкетираните, посочват като най-честа характеристика на работата им, която влияе положително на здравето им, че съществуват добри колегиални отношения, добри условия на труд и емоционално удовлетворение от работата им. Отрицателните характеристики, които те посочват, са прахът и замърсената работна среда, лошите климатични условия при работата им на открито, шумът и стресът.

7.13 Удовлетвореност от условията на труд

Много са факторите, които влияят върху работещите в сектора. Могат да се изброят повече от 10:

- Рискове, тежест на труда, работа при тежки климатични условия;
- Заплащане;
- Вътрешни отношения и социално-психологичен климат;
- Наличие на диалог с работодателя;
- Режим на труд и почивка и спазване а работно време;
- Социално-битово обслужване;
- Спазване изискванията на националното трудово законодателство;
- Транспортно обслужване;
- Наличие на средства за комуникации;
- Медицински грижи за работещите и ефективността от дейността на СТМ.

От проучването извършено в рамките на настоящия проект се установи следното:

Анкетираните в по-голямата си част от 83,9% посочват някаква степен на удовлетвореност от условията на труд в предприятията от икономическата дейност, като много удовлетворени се чувстват 14,3% от всички анкетирани, а удовлетворени – 69,6%. Останалите посочват известна степен на неудовлетвореност - 16,1%, като няма анкетирани, които да са посочили, че изобщо не са удовлетворени от условията на труд в тяхното предприятие.

Q7.13.B.21 Като цяло доколко сте удовлетворен/а от условията на труд във Вашето предприятие?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Много удовлетворен/а	14,3	36,8
Удовлетворен/а	69,6	57,9
Не много удовлетворен/а	16,1	5,3
Изобщо не съм удовлетворен/а	0	0

Наетите в икономическата дейност оценяват развитието на условията на труд във времето в тяхното предприятие по-скоро положително. В най-голям дял те посочват, че условията са останали същите през изминалата 1 година – 48,2% от всички анкетирани. На второ място е делът на тези, посочили, че са се подобрили - 24,1%, като нищожен дял от 2,7% преценяват, че тези условия на труд са се влошили.

Q7.13.B.23 Според Вас условията на труд във Вашето предприятие през последните 12 месеца:	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Се подобряват	24,1	52,6
Се влошават	2,7	5,3
Няма промяна	48,2	36,8
Не мога да преценя	25	5,3

Разглеждайки резултатите от анкетата, се вижда че е доста висок делът на удовлетворените и много удовлетворените – общо 83,9 на сто. Тук може да се посочи, че този процент не съответства на резултатите от други национални проучвания. Все пак, те имат субективен характер.

Друг показател, който е специфичен, е че усещане за влошаване или без промяна на условията на труд имат 48,2 на сто от анкетираните в дейността. Този не малък процент говори, че все още не са извършени всички необходими мерки за превенция по ЗБУТ в сектора.

Получените резултати от анкетите частично се потвърждават и от изследвания, направени в рамките на проекта за изготвяне на националния профил по ЗБУТ. В това проучване е установено висока удовлетвореност от условията на труд 77,4 на сто от всички анкетирани, общо за страната. Неудовлетворените са само 6,4 на сто, а не особено удовлетворени са 16,2 на сто.

Същевременно от същото изследване, но конкретно за сектора, включващо управление на отпадъци и възстановяване е установено, че 26 на сто не са много удовлетворени от условията на труд. Данните от проучването по настоящия проект сочи по-ниски нива на неудовлетвореност от посочените както за страната, така и за дейността обхващаща отпадъци – 16,1 на сто.

Също, от изследването, свързано с националния профил се установява, че за тази дейност самооценката за потребност да се чувстваш сигурен на работното си място е важна за 41 на сто от работещите. Това е сравнително висока потребност.

Също голямо значение за работещите и тяхната удовлетвореност има условието работата им да не уврежда здравето – 49 на сто от анкетираните работници[94].

Има пряка връзка между удовлетвореността от условията на труд и оценката за състоянието на БЗР в конкретно предприятие.

Работодателите[95] в дейността (76 на сто от анкетираните) считат, че условията на труд се подобряват. Този процент е значително по-малък, в сравнение с мнението на работещите – 74 на сто от тях считат, че няма промяна в условията на труд. Това е едно значително разминаване в самооценките.

Може да се направи извода, че работещите в тази дейност са в значителна степен неудовлетворени от условията на труд.

Общата неудовлетвореност от труда в тази дейност се определя от няколко фактора, като най-значимите от тя са: "естество на работа" и "работна среда". Поради това дейността, обхващаща отпадъци е определена към групата на най-рисковите сектори в страната, по отношение условията на труд, заедно с още 13 групи[96].

По данни на ИА ГИТ, през 2011 г. от работещите в икономическа дейност "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали" са подадени общо 60 искания и сигнала за нарушение на трудовото законодателство и в частност на КТ. Това са 3,3 случая на 1 000 заети.

За сравнение ще посочим, че средният показател, общо за страната е 8 броя на 1 000 заети. Това показва, че в тази дейност официалните оплаквания за неспазване на трудовото

[94] Национален профил по условия на труд, 2012 г. (стр. 442, 443, 452, 453);
[95] Национален профил по условия на труд, 2012 г.;
[96] Национално изследване условията на труд 2012 г.

законодателство са незначителни. Същевременно следва да се има предвид, че специално в "сметосъбирането" има значителен брой работещи с по-ниско образователно равнище от останалите в дейността. Те не винаги оформят своите искания в писмен вид.

В заключение може да се потвърди тезата и на други изследвания, че работещите в тази икономическа дейност са в групата на по-неудовлетворените от условията на труд в страната.

7.14 Работа и извън трудов живот

Анализират се две взаимно-свързани и взаимно-влияещи състояния. Първото е балансът между работата и извън трудовия живот. Целта е да се установи наличен ли е или не е добър баланс между тях. Търсенето на подобно удовлетворение е важно за здравето на работещите, за физическото и за психическото здраве. То е важно и за постигане на оптимална ефективност на работното място. Ако е налице удовлетворение, то е индикатор, че балансът предполага туширане на стреса, натрупан при работа, както и че са налице част от предпоставките за възстановяване на силите и кондицията на ангажираните в предприятието лица след приключване на работния ден.

Във връзка с това при изпълнение на настоящия проект е извършено изследване по три индикатора за оценка на баланса. Анкетирани са работещи в сектора. Поставен им е въпрос да дадат оценка на:

- Дали балансът между работа и извън трудов живот е добър;
- Считат ли, че работата по-скоро ощетява извън трудовия им живот;
- Дали работата по-скоро страда от обстоятелство в извън трудовия им живот.

При задаване на втория въпрос се е имало предвид преди всичко влиянието на работното време за ощетяване на извън трудовия живот. Изследването показва следните резултати:

В преобладаващ обем анкетираните посочват постигнат баланс между работата и извън трудовия си живот – 81,0% от отговорилите. Малки дялове от съответно 7,8% и 3,4% намират, че сегашната работа по-скоро ощетява техния извън трудов живот или че работата им страда от обстоятелства от извън трудовия им живот.

Q7.14.G32 Като цяло, каква е Вашата оценка относно съотношението/баланса между работата и извънтрудовия Ви живот?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Балансът между сегашната ми работа и извън трудовия ми живот	81	75
Сегашната ми работа по-скоро ощетява извън трудовия ми живот	7,8	15
Работата ми по-скоро страда от обстоятелства в извън трудовия	3,4	5
Неотговорили	7,8	5

Тук се предоставя една добра възможност за сравнение с данните посочени за сектора, получени при изследването за профил по БЗР на национално ниво.

За страната 59,8 на сто от работещите са отговорили, че работното им време е "удобно", 22,1 на сто – "много удобно", 16,2 на сто – "не е много удобно" и 1,9 на сто – "изобщо не е удобно".

За секторите в "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали"са оценени като "удобно" в 52%, "много удобно" 42% и "неудобно" 6% (ф. 67 от Национален профил по условия на труд, 2012 г).

Изследването по настоящия проект показва един по-добър баланс между работа и извън трудовия живот – 81 на сто "много добро" – според анкетата. Ако приемем, че удовлетворението от работното време, за което имаме национални данни и балансът между работа и извън трудов живот имат обща основа, то може приблизително да посочим, че удовлетвореността от този показател от изследването за страната е 59,8 на сто, а за сектора е 94,7%.

Прави впечатление, че удовлетвореността на работещите от баланса работа и извън трудовия живот е предпоставка за известно снижение на стреса и за физическото възстановяване след приключване на работния ден.

При анализа на втората група въпроси могат да се оформят две части, които са предимства или недостатъци на работата върху извън трудовия живот – 7,8% от анкетираните наети считат, че работата им ощетява извън трудовия им живот; 15% от ръководителите считат същото. Почти всички са отговорили, че работата по-скоро страда от обстоятелства в извън трудовия им живот – 3,4%. Друга специфична опасност за дейността е, че работещите в предприятията са тези, които за разлика от всички останали дейности ползват най-малко целеви отпуски (стр. 286, национално изследване условия на труд). Липсата на този тип отпуски влияе на баланса на работа и на извън трудов живот. Тук очевидно до известно степен не се удовлетворяват целеви потребности на работещите. Разговори с работещи и работодатели показват, че в свободното си време работещите са ангажирани по-скоро с лична работа отколкото с друго занимание.

Няма данни работещите в сектора да са ангажирани активно с обществена работа. Незначителни са случаите на ангажираност с цел повишаване на образованието. Основно случаи на събирания извън работа, които също са редки, са събирания в битов план за лични празници, рождени дни,

сватби, чествания и др. Има данни за единични спортни и културни празници. Единствено тук се вместват обучения по ЗБУТ, които по правило трябва да се извършват в работно време.

Основните изводи, които могат да се направят, че има едни сравнително добър баланс на работа и извънработния живот в сектора.

Една трета от работещите смятат, че работното им време е по-благоприятно в сравнение с останалите дейности в страната. Наетите в дейността, макар и по рядко, са търсени от ръководителите извън работно време. Това пак е свързано основно със сметосъбирането.

7.15 Сравнителен анализ на икономическата дейност с общия профил

По отношение на трудовата заетост в икономическата дейност се наблюдава по-голям дял на налични срочни договори за заетост и малко по-нисък дял на срочните правоотношения в сравнение с общия профил на заетите в страната.

Икономическата дейност се различава от общия профил по по-големия дял на заети с неголям трудов стаж до 10 години и по-малки дялове на наети в икономическата дейност със стаж по-голям от 15 години.

Разпространението на допълнителния труд в икономическата дейност е голямо – даващи допълнителен труд са ¼ от заетите в бранша и техния дял надхвърля близо 3 пъти по обем същия дял при общия профил на заетите в страната.

По отношение на работното време икономическата дейност се различава от общия профил на заетите в страната с максимално преобладаващ обем на заети с нормално работно време и съответно нищожни дялове на заети с намалено или удължено работно време.

Работното време в икономическата дейност се различава от това на общия профил на заетите в страната, като се наблюдава малко по-висок дял на фиксираното от предприятието работно време.

Заетите в икономическата дейност са значимо по-удовлетворени от работното си време в сравнение с тези от общия профил.

По отношение на отпуските в икономическата дейност се наблюдава малко по-голям дял на ползващи отпуск до 20 дни и по-малки дялове на ползващи други комбинации от до 10 дни, до 30 или повече от 30 дни отпуск.

При ползването на регламентирани почивки през работния ден наетите в икономическата дейност ползват специални места за това в по-малка степен, отколкото общия профил на наетите в страната.

Наетите в икономическата дейност по-рядко напускат работното си място и много по-често почиват на работното си място в сравнение с общия профил на заетите в страната. Същевременно нищожен дял от заетите не почиват в сравнение с десетократно по-високия дял на непочиващи от общия профил.

По отношение на медицинското обслужване заетите в икономическата дейност докладват за наличие на здравен пункт, лекар, медикаменти и стоматолог в предприятието им в значимо по-малка степен от общия профил на заетите в страната. Единствено за наличие на медицинска сестра в предприятието те са докладвали в по-голям обем от общия профил на заетите в страната.

Наетите в икономическата дейност, посочващи, че работодателя им е подсигурил допълнително здравно осигуряване са еднакви като обем с тези от общия профил на заетите в страната, но посочващите, че при тях се провеждат периодични медицински прегледи са значимо повече от общия профил на заетите в страната.

По отношение на информираността за рисковете за здравето и безопасността, свързани с изпълняването на своята работа, наетите в икономическата дейност посочват съотносими нива на информираност от тези от общия профил, като при по-малък дял от общия профил на много добре информирани е наличен по-висок дял на добре информирани.

Знаещите към кого да се обърнат при злополука заети от икономическата дейност като дял са малко по-малко от същия дял на заети от общия профил.

По отношение на удовлетвореността от условията на труд заетите в икономическата дейност посочват съотносима степен на удовлетвореност като тази от общия профил на наетите в страната.

Заетите в икономическата дейност определят в по-малък дял в сравнение с общия профил условията на труд през последните 12 месеца като подобряващи се, но същото се отнася и до дела на посочващи от икономическата дейност, че условията се влошават и че няма промяна, което се дължи на тройно по-голям дял от анкетирани, посочили, че не могат да преценят в сравнение с общия профил.

7.16 Основни изводи

Икономическата дейност обхваща общо 460 предприятия с общо 18 532 наети лица, като преобладаваща част работят в средни и големи предприятия.

По данни от изследването в икономическата дейност преобладават наетите на безсрочен договор - около 2/3 от респондентите. Делът на посочилите, че са заети на срочен трудов договор обаче е около ¼. В икономическата дейност преобладават заетите с по-малък трудов стаж, като очевидно спецификите на дейността не изисква от наетите значим трудов стаж.

Разпространението на полагане на допълнителен труд обхваща малко над 1/4 от заетите в икономическата дейност като допълнителен труд при същия работодател без допълнително заплащане полагат много значим дял от около 1/5 от всички анкетирани. Полагането на допълнителен труд става в масовия случай инцидентно и делът на полагащите допълнителен труд регулярно е много малък. Полагането на допълнителен труд се осъществява в повечето случаи през събботите и неделите, но разпространението на допълнителния труд е значително и през делничните дни.

Почти изцяло в икономическата дейност наетите работят на пълен работен ден – това посочват почти всички анкетирани. Делът на работещите на непълен работен ден е нищожен и показва, че това е по-скоро изключение в икономическата дейности. Най-значимият дял в изследването от 96,6% посочват, че работното им време е с нормална продължителност от 8 часа, като се наблюдават нищожни дялове на посочващи, че работят на удължено.

В икономическата дейност се наблюдава сравнително висок дял на работещите през събота и неделя по график в сравнение с други икономически дейности от икономиката на страната. Като цяло ръководителите в икономическата дейност малко по-рядко полагат извънреден труд по график или по необходимост през уикенда в сравнение с всички наети.

Във фирмите/организациите от икономическата дейност работното време е твърдо фиксирано - при 95,5% от всички анкетирани работното време е определено от фирмата/организацията без възможност за промяна. В нищожни дялове са представени наети, които посочват, че могат да избират работните си часове от няколко възможни работни графика или че сами определят работните си часове. Най-значимият дял от анкетираните посочва, че формата на работното време на тяхната работа не се различава от тази в останалите икономически дейности като делът на посочващите, че работното време при тях е по-неблагоприятно е нищожен и много по-малък от други икономически дейности.

По-голямата част от наетите в икономическата дейност посочват, че ползват до 20 дни или до 30 дни платен отпуск годишно. Ръководителите в икономическата дейност ползват сравнително по-големи отпуски от тези на всички заети. В масовия случай наетите в икономическата дейност същите изразяват удовлетвореност от начина на използване на платения годишен отпуск.

В икономическата дейност в по-голямата си част наетите ползват регламентирани почивки по време на работния ден, докато нищожен дял са посочили, че не ползват такива почивки, което е признак за добре уредено работно време, свързано с тежкия труд в дейността.

Почивките се ползват най-често чрез напускане на работното място, докато почиващите на работното си място са двойно по-малко като дял, което е специфично за икономическата дейност вероятно поради спецификата на дейността, в която основното работно място е неподходящо за почивка. Това още в по-голяма степен се отнася до ръководителите от икономическата дейност.

Специално обособени места за отдих ползват през почивката си половината от наетите в икономическата дейност, докато само 1/5 посочват, че в предприятието им няма такова място. Очевидно в тази икономическа дейност са подсигурени от работодателите добри условия за регламентирани почивки и за отдих на работещите.

Според данните на изследването в икономическата дейност се наблюдава много висок дял на посочващи, че за работното им място е типично наличието на характерните за работа при замърсена среда на открито фактори– прах, шум, лоши климатични условия – високи ниски температури. Тези неблагоприятни фактори, съчетани и с наличието на ръчна работа при болезнени пози, монотонност на работата и наличие на ръчна работа с тежести са отличаваща страна за икономическата дейност.

Данните на ИА ГИТ посочват, че в 69% от предприятията на икономическата дейност е необходимо ползването на ЛПС, но по-вероятно е данните от изследването да са по-достоверни, като показват, че при един доста по-голям дял от 87,9% от анкетираните в предприятието им е необходимо ползването на ЛПС. Работодателите в икономическата дейност са подсигурили в много голяма част нуждите от ЛПС. Затова и повечето анкетирани посочват, че ЛПС са осигурени в предприятието им, също значимо голям дял намират, че няма проблеми при осигуряването им. В работата на наетите са необходими предимно такива ЛПС като ръкавици, каски, очила, маски.

За работата в предприятията от икономическата дейност е необходимо и в много голяма степен и работно облекло. Нищожен е делът на посочилите, че в работата им не е необходимо такова, което означава, че за този икономическа дейност работното облекло е необходимо почти за всички наети в него. Като цяло масата от анкетираните са удовлетворени от предоставянето на работно облекло в предприятията, което показва, че работодателите са положили необходимите усилия за подсигуряване на тази необходимост.

За да се постъпи на работа в предприятие от икономическата дейност се преминава през задължителен предварителен медицински преглед, което посочват 4/5 от анкетираните.

В икономическата дейност са силно застъпени периодичните медицински прегледи и е налице сравнително добра подсигуреност на наетите по отношение на необходимите превантивни медицински грижи.

Близо половината анкетираните посочват, че предприятието им има договор с медицинско заведение за здравно обслужване, 1/3 от наетите са посочили в анкетата, че работодателите им са им осигурили допълнително здравно осигуряване и още 1/5 – че им е подсигурена от работодателя и здравна осигуровка. Около 1/3 анкетирани посочват, че в предприятията им има здравен/медицински пункт, но са нищожни дяловете на посочващите, че в същите има практикуващ лекар, фелдшер или стоматолог. Сравнително малки са дялове за съобщаващите за наличие на медицинска сестра и медикаменти в здравния пункт, което също подсказва налична немного добра материална база за поддържане здравето на наетите в предприятията от икономическата дейност.

Информационни технологии са много слабо застъпени в тази икономическа дейност, включително свързаните с ползване на използването на видеодисплеи (компютри например).

Анкетираните от изследването посочват по-широко разпространение в тяхната работа на информационните технологии в сравнение с данните от ИА ГИТ, но дяловете са по-ниски в сравнение с други икономически дейности.

Преобладаващо в предприятията от икономическата дейност е характерна най-вече работата с клиенти, доставчици, подизпълнители и по-рядко в предприятията се допускат посетители, стажанти и други външни лица , като в малко над половината от предприятията съществува процедура за допуск на външни лица.

На въпроса "Има ли споразумение с някое от външните лица по чл. 18 от ЗЗБУТ?" малко над 1/3 от всички ръководители са отговорили утвърдително, като останалата част са посочили, че нямат споразумение, не знаят или не са отговорили, което показва, че тази процедура е по-скоро неясна и неизвестна за по-голямата част от ръководителите в икономическата дейност.

В масовия случай наетите в икономическата дейност определят създадените в предприятията им условия като самостоятелност, контрол, отчетност и инструкции и насоки от ръководството на добро ниво като за изредените условия в най-голям дял считат, че те са в пълно съответствие с работата. Малки дялове от всички анкетирани оценяват някои от изброените условия за занижени спрямо работата. В предприятията от икономическата дейност се отчита специфично настроение сред заетите в него за оценяване на изброените условия като завишени спрямо работата, което е значително по-високо в сравнение с други икономически дейности.

От изследването може да се направи извода, че наетите от икономическата дейност вероятно са добре информирани за рисковете за здравето и безопасността, свързани с изпълняването на своята работа, като най-често информирането се осъществява по линия на раздадени инструкции за безопасност и провеждани инструктажи и малко по-слабо по линия на запознаване с аварийния план и запознаване с оценката на риска. За високи нива на информираност по отношение на рисковете говори и фактът, че на контролния въпрос "Ако по време на работа се случи злополука, знаете ли към кого трябва да се обърнете за първа помощ?" сравнително малък дял от анкетирани – 6,9% посочват, че не знаят на кого.

Разпространението на негативни явления в икономическата дейност се отличава от останалите икономически дейности в нищожно малките дялове на посочващи основни негативни предизвикателства в тяхната работа. Така например най-високия дял е на посочващите физическо насилие от колеги и на посочващите заплахи за физическо насилие, но той като стойност е едва 2,6% от всички анкетирани. Дискриминация по линия на националност, религия и инвалидност посочват още по малки дялове от по 1,7% анкетирани.

В най-голям дял наетите в икономическата дейност смятат, че няма връзка между здравето и работата им и последната не влияе на здравето им. Това е свързано и с по-висок дял на посочващите, че работата им в предприятие от икономическата дейност по-скоро вреди на здравето им – близо ¼, което фактически показва, че спецификите на дейността в отрасъла се отличават с по-висока опасност за здравето на работещите.

Анкетираните, посочват като най-честа характеристика на работата им, която влияе положително на здравето им, че съществуват добри колегиални отношения, добри условия на труд и

емоционално удовлетворение от работата им. Отрицателните характеристики, които те посочват, са прахът и замърсената работна среда, лошите климатични условия при работата им на открито, шумът и стресът.

Анкетираните в по-голямата си част от над 4/5 посочват някаква степен на удовлетвореност от условията на труд в предприятията от икономическата дейност. Наетите в икономическата дейност също така оценяват развитието на условията на труд във времето в тяхното предприятие предимно положително. В преобладаващ обем анкетираните посочват постигнат баланс между работата и извънтрудовия си живот – над 4/5 от отговорилите.

8 Трудов травматизъм

Статистическата система "Трудови злополуки", като част от информационната система на ДОО, осигурява информация за броя, разпределението и показателите на трудовите злополуки, както и класификации, отнасящи се до характеристиките, включени в Декларацията за трудова злополука и в другите документи за разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки. Окончателната статистическата информация за трудовите злополуки (ТЗ) през последните пет години (от 2006 г. до 2010 г.) показва следните данни [97].

Раздел с код по КИД-2008 "38 Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали" е част от сектор "Е Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване" и включва следните групи:

- 38.1 Събиране на отпадъци
- 38.2 Обработване и обезвреждане на отпадъци
- 38.3 Рециклиране на материали

8.1 Брой трудови злополуки

8.1.1 Трудови злополуки: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Общ брой ТЗ	2006		2007		2008		2009		2010	
	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1
Обработване и обезвреждане на отпадъци	5	5	3	3	4	3	12	10	6	6
Рециклиране на материали	3	3	3	2	3	3	3	3	3	2
Събиране на отпадъци	42	39	31	29	42	40	29	29	30	27
Общо за раздела	50	47	37	34	49	46	44	42	39	35
Общо за страната	4096	3523	3811	3337	3843	3234	3125	2605	3086	2457

[97] Обобщени данни за всички икономически дейности по НКИД-2003 (2006 г. – 2007 г.) и КИД-2008 (2008 – 2010 г.)

Подобно развитие имат и данните за трудовите злополуки по *чл. 55 ал. 1 от КСО*, като те са били с по 2 до 4 бройки по-малко. Най-голям е броят им 47 бр. през 2006 г. и най-малък - 34 и 35 броя съответно през 2007 г. и 2010 г.

Дял на ТЗ от всички в страната	2006	2007	2008	2009	2010
общо	1,22%	0,97%	1,28%	1,41%	1,26%
чл. 55, ал. 1	1,33%	1,02%	1,42%	1,61%	1,42%

Общо за периода на раздела се падат 1,22% от всички ТЗ в страната и 1,35% от ТЗ по чл. 55, ал. 1 от КСО, като се наблюдава ръст на относителните дялове.

8.1.2 Трудови злополуки, предизвикали смърт: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Общ брой ТЗ предизвикали смърт	2006		2007		2008		2009		2010	
	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1
Обработване и обезвреждане на отпадъци	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0
Рециклиране на материали	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Събиране на отпадъци	2	2	1	1	2	2	2	2	4	4
Общо	2	2	1	1	4	3	2	2	4	4
Общо за страната	169	128	179	149	180	151	118	88	109	92

През 2006 г. и 2009 г. в сектора са допуснати по две смъртни злополуки. През 2007 г. е 1 брой и през 2008 г. и 2010 г. по 4 смъртни злополуки – общо за периода 13 смъртни злополуки. Броят на смъртните трудови злополуки по *чл. 55 ал. 1 от КСО* е същият с изключение на 2008 г., където има и една приравнена към трудови злополуки – или тези са 12 броя. Забелязва се тенденция за нарастване с едно прекъсване само през 2009 г. Основно ТЗ предизвилаки смърт възникват в група Събиране на отпадъци.

Дял на ТЗ предизвикали смърт от всички в страната	2006	2007	2008	2009	2010
общо	1,18%	0,56%	2,22%	1,69%	3,67%
чл. 55, ал. 1	1,56%	0,67%	1,99%	2,27%	4,35%

Общо за периода на раздела се падат 1,72% от всички ТЗ в страната и 1,97% от ТЗ по чл. 55, ал. 1 от КСО, като се наблюдава покачване на относителните дялове през 2010.

8.1.3 Трудови злополуки, предизвикали инвалидност: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Общ брой ТЗ предизвикали инвалидност	2006		2007		2008		2009		2010	
	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1
Обработване и обезвреждане на отпадъци	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Рециклиране на материали	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Събиране на отпадъци	0	0	0	0	0	0	2	2	1	0
Общо	1	1	0	0	0	0	2	2	2	1
Общо за страната	81	73	76	66	103	89	97	86	66	56

Инвалидни трудови злополуки са допуснати през 2009 г. и 2010 г. по 2 броя, като през 2010 г. едната е приравнена към трудовите. През 2006 г. е допусната една злополука или общият им брой е 5, а по *чл. 55 ал. 1 от КСО* 4 броя инвалидни трудови злополуки. ТЗ предизикали инвалидност възникват основно в група Събиране на отпадъци.

Дял на ТЗ предизвикали инвалидност от всички в страната	2006	2007	2008	2009	2010
общо	1,23%	0,00%	0,00%	2,06%	3,03%
чл. 55, ал. 1	1,37%	0,00%	0,00%	2,33%	1,79%

Общо за периода на раздела се падат 1,18% от всички ТЗ в страната и 1,08% от ТЗ по чл. 55, ал. 1 от КСО, като се наблюдава покачване на относителните дялове след 2008 г.

8.1.4 Загубени календарни дни от трудови злополуки: общ брой и по чл. 55, ал. 1 от КСО.

Загубени календарни дни от ТЗ	2006		2007		2008		2009		2010	
	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1
Обработване и обезвреждане на отпадъци	372	372	229	229	157	157	656	632	635	635
Рециклиране на материали	222	222	260	230	570	570	399	399	338	98
Събиране на отпадъци	2373	2294	1147	1113	2918	2866	3007	3007	2628	2143
Общо	2967	2888	1636	1572	3645	3593	4062	4038	3601	2876
Общо за страната	261326	218045	238869	208996	298290	243762	254964	208371	252792	194026

Общо за периода в раздела са загубени 14967 календарни дни следствие на ТЗ. Броят на загубените календарни дни от трудови злополуки е бил най-малък през 2007 г. - 1636 дни и 4062 дни през 2009 г. Подобно е състоянието и с дните от трудови злополуки от *чл. 55 ал. 1 от КСО*.

Дял на загубени календарни дни от ТЗ от всички в страната	2006	2007	2008	2009	2010
общо	1,14%	0,68%	1,22%	1,59%	1,42%
чл. 55, ал. 1	1,32%	0,75%	1,47%	1,94%	1,48%

Общо за периода на раздела се падат 1,22% от всички ТЗ в страната и 1,39% от ТЗ по чл. 55, ал. 1 от КСО, като се наблюдава увеличаваща се тенденция за периода.

8.1.5 Коефициент на честота: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО

За анализ на трудовия травматизъм основно се ползват 2 показателя - коефициент на честота (**Кч** = (брой на трудовите злополуки / средно списъчен брой осигурени) X 1000) и коефициент на тежест (**Кт** = загубени дни от трудови злополуки през отчетения период / средно списъчен брой на осигурените лица за трудови злополуки и професионална болест за отчетния период).

Коефициент на честота Кч	2006		2007		2008		2009		2010	
	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	3,40	3,20	2,41	2,21	2,87	2,69	2,56	2,44	2,32	2,09
За страната	1,74	1,49	1,51	1,32	1,36	1,14	1,16	0,97	1,21	0,96

Динамиката ни показва Кч на труд злополуки през разглеждания период е с тенденция на намаляване от 3,4 през 2006 г. на 2,32 през 2010 г. тази тенденция се запазва и за Кч на злополуки по чл. 55 ал. 1 от КСО, съответно – от -2,44 през 2009 г. до 2,09 през 2010 г.

Ако сравним Кч на трудови злополуки през 5-те години за тази икономическа дейност с Кч за страната ще се установи, че този коефициент винаги е бил по-висок –почти 2 пъти, което показва, че тази дейност действително е рискова. Това се отнася и за Кч на трудовите злополуки по чл. 55 ал. 1 от КСО. През 2010 г. Кч в сектора е 2,09, а за страната 0,96.

8.1.6 Коефициент на тежест: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО

Коефициент на тежест Кт	2006		2007		2008		2009		2010	
	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	0,20	0,20	0,11	0,10	0,21	0,21	0,24	0,23	0,21	0,17
За страната	0,11	0,09	0,09	0,08	0,11	0,09	0,09	0,08	0,10	0,08

Динамиката на показателя Кт на трудовите злополуки през разглеждания 5 годишен период не показва стабилна тенденция, но в крайна сметка говори за минимално завишаване от 0,202 през 2006 г. на 0,215 през 2010 г. за Кт на трудовите злополуки по *чл. 55 ал. 1 от КСО* състоянието е малко по-различно като стойностите почти се запазват – от 0,196 на 0,171.

Ако се сравни Кт по *чл. 55 ал. 1 от КСО* на сектора с този за страната (за 5 годишен период) ще се установи, че той винаги го е надвишавал, а в периода 2008 – 2010 г. това надвишение е над 2 пъти. През 2010 г. този коефициент за сектора е бил 0,171, а средният за страната е 0,076.

От посочените данни може да се направи следното обобщение:

- Брой на трудовите злополуки варира. Макар че през последните 2 години на разглеждания период те намаляват, това не може да се отчете като трайна тенденция;
- Има тенденция на завишаване на смъртния трудов травматизъм;
- През последните 2 години на периода са допуснати 3 инвалидни злополуки по чл. 55 ал. 1 от КСО, макар че има тенденция на намаление;
- Кч на трудовия травматизъм е почти 2 пъти по-високо от този за страната;
- Има вариране на Кт за сектора, като е бил винаги над този за страната, а в някои години и го е надвишавал два пъти;

Всичко това говори за подчертано рисковия характер на тази икономическа дейност. Трудовият травматизъм следва и в бъдеще да се наблюдава и анализира с една основна задача – търсене на по-ефективни пътища на превенция.

8.2 Разпределение на трудовите злополуки последните класификации на Статистическа система "Трудови злополуки" на НОИ

Правилното класифициране на злополуките изисква събирането и класифицирането на основна информация за: осигурителя[98] (предприятието-работодател), условията на труд и пострадалия; трудовата злополука; вида и сериозността на увреждания и последиците от злополуката; предприетите мерки. ССТЗ обобщава посочената информация в следните групи:

- информация за идентифициране на мястото и условия на работа при настъпване на злополуката (данни за осигурителя и конкретните условия на трудовата злополука) и информация за пострадалия. В тази група се включват данни за:
  - осигурителя: име, основна икономическа дейност, адрес и телекомуникации за връзка със седалището на осигурителя, големина на предприятието;
  - условията на труд в предприятието: място на злополуката и работен процес;
  - пострадалото лице: име, професия, пол, работно място на пострадалия, вид на работата при настъпване на злополуката, време на настъпване на злополуката.
- информация за трудовата злополука: обстоятелствата за нейното настъпване и начина на увреждане при нея. Трудовата злополука се дефинира чрез разделяне на събитието на три последователни етапа: специфичното физическо действие в момента на злополуката, отклонението от нормалните действия или условия по време на злополуката и начинът на увреждане при злополуката. За точното и изчерпателно характеризиране на злополуката се определят и материалните фактори, свързани с всеки от трите етапа на злополуката.
- информация за вида и сериозността на увреждането и последиците от злополуката: тази информация е свързана с полученото увреждане в резултат на трудовата злополука, увредена част на тялото и последиците от трудовата злополука (брой изгубени дни или степен на загубена работоспособност).
- Информация за предприетите мерки.

8.2.1 Класификация "Големина на предприятието (осигурител)"

Данните за осигурителя в Декларацията за трудова злополука са: пълно наименование, Единен идентификационен код (ЕИК по БУЛСТАТ)[99], адрес – пощенски, електронни връзки (телефон, факс, електронна поща), данни за броя на работниците и служителите, от тях жени. Тези данни идентифицират осигурителя еднозначно и създават възможност за получаване на информация относно икономическата дейност на предприятието, в което работи пострадалия при трудовата злополука.

[98] Работодателят в качеството си на осигурител е предприятието, в което е настъпила трудовата злополука. В тази връзка навсякъде в текста, където става въпрос за осигурител, се разбира работодателя, т.е. предприятието, в което е нает на работа пострадалия при трудовата злополука.

[99] Извършването на дейност от стопанските единици в Република България се регистрира съгласно търговското и гражданско законодателство в съда. След това единицата се регистрира в административния бизнес регистър на Република България – Регистър БУЛСТАТ, където получава Единен идентификационен код (ЕИК), който е 9-значен. Този код е валиден за всички административни регистри в страната. Съгласно законодателството, ако правната единица (юридическо лице или неюридическо лице) има клонове (поделения), те също се регистрират в Регистър БУЛСТАТ и получават свой ЕИК, който е 13-значен (първите 9 знака са ЕИК на единицата-майка). Регистър БУЛСТАТ се използва от НОИ като регистър на осигурителите. Така правните единици и техните поделения са регистрирани административно в Регистър Булстат и имат уникален ЕИК.

Основната икономическата дейност на осигурителя се определя чрез Класификацията на икономическите дейности. Съгласно методологията за приложение на тази класификация, основната икономическа дейност на предприятието се класифицира към една единствена икономическа дейност (на равнище клас – най-детайлното равнище в класификацията, означено с 4-значен код) на базата на най-големия дял на продажбите в общия обем на продажбите на предприятието. Адреса на осигурителя, вписан в декларацията като точен пощенски адрес, се класифицира в системата по Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици (ЕКАТТЕ).

Броят на работниците и служителите е характеристика, необходима за разпределяне на предприятията по големина. Прилага се класификация, утвърдена като европейски стандарт и използвана в статистическата практика на Република България. В декларацията за трудова злополука се попълва списъчния брой на персонала в предприятието-работодател в началото на месеца, в който е станала злополуката[100].

Брой ТЗ в страната по големина на предприятието	2006	2007	2008	2009	2010
0 - 9	102	159	126	131	131
10 - 49	467	469	531	436	412
50 - 249	1004	947	971	785	657
над 249	1950	1762	1606	1253	1257

Брой ТЗ в раздела по големина на предприятието	2006	2007	2008	2009	2010
1 - 9	4	0	0	1	1
10 - 49	3	4	4	2	2
50 - 249	24	12	9	18	12
250 - 499	7	5	12	15	15
500 и повече заети лица	9	13	21	6	5

[100] При анализа на големината на предприятията-работодатели, в които са настъпили трудови злополуки, се отчита средния списъчен брой на наетите за отчетния период на анализа. Съгласно европейските изискванията за статистически изследвания, при определянето на големината на предприятието средния списъчен брой се изчислява в еквивалент на заети на пълен работен ден.

Основният брой ТЗ в раздела се случват в предприятия с големина от 50 до 249 човека, като на второ място са предприятията с големина от 250 до 499 и повече човека.

Злополуките случили се в предприятия с големина от 50 до 249 човека са равни на 0,49% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези в предприятия с големина от 250 до 499 и повече човека са 0,36%.

8.2.2 Класификация "Статус в заетостта"

Статусът в заетостта на пострадалия се определя според класификацията на статуса в заетостта, даваща възможност да се отчетат както изискванията на Кодекса за социално осигуряване, така и връзка с международно приетата класификация.

Брой ТЗ в страната по статус в заетостта	2006	2007	2008	2009	2010
Статус в заетостта неизвестен	0	0	0	1	0
Наето лице, за неопределено време/ определен срок , не точно определени- при пълно работно време	0	1	3	0	0
Наето лице, за неопределено време/ определен срок, не точно определени- при непълно работно време	0	0	2	1	0
Наето лице, за неопределено време- при пълно работно време	2869	2698	2710	2233	2077
Наето лице, за неопределено време- при непълно работно време	37	54	40	53	55
Наето лице, за определен срок- при пълно работно време	566	559	457	303	299
Наето лице, за определен срок- при непълно работно време	51	25	22	14	26

Брой ТЗ в раздела по Статус в заетостта	2006	2007	2008	2009	2010
Наето лице, за неопределено време - при непълно работно време	1	1	0	1	2
Наето лице, за неопределено време - при пълно работно време	41	25	41	38	19
Наето лице, за определен срок - при пълно работно време	5	8	5	3	14

Основният брой ТЗ в раздела се случват с лица, наети за неопределено време - при пълно работно време, като на второ място са ТЗ с лица, наети за определен срок - при пълно работно време.

Злополуките случили се с лица, наети за неопределено време - при пълно работно време, са равни на 1,08% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези с лица, наети за определен срок - при пълно работно време са 0,23%.

8.2.3 Класификация "Стаж по професията"

Професията на пострадалото лице се определя въз основа на работата, за която лицето е наето и която се изпълнява от него при работодателя в момента на настъпване на трудовата злополука. Професията, съответстваща на заеманата длъжност може и да не съвпада с най-високата квалификация на лицето. Класифицирането на пострадалото лице по професия се осъществява според Националната класификация на професиите. За нейното използване е необходимо да се подчертае, че е задължително определянето на професията на пострадалото лице на равнище "Единична група професии" (с четиризначен код).

Брой ТЗ в страната по Стаж по професията	2006	2007	2008	2009	2010
до 1 година	1029	1053	923	719	596
над 1 до 3 години	561	599	591	530	480
над 3 до 5 години	329	267	311	285	272
над 5 до 10 години	491	407	432	351	358
над 10 до 20 години	661	553	525	374	406
над 20 до 30 години	310	314	295	219	222
над 30 до 40 години	127	134	145	112	120
над 40 години	15	10	12	15	3
няма данни	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Стаж по професията	2006	2007	2008	2009	2010
До 1 година	14	9	14	18	17
Над 1 - до 3 години	6	10	10	12	5
Над 3 - до 5 години	7	4	4	5	4
Над 5 - до 10 години	5	2	9	1	1
Над 10 - до 20 години	12	5	5	2	4
Над 20 - до 30 години	2	3	4	2	2
Над 30 -до 40 години	1	1	0	2	2

Основният брой ТЗ в раздела се случват с лица със стаж по професията до 1 година, следвани от лица със стаж по професията от 1 до 3 години.

Злополуките случили се лица със стаж по професията до 1 година, са равни на 0,48% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези с лица със стаж по професията от 1 до 3 години са 0,28%.

8.2.4 Класификация "Общ трудов стаж"

Продължителността на работа в предприятието и общия стаж на пострадалия се обработват чрез използването на класификациите: "Общ трудов стаж"/"Стаж по професията" и "Продължителност на работа в предприятието".

Брой ТЗ в страната по Общ трудов стаж	2006	2007	2008	2009	2010
до 1 година	296	280	278	209	164
над 1 до 3 години	228	271	258	197	200
над 3 до 5 години	207	199	188	177	158
над 5 до 10 години	350	318	364	328	306
над 10 до 20 години	829	722	686	526	517
над 20 до 30 години	980	904	828	671	600
над 30 до 40 години	593	591	578	441	463
над 40 години	40	52	54	56	49
няма данни	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Общ трудов стаж	2006	2007	2008	2009	2010
До 1 година	6	4	5	7	5
Над 1 - до 3 години	3	6	8	4	3
Над 3 - до 5 години	4	4	5	3	2
Над 5 - до 10 години	4	2	5	6	6
Над 10 - до 20 години	16	6	11	7	10
Над 20 - до 30 години	7	5	7	7	4
Над 30 - до 40 години	7	7	5	8	5

Основният брой ТЗ в раздела се случват с лица с общ трудов стаж от 10 до 20 години, следвани от лица с общ трудов стаж от 30 до 40 години.

Злополуките случили с лица с общ трудов стаж от 10 до 20 години, са равни на 0,33% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези с лица с общ трудов стаж от 30 до 40 години са 0,21%.

8.2.5 Класификация "Правоспособност"

Важна информация за анализ на причините за настъпване на трудова злополука и за вземането на превантивни мерки се вписва и определя чрез класификациите "Правоспособност" на пострадалия, "Вид на злополуката по КЗОО" и "Набелязани мерки".

Брой ТЗ в страната по Правоспособност	2006	2007	2008	2009	2010
Правоспособен	2645	2398	2362	1856	1746
Неправоспособен	27	35	24	24	11
Не се изисква	851	904	846	723	700
Няма данни	0	136	2	2	0

Брой ТЗ в раздела по Правоспособност	2006	2007	2008	2009	2010
Не се изисква	13	10	11	16	10
Неправоспособен	0	0	0	1	1
Правоспособен	34	24	35	25	24

Основният брой ТЗ в раздела се случват с правоспособни лица, следвани от лица, за които не се изисква правоспособност.

Злополуките случили с правоспособни лица са равни на 0,94% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези с лица, за които не се изисква правоспособност са 0,40%.

8.2.6 Класификация "Възраст"

Въз основа на Единния граждански номер (ЕГН) и датата на раждане се определя възрастта на пострадалия при настъпване на злополуката. ССТЗ изисква изучаването на структурата на

пострадалите лица по възраст, за което се използва специална класификация "Възраст на пострадалия"[101].

Брой ТЗ в страната по Възраст	2006	2007	2008	2009	2010
0 - 15	0	0	0	0	0
16 - 17	5	5	4	3	2
18 - 24	303	294	284	207	178
25 - 34	732	660	618	525	468
35 - 44	882	817	819	633	599
45 - 54	1081	1021	950	752	710
55 - 64	494	508	532	447	474
65 и повече	26	32	27	38	26
Възрастта неизвестна	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Възраст	2006	2007	2008	2009	2010
16 - 17 г.	1	0	0	0	0
18 - 24 г.	6	5	5	3	1
25 - 34 г.	6	6	6	7	8
35 - 44 г.	10	9	18	13	12
45 - 54 г.	19	9	9	11	10
55 - 64 г.	5	4	7	8	4
65 и повече	0	1	1	0	0

Основният брой ТЗ в раздела се случват с лица на възраст от 35 до 44 години, следвани от ТЗ с лица на възраст от 45 до 54 години.

[101] Възраст на пострадалия в навършени години към момента на злополуката.

Злополуките случили се с лица на възраст от 35 до 44 години са равни на 0,41% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези с лица на възраст от 45 до 54 години са 0,38%.

8.2.7 Класификация "Пол"

Полът на пострадалия е с три възможни значения: мъж или жена или неизвестен.

Брой ТЗ в страната по Пол	2006	2007	2008	2009	2010
Жена	888	886	878	686	725
Мъж	2635	2451	2356	1919	1732

Брой ТЗ в раздела по Пол	2006	2007	2008	2009	2010
Жена	8	3	9	10	9
Мъж	39	31	37	32	26

Основният брой ТЗ в раздела се случват с мъже като възлиза на 81% от общия за периода за този раздел.

Злополуките случили се с мъже са равни на 1,09% от всички ТЗ в страната общо за периода.

8.2.8 Класификация "Време на злополуката" (Спрямо работното време)

Времето на злополуката се попълва точно и подробно в Декларацията за трудова злополука: вписва се часа и минутите на настъпване на злополуката, денят, месецът, годината. Вписва се

точно и предвиденото в деня на злополуката разпределение на работния ден на пострадалия[102]. Разпределението на работния ден на пострадалия при настъпване на злополуката, категорията труд и пълното време на заетост на пострадалия имат съществено значение за получаването в рамките на ССТЗ на сравними данни за злополуките, настъпили при различни работодатели, от една страна, а от друга – за сравняване на обобщените данни от ССТЗ с данните от други европейски държави (при спазване на изискванията на ЕСТЗ). Класифицирането на данните от трудовата злополука се прави по специална класификация "Време на злополуката", както следва:

- по час на денонощието (час на злополуката);
- по ден от седмицата;
- по месец от годината;
- спрямо работното време.

Брой ТЗ в страната по Време на злополуката (Спрямо работното време)	2006	2007	2008	2009	2010
няма данни	1	0	0	1	0
преди началото на раб. време	5	0	0	0	0
0 - 1 ч. след началото на раб. време	453	418	422	331	350
1 - 2 ч. след началото на раб. време	522	441	428	370	351
2 - 3 ч. след началото на раб. време	515	482	465	386	319
3 - 2 ч. преди края на раб. време	382	418	373	267	264
2 - 1 ч. преди края на раб. време	402	369	373	269	278
1 - 0 ч. преди края на раб. време	458	432	457	356	323
през друга част от раб. време	768	763	707	611	558
по време на почивката	17	14	9	14	14
след завършване на раб. време	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Време на злополуката (Спрямо работното време)	2006	2007	2008	2009	2010
0 - 1 ч. след началото на работното време	6	4	3	3	3
1 - 0 ч. преди края на работното време	9	1	6	9	4
1 - 2 ч. след началото на работното време	7	5	5	5	6
2 - 1 ч. преди края на работното време	6	3	3	3	2
2 - 3 ч. след началото на работното време	6	4	8	6	3
3 - 2 ч. преди края на работното време	3	4	4	5	5
По време на почивката	0	0	1	0	0
През друга част от работното време	10	13	16	11	12

[102] Точното определяне на времето на злополуката и неговото отношение към работното време е напълно в съответствие с ЕСТЗ.

Основният брой ТЗ в раздела са класифицирани като случили се през друга част от работното време, следвани от ТЗ случили се по-малко от 1 час преди края на работното време. Забелязва се повишена вероятността за трудова злополука от началото на работния ден до обедната почивка и преди края на работния ден.

Злополуките случили се през друга част от работното време са равни на 0,41% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези случили се по-малко от 1 час преди края на работното време са 0,19%.

8.2.9 Класификация "Време на злополуката" (Спрямо ден от седмицата)

Брой ТЗ в страната по Време на злополуката (Спрямо ден от седмицата)	2006	2007	2008	2009	2010
Неизвестен	0	0	0	0	0
Понеделник	626	628	618	444	432
Вторник	620	588	565	465	493
Сряда	656	631	581	438	437
Четвъртък	641	573	577	478	428
Петък	592	530	528	460	385
Събота	215	251	212	217	160
Неделя	173	136	153	103	122

Брой ТЗ в раздела по Време на злополуката (Спрямо ден от седмицата)	2006	2007	2008	2009	2010
Понеделник	10	8	12	9	7
Вторник	7	7	5	2	7
Сряда	12	7	7	10	10
Четвъртък	5	3	6	5	3
Петък	5	5	11	9	6
Събота	5	3	4	4	0
Неделя	3	1	1	3	2

Основният брой ТЗ в раздела са се случили във понеделник и сряда, но не се забелязва отчетлива разлика спрямо другите дни от седмицата, с изключение на почивните дни, при които има по-нисък процент.

Злополуките са почти равномерно разпределени от понеделник до петък и варират от 1,21% до 1,44% от всички ТЗ в страната общо за периода.

8.2.10 Класификация "Място на злополуката"

Мястото на злополуката е много важна характеристика на злополуката: това е вида на работното място, работната площадка, работното помещение или мястото, където се е случила злополуката, където пострадалият работи, посещава или просто присъства при настъпването на злополуката.

Мястото на злополуката се класифицира според класификацията "Място на злополуката" и тя определя видът (типът) на общата среда, работното място или помещението, където е станала злополуката, както и дали пострадалият е бил на работа, на посещение или просто е присъствал (във връзка с работата си) на това място.

Брой ТЗ в страна по Място на злополуката	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	000	0	0	0	0	0
Промишлен обект - не точно определен	010	1753	1636	1418	1059	988
Производствена зона, завод, работилница	011	1304	1261	1057	721	675
Площадка за техническо обслужване, ремонтна работилница	012	209	149	138	118	128
Места използвани предимно за складиране, товарене, разтоварване	013	229	218	211	209	177
Други места от група 010, непосочени по-горе	019	11	8	12	11	8
Строителна площадка, строеж, открита мина и кариера - не точно определени	020	349	392	434	318	214
Строителна площадка, строеж - в процес на изграждане	021	183	237	271	196	111
Строителна площадка, строеж - места на които се събаря, реконструира, преустройства, поддържа или възстановява	022	87	75	80	54	41
Открита мина и кариера, изкоп, траншея	023	69	71	68	49	51
Строителна площадка, строеж - под земята	024	4	6	10	16	9
Строителна площадка, строеж - на/над водата	025	4	0	1	2	1
Строителна площадка, строеж - в среда с налягане, по-високо от атмосферното	026	0	0	1	0	0
Други места от група 020, непосочени по-горе	029	2	3	3	1	1
Селскостопански, горски или рибовъден обект - не точно определени	030	101	82	78	62	61
Селскостопански обекти - животновъдство	031	22	15	10	11	14
Селскостопански обекти - растениевъдство, без трайни насаждения	032	23	22	26	18	18
Селскостопански обекти - лозя, овощни градини и други трайни насаждения	033	7	5	4	3	1

Брой ТЗ в страна по Място на злополуката	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Горскостопански обекти	034	32	19	21	19	17
Рибовъдни и риболовни обекти (вкл. аквакултури) (не на плавателен съд)	035	2	0		0	0
Паркове и градини, ботаническа градина, зоологическа градина	036	12	17	15	7	7
Други места от група 030, непосочени по-горе	039	3	4	2	4	4
Канцеларии, магазини, места за забавления и други - не точно определени	040	305	306	312	267	290
Канцеларии, приемни, библиотеки и други	041	89	75	65	41	62
Училища, гимназии, колежи, университети, детски градини и други места за обучение	042	98	99	98	90	89
Малки и големи търговски обекти (вкл. улична търговия)	043	48	54	59	55	64
Ресторанти, места за временно настаняване (хотели и други), места за забавление (вкл. музеи, театрални зали, стадиони, панаири и други)	044	66	76	83	71	65
Други места от група 040, непосочени по-горе	049	4	2	7	10	10
Лечебни и социални заведения - не точно определени	050	78	61	80	71	79
Лечебни заведения за болнична помощ	051	67	51	73	66	67
Други места от група 050, непосочени по-горе	059	11	10	7	5	12
Обществени места - не точно определена	060	620	533	564	543	551
Зона постоянно отворена за обществено преминаване (главни и второстепенни пътища, места за паркиране, чакални в гари или аерогари и други)	061	437	404	401	408	400
Превозни средства: релсови и автомобилни, обществени или частни (влак, автобус, леки автомобили и други)	062	72	62	71	63	73
Зона към обществени места, но с ограничен достъп само за упълномощен персонал: коловози, самолетен хангар, автомагистрален банкет, служебен тротоар	063	106	66	91	69	74
Други места от група 060, непосочени по-горе	069	5	1	1	3	4
В жилища - не точно определени	070	63	96	109	121	105
В частно жилище	071	16	16	19	32	12
В части от сгради за общо ползване, пристройки, дворове	072	46	79	0	88	93
Други места от група 070, непосочени по-горе	079	1	1	90	1	
Места за спортуване - не точно определени	080	24	17	20	28	19
Закрити места за спортуване - спортни зали, гимнастически салони, закрити плувни басейни	081	7	3	3	5	4
Открити места за спортуване - спортни игрища, открити плувни басейни, ски писти	082	16	14	17	22	15
Други места от група 080, непосочени по-горе	089	1	0		1	
Във въздуха или на височина, с изключение на строителни обекти - не точно определени	090	14	13	6	4	4
На височина - на постоянно ниво (покрив, тераса и други)	091	4	1	3		2
На височина - мачта, пилон, окачена платформа	092	10	11	3	4	1
Във въздуха - на борда на въздухоплавателно превозно средство	093	0	0	0	0	0
Други места от група 090, непосочени по-горе	099	0	1	0	0	1
Под земята, с изключение на строителни обекти - не точно определени	100	170	157	161	107	115
Под земята - тунели (пътни, железопътни, за метро)	101	1	1	1	1	1
Под земята - мини	102	166	153	156	104	114
Под земята - канализационни мрежи и колектори	103	2	3	4	0	0
Други места от група 100, непосочени по-горе	109	1	0		2	
На/над водата, с изключение на строителни обекти - не точно определени	110	46	44	52	25	31
Море или океан - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	111	25	27	20	8	7
Езеро, река, плавателен канал, пристанище - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	112	21	17	32	17	24
Други места от група 110, непосочени по-горе	119	0	0	0	0	0
В среда с налягане по-високо от атмосферното, с изключение на строителни обекти - не точно определени	120	0	0	0	0	0
В среда с налягане по-високо от атмосферното - под водата (например гмуркане)	121	0	0	0	0	0
В среда с налягане по-високо от атмосферното - кесон	122	0	0	0	0	0
Други места от група 120, непосочени по-горе	129	0	0	0	0	0
Други места, некласифицирани по-горе	999	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Място на злополуката	2006	2007	2008	2009	2010
061 Зона постоянно отворена за обществено преминаване (главни и второстепенни пътища, места за паркиране, чакални в гари или	31	25	28	30	25

Брой ТЗ в раздела по Място на злополуката	2006	2007	2008	2009	2010
аерогари и други)					
069 Други места от група 060, непосочени по-горе	0	0	0	0	1
023 Открита мина и кариера, изкоп, траншея	0	0	1	0	0
012 Място за техническо обслужване, ремонтна работилница	5	4	3	3	0
063 Зона към обществени места, но с ограничен достъп само за упълномощен персонал: жп линия, самолетен хангар, автомагистрален банкет, служебен тротоар	0	0	0	1	1
011 Място на производство, завод, работилница	5	1	1	3	0
072 В части от сгради за общо ползване, пристройки, дворове	0	0	0	0	3
032 Селскостопански обекти - растениевъдство, без трайни насаждения	0	0	0	0	1
019 Други места от група 010, непосочени по-горе	0	0	0	0	1
013 Места, използвани предимно за складиране, товарене, разтоварване	5	4	6	4	2
062 Превозни средства: релсови и автомобилни, обществени или частни (влак, автобус, леки автомобили и други)	0	0	1	0	1
036 Паркове и градини, ботаническа градина, зоологическа градина	0	0	1	0	0
041 Канцеларии, зали за срещи, библиотеки и други	0	0	1	0	0
029 Други места от група 020, непосочени по-горе	0	0	0	1	0
021 Строителен обект - в процес на изграждане	0	0	1	0	0
103 Под земята - канализационни мрежи и колектори	0	0	2	0	0
033 Селскостопански обекти - лозя, овощни градини и други трайни насаждения	0	0	1	0	0
049 Други места от група 040, непосочени по-горе	1	0	0	0	0

По отношение на мястото на злополука, основната част от ТЗ възникват в зона постоянно отворена за обществено преминаване. На второ място са ТЗ възникнали в места, използвани предимно за складиране, товарене, разтоварване.

Злополуките възникнали в зона постоянно отворена за обществено преминаване се равняват на 0,92% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези случили се в места, използвани предимно за складиране, товарене, разтоварване са 0,14%.

8.2.11 Класификация "Работно място"

Работното място[103] в Декларацията за трудова злополука се класифицира по съответната класификация "Работно място". Тя е предназначена да определи местоположението на пострадалия в момента на злополуката по отношение на обичайното работно място или предприятие. При определянето на работното място се определя дали мястото/длъжностното назначение, заемано от пострадалия по време на злополуката има обичайно или случайно естество. В случая не се интересуваме от това дали работата е временна или постоянна.

Понятието "обичайно стационарно работно място" се разглежда в тесен смисъл, винаги в обичайното помещение, сграда, стая, цех, съоръжение или друго териториално определено място в предприятието, където лицето полага труда си и изпълнява трудовите/служебните си задължения.

Понятието "случайно работно място" се разглежда в по-широк смисъл и обхваща:

- работи, за които работното място е нестационарно (мобилно) – за пътни полицаи, шофьори и други;
- временно работно място в предприятието или извън него – за работници в строителството, техници, хора извършващи ремонтни дейности, нощни пазачи, улични чистачи и т.н.

[103] Работното място по определението в ССТЗ се различава от дефиницията за работно място съгласно Кодекса на труда. Съгласно ССТЗ се определя дали работното място в момента на злополуката е било стационарно и дали то съвпада с работното място съгласно съществуващото трудово правоотношение между наетото лице и работодателя.

Брой ТЗ в страната по Работно място	2006	2007	2008	2009	2010
Не точно определено или няма данни	1	45	1	0	0
Обичайно стационарно работно място (обичайното помещение, сграда, стая, цех, съоръжение или друго териториално определено място в предприятието, където лицето полага труда си и изпълнява трудовите/служебните си задължения)	2148	2096	2073	1512	1463
Случайно работно място (случайно местонахождение по повод на работата) или Нестационарно (мобилно) работно място (за пътни полицаи, шофьори и други) или Временно работно място (в предприятието или извън него)	1318	1141	1107	1028	908
Друг вид работно място	56	55	53	65	86

Брой ТЗ в раздела по Работно място	2006	2007	2008	2009	2010
Друг вид работно място	0	0	0	1	1
Не точно определено или няма данни	0	1	0	0	0
Обичайно стационарно работно място (обичайното помещение, сграда, стая, цех, съоръжение или друго териториално определено място в предприятието, където лицето полага труда си и изпълнява трудовите/служебните си задължения)	18	8	17	15	12
Случайно работно място (случайно местонахождение по повод на работата) или Нестационарно (мобилно) работно място (за пътни полицаи, шофьори и други) или Временно работно място (в предприятието или извън него)	29	25	29	26	22

По отношение на работното място, на което в възникнала ТЗ, в раздела на първо място са Случайно работно място (случайно местонахождение по повод на работата) или Нестационарно (мобилно) работно място (за пътни полицаи, шофьори и други) или Временно работно място (в предприятието или извън него). На второ място са ТЗ възникнали на Обичайно стационарно работно място (обичайното помещение, сграда, стая, цех, съоръжение или друго териториално определено място в предприятието, където лицето полага труда си и изпълнява трудовите/служебните си задължения).

Злополуките възникнали на Случайно работно място, Нестационарно (мобилно) работно място или Временно работно място са равни на 0,86% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези случили се на Обичайно стационарно работно място са 0,46%.

8.2.12 Класификация "Вид работа"

Видът на работата на пострадалия дефинира основната дейност или задача, изпълнявана от пострадалия по време на злополуката. Описва се основният вид работа, изпълнявана от пострадалия по време на злополуката. Това не е професията на пострадалия, нито неговото точно специфично физическо действие в момента на злополуката. Това е едно по-общо описание на вида работа или задача, която пострадалият е извършвал през период от време, който завършва в момента на настъпване на злополуката.

Брой ТЗ в страната по Вид работа	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	00	0	0	0	0	0
Произвеждане, обработване, преработване, складиране, от всички видове - не точно определени	10	1101	1028	930	625	612
Произвеждане, обработване, преработване - от всички видове	11	843	794	690	428	430
Складиране - от всички видове	12	248	231	230	191	177
Други от група 10, неспоменати по-горе	19	10	3	10	6	5
Земни, строителни и монтажни работи, събаряне - не точно определени	20	286	331	321	229	143
Земни работи	21	38	32	31	19	13
Строителни и монтажни работи - изграждане на сгради	22	123	137	158	109	47
Строителни и монтажни работи - изграждане на строителни съоръжения (мостове, пътища, пристанища и други)	23	29	55	51	33	29
Строителни и монтажни работи - реконструкция, преустройство, поддържане или възстановяване на сгради и строителни съоръжения	24	82	93	72	59	45
Събаряне на сгради и строителни съоръжения	25	6	12	5	4	7
Други от група 20, неспоменати по-горе	29	8	2	4	5	2
Селскостопанска и горскостопанска работа, рибарство - не точно определени	30	64	53	46	34	30
Селскостопанска работа - обработка на почвата	31	5	7	5	1	3
Селскостопанска работа - растениевъдство	32	15	15	18	8	8
Селскостопанска работа - животновъдство	33	17	13	9	7	7
Горскостопанска работа - лесовъдство, дърводобив	34	24	13	11	14	11
Рибовъдство, риболов	35	0	1			

Брой ТЗ в страната по Вид работа	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Други от група 30, неспоменати по-горе	39	3	4	3	4	1
Предоставяне на услуги на предприятия и/или на населението; интелектуален труд - не точно определени	40	284	301	300	247	265
Предоставяне на услуги, грижи, подпомагане на населението	41	151	151	139	106	114
Интелектуален труд - образование, обучение, обработка на данни, офис дейност, организиране и управление	42	86	95	90	66	75
Предоставяне на търговски услуги - купуване, продаване и свързаните с тях услуги	43	45	49	66	64	68
Други от група 40, неспоменати по-горе	49	2	6	5	11	8
Друга работа свързана със задачите от групи 10, 20, 30 и 40 - не точно определени	50	1154	1032	961	796	724
Подготвяне, инсталиране, монтиране, демонтиране, разглобяване	51	388	331	311	278	198
Поддържане, ремонт, настройване, регулиране	52	329	290	289	226	216
Почистване на работното място, на машините - машинно или ръчно	53	130	123	123	83	94
Събиране, отстраняване, обезвреждане и други дейности по управление на отпадъците	54	101	63	73	59	47
Наблюдение и контрол на производствените процеси, работното място, превозните	55	196	209	152	137	160
средства, оборудването - със или без контролна апаратура						
Други от група 50, неспоменати по-горе	59	10	16	13	13	9
Движение, спортна и артистична дейност - не точно определени	60	634	592	676	674	683
Движение - ходене, придвижване, пътуване (вкл. с превозни средства)	61	608	568	648	639	663
Спортна и артистична дейност	62	24	20	20	31	18
Други от група 60, неспоменати по-горе	69	2	4	8	4	2
Друг работен процес, некласифициран другаде	99	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Вид работа	2006	2007	2008	2009	2010
34 Горскостопанска работа - лесовъдство, дърводобив	1	0	0	0	0
61 Движение - ходене, придвижване, пътуване (вкл. с превозни средства)	6	4	5	8	9
54 Събиране, отстраняване, обезвреждане и други дейности по управление на отпадъците	22	17	29	25	17
52 Поддържане, ремонт, настройване, регулиране	4	3	6	2	2
51 Подготвяне, инсталиране, монтиране, демонтиране, разглобяване	3	2	0	1	1
12 Складиране - от всички видове	3	2	2	0	2
55 Наблюдение и контрол на производствените процеси, работното място, превозните средства, оборудването - със или без използване на технически средства за контрол	3	2	0	2	1
53 Почистване на работното място, на машините - машинно или ръчно	0	1	1	2	0
11 Произвеждане, обработване, преработване - от всички видове	2	0	1	1	0
32 Селскостопанска работа - растениевъдство	0	0	1	0	1
42 Интелектуален труд - образование, обучение, обработка на информация, офис дейност, организиране и управление	0	0	0	0	1
41 Предоставяне на услуги, грижи, подпомагане на населението	3	3	1	0	1
25 Събаряне на сгради и строителни съоръжения	0	0	0	1	0

Относно вида работа, при която е възникнала ТЗ, за раздела на първо място е събиране, отстраняване, обезвреждане и други дейности по управление на отпадъците. На второ място са ТЗ възникнали при Движение - ходене, придвижване, пътуване (вкл. с превозни средства).

Злополуките възникнали при събиране, отстраняване, обезвреждане и други дейности по управление на отпадъците са равни на 0,73% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези случили се при Движение - ходене, придвижване, пътуване са 0,21%.

8.2.13 Класификация "Специфично физическо действие"

Специфично физическо действие е действието, извършвано от пострадалия непосредствено преди злополуката. Това е точното специфично физическо действие на пострадалия в момента на

злополуката. Обхваща къс период от време и определя какво конкретно е правил пострадалият в момента на настъпването на злополуката.

Брой ТЗ в страната по Специфично физическо действие	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	00	0	0	0	0	0
Работа с машина - не точно определена	10	547	495	463	311	305
Пускане на машина, спиране на машина	11	35	29	35	22	21
Зареждане на машина, сваляне на обработени изделия	12	151	146	122	76	84
Контролиране, управляване на машина, работа с машина	13	355	316	294	204	200
Други специфични физически действия от група 10, непосочени по-горе	19	6	4	12	9	
Работа с ръчни инструменти - не точно определена	20	423	391	365	278	238
Работа с ръчни инструменти - задвижвани ръчно	21	329	285	272	208	185
Работа с ръчни инструменти - задвижвани с двигател	22	82	102	84	65	51
Други специфични физически действия от група 20, непосочени по-горе	29	12	4	9	5	2
Управление на/пътуване с превозни или подемно-транспортни средства - не точно определени	30	347	302	303	251	263
Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни и самоходни	31	170	124	168	126	130
Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни, но несамоходни	32	54	54	47	43	51
Пътуване с превозно средство	33	120	123	85	79	81
Други специфични физически действия от група 30, непосочени по-горе	39	3	1	3	3	1
Боравене с предмети - не точно определено	40	790	712	703	543	447
Вземане в ръка, задържане, хващане, поставяне - хоризонтално	41	279	255	230	191	152
Свързване, съединяване, разкъсване, развързване, притискане, отвинтване, завинтване, завъртане	42	237	204	209	150	147
Закрепване, закачване, издигане, монтиране - вертикално	43	115	120	120	93	47
Хвърляне, изхвърляне на разстояние	44	11	10	8	3	3
Отваряне, затваряне (кутия, опаковка, колет)	45	22	20	20	8	17
Изливане, наливане, напълване, поливане, пръскане, изпразване, изгребване	46	54	63	48	34	34
Отваряне, затваряне чрез издърпване, бутане (например на врата на склад, канцелария, шкаф, чекмедже)	47	49	24	43	43	32
Други специфични физически действия от група 40, непосочени по-горе	49	23	16	25	21	15
Пренасяне на ръка - не точно определено	50	333	351	292	206	182
Вертикално пренасяне - вдигане, повдигане, спускане на предмет	51	145	136	107	80	60
Хоризонтално пренасяне - теглене, бутане, търкаляне на предмет	52	89	83	75	56	64
Пренасяне на товар - от човек	53	97	121	106	63	58
Други специфични физически действия от група 50, непосочени по-горе	59	2	11	4	7	0
Движение - не точно определено	60	1072	1063	1078	990	1005
Ходене, тичане, качване, слизане и други	61	867	906	897	818	832
Влизане или излизане	62	36	36	26	18	27
Скачане, прескачане и други	63	29	17	18	18	16
Пълзене, катерене и други	64	5	8	9	8	1
Ставане, сядане	65	12	9	14	6	20
Плуване, гмуркане	66	0	0	0	1	0
Движение на място	67	113	75	103	108	99
Други специфични физически действия от група 60, непосочени по-горе	69	10	12	11	13	10
Присъствие - не точно определено	70	11	23	30	26	16
Други специфични физически действия, некласифицирани по-горе	99	0	0	0	0	1

Брой ТЗ в раздела по Специфично физическо действие	2006	2007	2008	2009	2010
67 Движение на място	1	1	0	2	0
51 Вертикално пренасяне - вдигане, повдигане, спускане на предмет	2	3	4	2	2
47 Отваряне, затваряне чрез издърпване, бутане (например на врата на склад, канцелария, шкаф, чекмедже)	0	0	1	0	2
45 Отваряне, затваряне (кутия, опаковка, колет)	1	0	0	0	1
61 Ходене, тичане, качване, слизане и други	10	11	12	7	12
42 Свързване, съединяване, разкъсване, развързване, притискане, отвинтване, завинтване, завъртане	1	2	1	0	1

Брой ТЗ в раздела по Специфично физическо действие	2006	2007	2008	2009	2010
41 Вземане в ръка, задържане, хващане, поставяне - хоризонтално	5	4	2	3	0
53 Пренасяне на товар - от човек	1	0	1	0	0
31 Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни и самоходни	3	2	3	4	2
21 Работа с ръчни инструменти - задвижвани ръчно	3	1	6	4	4
46 Изливане, наливане, напълване, поливане, пръскане, изпразване, изгребване	1	4	0	0	0
32 Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни, но несамоходни	1	0	0	0	2
52 Хоризонтално пренасяне - теглене, бутане, търкаляне на предмет	3	0	2	2	4
43 Закрепване, закачване, издигане, монтиране - вертикално	4	3	2	5	2
11 Пускане на машина, спиране на машина	0	0	0	2	1
49 Други специфични физически действия от група 40, непосочени по-горе	0	1	1	2	0
22 Работа с ръчни инструменти - задвижвани с двигател	0	0	1	1	0
13 Контролиране, управляване на машина, работа с машина	1	0	2	2	0
33 Пътуване с превозно средство	8	2	6	5	2
62 Влизане или излизане	1	0	0	0	0
70 Присъствие - не точно определено	0	0	1	0	0
12 Зареждане на машина, сваляне на обработени изделия	1	0	0	1	0
44 Хвърляне, изхвърляне на разстояние	0	0	1	0	0

При специфичното физическо действие, извършвано при възникване на ТЗ, за раздела на първо място е Ходене, тичане, качване, слизане и други. На второ място са ТЗ възникнали при Пътуване с превозно средство.

Злополуките възникнали при Ходене, тичане, качване, слизане и други са равни на 0,34% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези случили се при Пътуване с превозно средство са 0,15%.

8.2.14 Класификация "Отклонение"

Отклонението от нормалните действия (условия) е предназначено да определи необичайните събития, предизвикали трудовата злополука. В Декларацията за трудовата злополука се записва последното събитие, отклоняващо се от нормалните действия и условия, и водещо до злополуката. Това е описание на необичайно събитие, т.е. отклонението от нормалния работен процес. Отклонението е събитие, което предизвиква злополука. Ако има поредица от необичайни или неправилни събития, регистрира се последното отклонение (това отклонение, което е най-близко по време до контакта, причинил увреждането).

Брой ТЗ в страната по Отклонение	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	0	0	0	0	0	0
Отклонение поради проблем с електричество, експлозия, пожар - не точно определени	10	121	165	115	91	90
Проблем вследствие неизправност в електрически уредби и съоръжения - водещ до индиректен допир	11	31	30	20	32	27
Проблем с електричеството - водещ до директен допир	12	27	33	26	24	21
Експлозия	13	19	40	24	14	16
Пожар, пламване	14	38	59	44	19	24
Други отклонения от група 10, непосочени по-горе	19	6	3	1	2	2
Отклонения поради препълване, преобръщане, протичане, изтичане, изпаряване, емисия - не точно определени	20	127	109	113	62	55
Твърдо състояние - препълване, преобръщане	21	5	2	7	3	3
Течно състояние - протичане, прокапване, изтичане, изплискване, изпръскване	22	84	71	77	34	40
Газообразно състояние - изпаряване, образуване на аерозол, образуване на газ	23	23	21	21	16	6
Прахообразен материал - образуване на дим, емисия на прах и частици във въздуха	24	12	10	6	8	6
Други отклонения от група 20, непосочени по-горе	29	3	5	2	1	0
Счупване, разрушаване, разцепване, плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - не точно определени	30	641	588	574	417	363
Счупване или скъсване на материалния фактор - на местата за	31	90	83	72	47	49

Брой ТЗ в страната по Отклонение	Код	2006	2007	2008	2009	2010
свързване и присъединяване						
Счупване, разрушаване, водещи до изхвърляне на отломки и парчета (от дърво, стъкло, метал, камък, пластмаса и други)	32	129	119	128	77	64
Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - от високо (падане върху пострадалия)	33	234	242	207	164	156
Плъзгане, падане, свличане на материалния фактор - от нивото под пострадалия (повличане на пострадалия)	34	73	70	62	74	37
Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - на същото ниво	35	110	71	102	50	55
Други отклонения от група 30, непосочени по-горе	39	5	3	3	5	2
Загуба на контрол (пълна или частична) върху машина, превозни или подемно-транспортни средства, ръчни	40	932	886	862	711	706
инструменти, предмети, животни - не точно определени						
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху машина (вкл. нежелано задействане) или върху обработвания/преработвания от машината материал	41	286	288	262	193	203
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху превозни или подемно-транспортни средства (самоходни или несамоходни)	42	270	246	276	242	241
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху ръчни инструменти (с ръчно или механично задвижване) или върху обработвания от инструмента материал	43	138	132	115	88	81
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху предмет (носен, преместван, манипулиран и т.н.)	44	225	215	205	183	168
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху животно	45	7	2	2	1	2
Други отклонения от група 40, непосочени по-горе	49	6	3	2	4	11
Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - не точно определени	50	851	882	848	794	738
Падане на човек - от високо	51	256	267	273	256	170
Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - на същото ниво, на което се намира	52	595	614	567	537	566
Други отклонения от група 50, непосочени по-горе	59	0	1	8	1	2
Движение на тялото без физическо натоварване (обикновено водещо до външно увреждане) - не точно определено	60	509	401	379	241	251
При ходене - настъпване на остър предмет	61	15	12	11	3	2
При коленичене, сядане, облягане	62	2	1	3	1	4
При захващане или увличане от нещо или по инерция	63	125	107	85	43	44
Некоординирани, неуместни, прибързани движения	64	363	276	272	189	195
Други отклонения от група 60, непосочени по-горе	69	4	5	8	5	6
Движение на тялото при физическо натоварване (обикновено водещо до вътрешно увреждане) - не точно определено	70	177	159	149	133	110
При повдигане, носене, изправяне	71	30	24	23	16	12
При бутане, дърпане	72	30	30	28	24	14
При поставяне, навеждане	73	15	13	9	10	4
При извиване, обръщане, завъртане	74	19	12	13	7	4
При неправилно стъпване, изкривяване на крака или глезена, подхлъзване без падане	75	79	78	76	70	72
Други отклонения от група 70, непосочени по-горе	79	4	2		6	4
Изненада, уплаха, насилие, нападение, заплаха, присъствие - не точно определени	80	166	147	194	156	144
Изненада, уплаха	81	6	8	7	8	3
Насилие, нападение, заплаха - от вътрешни за предприятието лица (наети, работодател)	82	13	9	11	19	12
Насилие, нападение, заплаха - от външни за предприятието лица към пострадалите, които изпълняват трудовите си задължения (банков обир, нападение на шофьори и други)	83	73	68	92	70	78
Нападение, бутане - от животно	84	24	21	27	21	26
Присъствие на пострадал или на трето лице, което само по себе си създава опасност за него или за другите	85	50	40	53	37	25
Други отклонения от група 80, непосочени по-горе	89	0	1	4	1	0
Други отклонения, некласифицирани по-горе	99	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Отклонение	2006	2007	2008	2009	2010
83 Насилие, нападение, заплаха - от външни за предприятието лица към пострадалите, които изпълняват трудовите си задължения (банков обир, нападение на шофьори и други)	3	1	2	1	0
35 Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - на същото ниво	0	0	0	1	1
52 Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - на същото	8	6	2	4	8

Брой ТЗ в раздела по Отклонение	2006	2007	2008	2009	2010
ниво, на което се намира					
44 Загуба на контрол (пълна или частична) - върху предмет (носен, преместван, манипулиран и т.н.)	4	2	5	6	6
32 Счупване, разрушаване, водещи до изхвърляне на отломки и парчета (от дърво, стъкло, метал, камък, пластмаса и други)	0	1	1	0	1
11 Проблем вследствие неизправност в електрически уредби и съоръжения - водещ до индиректен допир	0	0	1	0	1
64 Некоординирани, неуместни, прибързани движения	5	4	6	4	3
33 Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - от високо (падане върху пострадалия)	4	0	2	3	1
42 Загуба на контрол (пълна или частична) - върху превозни или подемно-транспортни средства (самоходни или несамоходни)	7	6	12	13	9
75 При неправилно стъпване, изкривяване на крака или глезена, подхлъзване без падане	2	0	2	1	1
41 Загуба на контрол (пълна или частична) - върху машина (вкл. нежелано задействане) или върху обработвания/преработвания от машината материал	0	1	2	2	0
51 Падане на човек - от високо	3	0	2	3	1
72 При бутане, дърпане	1	0	0	0	0
71 При повдигане, носене, изправяне	0	1	1	0	1
43 Загуба на контрол (пълна или частична) - върху ръчни инструменти (с ръчно или механично задвижване) или върху обработвания от инструмента материал	2	2	2	0	0
31 Счупване или скъсване на материалния фактор - на местата за свързване и присъединяване	1	2	1	0	0
63 При захващане или увличане от нещо или по инерция	3	2	1	0	1
49 Други отклонения от група 40, непосочени по-горе	0	0	0	0	1
34 Плъзгане, падане, свличане на материалния фактор - от нивото под пострадалия (повличане на пострадалия)	0	0	1	1	0
85 Присъствие на пострадал или на трето лице, което само по себе си създава опасност за него или за другите	2	1	0	2	0
82 Насилие, нападение, заплаха - от вътрешни за предприятието лица (наети, работодател)	0	1	0	0	0
73 При поставяне, навеждане	0	2	0	0	0
69 Други отклонения от група 60, непосочени по-горе	0	0	0	1	0
22 Течно състояние - протичане, прокапване, изтичане, изплискване, изпръскване	1	0	0	0	0
14 Пожар, пламване	1	0	2	0	0
84 Нападение, бутане - от животно	0	0	1	0	0
61 При ходене - настъпване на остър предмет	0	2	0	0	0

Относно отклонението, довело до възникване на ТЗ, за раздела на първо място е Загуба на контрол (пълна или частична) - върху превозни или подемно-транспортни. На второ място са ТЗ възникнали следствие на Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - на същото ниво, на което се намира.

Злополуките възникнали следствие на Загуба на контрол (пълна или частична) - върху превозни или подемно-транспортни са равни на 0,31% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези случили се следствие на Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - на същото ниво, на което се намира са 0,18%.

8.2.15 Класификация "Начин на увреждане"

Начинът на увреждането е факторът, който води до увреждане на пострадалия: това е описание на това как пострадалият е бил наранен (физическа или психическа травма) от материалния фактор, причинител на увреждането. Ако има няколко начина на увреждане, трябва да бъде регистриран този, който е причинил най-сериозното увреждане.

Брой ТЗ в страната по Начин на увреждане	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	00	0	0	0	0	0
Контакт с електрически ток, температура, опасни вещества- не точно определени	10	289	305	237	165	168
Индиректен контакт с електрическа дъга, искра, мълния (пасивен)	11	42	42	24	38	32
Директен контакт с електричество, приемане на електрически заряд в тялото	12	33	26	27	21	16
Контакт с открит пламък или с топъл или горящ предмет или среда	13	126	156	108	64	83
Контакт със студен или замръзнал предмет или среда	14	3	1	3	1	1
Контакт с опасни вещества - чрез вдишване през носа или устата	15	19	26	13	8	4
Контакт с опасни вещества - по/през кожата или очите	16	63	51	59	30	31
Контакт с опасни вещества- през храносмилателната система при поглъщане или хранене	17	2	2		1	0
Други начини на увреждане от група 10, непосочени по-горе	19	1	1	3	2	1
Задушаване чрез удавяне, затрупване, обхващане- не точно определени	20	10	24	31	5	7
Удавяне в течност	21	0	1	2	0	1
Задушаване от затрупване под твърдо тяло	22	4	11	7	1	1
Задушаване от обгазяване, обхващане от частици, носени от въздуха	23	6	9	20	2	4

Брой ТЗ в страната по Начин на увреждане	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Други начини на увреждане от група 20, непосочени по-горе	29	0	3	2	2	1
Сблъсък при хоризонтално или вертикално движение с неподвижен предмет (пострадалият е в движение) - не точно определен	30	1040	1025	1016	902	816
Сблъсък при вертикално движение (произтичащо от падане)	31	825	833	823	789	686
Сблъсък при хоризонтално движение	32	205	190	190	109	126
Други начини на увреждане от група 30, непосочени по-горе	39	10	2	3	4	4
Удар или сблъсък от/с движещ се предмет- не точно определени	40	921	803	779	624	573
Удар - от летящ предмет	41	112	87	79	59	46
Удар - от падащ предмет	42	358	375	336	247	233
Удар - от люлеещ се предмет	43	47	19	31	23	25
Удар - от въртящ се, движещ се, преместван предмет, вкл. от превозни средства	44	228	168	158	172	127
Сблъсък с предмет, вкл. превозни средства- сблъсък с човек (пострадалият е в движение)	45	168	150	167	118	142
Други начини на увреждане от група 40, непосочени по-горе	49	8	4	8	5	0
Контакт с режещ,пробождащ,груб,грапав материален фактор- не точно определени	50	534	470	483	299	306
Контакт с режещ материален фактор (нож, острие и други)	51	318	286	279	179	161
Контакт с пробождащ материален фактор (гвоздей, заострен инструмент и други)	52	86	69	50	35	42
Контакт с груб или грапав материален фактор	53	127	113	153	82	100
Други начини на увреждане от група 50, непосочени по-горе	59	3	2	1	3	3
Захващане, притискане, смазване, смачкване и т.н. (обектът или машината са в движение) - не точно определени	60	524	488	471	353	367
Захващане, притискане, смазване - във	61	42	22	26	28	27
Захващане, притискане, смазване - под	62	143	131	139	88	117
Захващане, притискане, смазване - между	63	309	313	291	224	204
Откъсване, отрязване на крайник, китка или пръст	64	29	21	14	12	17
Други начини на увреждане от група 60, непосочени по-горе	69	1	1	1	1	2
Физическо или психическо натоварване- не точно определени	70	123	138	116	161	116
Физическо натоварване - върху скелетно-мускулната система	71	119	132	110	154	115
Физическо натоварване - дължащо се на лъчения, шум, светлина или налягане	72	2	4	2	4	0
Нервно-психическо напрежение и стрес	73	2	2	4	1	1
Други начини на увреждане от група 70, непосочени по-горе	79	0	0	0	2	0
Ухапване, ритане и т.н. (от животно или човек)- не точно определени	80	82	84	101	96	104
Ухапване	81	14	14	18	17	18
Ужилване, убождане от насекоми или риби	82	4	3			4
Удар, ритане, удар с глава, удушаване	83	62	66	82	75	81
Други начини на увреждане от група 80, непосочени по-горе	89	2	1	1	4	1
Други начини на увреждане, некласифицирани по-горе	99	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Начин на увреждане	2006	2007	2008	2009	2010
83 Удар, ритане, удар с глава, удушаване	2	1	2	1	0
62 Захващане, притискане, смазване - под	1	1	4	4	1
31 Сблъсък при вертикално движение (произтичащо от падане)	12	6	6	11	8
42 Удар - от падащ предмет	5	3	3	5	2
19 Други начини на увреждане от група 10, непосочени по-горе	0	0	1	0	0
51 Контакт с режещ материален фактор (нож, острие и други)	4	1	3	0	1
11 Индиректен контакт с електрическа дъга, искра, мълния (пасивен)	0	0	1	0	1
45 Сблъсък с предмет, вкл. превозни средства - сблъсък с човек (пострадалият е в движение)	2	5	3	3	4
41 Удар - от летящ предмет	0	1	0	0	0
43 Удар - от люлеещ се предмет	0	0	1	0	0
32 Сблъсък при хоризонтално движение	4	2	3	2	3
63 Захващане, притискане, смазване - между	4	8	5	9	6
53 Контакт с груб или грапав материален фактор	1	3	1	3	0
71 Физическо натоварване - върху скелетно-мускулната система	2	0	1	1	2
52 Контакт с пробождащ материален фактор (гвоздей, заострен инструмент и други)	1	0	0	0	1
44 Удар - от въртящ се, движещ се, преместван предмет, вкл. от превозни средства	5	2	9	2	4
64 Откъсване, отрязване на крайник, китка или пръст	0	1	0	0	2
13 Контакт с открит пламък или с топъл или горящ предмет или среда	2	0	2	0	0
61 Захващане, притискане, смазване - във	2	0	0	1	0
81 Ухапване	0	0	1	0	0

По отношение на начина на увреждане, за раздела на първо място е Сблъсък при вертикално движение (произтичащо от падане). На второ място е Захващане, притискане, смазване - между.

Злополуките предизвикани при Сблъсък при вертикално движение са равни на 0,28% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези предизвикани при Захващане, притискане, смазване - между са 0,21%.

8.2.16 Класификация "Вид на увреждането"

Видът на увреждането описва физическите последици за пострадалия, напр. счупвания (фрактури) на кости, рани и други. Използва се класификацията "Вид на увреждането" в цифров формат и брой на знаците – 3 цифри. При нейното прилагане се спазва принципът: в случай на множествени травми, злополуката се класифицира по най-тежкото увреждане. Позицията "множествени травми" се използва само в случаите, когато уврежданията са с еднаква тежест.

Брой ТЗ в страната по Вид на увреждането	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Видът на увреждането неизвестен или неуточнен	000	0	0	0	0	0
Рани и повърхностни наранявания	010	1312	1129	1110	799	742
Повърхностни наранявания	011	490	410	359	274	305
Рани (открити наранявания)	012	814	718	749	524	436
Други от група 010, непосочени по-горе	019	8	1	2	1	1
Счупвания (фрактури)	020	1294	1248	1205	1042	978
Закрити фрактури	021	1165	1162	1111	982	915
Открити фрактури	022	126	85	91	60	61
Други от група 020, непосочени по-горе	029	3	1	3	0	2
Изкълчвания (луксации), навяхвания (дисторзии) и разтягания	030	287	281	280	298	248
Луксации и сублуксации	031	80	82	83	87	82
Навяхвания и разтягания	032	199	196	197	202	160
Други от група 030, непосочени по-горе	039	8	3	0	9	6
Травматични ампутации (Загуба на части от тялото)	040	115	131	110	67	91
Мозъчно сътресение и вътрешни травми	050	159	176	209	188	179
Мозъчно сътресение и вътречерепни травми	051	120	127	143	122	125
Вътрешни травми	052	38	47	65	66	53
Други от група 050, непосочени по-горе	059	1	2	1	0	1
Изгаряния и измръзвания	060	223	239	185	131	147
Термични изгаряния, вкл. от нагорещени течности и пари	061	177	206	143	113	122
Химични изгаряния	062	42	33	39	17	23
Измръзвания	063	3	0	3	0	0
Други от група 060, непосочени по-горе	069	1	0	0	1	2
Отравяния и инфекции	070	24	33	35	7	6
Остри отравяния	071	21	32	32	4	5
Остри инфекции	072	2	1	1	3	1
Други от група 070, непосочени по-горе	079	1	0	2	0	0
Удавяне и задушаване (асфиксия)	080	11	17	14	11	9
Задушаване	081	10	16	14	11	8
Удавяне и давене, недовело до смърт	082	0	1	0	0	1
Други от група 080, непосочени по-горе	089	1	0	0	0	0
Последици от въздействие на шум, вибрации и налягане	090	1	4	4	5	0
Остра загуба на слуха	091	1	2	1	2	0
Последици от въздействие на налягане	092	0	2	2	3	0
Други от група 090, непосочени по-горе	099	0	0	1	0	0
Последици от въздействие на екстремални температури, светлина и лъчения	100	7	5	7	4	3
Топлинен и слънчев удар	101	1	1	0	2	0
Последици от въздействие на лъчения (нетоплинни)	102	6	1	4	2	3
Последици от въздействие на ниски температури	103	0	0	0	0	0
Други от група 100, непосочени по-горе	109	0	3	3	0	0
Шок	110	10	12	8	7	5
Шок в следствие нападение и заплахи (психотравми)	111	1	1	3	1	0
Травматичен шок	112	9	11	4	6	5
Други от група 110, непосочени по-горе	119	0	0	1	0	0
Множествени травми	120	80	62	67	46	49
Други уточнени увреждания, некласифицирани в групи от 010 до 120	999	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Вид на увреждането	2006	2007	2008	2009	2010
011 Повърхностни наранявания	6	6	4	7	5
021 Закрити фрактури	18	12	15	19	14
051 Мозъчно сътресение и вътречерепни травми	2	2	0	2	2
012 Рани (открити наранявания)	9	5	11	4	6

Брой ТЗ в раздела по Вид на увреждането	2006	2007	2008	2009	2010
061 Термични изгаряния, вкл. от нагорещени течности и пари	2	1	4	0	1
032 Навяхвания и разтягания	5	1	3	2	2
040 Травматични ампутации (Загуба на части от тялото)	0	2	1	2	2
052 Вътрешни травми	2	2	0	2	1
022 Открити фрактури	0	1	3	3	0
031 Луксации и сублуксации	1	1	2	1	0
120 Множествени травми	1	1	3	0	1
112 Травматичен шок	0	0	0	0	1
039 Други от група 030, непосочени по-горе	1	0	0	0	0

Относно вида на увреждането следствие на ТЗ, за раздела на първо място са Закрити фрактури, следвани от Рани (открити наранявания).

Злополуките довели до Закрити фрактури са равни на 0,51% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези довели до Рани (открити наранявания) са 0,23%.

8.2.17 Класификация "Материален фактор"

Трите двойки променливи, характеризиращи етапите на събитието "трудова злополука" са:

- Специфично физическо действие и материален фактор, свързан със специфичното физическо действие: описват какво конкретно е правил пострадалият в момента на настъпване на злополуката. Това действие е конкретно и точно определено и е различно от вида работа, който дава по-общо описание на вида работа или задача, която пострадалият извършва по принцип. Материалният фактор, свързан със специфичното физическо действие описва основният материален фактор, свързан със специфичното физическо действие на пострадалия точно непосредствено преди злополуката (средството, предмета или инструмента, използван от пострадалия в момента на злополуката). Материалният фактор може да участва или да не участва в злополуката. При определяне на материалния фактор, свързан със специфичното действие се следи за материалния фактор, който е най-тясно свързан със злополуката или увреждането.
- Отклонение от нормалните действия и материален фактор, свързан с отклонението: описват необичайното събитие, водещо до злополуката. Отклонението не е събитие, което описва основната причина за злополуката, нито пък се отнася до отговорността за настъпване на злополуката. Отклонението описва само необичайното събитие или последното звено от поредица необичайни събития (отклонението от обичайните правила за действие и поведение) при настъпване на злополуката.
- Начин на увреждане и материален фактор, причинил увреждането: описват как пострадалият осъществява контакт с материалния фактор, причинител на увреждането. Описва точно какъв е начинът на увреждане. Материалният фактор, причинил увреждането, е предмета, средството или инструмента, с който пострадалият е получил увреждането или с психологическия начин на увреждане.

Брой ТЗ в страната по Материален фактор	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000	13	14	13	6	24
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	602	546	537	514	556
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200	303	322	357	333	259
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300	38	53	51	34	27
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400	67	49	48	51	31
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500	94	89	64	77	67
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600	283	222	223	160	142
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700	102	109	102	59	53
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800	20	27	15	20	16
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900	47	44	51	24	34
Машини и оборудване, неподвижни	1000	548	494	449	306	316
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100	276	259	250	201	160
Сухопътни превозни средства	1200	384	357	332	340	292
Други превозни средства	1300	84	66	76	45	67
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400	463	449	414	280	224
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500	49	59	58	21	30

Брой ТЗ в страната по Материален фактор	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Предпазни средства и защитни приспособления	1600	6	6	11	9	4
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700	82	88	71	55	87
Живи организми и хора	1800	46	67	93	64	60
Насипни отпадъци	1900	11	13	17	5	5
Физични явления и природни сили	2000	7	4	2	1	3
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Материален фактор	2006	2007	2008	2009	2010
1806 Хора	3	1	2	1	0
1412 Товари - обработени ръчно	0	1	0	0	0
0102 Повърхности или места за преминаване на нивото на земята - земя и подове (вътрешни или външни, селскостопанска земя, спортни терени, хлъзгави подове или повърхности с препятствия, дъски с гвоздеи)	11	6	6	11	11
1109 Разнообразен амбалаж, с малки и средни размери, подвижен (кошове (сандъци), разнообразни кутии, бутилки, щайги, пожарогасители и други)	1	2	1	4	2
1705 Оръжия	0	1	0	0	0
1405 Частици, прах, трески, парчета и други отломки	1	1	1	0	1
0502 Системи за пренос и съхранение на енергия (механични, пневматични, хидравлични, електрически, вкл. батерии и акумулатори)	0	0	1	0	1
1202 Лекотоварни превозни средства - товарни или пътнически	2	4	6	2	6
1508 Вещества, материали - без специфичен риск (вода, инертни материали...)	1	0	0	0	0
1401 Строителни материали - големи и малки: сглобяеми елементи, кофраж, греди, тухли, керемиди и други	0	0	0	1	0
0201 Части на сгради, над нивото на земята - неподвижни (покриви, тераси, врати и прозорци, стълби, платформи)	0	0	0	0	1
1901 Насипни отпадъци - от суровини, продукти, материали, предмети	0	0	1	0	1
1201 Тежкотоварни превозни средства - товарни автомобили, автобуси	12	4	9	9	6
1199 Други от група 11, непосочени по-горе	0	0	0	0	1
0202 Конструкции, повърхности, над нивото на земята - неподвижни (вкл. пасарелки, неподвижни стълби, пилони)	0	0	1	2	0
1107 Подвижни съоръжения за складиране и съхранение	4	3	6	1	1
1801 Дървета, растения, земеделски култури	0	0	0	0	1
0602 Ръчни инструменти, задвижвани ръчно - за рязане, отделяне (вкл. ножици, градинарски ножици и подобни инструменти)	1	1	0	0	0
1411 Товари - пренасяни чрез окачване на подемни устройства, кранове	2	0	1	1	1
1402 Детайли на машини, детайли на превозни средства: шасита, картери, лостове, колела и други	1	2	1	4	1
1105 Подемни механизми, привързващи, захващащи и други приспособления за обработка на товари (вкл. сапани, куки, въжета и други)	0	0	0	1	0
1404 Скрепителни елементи: гайки, болтове, винтове, гвоздеи и други	0	0	0	0	1
0612 Ръчни инструменти, задвижвани ръчно - за закрепване, хващане	1	0	0	0	0
0501 Двигатели, генератори (термични, електрически, генератори на лъчения), вкл. компресори, помпи	1	0	0	0	0
1102 Елеватори, подемници - асансьори, кофъчни елеватори, крикове и други	0	0	0	1	0
1403 Механично обработени детайли или изделия (чрез рязане), машинни инструменти (вкл. парчета и стружки от тези материални фактори)	1	2	0	0	0
0203 Конструкции, повърхности, над нивото на земята - подвижни (вкл. строително скеле, подвижни стълби, подемни платформи)	0	0	2	0	0
1103 Кранове (неподвижни или подвижни), кранове монтирани върху превозни средства, мостови кранове, подемни устройства с окачен товар	0	2	1	0	0
1101 Транспортьори, конвейери, неподвижни с непрекъснато действие - транспортни ленти, ескалатори, въжени линии и други	0	1	0	2	0
1104 Приспособления за обработка на товари, кари (със или без	0	2	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Материален фактор	2006	2007	2008	2009	2010
двигател) - ръчни колички, кари-нископовдигачи с вилица за палети и други					
0301 Изкопи, траншеи, кладенци, канавки, наклонени шахти, канали в гаражи	0	0	0	1	0
1106 Неподвижни съоръжения за складиране и съхранение - силози, резервоари, цистерни, контейнери и други	1	0	0	1	0
1802 Домашни и селскостопански животни, вкл. за разплод	0	0	1	0	0
1016 Машини за пакетиране, машини за опаковане (пълнене, етикетиране, затваряне и други)	1	0	0	0	0
1011 Обработващи машини - за рязане	0	0	1	0	0
0609 Ръчни инструменти, задвижвани ръчно - за добив на суровини и обработка на почвата (вкл. инструменти за селското стопанство)	1	0	0	0	0
1503 Вещества - силно запалими (твърди, течни или газообразни)	1	0	3	0	0
0702 Механични ръчни инструменти - за рязане, отделяне (вкл. ножици, градинарски ножици и подобни инструменти)	0	0	1	0	0
0902 Несамоходни или самоходни машини - за обработка на почвата, селскостопански	0	0	1	0	0
1203 Превозни средства - на две или три колела, със или без двигател	0	1	0	0	0
0807 Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия - за шиене, плетене	1	0	0	0	0

По отношение на материалния фактор, свързан с ТЗ, за раздела на първо място са Повърхности или места за преминаване на нивото на земята - земя и подове (вътрешни или външни, селскостопанска земя, спортни терени, хлъзгави подове или повърхности с препятствия, дъски с гвоздеи). На второ място са Тежкотоварни превозни средства - товарни автомобили, автобуси.

Злополуките свързани с материален фактор Повърхности или места за преминаване на нивото на земята - земя и подове (вътрешни или външни, селскостопанска земя, спортни терени, хлъзгави подове или повърхности с препятствия, дъски с гвоздеи) са равни на 0,30% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато свързани с материален фактор Тежкотоварни превозни средства - товарни автомобили, автобуси са 0,26%.

8.2.18 Класификация "Вид злополука (по КСО)"

Информацията се класифицира по следните показатели:

- по чл. 55, ал. 1 от КСО: Трудова злополука е всяко внезапно увреждане на здравето станало през време и във връзка или по повод на извършваната работа, както и при всяка работа, извършена в интерес на предприятието, когато е причинило временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт.
- по чл. 55, ал. 2 от КСО: Трудова е и злополуката, станала с осигурен по чл. 4, ал. 1 и 2 по време на обичайния път при отиване или при връщане от работното място до: основното място на живеене или до друго допълнително място на живеене с постоянен характер; мястото, където осигуреният обикновено се храни през работния ден; мястото за получаване на възнаграждение;
- не се приема за трудова;
- няма данни.

Брой ТЗ в страната по Вид злополука (по КСО)	2006	2007	2008	2009	2010
По чл. 55, ал. 1 от КСО	3523	3337	3234	2605	2457
По чл. 55, ал. 2 от КСО	573	474	609	520	629

Брой ТЗ в раздела по Вид злополука (по КСО)	2006	2007	2008	2009	2010
По чл. 55, ал. 1 от КСО	47	34	46	42	35
Общо	50	37	49	44	39

Злополуките по чл. 55, ал. 1 от КСО са преобладаващи както за страната, така и за дейността. Останалите ТЗ са незначителен брой.

Злополуките по чл. 55, ал. 1 от КСО са равни на 1,35% от всички ТЗ по чл. 55, ал. 1 от КСО в страната общо за периода, като общият брой злополуки е 0,63% от общите злополуки в страната.

8.2.19 Класификация "Последици от трудовата злополука"

Последиците от злополуката описват резултата от злополуката, изразени чрез временната неработоспособност (загубените дни от трудови злополуки), трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност), и смърт.

Загубените дни от трудови злополуки представляват броя календарни дни, когато пострадалият е неработоспособен поради трудова злополука. При наличие на трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) в резултат на трудовата злополука се използват специфични кодове. В този случай дните, загубени преди признаването на трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) или смърт, не се вземат под внимание.

Брой ТЗ в страната по Последици от трудовата злополука	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма данни	0	1	1	1	2	0
Временна неработоспособност общо, в т.ч.	10	3231	3117	2993	2429	2309
до 3 дни	11	67	63	45	33	34
4 - 6 дни	12	149	123	98	55	48
7 - 13 дни	13	553	452	311	270	235
14 - 20 дни	14	328	253	239	154	186
21 - 30 дни	15	373	373	330	251	276
31 - 90 дни	16	1142	1181	1062	868	801
91 - 182 дни	17	509	488	606	538	483
183 - до 1 година	18	192	167	287	259	243
над 1 година	19	8	17	15	1	3

Брой ТЗ в раздела по Последици от трудовата злополука	2006	2007	2008	2009	2010
до 3 дни	0	0	1	0	0
4 - 6 дни	3	0	1	1	0
7 - 13 дни	11	7	2	2	4
14 - 20 дни	3	4	3	6	1
21 - 30 дни	3	3	4	1	7
31 - 90 дни	14	14	18	11	9
91 - 182 дни	7	4	10	10	4
183 - до 1 г.	2	0	4	7	5
над 1 г.	1	0	0	0	0
под 50%	0	0	0	0	1
50 - 70% - от 50,00 до 70,99% вкл.	0	0	0	1	0

Основни последици от ТЗ за раздела са временна неработоспособност от 31 до 90 дни, следвани от временна неработоспособност от 91 до 182 дни.

Злополуките, предизвикали временна неработоспособност от 31 до 90 дни представляват 0,44% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато ТЗ предизвикали временна неработоспособност от 91 до 182 дни са 0,23%.

9 Технически правила, ръководства и други програми и дейности за насърчаване на БЗР

9.1 Системи за управление на БЗР

На база информация, получена от интернет страницата на Сдружение "Клуб 9000"[104] и от данните на декларация по чл. 15 от ЗБУТ, се установиха предприятията с разработени и внедрени системи за управление на безопасността и здравето при работа (СУБЗР).

СПИСЪК на предприятията от ИД "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали", които са декларирали в декларацията по чл. 15 от ЗЗБУТ, че имат международно призната система за управление на безопасността и здравето при работа (т. 17.1)

№	Предприятие	Адрес
1	Титан БКС ООД	ПК 9700, област Шумен, община Шумен, гр.(с.) Шумен, ул. Съединение ет. 2
2	НЕО-ТИТАН ООД	ПК 6400, област Хасково, община Димитровград, гр.(с.) Димитровград, ул. ,,Простор" 21
3	МАГИ 39 ЕООД	ПК 6280, област Стара Загора, община Гълъбово, гр.(с.) Гълъбово, жк МИТЬО СТАНЕВ 1
4	ЕЛБИМЕКС ООД	ПК 1000, област София (столица), община Столична, гр.(с.) София, жк Света Троица бл. 353 вх. Б ет. 3 ап. 262
5	БалБок Инженеринг АД	ПК 1504, област София (столица), община Столична, гр.(с.) София, ул. бул. Васил Левски

[104] http://www.club9000.org/

№	Предприятие	Адрес
		№ 118
6	ДЗЗД "ЩРАБАГ УМВЕЛТСЪРВИЗ"	ПК 1306, област София (столица), община Столична, гр.(с.) София, жк Илинден
7	.А.С.А. България ЕООД	ПК 1113, област София (столица), община Столична, гр.(с.) София, жк изток ул. Николай Хайтов 3 А ет. 2
8	БКС - ХРИСТО НАНЕВ ЕООД	ПК 1360, област София (столица), община Столична, гр.(с.) София, жк ЛЮЛИН ул. 722 ет. 2
9	ОМЕГА ИНТЕРКЛИНЪР АД	ПК 1463, област София (столица), община Столична, гр.(с.) София, ул. БУЛ. "СКОБЕЛЕВ" 2 ет. 3 ап. 14
10	МОНТАЖ СТРОИТЕЛНИ КОНСТРУКЦИИ АД	ПК 1532, област София (столица), община Столична, гр.(с.) Казичене, жк промишлена зона бл. МСК
11	ЕТРОПЛАСТ ООД	ПК 2180, област София, община Етрополе, гр.(с.) Етрополе, ул. ГЕОРГИ ДИМИТРОВ ет. 3 ап. 312
12	РостерООД	ПК 4700, област Смолян, община Смолян, гр.(с.) Смолян, ул. Калоян
13	Сорико ООД	ПК 8900, област Сливен, община Нова Загора, гр.(с.) Нова Загора, ул. ул. "Патриарх Евтимий" 89
14	ОП ЧИСТОТА	ПК 4000, област Пловдив, община Пловдив, гр.(с.) Пловдив, ул. ДАМЕ ГРУЕВ
15	ОПТИМА - 1 ООД	ПК 4000, област Пловдив, община Пловдив, гр.(с.) Пловдив, ул. сТРАНДЖА
16	МЛ - България АД гр. Пазарджик	ПК 4400, област Пазарджик, община Пазарджик, гр.(с.) Пазарджик, ул. Константин Величков, № 97
17	ОП КОМУНАЛНИ УСЛУГИ - ТРОЯН	ПК 5600, област Ловеч, община Троян, гр.(с.) Троян, жк ПЛ.ВЪЗРАЖДАНЕ 1
18	ЕКО-Ловеч АД	ПК 5500, област Ловеч, община Ловеч, гр.(с.) Ловеч, ул. Хан Кубрат
19	ТЕХНОКАР ЕООД	ПК 9009, област Варна, община Варна, гр.(с.) Варна, ул. БУЛ. ВЛАДИСЛАВ ВАРНЕНЧИК 310
20	БЕЛСИМ ООД	ПК 9000, област Варна, община Варна, гр.(с.) Варна, ул. СЕЛИОЛУ вх. Б ет. 2 ап. 5
21	БКС - ООД	ПК 8300, област Бургас, община Средец, гр.(с.) Средец, ул. Васил Коларов № 35
21	Еко Ресурс-Р ООД	ПК 1510, област София (столица), община Столична, гр.(с.) София, жк Подуене ул. Градинарска

След проучване в "Клуб 9000" бяха идентифицирани и допълнени следните компании.

СПИСЪК на предприятията, сертифицирано по стандарт OHSAS 18001:2007

№	Предприятие	Адрес
1	Анес-96 ООД	Пловдив, ул. Цар Калоян №21 А
2	Даркомет ООД	Пирдоп, ул. Сергей Румянцев №1
3	ОП Комунални услуги – Троян	5600 Троян, пл. Възраждане №1
4	РПС-Русе Публик Сервисиз ЕООД	7000 Русе, бул. "Липник" 133А
5	Титан Клинър ООД	Кърджали, Площадка 1: ул. "България" № 97, гр. Кърджали Площадка 2: ул. "Иван Момчилов" № 1, гр. Горна Оряховица Площадка 3: ул. "П.Р.Славейков" № 2 а, гр. Смолян
6	Адиан АМГ ЕООД	9000 Варна, ул. Яне Сандански 1, вх.Д, ап.27
7	Астон Сервиз ООД	гр. София, бул. "Рожен" № 9
8	Еко Ресурс-Р ООД	София, офис: ул. Градинарска № 1
9	Инвестстрой – 92 ЕООД	Велико Търнов,

№	Предприятие	Адрес
		ул. Росица №1
10	КМД ЕООД	Пловдив 4006, ул."Правда" N4
11	Омега Интерклинър АД	София, Адрес по регистрация: бул. Скобелев № 2, ет. 3, ап.14, гр.София Офис: кв. Владислав Варненчик, бл.208, ет.1, гр.Варна Офис: хотел Тракия, офис 333-337, гр.Пазарджик
12	Чистота - Искър ООД	1528 София, ул. Искърско шосе 2
13	Чистота ООД	4004 Пловдив

Управлението и организацията на БЗР може да бъде най-ефективно, ако се основава на система. Без системност трудно могат да бъдат изпълнени многобройните изисквания по ЗЗБУТ, въведени със законовите и подзаконовите нормативен актове. Чрез въвеждане на система се създава възможност за вграждане на елементи, свързани и с безопасността и здравето във всяка дейност и направление в бизнеса. Създадени са стандарти и методики за въвеждане на такива системи. Най-важните и прилаганите от тях , които са и международно признати са BS, OHSAS 18001:2007 – система за управление на БЗР и методически указания на МОТ за въвеждане на система за управление на безопасността и здравето при работа (СУБЗР), МОТ (ILO- OSH 2001). Тези системи все още нямат задължителен характер, но да известна степен са атестат за отговорността на фирмените ръководства по създаване на ЗБУТ. Големите световни фирми търсят свои партньори, подизпълнители и контрагенти измежду предприятия, които вече са въвели подобни системи. В тези системи е заложено убеждението, че доброто управление на труда основано на самонаблюдение, самооценка и подходящи мерки за подобряване, спомага във висока степен за намаляване на риска на работното място.

От декларациите, подадени от предприятията в сектора излиза, че 22 предприятия са въвели международно призната система за управление на БЗР.

Извършеното проучване на проекта показа, че тези данни са неверни. В редица от проверените предприятия, които са декларирали, че имат международно призната система за управление, такава няма. Все пак, се установиха някои предприятия, които са въвели такава СУ по ЗБУТ, като например Бал Бок Инженеринг АД, София. Това е предприятие, специализирано в събиране, транспортиране и обезвреждане на опасни отпадъци.

Въведени са задължителните елементи на системата OHSAS 18001. Опитът му може да бъде използван по отношение на:

- Политика по ЗБУТ;
- Организация на дейността по ЗБУТ;
- Задължения и отговорности по ЗБУТ;
- Комуникации;
- Документиране на дейността по ЗБУТ;
- Оценка на риска;
- Превенция и въвеждане на ефективни мерки;
- Програма за технологичен напредък;
- Снабдяване с модерни ЛПС;
- Готовност за аварийни действия;

- Стриктен вътрешен контрол;
- Системен одит – последният е от 2013 г.;

От декларациите на фирмите, в сектора се установява, че:

- Има определено длъжностно лице по БЗР в 72 на сто от предприятията, обхващащи 80 на сто от работещите;
- В 66 на сто от предприятията има обслужване от СТМ, като в него са обхванати 95 на сто от работещите;
- Изградени КУТ има в 18 на сто от предприятията, обхващаща 74 на сто от работещите;
- Изградени ГУТ има в 47 на сто от предприятията, обхващащи 17 на сто от работещите;
- КУТ и ГУТ има в 1,5 на сто от предприятията, обхващащи 22,4 от работещите.

В 33,5 на сто от предприятията няма изградени КУТ/ГУТ, което показва, че не е малък делът не тази от тях, където този орган за консултации и социално сътрудничество по ЗБУТ не е изграден.

Прави впечатление, че разлика от много други икономически дейност, тук делът на предприятията, които са без обслужване от СТМ (за 2011 г.) е голям – 34 на сто. На това трябва да се замислят, както социалните партньори, така и контролните органи по труда, които трябва да мотивират и консултират тези предприятия за реализиране изискванията на закона. Трябва да се посочи, че това са предимно малки предприятия.

Обобщено може да се посочи, че не само по този въпрос, но и по всички други въпроси, свързани с условията на труд неизпълнение на някои от изискванията се установява все в тези малки предприятия, които са със недостатъчен финансов и кадрови ресурс.

От направеното проучване за целите на проекта са изведени определени резултати, относно наличието на система и евентуалните предимства на същата.

Ръководителите в тази икономическа дейност - 3/4 (75,0%) посочват, че при тях се прилага система за управление на БЗР, докато 20% отговарят отрицателно на този въпрос. На следващ конкретен въпрос, отнасящ се до това каква по-точно система за управление на БЗР се прилага в предприятието им, 35% са посочили, че при тях се прилага международно сертифицирана – МОТ/OHSAS, 10,0% посочват друга извън описаната във въпроса, която не могат да назоват, а други 30% са посочили следните системи на БЗР – EN ISO 19011-2002; ISO OHAS; РИОСВ; ЗЗБУТ, ЗБР. ¼ или 25% не са отговорили.

3/4 от ръководителите – 70% от всички анкетирани мениджъри, посочват, че според тях въведената при тях система за управление на БЗР допринася за намаляване на травматизма, а също толкова от тях посочват, че въвеждането подобрява условията на труд и съответствието със законовите изисквания.

От анкетата, също както и от декларациите по чл. 15 от ЗЗБУТ проличава неразбиране по отношение на същността на системата по БЗР. Това показва, че всички заинтересовани страни за подобряване условията на труд в сектора следва да се ангажират с популяризирането и разясняването на международните признати системи в тази област.

9.2 Кодекси за добра практика, Ръководства, Помагала, Технически правила и др. Материали, прилагани в изпълнение на регулация или на доброволна основа.

9.2.1 Кодекси, ръководства и помагала и други материали

За събиране и обработване на информация по този раздел от ПБЗР са използвани методите на кабинетното проучване и анкетното допитване сред работодатели и експерти от държавната администрация, работодателските и синдикалните организации. Проучването показа, че през последните пет години са издадени:

- Две ръководства по безопасност и здраве при работа: при работа на височина и при рискове, свързани с експозиция на вибрации;
- "Безопасност и здраве при работа в предприятието. Добра практика. Нормативна уредба", "Синдипревантива" ООД, 2006 г.;
- Структура и организация на работната заплата, ИК "Труд и право", 2007 г.;
- Трудов договор, ИК "Труд и право", 2008 г.;
- Сборник с наредби за устройство, безопасна експлоатация и технически надзор на съоръжения с повишена опасност, ИК "Труд и право", 2008 г.;
- "Оценка на професионалния риск", ИК "Шанс"АД, 2008 г.;
- "Наръчник по безопасност и здраве при работа в предприятието", ИК "Труд и право", 2009 г.;
- Наръчник по заплащане на труда, ИК "Труд и право", 2009 г.;
- Инструкции за безопасност и здраве при работа в предприятието, ИК "Труд и право", 2011 г.;
- Процедури, вътрешни актове и приложни документи по уредбата на трудовите отношения в предприятието, ИК "Труд и право", 2011 г.;
- "Оценка на професионалния риск", ИК "Шанс"АД, 2011 г.;
- Работно време, почивки и отпуски, ИК "Труд и право", 2012 г.;
- Договорът в индивидуалните трудови отношения, ИК "Труд и право", 2012 г.;

След проведено проучване (анкета) по настоящия проект, се очерта следното:

Мениджърите от икономическата дейност в преобладаващ дял от 85% от отговорилите ръководители посочват, че при тях задълженията по безопасни и здравословни условия на труд са записани в длъжностните характеристики на наетите.

Значително голям дял от мениджърите посочват, че съответно в тяхното предприятие има Заповед за определяне на длъжностно лице по безопасност и здраве при работа – 85%. Също толкова мениджъри са посочили, че при тях има Правила за безопасно изпълнение на работата, малко по-малко (80%), че има Правилник за вътрешния трудов ред със задължения по безопасни и здравословни условия на труд и малко повече (90%), че има Политика по безопасни и здравословни условия на труд. Малко по-малко съобщават, че в предприятието имат Кодекс за добра практика по ЗЗБУТ – 65%. Очевидно в икономическата дейност работодателите стриктно изпълняват всички изисквания гарантиращи безопасността и подсигуряването на здравословни условия на труд.

Във Вашето предприятие прилага ли се: % отговори "Да"	Ръководители, %
Политика по безопасни и здравословни условия на труд	90
Правила за безопасно изпълнение на работата	85
Правилник за вътрешния трудов ред със задължения по безопасни и здравословни условия на труд	80
Кодекс за добра практика по ЗЗБУТ	65

9.2.1.1 Кодекси и системи

От проведеното проучване по Национален профил по БЗР е установено, че няма разработени кодекси за добра практика, приложими за всички предприятия и места, където се осъществява трудова дейност или се провежда обучение, независимо от икономическата дейност.

След извършено проучване за налични добри практики по настоящия проект беше открита следната публикация:

"Компендиум на добри практики по Корпоративна социална отговорност за работа с маргинализираните групи[105] на пазара на труда в Югоизточна Европа (EU-CSR-SEE)"

Публикацията е подкрепена от програмата на Европейската общност за заетост и социална солидарност - PROGRESS (2007 – 2013 г.), управляване от Генерална дирекция "Заетост, социални въпроси и равни възможности" на ЕК. Тя (програмата) е създадена да подкрепя финансово изпълнението на целите на ЕС в областта на заетостта и социалните въпроси и да допринесе за постигане целите на Лисабонската стратегия в същите тези области.

Публикацията може да се намери на интернет страницата на Балканският институт по труда и социалната политика (БИТСП) http://www.bilsp.org/ , който я изготвя в партньорство с AUR – National Association of Human Recourses Specialist (A.N.S.R.U.), Румъния.

В нея са разгледани казуси на държави като Швеция, Дания, Франция, Ирландия, Великобритания, Румъния и България в областта на най-добри практики по КСО, включващи и безопасните условия на труд. За България са посочени три предприятия и едно сдружение. Това са "Асарел – Медет" АД, СИА ЕАД, "Ситибанк Н.А." – клон София, и Сдружение "Интегра-БДС".

Тук можем да посочим някои добри практики от бизнеса не само в икономически сектор "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали", но и такива предприятия, в които дейността по събиране и обезвреждане на отпадъци е съпровождаща основната им дейност, като например:

- Система за събиране на отпадъци в заводите на Кока-Кола ХБК България;
- Етичен бизнес кодекс на ЛУКОЙЛ АД.

В структурата на Кока-Кола ХБК България работи затворен цикъл на рециклиране на отпадъци с цел намаляване количеството на използваните опаковки, увеличаване съдържанието на рециклиран материал и популяризиране на рециклирането и оползотворяването на отпадъците от опаковки.

[105] Лица с увреждания, възрастни, малцинства

На интернет страницата на компанията е публикувана Политика по здравословни и безопасни условия на труд, където ясно са посочени ангажиментите на компанията, на базата на признати 6 основни принципа:

- Безопасността и здравето могат да бъдат управлявани;
- Трудовите злополуки и професионалните заболявания са предотвратими;
- Никой не бива да пострада заради това, което вършим, независимо какво е то;
- Безопасното поведение е основно изискване при работа;
- Всеки е отговорен за здравето е безопасността.

Елементите на политиката по здравословни и безопасни условия на труд са:

- Система на управление – прилага политиките по БЗР, стандартите и програмите за управление;
- Съответствие на законовите изисквания
- Оценка на управление на риска
- Ангажирани, способни служители
- Управление на инциденти и решаване на кризи
- Ангажимент на заинтересованите страни
- Ангажираност на ръководството.

Във фабриките на Кока-Кола ХБК България въведена международно признатата система за Здравословни и безопасни условия на труд OHSAS 18001. Създадени са Комитети по безопасност, които имат за цел да разрешават конкретни въпроси, свързани с рисковете за безопасността и разработените програми за обучение.

Социалната ангажираност, включително и по отношение на политиките по здраве и безопасност могат да бъде разгледана на интернет страницата на компанията: http://www.coca-colahellenic.bg/Towardssustainabilit

Етичният бизнес кодекс на ЛУКОЙЛ АД съдържа част, наречена "Охрана на труда, промишлена безопасност". В нея приоритетна задача на компанията е осигуряването на безопасни условия на труд и защитата здравето на нейните работници и служители, както и на населението, живеещо в районите на дейност на организациите от Групата "ЛУКОЙЛ".

С цел спазване на стандартите по бизнес етика, възприети от компанията, тя е наложила строги правила на всички свои служители и работници, като ги запознава с тях още с постъпването им на работа. Някои от тях са:

- Безусловно да се спазват държавните и корпоративни изисквания в областта на промишлената безопасност и охрана на труда при изпълнение на трудовите задължения;
- Да се извършват само такива дейности от служителите и работниците, за изпълнението н а които те са преминали необходимото обучение и атестация и за които са годни, съгласно извършените медицински прегледи;

- Да се преустанови изпълнението на всяка една работа, в случай че по-нататъшното й изпълнение представлява опасност за служителите, работниците и за околните;
- Ако служител или работник е станал свидетел на нарушение от страна на друг служител или работник на установените правила и изисквания по охрана на труда промишлената безопасност, той е длъжен да предупреди нарушителя и незабавно да уведоми за нарушението своя пряк ръководител и/или Комисията по бизнес етика.

Целият текст на Етичния кодекс може да се разгледа на интернет страницата на ЛУКОЙЛ АД - http://www.neftochim.bg

9.2.1.2 Ръководства, помагала

- JOINT RESEARH CENTRE;
- Institute for Prospective Technological Studies (IPTS) – референтни документи Европейски ракурс – ръководство;
- Ръководство за управление на отпадъци в минната промишленост;
- Ръководство за изгаряне на отпадъци;
- Ръководство за отпадъци
- Technical guidelines for environmentally sound management of contaminated with mercury;
- Revised technical guidelines for the environmentally sound management of used and waste pneumatic tires.
- Методическо помагало – ЗБУТ при събиране, третиране, депониране и преработване на отпадъци – ИА ГИТ, 2005 г.

9.2.1.3 Патенти

- Контейнер за съхранение и третиране на ниско и средно радиоактивни отпадъци и метод за херметизиране в него, рег. Номер 98482 от 1994 г., публикувано в бюлетин 1 от 31.01.1997 г. в патентно ведомство.

9.2.1.4 Проекти

- Безопасно управление на минни отпадъци и съоръжения – координационна акция на 4-та рамкова програма на ЕС, по подпрограма Обединяване и усилване на европейското изследователско пространство – договор N44126/01 от януари, 2007 г.;
- CCMI/087 от 2011 г. – Обработка и използване на депонираните промишлени и минни отпадъци в ЕС.

9.2.2 Информационни кампании, тематични конференции, медийни инициативи

Европейска седмица за безопасност и здраве при работа

Всяка година през месец октомври (43 календарна седмица) се провежда **"Европейска седмица за безопасност и здраве при работа"**, в рамките на която се организират събития за повишаване на осведомеността в Европейския съюз и извън него. Тя се явява център на събития, организирани в цяла Европа, и включва конференции и изложби, а също обучения и дейности, по време на които големите и малките предприятия работят съвместно. Събитието има за цел

подобряване на информираността, засилване ролята на превенцията и намаляване на трудовите злополуки и професионалните болести чрез представяне на добри практики.

За участие в ежегодните конференции по Европейска седмица за безопасност и здраве при работа се канят представители на ИА "Главна инспекция по труда", на Националния осигурителен институт, на Министерството на здравеопазването, на други министерства и ведомства, както и на социалните партньори, на служби по трудова медицина и специалисти по безопасност и здраве при работа.

Кампания за здравословни работни места за 2010/2011 г.

Тя се координира от Европейската агенция за безопасност и здраве при работа и от нейните партньори в 27-те държави-членки на ЕС и в други страни, подкрепя широк набор от дейности на национално и европейско равнище, които насърчават безопасната поддръжка. Кампанията завършва със Среща на върха за здравословните работни места за 2011 г. в Билбао на 22 и 23 ноември.

Тя е насочена към повишаване на осведомеността за рисковете, свързани с дейности по поддръжка, насърчаване на добри практики и подпомагане на политиките, дейностите и инициативите в тази област на ЕС и държавите-членки. Кампанията също подчертава значението на поддръжката (на инсталации, оборудване, машини и работни места) за елиминиране на опасностите на работното място и за осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд на работните места в цяла Европа. Крайната цел е да спомогне за намаляване броя на наранените хора, или на тези, които страдат от здравословни проблеми в резултат от неподходяща поддръжка или липса на такава.

9.2.3 Състояние в сектора

От проучването по предприятия в сектора по настоящия проект, се установи следното:

4/5 от мениджърите в икономическата дейност (80% от анкетираните ръководители) посочват, че през последните 3 години в предприятието им е извършвана оценка/преоценка на риска за безопасността и здравето, като останалите 20% са посочили, че такава оценка не е извършвана. Също значим дял от 70% от ръководителите посочват, че в тяхното предприятие има разработена Програма за елиминиране или минимизиране на установените рискове, още 25%, че такава не е нужна, защото няма установен риск, а останалите 5% посочват, че в предприятието, в което работят нямат такава, макар да е необходима.

Само 5% от отговорилите мениджъри посочват, че в тяхното предприятие има опит в прилагането на международни проекти в областта на ЗБУТ, докато останалите посочват, че нямат такъв опит.

9.3 Програми/проекти и дейности за насърчаване на БЗР:

Съгласно проучването от разработването на ПБЗР на национално ниво е установено, че:

- няма приключили проекти по програмите на структурни фондове, по меморандуми и споразумения между отделни държави, проекти за взаимно сътрудничество и др., изпълнени през последните 5 (пет) години, за насърчаване на БЗР (има проекти на

представителните на национално ниво синдикални и работодателски организации, но те не са приключили напълно. Отделни техни компоненти за завършени.);

- ежегодно се провеждат информационни кампании, тематични конференции, медийни инициативи, свързани с Европейската седмица по безопасност и здраве при работа;
- в изпълнение на проект "Prevention in EU-27) на Международната асоциация за социално осигуряване (ISSA) в изпълнение на проект "Prevention in EU-27) са издадени на български език Ръководства за оценка на риска в малки и средни предприятия при:
  - подхлъзване и падане от височина - http://www.issa.int/Resources/Resources/Slipping-and-Falling-from-A-Height;
  - нервно-психично натоварване - http://www.issa.int/Resources/Resources/Mental-Workload;
- в рамките на Европейски кампании за комуникация, информиране и инспектиране Комитетът на старшите инспектори по труда е издал на български език плакати, брошури и ръководства с добри практики и др. доказани и проверени методи и инструменти за оценка на риска:
  - при ръчна работа с тежести – http://www.handlingloads.eu/bg/site/dp/budownictwo;
  - при работа с опасни вещества - http://www.chemicalscampaign.eu/campanha.php?country=bg&language=bg&idCamp=30;
  - психосоциалните фактори на работното място - http://www.av.se/slic2012/bulgarian.aspx.

Семинари

Семинар по проект "Здравословни и безопасни условия на труд във време на икономическа криза"

На 11 март 2011 г. в Бон, Германия се проведе семинар по проект "Здравословни и безопасни условия на труд във време на икономическа криза", финансиран от Европейската комисия чрез дирекция "Заетост, социални въпроси и равни възможности". Проектът се изпълнява съвместно от Балкански институт по труда и социалната политика, Фондация Фридрих Еберт и румънската Национална асоциация за развитие на човешките ресурси. Домакин на събитието е била организацията Б.А.Д "Здравна превенция и технология за безопасност" (B.A.D Gesundheitsvorsorge und Sicherheitstechnik GmbH).

Целите на проекта са да се представят напредъка и резултатите от него, както и състоянието на здравословните и безопасни условия на труд и съдебни практики в същата област в страните – България, Румъния, Германия и Европейския съюз като цяло.

Ето и акценти по отношение на изводите от проведения семинар:

- Да се заделят допълнително средства за БЗР в новия период на планиране на структурните фондове на ЕС в частта добро качество на работното място и въпросите на заетостта;
- Да се стимулира застраховането срещу злополуки и професионални заболявания на работното място в България и Румъния;

- Да се мотивират работодателите за подобряване на работната среда и въвеждане на политики за безопасност и здраве при работа чрез тяхното обвързване с икономическата ефективност на компаниите;
- Да се въведе БЗР в учебните програми на различните степени на образование най-вече в България и Румъния;
- Да се засилят мерките за превенция по отношение на БЗР.

10 Заключение

Основната цел на проекта е създаването на устойчив капацитет за разработване на съвременна секторна политика по безопасност и здраве при работа (БЗР), системи и услуги за провеждане на политиката, контрол и оценка, както и създаването на възможности за обмяна на опит и добра практика.

Специфични цели:

- Осигурен достъп на всички заинтересовани страни до актуална и полезна информация за състоянието на безопасните и здравословни условия на труд на национално ниво.
- По-високо качество на политиките и законодателството по БЗР на национално и секторно ниво.
- Подкрепа и насърчаване на малките и средните предприятия за осигуряване на БЗР, чрез популяризиране на практични и иновативни решения за прилагане на законодателството по БЗР.

Разработеният Профил по безопасност и здраве при работа в икономическата дейност постига целите, заложени в проекта, а също така и специфичните цели, заложени в Техническото предложение за разработването на Профила по БЗР и е изготвен в съответствие с изискванията на Възложителя.

С подробно описаното законодателство в областта на БЗР, на дейностите и мерките, свързани с осигуряване на БЗР, на основни показатели за състоянието на БЗР, както и друга информация, свързана с икономическото развитие, демографското развитие, професионалното ниво и квалификацията на работната сила и др. на национално ниво, считаме, че сме постигнали едно добро ниво на информираност на всички заинтересовани страни по този доклад.

За икономическата дейност няма браншови съвет за тристранно сътрудничество и съвет по условията на труд.

А. Методология за изготвяне на профила

I. Основни източници на информация

При разработването на профила са използвани данни от следните основни източници:

- Национален осигурителен институт;
- Национален статистически институт;

- Информационната система на ИА "ГИТ";
- Социологическо проучване сред работещи и ръководители в икономическата дейност;
- Социологическо проучване за изготвяне на Общ национален профил по БЗР, предоставени от Възложителя;
- Официални отговори на национално представителните организации на работниците и служителите;
- Интернет страници на министерствата, ведомствата и организациите на работодателите и на работниците и служителите.

II. Аналитични техники и методи

За изготвяне на профила е използван комплекс аналитични методи:

- методите анализ и синтез – представени са подробни описания на отделни аспекти и съответните обобщения;
- ретроспективен анализ – представена е статистически обработена информация за 2006 – 2010 г.;
- сравнителния анализ – актуално положение по отношение на общата ситуация в страната, т.е. е направено е сравнение на резултатите за икономическата дейност с резултатите за страната получени от Общия профил по основни показатели;
- анализ на силните и слабите страни.

III. Изследователски методи

Приложена е комбинация от количествени и качествени методи за набиране, обработване и анализ на информация:

- метод на кабинетното проучване и вторичен анализ – "Desk research";
- метод на анкетното допитване за наети лица в икономическата дейност;
- метод на анкетното допитване за ръководители в предприятия от икономическата дейност;
- метод на експертната оценка – индивидуална и колективна.

Методите на кабинетното проучване и вторичен анализ са приложени при обработката и анализа на наличните и получени бази данни (НСИ, НОИ, ИА "ГИТ"), като е предоставените данни са обобщени за извършването на целеви анализ съобразно темите посочени в заданието.

За осигуряване на информация и описание на ситуацията относно условията на труд е проведено анкетно проучване сред работещи и ръководители в икономическата дейност, което има по-скоро количествен характер. Данните от проучването са използвани основно в раздел 7 и 9.

IV. Методика за провеждане на анкетното проучване

<u>Модел на извадката</u> - изследването се реализира въз основа на типологична извадка:

А) Критерий за подбор на предприятие – всяко предприятие с икономическа дейност, отговаряща на описанието на услугите по съответния код от КИД 2008.

Б) Типологичната структура възпроизвежда структурата на генералната съвкупност на предприятията в икономическата дейност, съобразно данните получени от ГИТ (Декларация по чл. 15 от ЗЗБУТ) относно големината на предприятието, делът на наетите лица и териториалната им представеност по области.

В) Стъпки за изготвяне на представителна структурата на предприятията:

- Изчислява се делът на наетите лица съответно в микро- и малките, средни и големи предприятия;
- Пропорционално на този дял се определя броя лицата за анкетиране съответно в малките, средни и големи предприятия;
- С цел контрол на вътрешно гнездовата корелация и осигуряване на максимално разнообразие на случаите, е определен максимален брой лица за анкетиране в съответния тип предприятие, като той е по-висок за големите предприятия;
- Определя се минималния брой предприятия за анкетиране – съотношението между т.2 и т.3;
- Избор на териториални области – избират се области, в които са съсредоточени съответният тип предприятия – до 7 области, което цели да осигури пропорционалност в териториалното представяне;

Г) Подбор на респондентите – до достъпност, като се анкетират само лица заети с основната дейност на предприятието, не такива от администрацията. Във всяко предприятие се анкетира и един ръководител.

Д) Обем на извадката – по организационни и финансови причини се прие планиран обем N = 120, реализирания обем е малко по-висок.

Въпросник:

Съгласно препоръките на възложителя въпросникът е съставен въз основа на въпросника, използван при проучването в Общия профил с цел осигуряване на сравнимост като са ползвани идентични въпроси и скали на отговори. Формулирани са и други въпроси, които най-често изискват оценка на ситуацията в икономическата дейност, а не на индивидуалното положение на анкетирания. Последното е целенасочен подход, който осигурява възможност да се верифицират много по-надеждно спецификите в икономическата дейност.

Метод на регистрация на информацията – индивидуална анкета по месторабота.

Период на провеждане - 20 ноември 2012 – 20 Януари 2013 г.

V. Методи на експертната оценка

Методите на експертната оценка (консултации с индивидуални експерти и методът на колективна генерация на идеи, или както още се нарича метод на мозъчна атака) са използвани при окончателно оформяне на профила за:

- Идентифициране на слабости в наличната информация ;
- Идентифициране на пропуски в използваните източници на информация;

- Верифициране на направените заключения.

Методите на експертните оценки са подходящи при всички случаи, когато обект на изследването, на измерването, на наблюдението са явления и процеси, за които не е възможно или има затруднения да се наблюдават или изменят пряко, или за които няма достатъчно и еднозначни количествени измервания. Това налага да се прибягва до мнението и оценката на специалисти (поне двама) по тези проблеми, които се наричат експерти. Всички методи на експертните оценки се основават на евристичните познавателни възможности на специалистите – експерти по отношение оценката на определено събитие, процес, явление. Приема се, че след като се обобщят мненията на такива експерти, с голяма вероятност могат да се правят изводи и заключения както за същността на този процес или явление, така и за неговите възможни проявления. Тъй като за много такива процеси и събития няма точни количествени измерители, постепенно мнението на експертите започва да играе все по-определена роля. Тези методи навлизат и в научните изследвания (Heuristic).

В настоящия случай, съставът включва експерти запознати с икономическата дейност, с дейностите по БЗР и тази на службите по трудова медицина, социални партньори, работодатели и др. лица с компетенции по темата. Използването на тези методи цели съчетаване на свободна размяна на мнения, генерирането на повече идеи и констатации с техния критичен анализ. На идентифицираната група предварително е предоставена необходимата информация във връзка с обсъждания проблем и в последствие е проведена обща дискусия. Консенсусните препоръки са отразени във финалната версия на профила.

Б. Методика за получаване на конкретни стойности

Предоставената информация за изготвяне на профила от официалните източници, както и генерираната чрез проучването е налична в два варианта – индивидуални отговори и агрегирани по различни признаци (демографски, качествени характеристики в скалите и т.н.). Основната част от информацията е обобщена чрез използването на инструментариума на дескриптивната статистика:

- Едномерни честотни разпределения – отразени в абсолютни стойности и относителни дялове, в зависимост от необходимата логическа рамка на анализа (например брой заети и съответно дял от някаква обща съвкупност);
- Средни стойности – мода и средни аритметични стойности;
- Многомерни (2-3) разпределения – представящи натрупвания по формираните подгрупи от няколко признака (например година, пол, обезщетение за злополука и др.);
- Не са съставяни нови индекси или коефициенти, които изискват математическа формула или модел.

Получените резултати реално представляват една задълбочена експертна оценка на ситуацията в отрасъла, реализирана чрез статистическо обобщаване и съпоставяне на получените обобщения на данни от няколко основни източника (официални бази данни, анкетно проучване, индивидуални и колективни експертни оценки).

Последното дава възможност за надеждно верифициране на ситуацията и изграждане на самостоятелен профил на икономическата дейност.

Увод

Тук се съдържа статистически обработена информация за периода 2006 – 2010 г., проследяваща динамиката в изменението на показателите за страната и в икономическата дейност по следните показатели:

- икономически състояние – БВП, добавена стойност по факторни разходи, ПЧИ, разходи за придобиване на ДМА, производителност на труда;
- демографското състояние;
- професионалното ниво и квалификацията на работната сила.

Данните за икономическата дейност са съпоставени с тези за страната, където това е възможно. По отношение на брутния вътрешен продукт и производителността на труда не са налични данни за икономическата дейност.

По отношение на броя наети лица в икономическата дейност са получени данни от три различни източника: НСИ, НОИ и Декларациите по чл. 13 от ЗЗБУТ, в които има незначителни разминавания, дължащи се на разликата в методологиите или обхвата на изследванията.

Поради конфиденциалността на данните, предоставени от НСИ на ниво група, се наблюдава известно изкривяване на резултатите при брой на предприятията по-малко от 3.

1. Законодателна рамка в областта на БЗР:

- стратегическите документи – стратегии, планове и програми за развитие в областта на БЗР на национално ниво;
- нормативните актове в областта на БЗР с общо приложение - Кодекс на труда (КТ), Закон за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ), Кодекс за социално осигуряване (КСО) и всички подзаконови нормативни актове, издадени на основание изрична разпоредба в КТ, ЗЗБУТ и КСО;
- нормативните актове в областта на БЗР, приложими за икономическата дейност - включват нормативни актове, издадени на основание на КТ и ЗЗБУТ, необхванати с предходната подточка и приложими за икономическата дейност;
- нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР общо за страната и изцяло или частично само за икономическата дейност;
- Съответствие на законодателната рамка с международните стандарти - регламенти, стратегии и директиви на Европейския съюз (ЕС) и конвенциите на Международната организация на труда (МОТ);

В доклада са разгледани основните положения и приложното поле на нормативните актове в областта на Безопасност и здраве при работа, приложими за икономическа дейност "Горско стопанство", както и нормативните актове от други области на националното законодателство,

които уреждат и въпроси, свързани с Безопасност и здраве при работа в горепосочената икономическа дейност.

Направен е сравнителноправен анализ за съответствие на съществуващата законодателна рамка с международните стандарти – правото на Европейския съюз и конвенциите на Международната организация по труда. Извършена е преценка за степента на съответствие и същевременно не са констатирани несъответствия в тази връзка.

Дейността по БЗР е добре регламентирана,въпреки че има значителен брой законодателни актове,което е предпоставка за трудности при прилагането им.

Направеният анализ на законодателството е съгласуван с външен експерт с доказан опит в областта на трудовото законодателство, вкл. и в областта на международното трудово право, като е констатирано, че представената информация е пълна, точна и изчерпателна, разгледани са относимите нормативни актове в областта на БЗР за икономическа дейност "Горско стопанство", като е изготвена и задълбочена сравнителноправна оценка на съответствието им с международните стандарти.

Като силни страни са идентифицирани:

- Последователна национална политика (стратегия за развитие) в областта на БЗР през последните години
- Добре развито, пълно и структурирано законодателство, съответстващо на правото на ЕС и конвенциите на МОТ;

Идентифицирани са следните възможности:

- Опростяване на законодателството без да се намалява достигнатото ниво на защита за работещите;

2. Система по БЗР

В този раздел е представен институционалния капацитет на системата по БЗР на национално ниво и за икономическата дейност:

- компетентни органи, с функции и отговорности в областта на БЗР – органи на изпълнителната власт и техни административни структури;
- компетентни органи с контролни функции в областта на БЗР – органи на изпълнителната власт и техни административни структури;
- организации на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище (федерации, синдикати, съюзи и т.н.), включително и капацитет на организациите на работодателите и на работниците и служителите за участие при формиране и реализиране на политиката по БЗР в икономическата дейност;
- други организации с функции в областта на БЗР – лаборатории за измерване факторите на работната среда, организации за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност (СПО), служби по трудова медицина (СТМ).

От направения преглед може да се каже, че системата по БЗР е добре структурирана и създава добър капацитет за регулация и осъществяване на дейностите по безопасност и здраве на работното място.

Като силни страни са идентифицирани:

- Добре изградена и законодателно регламентирана система по БЗР;

Сред слабите страни са:

- Ниско качество при предоставянето на услуги за предприятията по БЗР от някои физически и юридически лица от системата по БЗР.

3. Механизми за осигуряване спазването на законодателството по БЗР:

Тук е представен капацитетът на органите, имащи контролна функция в областта на БЗР и е изложена информация за:

- нормативно основание за осъществяване на контролна дейност;
- функции и структура;
- съвместната дейност с други контролни органи или организации;
- институционален капацитет;
- друга информация, която характеризира контролната дейност.

Като силни страни са идентифицирани:

- Пълнота в законодателната уредба в областта на механизмите за спазване на законодателството по БЗР;

Сред слабите страни са:

- Ограничен човешки и финансов ресурс за обезпечаване на дейностите по националните програми по БЗР;
- Недостатъчен капацитет на някои от контролните органи по отношение на материално-техническа осигуреност и квалификация на персонала;

Идентифицирани са следните възможности:

- Разпространение на регулации за приложение на доброволна основа от работодателите;

4. Координация и социално сътрудничество в областта на БЗР

В анализа са включени:

- структури на тристранно сътрудничество на национално ниво - Икономическия и социален съвет, Националния съвет за тристранно сътрудничество и Националния съвет по условия на труд;

- структури на двустранно сътрудничество в предприятията – КУТ и ГУТ (структура и състав);

Извършеното проучване установи, че за тази икономическа дейност няма браншови съвет, както и браншови съвет по условията на труд. Също така, няма изработен колективен трудов договор.

Известни затруднения съществуват при идентифицирането на съветите за тристранно сътрудничество, тъй като почти липсва информация за дейността им в публичното пространство.

Като силни страни са идентифицирани:

- Добре изградена система от постоянни или временни структури на тристранно сътрудничество на национално равнище по БЗР;

Идентифицирани са следните възможности:

- Да се създаде регистър на отрасловите съвети по условията на труд, с информация за структура, функции, дейност, състав и контакт.
- Да се създаде на браншови съвет за икономическа дейност "Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали";
- Да се създаде Браншови съвет по условията на труд за икономическата дейност;
- Да се подпише КТД за бранша.

5. Обучение, информиране и консултиране

Тук се съдържа информация за:

- законодателната рамка за осигуряване на професионално образование и обучение, и на обучение по правилата за осигуряване на БЗР;
- системата на професионалното образование и обучение и по правилата за осигуряване на БЗР - държавни органи, професионални училища, професионални гимназии, професионални колежи, центрове за професионално обучение.
- центровете за професионално обучение с актуална лицензия за професии, специалности и квалификации за ИД (вкл. адрес и контакт) – информацията е извлечена от информационната система на Министерството на образованието младежта и науката и на Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО).

Анализът показа, че има достатъчно лицензирани ЦПО. От срещите обаче с представители на работодателските организации в сектора установихме, че предприятията имат нужда от подкрепа от страна на държавата – да финансира дейностите по обучение и квалификация на наетите. Друг откроил се коментар е, че нивото на квалификация е паднало драстично, поради твърде лесното издаване на сертификати от съществуващите ЦПО.

Като забележка можем да отбележим, че в регистрите на НАПОО не е актуализиран списъкът на професиите за професионално образование и обучение, който препраща към предходната НКПД-2005.

Като силни страни са идентифицирани:

- Добре изградена структура за обучение, информиране и консултиране;

Сред слабите страни са:

- Несъответствие на образованието и квалификацията на работната сила на нуждите на пазара на труда;
- Понижаване нивото на образование и професионална квалификация;

Идентифицирани са следните възможности:

- Въвеждане на техническия прогрес и нови информационни технологии в работата;
- Да бъде актуализиран списъкът на професиите за професионално образование и обучение в регистрите на НАПОО, съгласно действащата към момента НКПД-2011;
- Държавата да предвиди финансов механизъм, с който да подкрепи работодателите, срещу ангажимент за провеждане на обучения на работниците и служителите;

6. Социално осигуряване и застраховане

В профила по БЗР е посочена обработена информация за:

- законодателната рамка, свързана със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване, като предмет на изследването са:
  - обхват на лицата, които задължително се осигуряват за трудова злополука и професионална болест;
  - размер на осигурителната вноска;
  - осигурителни плащания – видове парични обезщетения;
- анализ на изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО по видове:
  - трудова злополука по време на работа;
  - трудова злополука на път за работа;
  - професионална болест;
  - изследване поради трудова злополука или професионална болест;
  - санаторно-курортно лечение при трудова злополука или професионална болест;
- законодателната рамка, свързана със задължителната застраховка за риска "трудова злополука";
- размера на средния коефициент на трудовия травматизъм за страната и за икономическата дейност за разглеждания период – в табличен и графичен вид;
- компетентните органи, с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване;
- компетентните органи, с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване".

От направения анализ става ясно, че като цяло за икономическата дейност коефициентът на трудовия травматизъм е консистентно по-висок от средния за страната. Затова трябва да се търсят причините и адекватни превантивни мерки и средства за неговото намаляване. Роля тук

могат да имат административните органи с контролни функции в областта на БЗР, Отрасловия съвет по условия на труд, КУТ и ГУТ.

Като силни страни са идентифицирани:

- Съвременно законодателство, съответстващо на международните стандарти и развита система за социално осигуряване и застраховане;

7. Условия на труд

Чрез социологически методи (експертните оценки, анкетното допитване) са анализирани:

- трудова заетост;
- работно време;
- отпуски и почивки;
- рискове за здравето и безопасността на работещите: шум; вибрации; ниски и високи температури; химични и биологични агенти; прах; лъчения; стрес, ръчна работа с тежести; работа при болезнени пози, повтаряща се и монотонна работа;
- осигуряване на работно и униформено облекло, и ЛПС;
- медицинско обслужване, вкл. предварителни и периодични медицински прегледи;
- използване на информационните технологии в работата;
- работа с външни за предприятието лица;
- самостоятелност и контрол при изпълнение на основните трудови задължения;
- информиране и консултиране;
- дискриминация и насилие;
- работа и здраве - въздействието на работата върху здравето на работещия;
- удовлетвореност от условията на труд;
- работа и извън трудов живот.

Използвана е информацията от декларации по чл. 15 от ЗЗБУТ (ИА ГИТ), Националното изследване на условията на труд и от анкетно проучване в предприятия от бранша.

Предвид техническите, административни и финансови ограничения в обемите на изследваните единици, получените стойности позволяват описателен анализ на ниво регистрирана честота на отговорите, изчисление на някои средни стойности (описателна статистика). Малките съвкупности също така не позволяват анализ на подгрупи и/или отделни позиции на скалите, тъй като могат да доведат до прекалено неточни заключения. Получените резултати реално представляват една задълбочена експертна оценка на ситуацията в отрасъла, реализирана чрез обобщаване на данни от няколко основни източника (бази данни на ИА ГИТ, анкетно проучване, индивидуални и колективни експертни оценки). Последното дава възможност за надеждно верифициране на ситуацията и изграждане на самостоятелен профил на икономическата дейност. В допълнение там където използваният инструментариум е сходен и където са налични данни в доклада на общия профил е направено сравнение с цел очертаване на икономическата дейност спрямо общата ситуация в страната.

Получените данни могат да се използват за планиране и развитие на политики в изследваната област, разработване на нормативни актове и др. в изследваната област.

8. Трудов травматизъм

На база на окончателната статистика от информационната система за трудовите злополуки на Националния осигурителен институт през последните пет години (от 2006 г. до 2010 г. включително) е представена информация за броя, разпределението и показателите на трудовите злополуки в икономическата дейност, която информация е сравнена с общата стойност на показателите за страната на база общия профил, както следва:

Разпределение на трудовите злополуки по следните класификации на Статистическа система "Трудови злополуки" на НОИ:

- "Големина на предприятието (осигурител)", според средносписъчния брой на осигурените лица;
- "Статус в заетостта";
- "Общ трудов стаж";
- "Стаж по професията";
- "Правоспособност";
- "Възраст" по възрастови групи от 15 до 24 г., от 25 до 34 г., от 35 до 44 г., от 45 до 54 г., от 55 до 64 г., 65 г. и повече;
- "Пол";
- "Време на злополуката" – ден от седмицата;
- "Време на злополуката" - спрямо установеното работно време;
- "Място на злополуката";
- "Работно място";
- "Вид работа";
- "Специфично физическо действие";
- "Материален фактор на специфичното физическо действие";
- "Отклонение";
- "Материален фактор на отклонението";
- "Начин на увреждане";
- "Материален фактор, причинил увреждането";
- "Вид на увреждането";
- "Последици от трудовата злополука".

Посочената информацията е групирана по следните показатели:

- общ брой и по чл. 55, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване (КСО);
- трудови злополуки предизвикали: смърт (брой, общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО), инвалидност (общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО);
- загубени календарни дни от трудови злополуки (брой, общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО);
- коефициент на честота (Кч) - общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО;
- коефициент на тежест (Кт) - общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО.

Горната информация е представена нагледно в табличен и графичен вид.

Установена е намаляваща тенденция на трудовите злополуки за периода, въпреки че коефициента на честота е по-висок от средния за страната.

Състоянието на трудовия травматизъм и в тази икономическа дейност заслужава по-голямо внимание и по-задълбочен анализ с цел изработване и прилагане на по-ефективна отраслова политика на превенция.

Като силни страни са идентифицирани:

- Устойчиво намаляване общия брой на трудовите злополуки с над 5% годишно за последните 5 години;
- Намаляване на средния коефициент на трудов травматизъм общо за страната.

Сред слабите страни са:

- Застаряване на работната сила;
- Голям брой микро, малки и средни предприятия;
- Намаляване на инвестициите за придобиване на дълготрайни материални активи и инвестиции в БЗР;
- Високо ниво на безработица и загуба на професионални знания и умения;

9. Технически правила, ръководства и други програми и дейности за насърчаване на БЗР:

Изследвани са следните области:

- Системи за управление на БЗР в предприятията от икономическата дейност – след извършена справка от Информационната система на ИА "ГИТ" за Декларациите по чл. 15 от ЗЗБУТ, бяха определени предприятията, декларирали наличие на действаща система за управление на БЗР. Данните бяха допълнени от допълнително проучване на интернет сайта на "Клуб 9000" www.club9000.org;
- Кодекси за добра практика, ръководства, помагала, технически правила и др. материали, прилагани в изпълнение на регулация или доброволна основа и Програми/проекти и дейности за насърчаване на БЗР;

Проучванията в рамките на общия профил и в рамките на икономическата дейност установи, че:

- няма разработени кодекси за добра практика, приложими за всички предприятия и места от икономическата дейност, където се осъществява трудова дейност или се провежда обучение, независимо от икономическата дейност;
- няма приключили проекти по програмите на структурни фондове, по меморандуми и споразумения между отделни държави, проекти за взаимно сътрудничество и др., изпълнени през периода 2006-2010г., за насърчаване на БЗР;
- ежегодно се провеждат информационни кампании, тематични конференции, медийни инициативи, свързани с Европейската седмица по безопасност и здраве при работа, но няма такива, насочени изцяло към икономическата дейност.

Сред слабите страни са:

- Липса на кодекси за добра практика на национално ниво и по сектори на икономиката;

- Недостатъчен брой на ръководствата, помагалата, технически правила и другите материали по БЗР, в помощ на работодателите;
- Недостатъчен брой проекти и програми за насърчаване на БЗР.

Идентифицирани са следните възможности:

- Ефективно използване на финансовите ресурси на структурните фондове на ЕС и ЕСФ за реализиране на проекти и програми за подобряване на условията на труд.
- Подкрепа от страна на държавата на съществуващите организации в бранша с цел изготвянето и безплатното разпространение на кодекси за добра практика, ръководства, помагала, технически правила и др.

Препоръчва се изготвянето на ПБЗР в ИД да се извършва на регламентиран период с цел мониторинг на развитието на ИД в сферата на осигуряването на ЗБУТ.